

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

70

Serie nouă
(anul 17),
Al patrulea
trimestru
2023

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”
Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)”

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

ION CREANGĂ

(1 martie 1837, Humulești, Neamț - 31 decembrie 1889, Iași)

Fondată de Asociația Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007”,
agreată și susținută de Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România

SUMAR

▶ <i>Prietenia Creangă-Eminescu</i>	3	▶ Vladimir RADU, <i>Urcând și coborând „Treptele de nisip” ale poeziei</i>	82
▶ Adrian RACARU, <i>Întoarcerea acasă cu mirodenii și nepoți</i>	5	▶ Paul BUȚA, <i>Sărbători și tradiții de iarnă în Țara de Jos a Moldovei</i>	84
▶ Horia Ion GROZA, <i>Înțelesuri creștine în poemul eminescian „Luceafărul”</i>	7	▶ <i>Omagierea poetului simbolist Ștefan Petică</i>	88
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Svetlana Paleologu-Matta despre creația estetică-filosofică eminesciană (II)</i>	11	▶ <i>Roade ale unei toamne bogate în evenimente</i>	92
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Motivul cărții în reprezentările plastice ale Bunei Vestiri</i>	15	▶ POESIS:	
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Cei doi Creangă</i>	19	Eleonora STAMATE	95
▶ Petre ISACHI, <i>Creangă și echivalența stilului în unghi metafizic sau efectele anamnesis-ului străbunului Platon</i>	27	Elena BADIU	96
▶ Theodor PARAPIRU, <i>Ion Creangă - un nemuritor</i>	31	Dorina STOICA	97
▶ Viorela Daniela MÎNDRU, <i>Ion Creangă - un bulgăr de humă</i>	32	▶ Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	98
▶ Constantin PARASCAN, <i>Bojdeuca din Țicău</i>	37	▶ Tase DĂNĂILĂ, <i>Festivalul Internațional al Aforismului din Tecuci</i>	99
▶ Lucian IONIȚĂ, <i>Ion Creangă - amintirea poveștilor sau povestea amintirilor</i>	47	▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Altă capră, alți trei iezi</i>	101
▶ Ion CREANGĂ, <i>Amintiri din copilărie</i>	50	▶ Violeta IONESCU, <i>Catacombele - primele morminte din capitala Imperiului Roman</i>	104
▶ <i>Amintiri de la Junimea</i>	53	▶ Elena NETCU, <i>Evliya Celebi, hoinar prin Istanbul</i>	108
▶ Jean BOUTIÈRE, <i>Viața și opera lui Ion Creangă</i>	55	▶ Năstase MARIN, <i>Floricea mamei</i>	111
▶ Jean BOUTIÈRE, <i>O scrisoare către Garabet Ibrăileanu</i>	58	▶ Ionel RUSU, <i>Dunărea noastră</i>	122
▶ Ion DINVALE, <i>Între sacra-facere și „sacra”-afacere</i>	60	▶ Vasile LEONTE, <i>Tentații persuasive în enciclopediile Dunării și ale Galațiilor</i>	123
▶ Theodor PARAPIRU, <i>„Jocurile olimpice”</i>	64	▶ Petruș ANDREI, <i>Cristian Livescu - Ion Creangă „Mitul autorului”</i>	126
▶ Grigore RACARIU, <i>Amintirea Doinei (7)</i>	66	▶ Aristotel PILIPĂUȚEANU, <i>Creangă marcat în careu</i>	130
▶ <i>Omagiu scriitoarei Olimpia Sava</i>	70	▶ Vasile LEONTE, <i>„Hoinărind ascet prin Capricornia” împreună cu Valeriu Valegvi</i>	132
▶ Ionel NECULA, <i>Ion N. Dianescu - un episod din istoria învățământului tecucean</i>	71	▶ Petruș ANDREI, <i>Poeta Liliana Burac - demnitatea de regină a poeziei</i>	134
▶ Ionel NECULA, <i>Luminița Zaharia și fenomenologia norocului</i>	74	▶ Nicolae BĂLAȘA, <i>Despre lumină și haitele pradă altor haite</i>	138
▶ Adrian RACARU, <i>Un „prieten definitiv” - cu drept de autor preferat: Tănase Dănăilă, „Aspirații transparente”</i>	75	▶ Octavian MIHALCEA, <i>Pecetea tămăduitoare a sacralului</i>	140
▶ Vladimir RADU, <i>Capcane ale limbii române</i>	77	▶ Viorel BURLACU, <i>Magia dansului în pagini de carte</i>	142
▶ <i>Festivalul Național de Poezie „Costache Conachi”</i>	79	▶ Sorin LANGU, <i>Scriitori pe la Galați</i>	143
		▶ Ion NECULA, <i>Un docar străbate lumea</i>	147
		▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	149
		▶ <i>Cronograf</i>	153

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **Adrian RACARU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Ana MOLDOVAN,
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Violeta Daniela Mîndru
Mircea Cojocar
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Nicolae Dabija

Prof. dr. Theodor Codreanu

Acad. Vasile Tărățeanu

Prof. univ. dr. C. D. Zeletin

Prof. dr. Lucia Olaru Nenati

Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu

Prof. univ. Ștefan Munteanu

Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei este ilustrat
cu fotografii ale măștilor populare
confectionate de artistul gălățean Paul Buța.**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

ÎNTOARCEREA LA MARI CLASICI

PRIETENIA CREANGĂ - EMINESCU

*„La Iași ninge frumos de ast-noapte, încât s-a făcut drum de sanie.
Circul parcă e mai frumos.
Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sînt străin.”*

Sunt de mulți cunoscute aceste cuvinte dintr-o epistolă pe care Creangă, din sihăstria bojdeucii sale din Țicău, cuprins de dor, i le trimite lui Eminescu după ce, în toamna anului 1877, marele său prieten fusese nevoit să părăsească Iașiul și să plece la București.

Biografiile notează faptul că Eminescu a avut mulți prieteni printre care Miron Pompiliu, A.Chibici-Revneanu, Samson Bodnărescu, Teodor V. Ștefanelli, Ioan Slavici, I.L. Caragiale ș.a. Dar este de notorietate că dintre toți, cel mai devotat prieten al celui mai mare poet român a fost Ion Creangă. Chemarea din ultimul rând al scrisorii definește cât se poate de bine, nu numai esența prieteniei dintre Eminescu și Creangă, dar însăși esența prieteniei în genere, a prieteniei generată de înrudiri spirituale.

Se știe că s-au păstrat aproape toate scrisorile adresate de Creangă lui Eminescu, în schimb nu știm să se fi identificat prea multe dintre cele adresate de Eminescu lui Creangă, documente literare de mare valoare umană, spirituală și culturală. Documentele din mult voluminosul sîpet cu scie și scrisori eminesciene au fost mult mai bine cunoscute, scoase la lumină și puse în valoare. Iată, de pildă textul unei alte scrisori tulburătoare prin simplitatea cuvintelor

așternute pe hârtie și expediate de marele povestitor. Destinatar: Mihai Eminescu.

„Bădie Mihai,

Această epistolă ți-o scriu în cerdacul unde de atâtea ori am stat împreună, unde mata, uitându-te pe cerul plin de minunății, îmi povesteai atâtea lucruri frumoase...frumoase...

Dar coșcogeamite om ca mine, gândindu-mă la acele vremuri, a început să plângă...

Bădie Mihai, nu pot să uit acele nopți albe, când hoinăream prin Cîrcic și Aroneanu, fără pic de gânduri rele, dar în dragoste mare pentru Iașiul uitat și părăsit de toți. Și dimineața, când ne întorceam la cuibar, blagosloviți de aghiazma cea fără de prihană și iertătoare a Tincăi care ne primea cu alai, parcă cine știe ce nelegiuire am fi făcut și noi.

Ți-aș scrie mai mulțisor, însă a venit lordăchescu și trebuie să plec cu el la tipografie.

*Cu toată dragostea,
Ionică”*

Reproducem mai jos finalul scrisorii din februarie 1878, adresată lui Iacob Negruzzi, în care Eminescu a ținut să-l salute pritenște pe Ion Creangă.

*„Multe închinăciuni pentru toată **Junimea** și pentru fiecare **junimist** îndeosebi, iar mai cu seamă mă închin cu multă plecăciune stăruitorului întru cele bune, **Creangă**”.*

Răsfoind paginile eminesciene de publicistică, se impune observația că în unele din articolele și recenziile sale - publicate atât în **Curierul de Iași** cât și în **Timpu** - Eminescu s-a referit la valoarea literară a povestirilor lui Ion Creangă. Sunt și acestea mărturii ale unei prietenii adevărate, dar de fiecare dată caracterizările făcute au rămas într-un registru de maximă obiectivitate. Cum atrage atenția asupra valorii încă necunoscute a operelor lui Ion Creangă? Simplu și direct către cititorii unei publicații.

„La drept vorbind, la Piatra Neamț, dintr-un ținut muntos, plin de legende, de proverbe, locuțiuni, „Colectorul literar”(revistă care apărea în acest oraș) nu găsește ce să culeagă? Un muntean de baștină, născut asemenea în ținutul Neamțului e Ion Creangă. Citit-au vreodată colectorii pe Dănilă Prepeleac, pe Soacrea cu trei nurori și altele, ca să vadă, care ar trebui să fie izvoarele, din care să se inspire, și cum vorbesc și se mișcă ținuțașii din Neamț?” (Recenzie apărută în **Curierul de Iași**, la 5 ianuarie 1877)

Într-un alt articol, temutul și exigentul publicist Eminescu califică magistral stilul operei lui Ion Creangă, apreciere confirmată de-a lungul trecerii unui secol și jumătate:

*„În vremea din urmă, s-au ivit într-adevăr în literatura română un șir întreg de scriitori cu totul naționali(...). Cel mai original dintre ei pînă acum este povestitorul Ion Creangă”. (Despre caracterul național, apărut în **Timpu**, la 6 mai 1880)*

Membri de seamă ai Societății **Junimea** din acea vreme, urmași de criticii literari de marcă ce le-au urmat în timp, au considerat prietenia dintre Eminescu și Creangă drept „cea mai pe adânci temeieri prietenie, ivită în viața literară românească” (George Munteanu), observând că „Eminescu a găsit în humuleșteanul de geniu, izvorul curat ca lacrima al înțelepciunii populare” (Zoe Dumitrescu-Buşulenga).

Pentru detalii despre un istoric al Bojdeucii din Țicău în care a locuit Creangă la Iași, casa în care l-a găzduit pe bunul său prieten Mihai Eminescu, recomandăm a fi consultat documentarul amplu din publicația **Historia**, nr.195, aprilie 2018, pag.12-31.

Reproducem în paginile următoare ale revistei câteva **Amintiri de la Junimea** din documente ale vremii.

EDITORIAL

ÎNTOARCEREA ACASĂ CU MIRODENII ȘI NEPOȚI

► Adrian RACARU

„Nu știi alții cum sunt...” d-apoi, de la Creangă, știi și eu, că nu știi!

Maică vreme, nu-i devreme, dar lasă-mă și pe mine, să mă agăț ca un cântec de nai, că în amintirile lui Creangă, mi-am înnodat și eu copilăria, și o deznod în nins pe gânduri... Și cuvintele ca niște colindători se rânduiesc la fereastra prădalnică și darnică a scrisului. Mă apuc să vântur aducerile aminte, ca pe-o varză răscoaptă, pusă la păstrare, cu miros de busuioc și de întâmplări de nu mă uita. Că vorba ceea, în viață am fost de multe ori varză, ba chiar curechi, cum ar spune bunica. Prin liceu mă făloșeam academicește, că sunt bun de pus pe *Brassica oleracea varianta capitata albă* – adică tot pe varză, și eram bruftuit cu „*Hai, Robinia pseudoacacia!*”- Hai, salcâm! Nutream să devin *doctor în psihologia peștilor*, ca poetul acela care avea un măr lângă drum. Acum stau la geamul cuvintelor și le ascult. În vârtoarea globalizării parcă aud pe cineva, o cunoștință, dar pare a fi de bună seamă, o conștiință, îngânând după Creangă stâlcit: „Nu știi alții pe unde mai sunt...” Mă furișez îngrijorat de căințe, pentru cei 3-4 milioane de români plecați *afară*, în **Globalizare și identitate românească** (Nicu Gavriluță, Ioan Holban/ Globalizare și identitate românească/ Editura Junimea Iași - 2018), un volum de dialoguri culturale cu ștaif elevat, care te prinde și te cuprinde; te destinde și te înobilează cu informații inedite; te captează cu evaluări creștine și cu bunătați intelectuale:

„*Convingerea noastră este că fenomenul globalizării și viețuirea de tip cosmopolit au nevoie profundă de a se întemeia pe un fond cultural comun, în primul rând religios. Înainte de a fi unificată pe internet, cultura globală a fost unificată de simboluri, mituri și ritualuri magico-religioase străvechi.... Chiar și cel mai cosmopolit cetățean al planetei – managerul unei mari corporații*

– păstrează în profunzimea sufletului său respectul pentru geografia sacră a locului natal și prețuirea pentru cultura țării sale. Ultima este cea care-i conferă distincție, noblete și autenticitate. Probabil că acolo se simte cetățeanul cosmopolit cu adevărat „acasă”. (Cuvânt înainte, pag. 9, 10). Și: „Acea geografie sacră este casa părintească sau ulița copilăriei. Asta înseamnă că nu poți să dai uitării propria identitate, tradiție sau religie. Până la urmă, ele rămân date definitorii ale naturii umane. Mircea Eliade a scris mult despre sacru ca element constitutiv al naturii umane. Sacrul nu poate fi extirpat, anulat. Poate fi doar camuflat și degradat. La fel și cu geografia aceasta intimă, identitară. Nu poate fi nicicând uitată” (Pelerinajul și identitatea românilor din diaspora, pag.165)

Ascult știrile... Doamne pe cât de strâmtorate au fost vămile la plecare, pe atât de strâmte și încurcate, sunt acum blestematele, la întimpinarea sărbătorilor; cern mult uium de timp și de răbdare. Când îi aud pe cei plecați, că vin *de-afară* înțeleși că aici este *acasă*, deși unii sunt și *afară acasă*, învederezi că sunt eroii noștri înnoiți de *eterna reîntoarcere*.

În aceste zile cu post de santinelă spirituală, te poți înfrupta sau sfinți în lectură, și iată o adevărată desfătare a globalizării, prin care suntem promovați și noi în lume și nu oricum ci

prin: **Istoria mămăligii** de Alex Drace-Francis/ Povestea globala a unui preparat național/ Erudită, convingătoare și incitantă, această carte pune relația românilor cu porumbul nu numai pe masă, ci și în centru agendei istorice. – Cathie Carmichael/ University of East Anglia; Traducere din engleză de Anca Bărbulescu/ Humanitas, 2023. Prezentare produs: „*Alex Drace-Francis ne oferă o analiză a cultivării, consumului și comercializării porumbului în țările române din perioada otomană până în ajunul Primului Război Mondial, precum și a semnificației culturale a mămăligii în literatură, artă, film, folclor și bucătărie, într-o ediție revăzută și completată special pentru publicul românesc.*” Cu o *Mămăligografie* consistentă (De la pag.231 la pag.284), adăugăm noi.

În carte îl găsim și pe Ion Creangă cu „*Cea mai explicită tematizare a porumbului în literatură secolului al XIX-lea și intitulată/...../ sau Povestea poveștilor*”, și pe-o pagină întreagă (pag.147) avem un rezumat clasic și la obiect. Spre dezamăgirea mea, Vasile Militaru nu este pomenit cu celebra fabulă: *Cozonacul, mămăliga și plugarul*; pe care o recitam pe la serbări și întruniri de familie, în vremea când autorul era interzis. Dar noi nu știam, căci nu aveam nici televizor și nici radio, o aveam pe mama, care știa pe de rost multe poezii și ne cânta toate cântecele compuse pe versuri de George Coșbuc; pe lângă multe colinde și cântece bisericesti - culminând cu Îngerul a strigat. Și cu frisonul emoțiilor de altădată amintesc doar: „*Nu mai spun prin ce ,ntâmplare, -/Într'un lan de grâu cu mac,/Se'ntâlniră pe cărare/Mămăliga de la țară, cu boierul cozonac. Nici nu mai arat anume/ Ce necaz putea să frigă/ Pe boierul zis pe nume,/ Care, mândru ca un Rigă,/ Avea drept sau nu să-și bată/Joc de-o biată/ Mămăligă*”. Și plin de răzbunare „*cu fața pară, ca o floare-a macului*”, când cozonacul se lăfăia protejat de post, strigam să mă audă: „*- De-ai avea un dram de minte,/ Cozonacule, zevzece,/Mămăligii, -caldă-rece, -/ Nici măcar pe dinainte/Nu i-ai trece!*” Și de aici înghițind în sec: „*Căci, să știi: din câtă lume'i pe pământ - norod sărac -/Nici un ins, de când e veacul, n'a trăit din cozonac,/Dar sunt mii și milioane, cari, prin mine azi îți strigă:/La o parte, cozonace, noi trăim din mămăligă!*” Dar în ziua de Crăciun, se împăcau toți bine și cu Cozonacul, și cu Mămăliga. Iar Plugarul - își pregătea plugușorul și se îmbujora când ajungea la: „*O dumbravă rea din vale/Unde sunt fete nebune/Ce azvârlă cu*

alune/ Și se leagă de feciori/Ca albinele de flori/Și le 'ncurc cărările/ Tot cu dezmierdările!”

Retrăiesc și inspir din atmosfera *timpului trecut*, clipe încărcate de înlăcrimată apropiere, când eram așteptați, de părinți, să sosim acasă, cu mirodenii și cu nepoți.

Și de dorul de demult, bat și eu acum câmpii, cu Creangă în suflet și cu creanga lui de mărgăritare, îmi sorcovesc amintirile...Iar Creangă, stârnește pe hârtie izvorâri nostalgice într-o scrisoare care începe cu *Bădie Mihai* și în care se înspumează ca într-un heleșteu de moară, după ce a pus roata în mișcare, dar fuguța se liniștește frățește: „*Te-am așteptat de Crăciun să vii, dar... beșteleu, feșteleu, că nu pot striga văleu, și cuvântul s-a dus, ca fumul în sus, și de venit n-ai mai venit... Aferim... Dar noi, adică lenăchescu, Răceanu și alți mușterii pentru mâncărică și băuturică bună, am tras un bairam de cel turcesc, cu vin grecesc de la Amira. Apoi ne-am dus cu sania afară din oraș, si acolo pune-te din nou masă! A doua zi la fel; de-abia a treia zi ne-am zburătăcit, ca vrăbiile, fiecare pe la vatra lui. Acum stau lângă horn cu pisicele mele și mai pun rânduială în cele însemnări. Tu, te cerți cu politicianii prin Timpul; ce-ai pățit de te-ai făcut așa războinic?*”

Sănătate și voie bună,
Ionică”

**Sănătate și voie bună să ne urăm
pentru 2024 !**

La mulți ani, inspirați și darnici!

**Redacția revistei
TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC**

EMINESCIENE

ÎNȚELESURI CREȘTINE ÎN POEMUL EMINESCIAN „LUCEAFĂRUL”

► Horia Ion GROZA¹

„Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază” ... Dacă privim icoana clasică a Nașterii Domnului, atât de plină de simboluri, observăm că, din soarele Divinității, coboară o rază de puternică lumină care, pe traseul ei, formează într-o aură o stea, se împarte apoi în trei (simbolizând Sfânta Treime) și continuă coborârea spre peștera unde S-a născut Pruncul. Icoana este împărțită în trei registre – cel de sus este cerul, cel din mijloc este domeniul unirii cerului cu pământul unde s-a săvârșit Întruparea, iar cel de jos este pământul cu evenimentele sale. Raza cerească întâmpină dificultăți căci trebuie să străbată un dur vârf de munte care întruchipează lumea neprimitoare așa cum a devenit ea după căderea în păcat a primilor oameni. Aici se întâlnește lumea nemuritoare cu cea muritoare. Incompatibilitatea dintre aceste două lumi naște un conflict de mari proporții care se rezolvă prin dragostea întrupării.

Ajungem astfel la o temă dragă poetilor. Între poemele mari inspirate de ea sunt „Luceafărul” lui Mihai Eminescu (1883) și „Demonul” lui Mihail Lermontov (1841), în care cel trăit în eternitate, îndrăgostit de o fiică de împărat dorește întruparea. Aceasta se produce însă doar în cazul Demonului lermontovian și are un efect negativ. Demonul aduce răul în lume, devine un tiran, distruge totul, inclusiv mireasa care, în urma sărutului, moare fiind însă iertată și luată la cer, în timp ce Demonul se rescufundă în neagra și eterna sa singurătate. Luceafărul este un erou pozitiv și, pentru motive ce vor fi discutate mai jos în text, renunță a-și pierde nemurirea pe care de dragul fetei de împărat era gata s-o preschimbe în perisabilitatea vieții pământești.

Criticul literar interbelic Lucian Boz intuiește în persoana Luceafărului o ființă cerească, poate pe Cel care, în termenii Sfântului Evanghelist Ioan, este Însuși Cuvântul (*Masca lui Eminescu*, Ed. Vinea, 1998). El scrie: „Luceafărul a fost numit « Cuvânt curat », adică neoplatonicul, gnosticul și ioaniticul Logos”. Gnosticii și neoplatonicienii

recunoșteau Eonul, acest ansamblu de forțe eterne emanate de o existență vie prin care ea acționează asupra universului. Lucian Boz scrie: „Eonul este luat [aici] în înțelesul Logosului”. Și explică: „conceptul eonului a avut o răspândire mare în gnosticism, care a pătruns pe melagurile românești, adus de literatura bogomilică”. Este foarte posibil că mintea iscoditoare a geniului eminescian a avut cunoștința și de acest concept. Pentru înțelegerea Luceafărului ca Logos, Lucian Boz amintește metafora „guri” folosită de Eminescu în dialogul dintre Tatăl și Hyperion: „Cere-mi cuvântul meu dentâi -/ Să-ți dau înțelepciune ?// Vrei să dau glas acelei guri,/ Ca dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare?”. Metafora apare și în poemul cumva înrudit „Fata-n grădina de aur”: „Tu

ce sfințești a cerului coloane/ Cu glasul de *eternă gură*".

Dorul de absolut din inima fetei, contemplând înălțimile pline de mister ale nopții luminate blând de aștri („Cum ea pe coate-și răzima/ Visând ale ei tâmples,/ De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle” – strofa 6) începe după o vreme să prindă grai și să conducă la un minunat dialog al dragostei. „Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază,/ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează!” spune fata (strofa 13). „O, vin' odorul meu nespun,/ Și lumea ta o lasă;/ Eu sunt luceafărul de sus,/ Iar tu să-mi fii mireasă” răspunde Luceafărul (strofa 21). Fata, însă îl dorește acolo jos, lângă ea. Răspunzând negativ chemării lui d'a-l urma, ea oscilează, în avântul ei sufletesc, între, pe de-o parte, simțirea angelică și aspirația transfiguratoare a iubirii („O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un *înger* se arată,/ Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată” - strofa 23) și, pe de altă parte, simțirea demonică și dorința pătimasă a dăruirii trupești („O, ești frumos cum numa-n vis/ Un *demon* se arată,/ Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată!” - strofa 36). Este interesant că Petre Grimm (1881-1944), unul dintre numeroșii traducători în engleză ai poemului „Luceafărul”, folosește numele Lucifer în loc de Luceafăr pentru a-l contrasta cu numele Hyperion. În traducerea sa a celor 98 strofe ale poemului, ambele nume apar d'un număr egal de ori – șase. Poate Petre Grimm a acționat în aceeași idee - d'a sublinia dualitatea emoțională dintre două trăiri aparent într-un conflict continuu: aspirația curată (*Agape* ; cu îngerul) și ispita cărnii (*Eros* ; cu demonul).

În mod evident există o prăpastie între lumea morții, pieritoare, unde dragostea se face în păcat, într-un „eros” puternic senzual și lumea Vieții veșnice, nemurirea, unde domnește doar „filia” și „agape”. Spre dezamăgirea eroului, viața eternă, a înălțimilor, nu poate fi schimbată pozitiv într-o viață pământească, trecătoare, sortită morții, căci transformarea ar însemna renunțarea la puritatea celestă a lumii pentru scufundarea într-o lume a păcatului, o lume lipsită de orizont. Luceafărul îi dă a înțelege fetei enormitatea cererii ei: „Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare,/ Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare”. Demiurgul îi spune fiului Său, Luceafărul: „Îți dau catarg lîngă catarg,/ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg,/ Dar moartea nu se poate...”

Prăpastia dintre cele două lumi poate fi trecută doar într-un singur mod - acela al Domnului care evită întinarea, nedorind așa cum dorea Luceafărul scufundarea completă în felul denaturat

al omului lumesc, omul *dintâi*, cel căzut în păcat. Păstrându-Se curat și nepierzându-Și dumnezeirea, Iisus este omul cel de-*al doilea*, singurul capabil d'a transfigura firea umană. Precum și este scris: „Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu ; iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viață” (1 Cor. 15:45). Și: „Omul cel dintâi este din pământ, pământesc ; omul cel de-al doilea este din cer” (1 Cor. 15:47). Maica Domnului și Biserica Îi sunt Domnului Iisus mireasă.

Luceafărul își dă seama de realitate când privește seducerea făcută de Cătălin, prin care subit fiica de împărat dobândește o identitate terestră – Cătălina. „Vicleanul copil de casă ce împle cupele cu vin” îi propune fetei, după el foarte naivă, să se predea total lumii instinctuale a plăcerilor (și nu unei lumi a cerurilor sau unei lumi transfiguratoare!): „Tu ești copilă, asta e.../ Hai ș-om fugi în lume/ Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume/.../ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi”. Luceafărul înțelege, cu tristețe, zădărnicia sacrificiului său și realitatea incompatibilității dintre cer și pământ care poate fi învinsă doar la modul messianic, mod inaccesibil duhurilor și accesibil numai lui Dumnezeu. Luceafărul deci, renunță: „Ce-ți pasă ție, chip de lut,/ Dac-oi fi eu sau altul ?// Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece,/ Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor și rece”.

George Călinescu (*Opera lui Mihai Eminescu*, vol.2, Ed. Minerva, 1970) subliniază faptul că „Luceafărul este pentru mulți [analiști] un tratat de metafizică abstrusă” ceea ce a dus la a vedea în el pe Arhanghelul Mihail, pe Neptun, pe Satan-Lucifer, pe un Orfeu pagan, pe întruchiparea unui „haos matern din care a ieșit lumea, prin potența activă a Demiurgului”, pe „Logosul, verbul revelator al dumnezeirii”, pe Hyper-eon sau chiar pe „România geologică or pământul, Cătălina fiind nația românească”.

Se știe că Eminescu a menționat într-un manuscris că a cunoscut legenda Luceafărului din jurnalul turistului german K[unisch], cu sensul alegoric că deși „geniul nu cunoaște moarte” el „nu este capabil de a fericii pe cineva [și] nici de a fi fericit”. Călinescu pledează în consecință pentru interpretarea general acceptată, proprie romantismului și în ton cu „teoria schopenhaueriană a genialității”. După el, Luceafărul este „mintea contemplativă, apollinică, cu o scurtă criză dionisiacă, aspirând la fericirea edenică a topirii în natură, [fericire] care îi este însă refuzată”.

Eminescu a lucrat opt ani la conceperea și desăvârșirea poemului „Luceafărul” și pentru cele 98 de strofe finale el a redactat peste șase sute

de strofe, fiecare strofă fiind revizuită în medie de șase ori. Deci a meditat îndelung asupra poemului său. Nu știm tot ce a gândit. Nimeni, cu excepția lui Dumnezeu, nu poate cunoaște toate tainele uriașului univers al unui geniu, nici chiar el însuși.

Deși a scris „Eu nu cred nici în Iehova”, Eminescu nu era un necreștin. El provine dintr-o familie cu evlavie în Dumnezeu, cu bisericuța sa proprie în Ipotești. Mama poetului a avut șase frați și surori care au intrat în monahie și chiar Eminescu însuși voia cândva să se călugărească (Theodor Damian, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Eikon, 2016). Impresionat de credința poetului, Gheorghe Gavrilă-Copil i-a închinat chiar un Acatist ca pentru sfinți, ceea ce desigur este o exagerare dar nu fără un grăunte de adevăr.

În „Luceafărul” Eminescu afirmă simplu și frumos existența eternității în care trecem după moartea pământească: „Părănd pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște”. Mai mult, cuvintele eminesciene „mor spre a se naște” repetă chiar vorbele Mântuitorului despre nașterea din nou, „de sus” (Ioan 3,3) și despre necesitatea morții bobului de grâu pentru a produce roadă (Ioan 12,24). Cum spune un minuat colind de Crăciun din Maramureș: „Azi e miercuri, mâine joi/ Vine Domnul pe la noi/ Însă de văzut Îl vede/ Numai omul care crede./ Numai omul care știe/ Că vecia nu-i pustie”.

De aceea interpretarea creștină pe care o propunem și pe care, foarte posibil, marele poet o purta conștient sau inconștient în adâncul său, apare extrem de plauzibilă și revelatoare. Întruparea se realizează într-adevăr prin dragoste, ca răspuns al celui din lumea duhurilor dat aspirației celui din viața pământească. Dar o întrupare rodnică nu se poate realiza prin scufundarea în ființa umană decăzută prin păcat, ci numai prin păstrarea purității celeste și prin lucrarea de transfigurare a ființei umane, a aducerii acesteia la principiile celeste. Alt geniu al poeziei, Lermontov, a simțit aceasta și Demonul său, care ipotetic dacă s-ar putea întrupa ar acționa exclusiv după legile voluptății cărnii, nu produce decât distrugere și disperare. Întruparea trebuie a se realiza doar la modul pozitiv în scopul transfigurării. O astfel de întrupare nu a fost posibilă în realitate decât prin miraculoasa taină a Nașterii lui Iisus cu dubla Sa natură. Nici o altă ființă din lumea cerurilor nu poate realiza aceasta, din cauza uriașei incompatibilități dintre cele două lumi și geniuul lui Mihai Eminescu ilustrează acest adevăr într-o manieră aproape de perfecțiune. Deci nu teoria superiorității și inadaptabilității geniuului neînțeleș, ci imposibilitatea spirituală a conviețuirii

celor două principii cu excepția transfigurării, lucru însă realizabil doar de către Dumnezeu.

La câțva timp după scrierea celor de față am descoperit, în multitudinea comentariilor făcute pe marginea minuatului poem eminescian care condensează în el un atât de covârșitor univers, o opinie înrudită cu a noastră în remarcabilul eseu „Luceafărul și modelul ființei” al lui Constantin Noica (*Sentimentul românesc al ființei*, Humanitas, 1996). Pătrunzătorul filosof român consideră că poemul are un sens ontologic precis și că nereușita încercării de comuniune deplină dintre natura generală a universului reprezentată de Luceafăr și natura individuală a omului reprezentată de către fiica de împărat se datorează faptului că determinațiile specifice ale fiecăruia dintre cei doi eroi nu corespund. Pentru a exprima mai bine această nepotrivire Noica folosește „termenii modulațiilor românești ale ființei: un *Va fi fiind*, în legănarea sa din lumea generalului și un *Ar fi să fie*, în legănarea sa din lumea individualului, își întind mâna – dar mâinile lor nu se prind”. Cum spune filozoful, „lumea necesității și lumea contingenței” nu s-au putut întâlni dar *s-au căutat*.

Constantin Noica este cunoscut pentru conceptul său original al „devenirii întru devenire”. Păstrând principiile acestui concept, în cazul poemului eminescian, viața pe pământ seamănă cu „o oarbă devenire întru devenire”, un proces căruia îi lipsește țelul, ca o continuă cvasi-repetare a niciodată obositelor valuri ale oceanului: „Când valuri află un mormânt/ Răsar în urmă valuri”; Procesul devenirii întru devenire ar trebui să înceteze a rămâne fără sens și să câștige forma unei devenirii întru ființă, o mișcare de transfigurare spre fuziunea intimității individualului cu esența universului, a generalului, a realei Ființe. Aceasta se poate întâmpla sub efectul transformator al naturii generale căci „câte nu poate fi natura generală în haosul lumii” tocmai pentru a scoate lumea din haos? „Geniul știe de ființă în timp ce omul de rând nu știe.” Cătălin, „sumar cum este, rămâne senin pentru că nu știe dar fata știe” și iubirea ei pentru Cătălin nu estompează dorința pentru iubirea cealaltă, supraterestră. De aceea este necesară o comuniune între cele două lumi și Luceafărul și fata de împărat tânjesc de dor unul pentru altul.

Insuccesul comuniunii nu se datorează frivolității Cătălinei, cum spun atâția comentatori superficiali. Fata, în curățenia ei și nevoia unei alegeri juste, i-a cerut ajutor Luceafărului pentru ajungerea la un bun discernământ: „Pătrunde-n codru și în gând,/ Norocu-mi luminează!”. Adică, învață-mă, luminează-mă, ești tu mirele așteptat

sau altul ? „Ca orice făptură individuală [fata de împărat] stă sub semnul norocului, al întâmplării” și nu poate prevedea viitorul. Chiar când cade pradă seducerii, „Ea, îmbătată de amor,/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și-ncețșor/ Dorințele-i încrede”. Iubirea fetei de Înalt nu încetează și nu renunță la acesta chiar în brațele seducătorului, când murmură: „Cobori în jos, luceafăr blând”.

Imposibilitatea comuniunii, concludă Noica, lasă nefericit doar pe Luceafăr pentru că „ființa nu înseamnă îngroparea și moartea generalului în lumea cea trecătoare, ci împlinirea acestora *întru* și *prin* general chiar dacă ele vor fi trecătoare și generalul va rămâne, în felul lui etern”. Aici este locul de a sublinia faptul că ipoteza mea poate sta perfect în picioare căci ideea creștină a întrupării divine susține că Iisus se păstrează 100% Dumnezeu (*general* în termenii lui Noica) fiind în același timp 100% om (*individual* în termenii filosofului). Numai Hristos a putut realiza această cu totul neobișnuită și paradoxală combinație. Încă o dată, cred că Eminescu a demonstrat că nu orice ființă nepământească se poate întrupa și că indirect s-a gândit că numai un anumit fel de întrupare poate avea loc cu adevărat. Noica observă că sunt legi „în sânul naturii” care nu sunt la îndemâna omului și care „nu și-au găsit aplicația și poate nu și-o vor găsi-o niciodată”, rămânând în obscuritate așa cum rămâne și Luceafărul. Noica se oprește aici cu exegeza sa dar cred că se poate merge mai departe abordând o viziune total creștină.

Reflectând la cele comentate mai sus, aș putea adăuga de asemenea că natura individuală, omul, câștigă mult din acest fel de experiență extraordinară și, cel puțin, poate intui și simți câte ceva din legile ascunse ale Divinității (în același sens, Noica, rămânând în termeni laici, concludă că singura persoană care iese câștigată spiritual din încercarea de apropiere este fata de împărat). Creștinismul susține prin tezele sale îndumnezeirea, recăpătarea asemănării cu Creatorul, proces niciodată terminat, la care ia parte, e pe lângă om în podvigul său, Ființa divină cu harul Său. După cum scrie Sfântul Grigore Palama, Ființa Dumnezeirii n-o poate cunoaște omul dar el poate comunica cu Aceasta prin energiile necreate cu care Ea se manifestă în lume. Iar zbuciumul nu este al Divinității, al *generalului*, cum ar spune Noica, ci al *individualului* care răspunde chemării generalului. Motorul comuniunii rămâne iubirea din ambele părți - singura în stare a netezi drumul.

Eminescu scria într-unul din articolele sale: „Sufletul omenesc este bântuit sau de patimi sau de golul lui propriu, de urât” (v. Noica, *Urâtul*

sufletului și frumusețea cuvintelor în *Introducere la miracolul eminescian*, Humanitas, 1992). Poporul nostru a intuit foarte bine aspirația omului spre înălțimi, izvorâtă din constatarea unui gol nicicând umplut al sufletului - un fel de dor, un fel de aspirație spre iubire, ca o eliberare dintr-o limitare, dintr-o neliniște și nemulțumire, dintr-un nedestul, dintr-un neîmplinit. El a numit-o „urâtul” sufletului și inimii. Noica citează următoarele versuri populare: „De urât m-aș duce, duce/ Calea mi se face cruce,/ De urât aș mere, mere/ Calea mi se face stele”.

O „cale de stele” a fost și cea a magilor mergând la locul pruncului Iisus. Iar între ele a fost steaua anunțând începutul lucrării Divinității în centrul Creației Sale - în lumea omului. În momentul în care magii au ajuns la Sfântul Sălaș, imaginea stelei până atunci colțurată s-a rotunjit, transformându-se „în Soare de Miezu Noptii” (Vasile Lovinescu, *Steaua fără nume*, Ed. Rosmarin, 1994). Mihai Eminescu scria, la 23 de ani, în poemul „Dumnezeu și om” despre faptul Întrupării - o minune a evurilor lumii: „Regii duc în pace-eternă a popoarelor destine,/ Închinând înțelepciunii viața lor cea trecătoare, // Dar un mag bătrân ca lumea îi adună și le spune/ Că-un nou gând se naște-n oameni, mai puternic și mai mare./ Decât toate pân-acuma. Și o stea strălucitoare/ Arde-n cer arătând calea la a evului minune”.

Un soare al misterului Miezu Noptii rămâne și în noi imaginea Luceafărului eminescian, un simbol al aspirațiilor și al iubirilor sufletului uman și al transfigurărilor la care omul este chemat. Cu gând de recunoștință pentru cele lăsate culturii și spiritualității noastre de către geniul marelui Mihai Eminescu, putem spune cu tonul de dragoste al poetului Gheorghe Pituț: „La noi un om e ca o casă,/ pe deal o casă-i ca o țară/ și steaua seamănă c-o masă// a cerului înalt de vară/ unde luceafărul coboară/ să-și ia lucirea ne-nțeleasă” (Gh. Pituț, *Stelele fixe*, Ed. Eminescu, 1977).

---

¹ Scriitorul româno-american **Horia Ion Groza** este autorul a șaisprezece cărți în limbile română și engleză (eseuri, proză, versuri, critică literară) și a numeroase articole în revistele literare din țară și străinătate, fiind premiat de Asociația Internațională a Scriitorilor și Oamenilor de Artă Români, LiterArt XXI, în 1999 pentru publicistică și în 2002 pentru eseu. Cu un doctorat în genetica și ameliorarea plantelor, el a fost cercetător științific 20 ani în țară și, după 1985, alți 20 ani în S.U.A., în companii de bioinginerie și la Universitatea din Wisconsin.

ESEU

SVETLANA PALEOLOGU-MATTA DESPRE CREAȚIA ESTETICO-FILOSOFICĂ EMINESCIANĂ (II)

► Ștefan MUNTEANU

Nucleul lucrării *Eminescu și abisul ontologic* pare a fi capitolul al șaselea, intitulat *Căderea în sus*. Se subînțelege că aici este făcută analiza poemului *Luceafărul*. Începutul capitolului este inspirat de o formulă datorată lui George Călinescu, cel care „compară poemul cu «o stea răsturnată în apa tremurătoare a unui puț adânc», pe care lanțurile iscusite ale savanților tot încearcă a o scoate” (*Eminescu și abisul ontologic*, p. 97). Găsind ca necesară reinterpretarea *Luceafărului*, chiar dacă pentru critică opera rămâne mereu un miracol, autoarea preferă metoda fenomenologică în cercetarea funcțiilor spiritului creator. Problema pe care o urmărește este ca viziunile lui Eminescu să fie valorizate cât mai bine, în perspectiva unui romantism care-și transcende epoca prin componenta sa umanistă. Pentru că chestiunile romantismului, precum visul, sacrul, androginul, absolutul, pot fi urmărite de la erosul platonician până astăzi. Fapt care l-a îndreptățit pe C.G. Jung să-și întemeieze teoria arhetipurilor „pe formele universale ale gândirii ca imagini etern disimulate în sufletul uman” (*Idem*, p. 97). Or, tocmai aceste „forme universale ale gândirii în imagini” explică și creația lui Eminescu, care rămâne romantic „în sensul în care în esență romantismul este un umanism” (*Idem*, p. 98).

Eminescu este situat, astfel, în rețeaua dezbaterilor ideatice moderne, care vor pregăti elaborarea ontologiei fundamentale heideggeriene. Pentru poetul-gânditor, umanul nu semnifică doar un sistem empiric, ci este chiar forța care-1 înalță pe om la spirit și fericire. Combustia acestei înălțări este asigurată de focul dragostei. A dragostei pe care Eminescu o sublimază într-o instanță a spiritului care luminează participarea cosmică, transformând-o într-un fior ontologic. Dar pentru ca sufletul omenesc să înainteze pe calea spiritului trebuie să-și descopere simbolul idealului absolut, modelul arhetipal, așa cum se întâmplă în *Luceafărul*.

Aceasta înseamnă, indubitabil, situarea în universul mitului, respectiv în mito-poezie și

mito-filosofie. Explicația vine de la faptul că funcțiile transcendente din suflet, „care constituie tezaurul îndepărtat al omenirii, se transmite ereditar, prin disponibilități, repetând prin fenomenul imaginativ imagini primordiale, «originare», înscrise în inconștient, ele fascinează omenirea din leagăn până-n momentul de a muri, sub formă de mituri și legende” (*Idem*, p. 101). Cel care știa cel mai bine acest fapt a fost chiar Eminescu, fapt demonstrat în întreaga sa creație, care se prezintă ca o sinteză estetic-filosofică specifică a unui amplitud complex mitic.

Menit să satisfacă, printre altele, și nevoia noastră de mituri, poemul *Luceafărul* propune, încă de la început, tema „dragostei peste fire între o stea și o muritoare” (*Idem*, p. 104). Slujind ideea plenitudinii vieții pe pământ prin dragoste, Eminescu dorește ca acest sentiment să transeandă vremelnicia, să participe la indestructibilul vieții cosmice, măcar prin somn și vis. De aceea, ne spune Svetlana Paleologu-Matta, „dorința la Eminescu nu are nimic idilic” (*Idem*, p. 105). Pentru că, „Contrar falsei păreri comune că dragostea ar fi o orbire, ea este dimpotrivă o lumină, așa cum arată Eminescu. Căci a iubi o ființă înseamnă a căuta și a găsi continuu, în propriul suflet, o orientare apriorică spre valori superioare, cuprinse în simbolul luminii” (*Idem*, p. 109). Dragostea eminesciană este supranaturală, este participarea la absolut, dar nu în sensul doctrinei creștine, ci al unei filosofii întemeiată pe o ontologie arhaică ce alimentează o escatologie în care timpul dispăre, astfel încât se unifică începutul cu sfârșitul. Recuperarea adevărilor arhaice se produce prin reamintire, în amintirea anamnezei platoniciene. Iar „Apelul la cosmogonie - ne spune Svetlana Paleologu-Matta - la situația primordială, este un efort de a ajunge, prin gândire, prin regresie la origini, la «esențialul», la izvoarele realului spre a identifica matricea Ființei și prin aceasta sensul destinului. Deci nu cosmogonia în sine este importantă, ci solidaritatea ei cu ontologia, momentul

cosmologic devenind o problemă ontologică. Și astfel, scufundarea prin *anamnezis* în *Luceafărul*, este o tentativă de recunoaștere a adevărului Ființei la care participă esența sufletului uman” (*Idem*, p. 112-113). Prin această înțelegere Eminescu îl anunță pe Heidegger, care „va spune mai târziu că omul este mai apropiat de zei și de divin decât de animal, de care îl desparte un abis. Căci numai ființei umane îi sunt înăscute disponibilități și deschideri la adevărul Ființei” (*Idem*, p. 113). Convingerea comună era că chiar dacă Ființa nu poate fi înțeleasă, pentru că în cazul omului este asemuită cu moartea, ea poate fi totuși presimțită, intuită. Cert este că anticiparea eminesciană a înlesnit sesizarea adevărului vieții în necunoscut, pe calea intuițiilor poetico-filosofice. Pentru a sublinia acest fapt, Svetlana Paleologu-Matta spune: „Eminescu a găsit în *daimonul* socratic fundamentele existenței și dramei umane. Căci *daimonul* a ianugurat proeminența naturii noastre duble” (*Idem*, p. 116). Ambivalența fundamentală a existenței umane - viața și moartea, omul și Absolutul - ca tensiune a ființei, prezentă și la personajul *Luceafărului*, este identificată de autoare ca o „diferență a identicului, după formula lui Marleau Ponti, ori cu „diferența ontologică” heideggeriană. Raportarea este făcută și la I. Kant, „primul care considera spiritul superior sufletului prin capacitatea de a intui esențele” (*Idem*, p. 120). Și în sprijinul acestei raportări, Svetlana Paleologu-Matta aduce un text semnat de Ștefan Teodorescu, care spune: „Eminescu vorbește celor care sunt atinși de aripa spiritului. Numai cei atinși de aripa spiritului se întâlnesc, sunt afectabili de acest ciudat fenomen care e setea de împlinire, setea de absolut, sau Erosul... forța spiritului adâncește factorul erotic, care principial este o stare în care elementele ideale ale constituției umane pot fi recompuse într-o nouă modalitate a unui nou ideal uman transbiologic, transetnologic, transcategorial. Această modalitate poate fi o însumare ideală constituind Erosul transcedental...” (*Idem*, p. 119-120). Dragostea umană autentică, pură, poate fi trăită numai cu ajutorul spiritului care este opus eului natural. Aceasta înseamnă o atitudine fenomenologică dispusă să accepte dedublarea eului în natural și supranatural. Capătă relevanță astfel și problematica geniului în *Luceafărul* eminescian. Cum spune Svetlana Paleologu-Matta, „Fata și astrul din poem sunt, așadar, două principii ostile și complementare, a căror cooperare duce la «divinul în devenire»” (*Idem*, p. 120). Asimetria cuplului se explică printr-o înzestrare spirituală inegală. Ființa nobilă iubește intens și este în stare să meargă până la sacrificiul de sine.

Forța și îndrăzneala spiritului, rezultate din libertatea lui, oferă dorința noastră de eternitate, de „trecere” peste limitele condiției umane. Această trecere poate fi asemuită cu o cădere, dar este vorba despre o „cădere în sus”. Urmărind înălțarea astrului din centrul poemului *Luceafărul*, Svetlana Paleologu-Matta, pe drept cuvânt, scrie: „Ascensiunea vertiginoasă era, de fapt, o cădere în sus, fenomenul fiind trăit identic în *Sărmanul Dionis*, unde el apare mai clar: «El cădea ca fulgerul într-o clipă de mii de ani». Fenomenul căderii precum și fenomenul timpului ca temporalitate, în această frază atât de simplă, evocând basmele, sunt amândouă revelatoare ale destinului poetic, luminat de conștiință și exprimat de Eminescu prin imaginea fulgerului” (*Idem*, p. 124). Poet al fulgerului minții fiind, Eminescu este un poet-filosof situat în plină ontologie, prin dezideratul de transcendere de la timp la eternitate. „Temporalitatea nu este o succesiune de momente, ci, așa cum spunea și Eminescu, o continuitate: «fulger neîntrerupt»” (*Idem*, p. 124). În acest sens trebuie să înțelegem că, „Cosmogonia mitică debrușează în problema ontologică și marile teme, consacrate de poeți ca Homer și Hesiod, rămân în vigoare până astăzi, fiind semnificative pentru condiția umană existențială” (*Idem*, p. 125). Cu atât mai mult cu cât „neantul lui Eminescu este totuși o *prezență* - *absență* în versul fundamental «Nu e nimic și totuși e». Versul poate fi socotit ca o adevărată variantă românească eminesciană a Ființei: o autorefulare cu totul insolită, poetul fiind atras de alteritatea necunoscută și, totuși, deși fără acces, manifestată în el” (*Idem*, p. 127). Situat acolo unde ființa pune lumină, cum ar spune M. Heidegger, poetul-filosof aude vocea Demiurgului care revelează adevărul privind complementaritatea dintre imanent și transcendent. În sensul că „Fără transcendență existența nu există, neputându-se reduce la antropologism și nici la empirismul brut, căci statutul ei este ontologic” (*Idem*, p. 131).

Dialogul lui Eminescu cu Demiurgul este purtat în câmpul sacralului, dar al unui sacru care are drept nucleu „*realitatea spiritului* ca instanță creatoare unde are loc un ansamblu de procese *dincolo* de planul personal, și *chiar de cel uman*, dirijate spre valori supreme ca scopuri ultime” (*Idem*, p. 131), un sacru situat dincolo de creștinism. Demiurgul lui Eminescu este rezultatul dedublării dintre eul natural, empiric și eul transcedental, ontologic, este vocea interioară, asemenea „*daimonului*” lui Socrate. Aceasta este premisa care o îndreptățește pe Svetlana Paleologu-Matta să analizeze poezia lui Eminescu pornind dinspre deschiderile propuse de *ontologia* lui M. Heidegger și de *fenomenologia* inițiată de Kant, dezvoltată de Hegel și încununată de Husserl.

Aceasta este și motivația care o îndreptățește să afirme că Eminescu este „cel mai mare gânditor român” (*Idem*, p. 131).

Dar ce au în comun Eminescu și Heidegger? Iată răspunsul autoarei: „În idealismul lui platonician și kantian, Eminescu a căutat totuși o bază *reală* a esenței umane și acest fapt capital îl apropie de Heidegger. Amândoi au în comun *transcendența în imanentă* prin *orizontul escatologic* cu deschidere la Ființă” (*Idem*, p. 154). Paralelismul „între marele filosof contemporan și cel mai mare poet român, este cu totul remarcabil și ieșit din comun... Dacă Heidegger ne ajută să ne apropiem de Eminescu, Eminescu la rândul său ne ajută să înțelegem de ce Heidegger se declară adversarul filologilor: pentru că ei limitează la realitatea empirică a textului, la faptele lui pozitivist, strict raționale. Ei nu au deschidere la transcendență” (*Idem*, p. 158). Deocamdată însă, „în sintezele specifice și undeva apropiate, realizate de Heidegger și Eminescu, dăm de profunzimi care ne scapă. Faptul ar fi ca și o dovadă a fondului lor abisal, ontologic. Și cu toate acestea Ființa presimțită de ei nu este de negândit (după noul concept al gândirii) și nici total de nerecunoscut în unele trăiri foarte rari (*Idem*, p. 165). Întrucât există speranțe, căutarea trebuie să continue.

Cel de-al șaptelea capitol este intitulat *Tragicul*, pentru a sugera, oarecum, tristețea din finalul *Luceafărului*. Ideea ne trimite în domeniul - judecăților de valoare, singurul domeniu de care sunt legate întâmplările tragice. Cu atât mai mult în concepția lui Eminescu amărăciunea tragică izvorăște din neîmplinirea spirituală. Relevant în acest sens este și următorul fragment din manuscrisul 2255: „Pământul nostru e mai sărac în ge-nii decât universul în stele fixe și mai lesne se naște în văile nemăsurate ale haosului un nou sistem solar decât pe pământ un geniu”. Astfel că, în finalul *Luceafărului*, condiția geniului impune „o «frângere» a basmului. După plecarea astrului urmează, pe pământ, o neașteptată tămăduire a fetei de «dorul de luceferi», datorită pajului Cătălin «viclean și de pripas»” (*Idem*, p. 172). Tragedia geniului vine de la faptul că, având o puternică orientare în iubire și gândire, este în situația de a-și vedea propria lor neîmplinire. Și chiar dacă prin aceasta geniul câștigă nemurirea, *cade sus*, el rămâne neînțeles. După cum neînțeles a rămas și Eminescu. Atât de neînțeles încât cuvintele lui G. Călinescu vor trebui mereu reamintite: „Contemporanii au simțit un sunet de liră celest și nemaiauzit, însă n-au înțeles că aveau de-a face cu un zeu. Unii, n-au văzut decât o ființă ciudată, bolnavă, și și-au închipuit a contribui la definirea omului prin descripția unui palton zdrențuit. S-a ivit,

astfel, o anecdotică joasă, în care Eminescu, *eternul este* invizibil. Adevăratul Eminescu zbura pe sus, iar pe pământ contemporanii vedeau doar umbrele aripilor lui” (*Contemporanul* nr. 3 din 17 ianuarie 1964).

Următorul capitol, cel de-al optulea, intitulat *Situații-limită*, readuce în discuție, încă de la început, existențialismul lui Karl Jaspers care pornind de la contradicțiile existenței umane absolutizează situațiile limită precum *fragilitatea, sfâșierea, eșecul*, care ar permite dezvăluirea *cifrului* existenței, prin raportare la transcendență. Asumarea condiției umane paradoxale, polarizată de *sfâșiere* și *seninătate*, înseamnă, până la urmă, o experiență a eșecului. Constatarea nu este pesimistă, ci tragică, în concepția lui Eminescu. Aceasta înseamnă un fel de suferință a gândirii, o împăcare a discursului cu trăirea, pentru acceptarea realității că „elanul uman spre fericire conduce, mai devreme ori mai târziu, la moarte” (*Eminescu și abisul ontologic*, p. 182). Pentru că, în cazul lui Eminescu neputința de a schimba realitatea înseamnă o adâncă tristețe. Dar spiritul său genial, sortit să nu greșescă niciodată, se luptă pentru a depăși această zădărnice, pe calea dragostei și a gândirii. În acest context, Svetlana Paleologu-Matta punctează o deosebire esențială între Novalis și Eminescu, arătând că „Novalis este un mistic, iar Eminescu un poet existențial” (*Idem*, p. 186). Aceasta explică, printre altele, și rolul metodei fenomenologice a reducției, pentru înțelegerea trăirilor liminale eminesciene. În sensul că „fenomenul reducției este o dedublare, o vedere pură care nu confundă ci dimpotrivă, distinge empiricul și transcendentul, și chiar lumea empirică este provizoriu «suspendată», pusă «între paranteze» spre a fi mai bine degajată lumea esențelor” (*Idem*, p. 189). Esențializarea are la bază idealitatea amintirii și în general a trăirii. Eminescu căuta „nu o prințesă în natură, care nu mai exista demult, ci esența ei în Ființă” (*Idem*, p. 190). Și apropo de situații limită, Svetlana Paleologu-Matta mai spune că „Dacă Eminescu a înnebunit, e poate pentru că a iubit prea mult și pentru că știa prea mult” (*Idem*, p. 198).

Capitolul al nouălea, intitulat *Axiologie*, pune în discuție maniera în care Eminescu, poet al deschiderii libere, inclusiv către orizontul morții, asumă *frumosul ca valoare*. Analiza începe cu trimiterea la poemul *Cu mine zilele-ți adaogi...*, despre care autoarea spune că „a fost, mai mult ca oricare altul, influențat de Schopenhauer” (*Idem*, p. 201). Dar, putem constata și la Eminescu că „influența doctrinei pesimiste și antivitală a lui Schopenhauer, a scos și mai mult la iveală un suflu al poetului cu totul altul” (*Idem*, p. 201). Și aceasta oarece, ne spune cu îndreptățire Svetlana Paleologu-Matta, „Din fericire, negarea vieții și a sensului ei, ca în Nirvana budistă și în ideologia lui

Schopenhauer, nu l-au putut atinge pe Eminescu în adâncimile lui” (*Idem*, p. 203). Rezultă corectitudinea și originalitatea intuiției eminesciene privind timpul ca *temporalitate*, în care trăirile sunt cuprinse într-o rețea mișcătoare și în care „Persoana nu se confundă cu individul și cu funcțiile psihice ale acestuia, ea fiind transcendentă” (*Idem*, p. 204). Unitatea persoanei este asigurată de devenirea spiritului. De unde rezultă, mai departe, fapt recunoscut și de Max Scheler, că esența valorii nu este de natură biologică. Pentru Eminescu era clar că „În timp ce nimic nu poate legitima supraviețuirea persoanei biologice, persoana spirituală, cu percepțiile și amintirile ei depășesc limitele vieții” (*Idem*, p. 204). Spiritul lui Eminescu, cu capacitatea sa vizionară, devine *model* pentru conașionali săi. Și de peste o sută de ani oferă o terapie eficientă pentru sufletele adevăraților români.

Ultimul capitol, cel de-al zecelea, este intitulat *Școala poezilor* și pune în discuție tocmai ideea privind rolul poetului în societate, dar mai ales felul în care trebuie înțeleasă prezența poetului. Pentru că poetul, purtând forța spirituală capabilă să schimbe destinul social, nu poate fi redus nici la datele biografice, nici la interpretarea psihanalitică, ci trebuie cunoscut prin formele și actele lui creatoare prin care-și depășește condiția de ființă lumească. Numai printr-o asemenea depășire „a putut modifica Eminescu sensibilitatea românilor. El i-a «fundat» în sensul plin al cuvântului, printr-o sinteză integrală operată de el în acea «sală iluminată», care a fost chintesența sufletului său. Aici s-a interferat, ca în «oglinzi», tezaurul folclorului românesc, deja metafizic în sine, cu marile culturi străine, susținute de formația filosofică a poetului – numai pentru că Eminescu avea deja în el, aprioric, aceste dimensiuni” (*Idem*, p. 213. Interferențe cu diferitele doctrine venite din afară în «sala iluminată» au putut avea loc numai datorită fondului luminos al poetului, căci în el ideile străine găsesc o «societate» și o «petrecere»... Căci Eminescu a trăit realmente aspectele esențiale ale existenței, devansând astfel vremea sa, și anticipând chiar gândirea modernă (a lui Husserl, Scheler, Heidegger). Forța geniului său a putut intui ceea ce vedem că au Kant și Husserl în comun - apriorismul și idealismul transcendent - ori ceea ce pe Heidegger îl leagă de Nietzsche: recucerirea unei vârste de aur pierdute. Sinteza realizată de Eminescu, nu discursiv, ci genial poetic, oglindește pe marii gânditori care, în fond, spun același lucru” (*Idem*, p. 214). Și aceasta, deoarece, ne spune tot Svetlana Paleologu- Matta, „Visul și actul gândirii la Eminescu, sub specie *aeternitas* văd sufletul și lucrurile la o distanță dincolo de cunoaștere, într-o dimensiune în care totul «scânteiază», îmbogățind

cosmosul. Și astfel, raza gândirii poetului transmută o poezie a eului, ale cărei motive sunt incontestabil romantice, într-o poezie a spiritului. Aici totul e de o înaltă tensiune, unde din reducere în reducere Eminescu e aproape sfărâmat. Dar, numai astfel, poetul român transcende particularul și atinge marea problematică universală” (*Idem*, p. 218). Aceasta este imaginea lui Eminescu proiectată de Svetlana Paleologu-Matta. Imaginea unui geniu puternic, care a intuit esențialul și a deschis un drum al luminăților succesive, pe care ne atrage și pe noi ca o adevărată școală. O școală a „împăcării cu noi înșine prin transfigurarea pasiunilor și a lumii” (*Idem*, p. 219).

Ultima pagină a lucrării *Eminescu și abisul ontologic*, cuprinde un *Cuvânt de încheiere*, în care autoarea, Svetlana Paleologu-Matta, își mărturisește „suferința” îndurată pe parcursul scrierii cărții și emoția profundă derivată din marea dragoste pentru opera eminesciană. O dragoste firească și benefică pentru întreaga eminescologie. Pentru că a rezultat o carte de referință în domeniu, pe lângă care nimeni nu va putea trece cu indiferență. O carte măreață prin ceea ce spune și provocatoare prin ceea ce lasă să se înțeleagă.

Măști de harap și babă

ARTĂ ȘI RELIGIE

MOTIVUL CĂRȚII ÎN REPREZENTĂRILE PLASTICE ALE BUNEI VESTIRI

► Doru SCĂRLĂTESCU

Se apropie Crăciunul, cu sărbătorirea zilei nașterii Domnului, și ni se pare oportun să ne oprim o clipă la una din cele mai semnificative și mai prolifiche teme din istoria artei universale, *Buna Vestire* (în alte limbi europene, *Annunciation*, *Annunciazione del Signore*, *Verkündigung des Herrn*, *Zwiastowanie Pańskie*...). În urma investigațiilor noastre, făcând parte dintr-o cercetare mai amplă, urmând să fie finalizată într-o carte-album, din uriașul portofoliu de opere plastice dedicate întâlnirii Fecioarei Maria cu mesagerul divin, Îngerul, la o evaluare sumară, circa 550 dintre acestea însoțesc evenimentul reprezentat cu imaginea Cărții. Despre acest motiv vom vorbi în paginile următoare și rugăm cititorii să le considere, dincolo de implicațiile religioase sau estetice ale subiectului, un modest omagiu adus Cuvântului scris, Lecturii, într-o vreme când temelile acestora par serios zdruncinate sub presiunea omniprezentei și omnipotentei Imagini. Apelând, paradoxal, chiar la bunele oficii ale acesteia.

Buna Vestire, Sitala carolingiană, sec. IX d. Chr., The Metropolitan Museum of Art, New York.

În imaginarul colectiv al europeanului timpuriu, Cartea o însoțește, prin intermediul artei religioase (sculpturi, bazoreliefuli, fresce, mozaicuri, vitralii, panouri, icoane, gravuri, manuscrise iluminate), de cele mai multe ori ca un atribut individualizant, de-a lungul vieții, pe Maria, mama lui Iisus și, până la urmă, a întregului creștinism. În termenii filosofului teolog Serghei Bulgakov, „centrul invizibil, dar real, al Bisericii Apostolice”. O temă recurentă este aceea a *Bunei Vestiri*, în care ghemul, firul și fusul de tors din mâinile Fecioarei sunt motive „casnice” de inspirație apocrifă, prezente în reprezentări plastice mai vechi, precum, încă din secolul al VI-lea, mozaicul central de la Bazilica Eufrașiana din Poreč, Croația, cel de la Catedrala Sfintei Sofia de la Kiev, c. 1040, ori vestita icoană de la Ustiuz, acum la Tretiakovul moscovit, c. 1120-1130. O frumoasă poezie a poetului belgian de expresie franceză, Maurice Carême, „*Marie, Vous aurez un Enfant*”, pe care o redăm integral, transpune în plan literar evenimentul biblic: „Neputând să vină El însuși,/ Dumnezeu l-a trimis pe îngerul Său/ La Maria, ce torcea lână/ În camera Ei curată.// «Maria, vei avea un copil»,/ l-a strigat de la fereastră/ Îngerul, înainte de a umple odaia/ Ca un adevărat soare alb, // «Și El va fi Fiul lui Dumnezeu»,/ A adăugat, parcă grăbit/ Să transmită acest mesaj de necrezut/ Poruncit direct de Înaltele Ceruri.// Iar Maria nu știe ce să răspundă/ Îngerului care așteaptă./ Ea privește cum pe trotuar/ O cruce desenează, în umbră,/ Două unghiuri strălucitoare” (*Heure de grâce*, 1957).

Dar instrumentele de tors sunt înlocuite, odată cu proliferarea cultului marian în Occident, de cel al Cărții, și el apocrif, ca semn distinctiv al altui statut intelectual, mai elevat. El e prezent, bunăoară, cel mai devreme, pe un vas de cult sculptat în fildeș, carolingian, de pe la 860–880, ori pe absida de la capela Bisericii St. Julien du

Pietro Cavallini, mozaic al *Bunei Vestiri*, 1291, Santa Maria in Trastevere, Roma.

Petit-Quevilly, în Normandia, c. 1160. Motivul reapare mai decisiv în secolul următor tot în nordul Franței (vitriliul de la Cathédrale Notre-Dame de Laon) și, trecând în Italia, va fi magistral ilustrat de Pietro Cavallini cu mozaicul lucrat spre 1290 pentru arhaica ctitorie a Papei Callixtus, Basilica di Santa Maria in Trastevere, de la Roma. Ca să extindem aria investigației, vom regăsi și în Anglia, cam în aceeași perioadă, motivul, brodat cu fire fine de aur, ce însoțește manuscrisul unei *Psaltiri* din secolul al XIII-lea aparținând călugăriței Anne de Felbrigge. O creștere evidentă a indicelui de frecvență a noii teme iconografice se înregistrează în secolul al XIV-lea, nu întâmplător coincidentă, susține tânăra cercetătoare Séverine Ferraro în a sa impozantă (peste 1000 de pagini!) teză de doctorat, cu redactarea lucrării *Méditations sur la vie du Christ*, unde autorul, Pseudo-Bonaventura, „indică faptul că Maria este absorbită în citirea profeției lui Isaia atunci când primește vizita Arhanghelului Gabriel” (v. cap. *Le thème iconographique de la Vierge au livre*, în *Les images de la vie terrestre de la Vierge dans l'art mural (peintures et mosaïques) en France et en Italie: des origines de l'iconographie chrétienne jusqu'au Concile de Trente*, Université de Bourgogne, 2012, p. 329).

Cine ajunge la vestita galerie de artă florentină Uffizi nu se poate să nu se oprească și să nu admire, în sala specială rezervată școlii sienze de pictură, splendidul triptic al *Bunei Vestiri*, pictat pe la mijocul secolului al XIV-lea de Simone Martini și Memmi Lippo. Panoul central, reprezentativ pentru goticul italian, trimite la episodul întâlnirii Mariei cu Arhanghelul Gavriil relatată de Sfânta Scriptură, cu sugestia laconicului dialog dintre protagoniști (*Luca*, 1: 26-38); iar cartea, nepomenită în textul canonic, dar pusă de artiști în

Simone Martini și Lippo Memmi, Buna Vestire, c. 1340-1350, Uffizi. Florența

mâna doctei Madone, consacrată până la 14 ani Templului ierusalimic (conform *Protoevangheliei lui Iacov*), putea fi într-adevăr, dacă facem un efort de imaginație, chiar una din cărțile profeților, unde fusese prefigurată nașterea unui Mesia (Emanuel) dintr-o fecioară (v. *Isaia*, 7: 14). Tabloul de la Uffizi, ce pare o traducere în cod iconic a textului biblic, a făcut obiectul unor cercetări sintetizate într-un studiu recent de Jessica N. Richardson, asistentă la Kunsthistorisches Institut in Florenz, privind raportul intim interactiv dintre imagine și cuvânt în arta trecento-ului italian (*Visible parlare: Inscribed Prayers, Apotropaic Aphorisms and Monumental Mobile Images in Fourteenth-Century Bologna*, 2019), cu trimitere la „figurile vorbitoare” („speaking figures”) descrise de Dante cu trei decenii mai devreme în Cântul X al *Purgatoriului*. Dar Dante însuși s-ar fi putut inspira dintr-un relief în marmură al Bunei Vestiri de pe fațada Catedralei din Florența. Iată, în traducerea lui G. Coșbuc, și versiunea dantescă a reliefului miraculos, imaginat pe o latură a faliei săpate în stânca Purgatoriului: „...era de-o albă marmură și-ornată/ cu-atari sculpturi că nu vrun Policlet,/ ci-ar fi rămas chiar firea rușinată”. Și iată schimbul de cuvinte, din versiunea latină a *Noului Testament*, „citite” mai întâi pe buzele mesagerului ceresc: „În față-ne apăru și-așa verace/ scobit și-atât de dulci mișcări avea,/ că nu părea să fie-un chip ce tace.// Să juri că zice Ave...”, apoi, pe acelea ale Sfintei Fecioare: „...căci stetea/ În față ea, ce-avut-a harul cheii/ iubirei cei de veci spre-a-i descuia// (și puse-avea în chip, ca tâlc ideii)/ asemeni cerii-al său sigil purtându-l,/ aceste vorbe: *Ecce ancilla Dei*”. Câteva rânduri mai departe, marele

poet florentin, referindu-se la demersul artistic al dăltuitorului (desigur, Creatorul suprem) îl rezumă într-un vers lapidar: „Aceste vorbe le-a sculptat văzute” (Produce esto visibile parlare), ce poate deschide astfel un spațiu larg de desfășurare în prospectarea semiotică a artelor plastice. Să menționăm că tot un florentin contemporan al lui Dante, pictorul Cimabue, conform informației lui Giorgio Vasari, a fost primul care a asociat imaginii chiar cuvintele concrete, pictate în tablourile sale religioase. Procedul apare destul de frecvent pe o arie geografică întinsă în epocile următoare, când în special îngerul e înfățișat ținând în mână un sul de hârtie pe care este imprimat, citeț, cunoscutul mesaj din *Evanghelia*. Două piese de altar expuse la Muzeul Național din Varșovia conțin această imagine, una, a unui pictor anonim francez sau flamand, de la finele secolului al XIV-lea (c. 1380), cealaltă, din secolul următor, atribuită pictorului german Bartholomäus Zeitblom. De vizibilă influență flamandă, acesta pare deosebit de solicitat în epocă, dacă ținem seama de versiuni ale piesei aflate la muzee din București, Stuttgart sau Ulm. Cam în aceeași perioadă, un Juan de Borgoña reprezintă un înger în ipostază similară pe o frescă de la Catedrala din Toledo, în serviciul căreia se află.

Robert Campin, Buna Vestire, Mérode Altarpiece, 1425-1430, Metropolitan Museum.

La început de Renaștere, cartea avansează de la rangul mai modest de accesoriu în reprezentările plastice la acela, major, ocupând centrul imaginii, de artefact focalizant al atenției privitorului. În viziunea lui Robert Campin,

artist reputat din școala primitivilor flamanzi, camera Mariei devine un adevărat laborator de lectură. Și chiar de studiu. Este imaginea pe care ne-o oferă mult mediatizatului triptic *Mérode Altarpiece (Annunciation Triptych)*, c. 1420, aflat la Metropolitan Museum of Art din New York: abia abandonată, o carte, ca o floare involtă, cu file vizibil scrise pe două coloane, așteaptă parcă reluarea cercetării pe o măsută rotundă, plasată între îngerul vestitor și, încă neștiutoare de prezența acestuia, Fecioara, așezată direct pe podea (semn al simplității și al smereniei, s-a spus; crinii din vaza de faianță de pe masă simbolizează, de asemenea, puritatea fără ostentație a Mariei), adâncită lejer în citirea altei cărți, larg deschisă și aceasta în mâinile sale. Scena, de un realism apăsător, pune accentul pe elementul surpriză, marcând o schimbare nebănuită, crucială, a destinului uman al tinerei fete, ca-n poezia reprodușă în incipitul acestui articol. Un tablou asemănător al lui Robert Campin, cu aceeași grijă pentru detaliu, de decorație interioară și mobilier, de veche tradiție olandeză, îl găsim la Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique. Același celebru maestru flamand e capabil să mute scena Bunei-Vestiri într-un cadru arhitectural și cu o costumație a personajelor magnific-somptuoase, cum vedem în piesa achiziționată de regele Felipe II al Spaniei pentru Monasterio de San Lorenzo El Rea de la Escorialul madrilez.

Leonardo da Vinci, Buna Vestire, 1472, Uffizi, Florența.

În întreaga istorie a artelor plastice, reprezentările întâlnirii Fecioarei Maria cu Îngerul vestitor sunt constant însoțite de imaginea solemnă a Cărții. Continuând șirul oarecum telegrafic al exemplificărilor noastre, o găsim, iată, în cele mai variate forme (diptice, triptice, polipectice), în piesele de altar din Evul mediu târziu, prima jumătate a secolului XV, ale celebrului flamand Jan van Eyck, inventator, după Vasari, al tehnicii picturii în ulei, și ale contemporanului său ceva mai tânăr, Rogier van der Weyden, apoi, către finele aceluiași secol,

în diafana, rafaelica am zice, operă de tinerețe a lui Leonardo da Vinci („un Leonardo precoce”, scrie John Ruskin) de la Uffizi (o variantă a tabloului se află la Louvre).

Bartolomé Esteban Murillo, Buna Vestire, 1660, Prado. Madrid.

Trecând în secolul următor, vom regăsi tema într-o splendidă miniatură din *Petites Heures d'Anne de Bretagne*, c. 1503, de la Bibliothèque Nationale de France, la care se adaugă un triptic, c. 1515, al celui supranumit „Maître des couleurs”, flamandul de expresie franceză, Jehan Bellegambe. Acest secol al XVI-lea, al manierismului post-renascentist, e și el bogat în reprezentări ale Mariei cu cartea, frecvent întâlnite în *Bune Vestiri* pictate, bunăoară, în Spania, de Tiziano și de elevul său, El Greco, ori, în vecinătatea italiană, de florentinul Santi di Tito. Barocul vine și el pe la 1660 cu spaniolul Bartolomé Esteban Murillo, autor al unor frumoase tablouri expuse la diverse muzee europene, Prado, Ermitaj ori Rijksmuseum, urmat peste un secol de tânărul Francisco Goya, la început de carieră artistică, cu o piesă religioasă destinată la 1785 unei capele monahale din Madrid și aflată acum la Museum of Fine Arts, din Boston. În fine, în stil rococo, tema e tratată de olandezul Jacob de Wit într-un ulei datat 1723.

Sărind peste timp, să observăm că nici epoca noastră nu este indiferentă față de subiect. În anul 2000, sculptorul John Collier pictează,

John Collier, Bunavestire, 2000, Biserica Sf. Gabriel, McKinney, Texas.

la cerere, pentru pronaosul bisericii catolice Sf. Gabriel din McKinneyul texan, o adolescentă Marie întâmpinându-l pe Înger în veranda unei case moderne americane, îmbrăcată în uniformă de școlăriță de evidentă tăietură contemporană, imagine atât de frapantă încât l-a inspirat pe compozitorul Richard Nye în realizarea unui spectaculos dialog muzical desfășurat în aceeași ambianță modernă. Ca să mai dăm câteva exemple, amintim și de o serie de mozaicuri provocatoare prin apelul la stilul naiv de tradiție răsăriteană, realizate nu demult de Părintele Marko Ivan Rupnik, pentru diverse instituții laice sau religioase din Roma, Paris, Washington. Sulul de hârtie transmis de arhanghel simbolizează, explică undeva iezuitul sloven, transferul cuvântului sacru în persoana Mariei, în vederea întrupării Mântuitorului.

Încornoratul

► Adrian Dinu RACHIERU

ESEU

CEI DOI CREANGĂ

„În Creangă erau doi oameni!”
(G. Ibrăileanu)

În pofida popularității, Creangă a avut parte de o târzie receptare a operei, cu inexplicabile (dar întremătoare) pauze exegetice. „Creangă nu e citit!” constata – sociologic – , la vremea lui, G. Ibrăileanu, cel care punea în evidență *cele două voci* (biografii) ale humuleșteanului: *țăranul vs târgovețul*, conchizând că „tot ce e orășenesc în Creangă e inferior”. E drept, impulsul și timpul scrierii, dorința de a fi scriitor țin, să recunoaștem, de ultima etapă; încât acest „om cu desăvârșire *illettré*”, suspectat de gratuitate, reproductiv (credea până și Slavici), afișând un „țărănism de paradă” (zicea Petru Rezuș) oferă, și în postumitate, spectacolul disimulării. „Creangă scrie și chicotește”, ne asigură Ion Pecie într-un provocator opus, botezat *Phallusiada sau Epopeea iconoclastă a lui Creangă*, un eseu liber, izvodit ca „reparație critică”, aflând, cu elan hermeneutic, „cărări tainice” pentru a penetra o operă „deloc transparentă”. Autor mucalit, camuflat, cultivând ambiguitatea ludică, Creangă joacă sub masca simplității înșelătoare comedia modestiei. Unii l-au considerat mare stilist, alții – dimpotrivă – un „talent primitiv și necioplit” (I. Negruzzi). Umorist vârtos, jovial, folclorist, epopeic (nu s-a vorbit de *homerism?*), el poate fi rafinat, savuros, realist, ezoteric chiar, combinând etica pudorii cu dezmațul coroziv, propunând „narațiuni măscăroase”, cum scria Eugen Simion. Așadar, un scriitor aparent regional, inimitabil, aruncând vorbe „proaste”, amestecând vocile și oferindu-ne o splendidă creație de limbaj, refugiindu-se în cerdăcuț, printre hârtoage, cu *prostire* la gât, îmboldit de hachița scrisului. Văităreț, guraliv („guraliu”, ne comunică Gruber), ghiduș și păcălitor (cum îl știa Smărăndița popii), om de travaliu, pendulând între euforie și „urăcioasă întristare”, apt de „cruzimi” (epice) pe fundalul jovialității și al istoriilor deocheate, el rămâne un

moralist clasic, încheia E. Simion, propunând – ca reductabil hermeneut al biograficului – o relectură postmodernă. Și văzând în *Amintiri* nu o scriere confesivă, ci un exercițiu de *autoficțiune*. Iar în Creangă un autor care, împăcând „toate gusturile”, revizitat, „suportă” varii tentative exegetice. Cum ar fi, bunăoară, și cea a lui Dan Grădinaru, convins că simbolistica sexuală „fojgăie” la freudianul Creangă, văzut ca un „aisberg”. Adevărat, nici Ion Pecie nu se lasă, *Phallusiada* fiind un „poem critic” (sexualizat).

Creangă, negreșit, trebuie recitat la bătrânețe, departe de „inocența citaniei dintâi”, vorba aceluiași. Permisivitatea Operei (redușă ca întindere) îngăduie năvala psihanalizatorilor și ezoteriștilor, doritori de a scoate la lumină „dedesupturile” acestui complex creator, acceptat inițial, în cel mai fericit caz, drept un *țăran cultivat*. Și care, în timp, traversând vârstele exegezei, își dezvăluie genialitatea.

Ca dovadă, și aceste noi apariții,

dintr-o serie pe care a pus-o la cale Daniel Corbu, numărând – conform proiectului – vreo sută de titluri.

Așadar, este astăzi Creangă un autor citit? Din unghiul sociologiei recepției, întrebarea, dincolo de erupțiile omagiale, culege un răspuns negativ: humuleșteanul pare a fi intrat în eclipsă. Iar opera sa (ne gândim, bineînțeles, îndeosebi la *Amintiri*) suportă o serioasă și definitivă translație: din proză apăsătoare, ea devine (observația era a lui Laurențiu Ulici) proză utopică; chiar și lumea lui Creangă devine tot mai mult ficțiune, depărtându-se, purtând spre noi ecoul unei frustrări.

De fapt, *Amintirile* erau o proiecție în irealitate: dacă poveștile și povestirile plonjau în fantastic, lunga memorare vorbea pe un ton nostalgic, tânjitor, despre un timp consumat. Creangă suspina după propria-i copilărie, forând straturile memoriei afective; fixat într-un spațiu edenic, el suspendă

timpul. Humuleștii sunt o lume încremenită, purtând pecetea sărbătorească, a *timpului originar*. Învăluit în anistorism, satul lui Creangă este un „fragment” care vrea să reflecte întregul. Expulzat din Paradis, mânat de nostalgia copilăriei pierdute, „memorialistul” ne dăruiește o lume făcută, nu copiată. Impulsul autobiografic urcă la nivelul exponențialului, Nică devenind, clișeistic, „copilul universal”. Raiul humuleștean trăiește în memorie. „Viața absorbită” pledează tocmai pentru siguranța vieții; doar acolo, într-un spațiu protector, Creangă e liniștit și fericit. De unde și dramatismul despărțirii; plecarea, tânjitoarea privire înapoi înseamnă abandonarea „peisajului-cuib”.

Dar Ion Creangă nu este atent la peisaj și nici atras ori fermecat de locurile *striine*; nu are, precum „fratele Mihai”, chemarea spre hoinăreală, descoperind lumea. Pentru el lumea e raiul humuleștean; abia *neplecarea* îl fericește. Încât, plecând totuși, nevoit să accepte gândul dureros, vederea sa nu fixează detaliile peisajului; labirintul este exclus, călătorii săi – buni gospodari – se urnesc, după ce și-au pus „trebile la cale” (cum suguieste harabagiul), rânduindu-le temeinic. Relatarea „curge” în doi timpi: scenariul epic se sprijină pe parimie (și aceasta fiind un rezumat narativ, o „istorie concentrată”; cf. Dan Mănuță).

Creangă a fost și a rămas un rural. „Anonimia protectoare” a grupului, pierdută prin părăsirea Humuleștilor, va fi regăsită, paradoxal, la *Junimea*! Mentalitatea împământenită în spațiul rural era contracarată de vârtejul urban, de oferta citadină exacerbând individualismul. După câțiva ani de ofensivă și optimism, Creangă – descumpănit, acuzând loviturile sorții, mascându-și fragilitatea – alege soluția regresivității; se retrage în bojdeucă, la școlița din Păcurari, preferă replica operei, scrisul izbăvitor. Aici, rusticitatea erupe. Onorabilul autor de manuale și povestiri „didactice”, cu iz moralizator, confiscat de „grijuri mari” (precizează Călinescu, adăugând: „Se umplea de toate sudorile când se apuca să compună ceva”), se dovedea a fi un timid. Creangă, omul de o „veselie neistovită”, scria greu, cu „condeiul de plumb”, nu suporta pe nimeni în preajmă-! Era *un dificil* (cf. Zoe Dumitrescu-Bușulenga), un „complicat”, dizolvându-se în operă și interpretându-i toate rolurile. „Țărănoiu”, rătăcit la înaltele sindrofii, hohotind gălăgios, „rabelaisianul” descărcându-se în erupții sonore (și vădind, la începuturi, erezii antiunioniste) era, de fapt, copleșit de nostalgie. Un scepticism discret, captând tensiunile povestitorului și vibrația omenescului se insinuează în porii narațiunii; ceea ce, părelnic, ar fi o scriere senină se arată, la un examen atent, o lungă lamentație. Concluzia *Amintirilor* e limpede:

nu există – oricâte întoarceri ar propune Creangă – drum de întoarcere! Încât, Creangă (cel pe care – avertiza Ibrăileanu – doar intelectualii veritabili îl pot înțelege cum se cuvine) nu oferă prin *Amintiri* o scriere pentru copii. „Vremea aceea” era privilegiul ființei imature; o dată pierdută, inocența nu mai poate fi recucerită, consfințind *căderea în lume*. Pidosnicul, buruienosul Creangă strecoară cu discreție o asemenea încheiere; veselia lui, de care s-a făcut atâta caz, lasă aici loc durerii, Al. Dobrescu notând că, în *Amintiri*, triumfă nu morala poveștii, ci experiența vieții. Or, viața a fost dură pentru Creangă: eșecul căsniciei, excluderea din rândul clerului și din învățământ, în fine, boala, erau tot atâtea prilejuri de grea amărăciune. Firesc, deci, ca Ion Creangă să acuze, apăsător, nostalgia copilăriei pierdute.

Eminescu însă, marele său prieten, plonjează în lumea începuturilor, în copilăria speciei: el are nostalgia totalității pierdute. Mentalitatea romantică (centrată pe mitul paradisiului pierdut) îi îngăduie să asculte „glasul gândurilor”, ieșind din fenomenal și contingent. El vrea să afle „a naturii sfântă limbă”, timpul vârstei de aur, când „basmele iubite” erau înc-adevăruri, regăsind formele originare. Cutreierat de „a visului lungă magie”, poetul-ființă cosmică ascultă cum „secolii se torc”; întorcând „uriașa roată a vremii”, el intră în noaptea mitică, sustrăgându-se presiunii timpului istoric, explorând vizionar totalitatea lumii. În orizonturile interiorității demiurgice, Eminescu acuză suferința rupturii subiect-obiect; prin viziune (scrie, într-un remarcabil studiu, Ioana Em. Petrescu), el va recupera starea de totalitate obturată prin vedere. Divorțul dintre „lumea cea aevă” și „lumea-nchipuirii” (păștorind „turma visurilor”) nu este doar un impas gnoseologic; el indică, pe de o parte, asumarea condiției umane și, pe de altă parte, tentativa de a recupera timpul trecut („unicul originar”, cum ar fi spus Nietzsche), mânat de nostalgia unității.

S-a afirmat cu îndărătnicie că Eminescu a fost un îndrăgostit de trecut, un apologet al trecutului; de aici s-a scos, însă, aberanta concluzie că nu și-ar fi cunoscut prezentul, exegeții (urmând directiva maioreșciană) ignorând sociologia eminesciană, gazetăria sa necesitând – pentru a fi corect descifrată – o baie în context. Acea celebră replică a omului de presă („supărați-vă pe realitate”) nu însemna nicidecum o fixare în trecut; dimpotrivă. „Ar fi în deșert” – avertiza poetul, convins că „astăzi nu se mai poate o întoarcere la trecut”. Or, starea deschisă și deplânsă putea fi corectată prin cunoașterea propriilor tradiții, favorizând dezvoltarea organică.

Blajin cu prietenii – relatează Slavici – Eminescu devenea intolerant când era vorba de adevăr. Totuși, s-au întrebat contemporanii (și,

iată, întrebarea stăruie, reverberează încă) ce și puteau vorbi cei doi? Creangă și Eminescu au cunoscut miracolul comuniunii, duceau „o viață care le plăcea lor” (cf. Gh. Panu), gustând – cu o vorbă călinesciană – „voluptățile aspre”. Dincolo de perspectiva anecdotică (reținând doar lungile libații în hrubele ieșene ori „excursiunile” prin împrejurimi), vom descoperi timpul dialogului, tensiunea spirituală. Ce puteau să-și spună? Dulcele târg al leșilor invita, negreșit, la visare; viziunea înaltului, detenta filosofică a gândului eminescian locuind în infernul interogațiilor cerea – complementar – terestritatea poznașă a hâtrului junimist, solul certitudinilor, fascinația mediului necorupt. Să nu uităm, acea „rară prietenie” a intrigat; chestionat de Panu, Eminescu a răspuns în doi peri, zâmbind – probabil – subțire: „Vorbim și noi ce ne trece prin minte”. Se cuvine să observăm că legătura peripateticilor ieșeni a fost și o prietenie de idei. Era vorba de opțiuni comune. S-a probat că pildele lui Ion Roată comunică cu gazetăria eminesciană, fiind ecoul lor literar. *Timpul*, de altfel, a reprodus primele două părți ale *Amintirilor*, favorizând (după plecarea lui Eminescu la București) un dialog mediat.

Luând amprenta timpului imemorial (Eminescu) ori a spațiului primordial (Creangă), cei doi – „două umbre uriașe” – calcă, alături, în eternitate: o *coprezență*, un destin comun în textura unei epoci, doi învinși – în fond – în competiția cu vicleniile vieții, oferindu-și o strălucită și definitivă revanșă: victoria în literatură. Fiindcă, se știe, doar victoria în postumitate contează.

*

Propunând un izbăvitor dialog cu sinele după ce „asurzise lumea cu țărăniile”, partea a III-a din Amintirile „esopicului” Creangă oferă, chiar în primele rânduri, o precizare: „căci și eu sunt om din doi oameni”. Pornind de aici, premisă importantă a unei recitiri, înțelegem *dedublarea*. Ion Creangă se povestește fără elanuri narcisiste și tentații idilizante, privește spre îndepărtata copilărie cu distanțare și înțelegere ironică, se scufundă, de fapt, în acel timp originar, când era „vesel ca vremea cea bună și șturlubatic și copilăros ca vântul”; și, pe de altă parte, îl aflăm cutreierat de gânduri („vai de omul care se ia pe gânduri”), după cum și menționează: „Când mă gândesc la...”

Amintirile mai cu seamă sunt, așadar, tensionate de această scindare în pofida identificării autorului – narator cu personajele sale (vizibilă în povești, în sensul abolirii diferențelor de mentalitate și a imposibilității de a judeca din exterior, anulând realitatea textului ca realitate fictivă).

Timpul povestitorului este cel al naratorului matur, descoperind tocmai sentimentul trecerii; timpul povestit/ povestitului poartă pecetea sărbătoreșului, a petrecerii, proiectat fiind sub orizont mitic, descifrând o „eternitate inocentă”. „Toată lumea era a mea”, zice povestitorul, readucând în memorie „pozne epopeice”. Despărțirea de copilărie (condensată, probabil, în acea memorabilă afirmație: „Ei, ei! Pe bădița Vasile l-am pierdut”) înseamnă ieșirea din ingenuitate; o lume dispărută, pașnică, stăpânită de buna înțelegere provoacă o stăruitoare rezonanță afectivă, Creangă istorisind-o fără apetit cronicăresc. Este un gest recuperator aici, nu neapărat reconstituitiv. S-a spus că, astfel, Creangă transcrie. El retrăiește timpul paradisiac, frisonat de sentimentul inocent al eternității, invocând tânjitor vechea nepăsare („Ce-i pasă copilului...”).

De fapt, ochiul e selectiv, tipicizant, întâmplările repetabile, pensate dintr-o societate exemplară (Humulești – care nu era un sat lăaturalnic, lipsit de „priveștiștea lumii” – devenind un „model de umanitate”) îmbracă un ton hâtru, ritmat „zbânțuitului”, care își deapănă Amintirile, purtând spre noi unda universalității. Copilăria („ea singură este veselă și nevinovată”) înseamnă un ghem de virtualități; locuim în paradisul primordial, un spațiu securizant, verificat, acolo unde – după vorba lui Mircea Eliade – „omul nu cunoaște moartea”.

Despre valoarea filologică a scrierilor dificilului Creangă s-a vorbit îndelung. Limba sa are farmecul (inanalizabil) al oralității, își dezvăluie „măsura esteticității”. Jovială, firesc dialogică, plină de vioiciune, împănată cu violențe (invecitive dialectale, nota Călinescu), ea, aparent, îngăduie o zonare, autorul fiind un „ținutaș al Neamțului”. Prin stilul latent și zestrea paremiologică, Creangă – „un păcat de povestariu” – sparge barierele localismului, devenind – scria Al. Piru – un artist al limbii vorbite. O observație importantă s-a făcut: stilistic, personajele lui Creangă sunt uniforme. Deși mustoasă, colorată, încărcată de înțelepciune, limba crengistă nu prezintă variații individuale. Toți vorbesc la fel – iată o concluzie la îndemână.

Mai puțin s-a discutat, însă, despre valoarea ei filosofică. Creangă contemplă din seninul unei vârste, află prompt zicala, vorba potrivită, mânuind o limbă bătrână: se bizuie pe observațiuni morale milenare („auzisem eu din oameni”), aceste trimeri autorizând o experiență de înțelepciune. Încât, formula condensată, închizând o experiență, propunând „reducția paremiologică” (Irina Petraș) transmite esențialul, devine paradigmatică, chiar o mitologie laică, cum s-a și spus. Creangă, cel care nu aduna material de studiu, ci îl prelucra de-a dreptul (Ilarie Chendi), transformă experiența

în parimie, epicizând-o, încărcând-o cu savoare, farmec inalterabil, naturalețe.

„Slăvit de leneș”, Nică își cucerește un portret prin secvențe împrăștiate, aglutinate prin voința noastră ordonatoare; stăpânit de toate poftele copilăriei, el – ciudat – nu vrea să plece de acasă, nu e mânat de „pofa de ducă”. Nu are impulsul de a cuceri lumea, nici instinct migrator. Mai mult, Humuleștii (cel „mare și vesel”) este un sat „vechiu”, cu oameni zdraveni, robotind „strădalnic și iute”; avem în față o comunitate vrednică, exemplară, gustând bucuria vieții într-o vreme rostuită. Acel trecut reînviat („ce vremi și ce oameni”) este locuit de copilărie; spectacolul vieții se mulează pe un scenariu etern. Încât, drumul spre Socola (la îndemnul aprigei Smaranda care își voia fiul „un al doilea Cucuzel”) înseamnă părăsirea spațiului edenic, alungarea din Paradis. Ajuns, noaptea, „în cieriul Socolei” (loc îngrădit, s.n.), Creangă ne sugerează limita. Conștientizarea ei spulberă seninele iluzii.

Intrarea la *Junimea* va însemna, însă, „regăsirea Arcadii”, nota Dan Mănuță. Societate fără statute, adunând boemi și zeflemiști, potrivnici anchilozării instituționale, celebra grupare ieșeană, sub mentoratul glacialului Maiorescu (pe care Creangă o va frecventa din 1875, după o anevoioasă desprindere de fracționiști) îi conferă siguranța grupului, liniștea sufletească; dintr-un adversar îndârjit, „corosivul” Creangă devine un junimist înfocat (mai puțin în sensul alinierii la o atitudine politică). „Vârtoșul glumeț” (cf. Titu Maiorescu), diaconul răspopit, greoi la trup și sprinten la minte, pătrunde în cercurile domnești ca personaj. El își acceptă rolul, delectând fețele subțiri cu „povești și țărâni”. Om hâtru, mucalit, plin de isteție, cultivând anecdota pipărată, Ion Creangă desfășoară spectacolul disimulării, împins în confuzie: ca „rostitor privilegiat”, el pune în gura altora propriile întâmplări și replici, invocând „minte cea proastă”. Humuleștenismul devine o atitudine, cheamă vremea vorbei, laconismul parimiei („vorba-și are și ea vremea ei”, ar fi spus A. Pann). Categorie un auditiv, Creangă – iubind oralitatea – nu cade în vorbărie; opera sa e concentrată, vădind organicitate. „Talent necioplit” (după expresia rea a lui Iacob Negruzzi), omul Creangă era o apariție șocantă, o figură populară, care se confunda cu personajele sale. Rostitor de țărâni, „umflatul institutor” provoca râsete (informează același Negruzzi) „de se cutremurau pereții”. Aruncă vorbe de duh și se vaită, cu șiretenie, „de greutate la cap”; dedesubtul sonorităților curgătoare deslușim un tâlc filosofic. În scris, ca și în schimbul de replici, mucalitul nu se desminte: stilul aforistic devine un fel

de a fi, o zicală pică oricând bine, economia lexicală e prețuită. Îndesând în text citatele, Creangă cultivă cu osârdie „intertextualitatea”; eroii săi, sfătoși, au – precum moș Nichifor – „sămânță de vorbă”, se iau „din vorbă în vorbă”. Deoarece povestirea este un act rostit, personajul Creangă se rostește: „să ie omul la drum cu vorba” devine o strategie, purtând spre noi ecoul unei lumi apuse.

Evocarea are la Creangă rol compensator; el revine în raiul humuleștean, provocat de „împrejurările noi”, pe care i le oferea viața citadină, odată cu trecerea barierei din Păcurari (toamna lui 1855). Dacă prima sa perioadă în târgul leșilor pare a fi marcată de „făloșenie rustică”, ulterior, descumpănit, zdruncinat de seria convergentă de lovituri, Creangă cade în mefiență; acuză convulsii, e frământat de căutări, manifestă îndoială și prudență. Află adăpost la *Junimea*, se retrage în bojdeucă și la „școlița” din Păcurari, după ce în primii ani locuise în centrul târgului; *Începe regresivitatea*. Își dă seama de vicleniile lumii orășenești, încât optimismul inițial se stinge; startul impetuos, gesturile de frondă, ieșirile oratorice fac loc operei ca „fruct al replicii”. Creangă rămâne un rural și fondul paremiologic pe care își construiește urzeala narativă are rol protector; antiorășenismul favorizează imersiunile în stratul mitic. Bojdeuca și *Junimea* oferă, probabil, un spațiu securizant pentru cel nimerit în „loc striin”. Practic, privirea înapoi, dramatismul despărțirii de „peisajul-cuib” ar pleda pentru neplecare; doar acolo, fixat în Humulești, fericirea și siguranța vieții devin posibile. Dar orașul provoacă opera, iar procesul întoarcerii înseamnă intrarea la *Junimea*! Rusticitatea poate acum erupe, Creangă depășindu-și condiția de onorabil autor de manuale și povestiri „didactice”, cu iz moralizator. El devine scriitor (deci un ins fragil) în pofida imaginii-clîșeu, congelată de prima recepție: un țaran sfătos, hâtru, cu răs sănătos; dar prima impresie a fost indusă de farmecul omului, nu de rezistența scriitorului. În fond, Creangă propune o filosofie „subminată” de reflexia naivă, folosește masca neștiinței; interogând, de fapt, naivitatea, recunoscându-se „o bucată de humă însuflețită”.

Cum bine se știe, Creangă a citit la *Junimea* („o adevărată sărbătoare”, nota Gh. Panu) la îndemnul lui Eminescu. Poetul descoperise un scriitor, sigilându-i destinul literar. Cei doi prieteni plecau „ca oamenii cei mai fericiți din lume”, relatează același Panu. Totuși, îndemnul eminescian se izbise, în primă instanță, de refuzul lui Creangă: „Vrei să răză boierii de mine?”

Boierii au răs, într-adevăr, prețuindu-l însă. Când „fratele Mihai” va pleca la București, „multă scârbă și amăreală” va coborî în sufletul lui Creangă. O „convergență de adâncime” (după constatarea lui

Edgar Papu) îi unea pe cei doi, un destin comun, urzit în textura unei epoci, o necesitate psihologică adunându-i în taifasuri molcome și zăbave cu lăutari la *Bolta rece*, trăindu-și o viață „care le plăcea lor”, devoalând – după vorba lui Călinescu – „puritatea stilului”, „sănătatea mediului rural”.

Primitivul Creangă se refugiase în bojdeuca din Țicău, cumpărată în iunie 1879. Atelierul său literar e doar bănuț, dispariția hârtiilor, a bruioanelor ne aruncă în imposibilitatea de a-l aproxima, brodând ipoteze seducătoare. Cu țoale de șiac ori în cămeșoiul cu râuri, jovialul Creangă, cel „bun de gură”, mândăcios și băutor, descrețea frunțile, recapitulându-și poznele și „blăstămățiile”. În haină monografică, investigând satul și copilăria, opera crengistă stă „sub semnul aducerilor-aminte”; „inima saltă”, erupțiile memoriei („vine alta la rând”) exclud jocul capricios, textul dialogic mimează oralitatea, stilul gnomic, impersonal. Rememorând, Creangă re trăiește frumoasele vremuri de altădată, „vârsta cea fericită”, deapănă o experiență, încropind un discurs epic. Înscenarea autobiografică intră, însă, în regimul ficțiunii, ia o turnură romanescă, purtându-ne cu toată voia bună de la o „pătăranie” la alta. Bogat în spirit, hătrul junimist ne ispitește la o lectură participativă. Este evident că pentru cititorul de azi *lumea lui Creangă* (cu toate ale ei, care, din păcate, nu mai sunt și ale noastre) devine tot mai mult ficțiune. Încât, pe bună dreptate, Eugen Simion chema la rampă, justificativ, *autoficțiunea*, marcând o nouă etapă în receptarea operei crengiste, manevrând scenarii simbolice, împinse în *sinele arhaic*.

Prin impozanta monografie *Creangă*, Dan Grădinaru, un moldovean din Iași (pe linie paternă, cum mărturisea și, aflăm, cu „oarece filiații obscure” cu scrisul humuleșteanului), dă o interpretare îndrăzneată, „chiar revoluționară”, zicea Valeriu Cristea, postfațatorul tomului. „Sumețiile” tinereții l-au împins spre acest dificil proiect, „atacat” cândva în lucrarea de diplomă; apoi, anii de profesorat i-au întărit „legatul de a continua”, convins că o unică perspectivă ar să răci nemeritat exegeza. Totuși, în pomenita monografie, perspectiva psihanalitică – recunoștea spășit chiar autorul – e „mai vizibilă”. Încât, inevitabil, el va repertoria, harnic, *situațiile sexuale simbolice* (abundente). E drept, codul aluziv-echivoc, „limbajul cu două sensuri”, în doi peri, la „cel mai freudian dintre marii scriitori români, îl îndreptățeau să exploateze *grila erotică*. Și cum simbolistica sexuală „fojgăie” la *freudianul Creangă*, știind – după sfatul bătrânului G. Steiner – că „actul sexual este un act profund semantic. Dan Grădinaru nu ezită să înșire „situațiile” cu pricina, exagerând cu voioșie. Spicuim câteva: un Dănilă

Prepeleac, pornind de la poreclă, este *ithyphallic*, restelele-falus (din *Soacra cu trei nurori*) ori paloșul Spânului reprezintă, indubitabil, organul bărbătesc; fata moșului toarce „un ciur plin de fuse”, punguța-scrót a celebrului cocoș adăpostește cele două testicole „sacre”, harabagiul Luca dă de grijă soaței (Olimbiada) să ia „sama” la „borta ceea”. În fine, „relația” dintre Moarte și Ivan dovedește o „nepotrivire sexuală” (vezi episodul cu racla-vagin). O delicată trimitere la varianta de sertar (pierdută?), consacrată celuilalt harabagiu, flutură acuza de perversitate lingvistică pentru bietul Nichifor Coțcariu, un palavragiu dedat exercițiilor de demagogie erotică. Nu mai vorbim de acele texte „slobode”, faimoasele povești „deochete”, debordând de energie sexuală și limbaj verde. Un popă (v. *Povestea poveștilor*) este suspectat de homosexualism. Încât tehnica aluziei, bănuielile obscure, insinuările sexiste îl obligă pe exeget să ia măsuri de precauție. Cu Creangă – scrie Dan Grădinaru – „trebuie să fii cu ochii în patru, când glumește și când e serios”. Cu atât mai vârtos, dacă luăm în calcul și clișeistica (bătătorită cu sânge), acumulată în timp, rod al autorității magiștrilor frecventând/ vizitând opera genialului prozator, „trăind” – în planul exegezei – dihotomic.

Fiindcă lui Ion Creangă, mucalitul disimulant, un simplu institutor, un diacon caterisit (ratând cariera ecleziastică), afișând o umilință histrionic-șireată, cu impulsuri bufonarde i s-au lipit cele mai năstrușnice etichete. Creangă l-ar fi speriat până și pe Caragiale cu verva lui, mărturisea Teleor. Tobă de anecdote, pitoresc, necioplit, „pâcâlit”, vorbăreț și mândău, gata mereu de pozne și replici hazoase, ticluite prompt, invocând – în apărare – „prostia”, „țărănia” etc., autorul *Amintirilor* a fost livrat posterității sub clișeul „jovialității perpetue”, observa revoltat Valeriu Cristea. Or, „prefăcătorie” crengistă s-a fixat, nu fără temei, în imaginarul public. Bineînțeles, și Valeriu Cristea refuză imaginea unui autor posac. Mai ales că fragila poziție socială, eșecul în preoție și în căsnicie, boala ș.a., n-ar fi fost motive de înveselire. La care am putea adăuga câteva argumente (solide) în privința „cruzimii” lui Creangă, constatată tot de Valeriu Cristea (în 1970), criticul fiind oripilat de sadismul nurorilor (v. *Soacra cu trei nurori*) în tratamentul aplicat soacrei, demn de „fantezia medievalilor”; sadism pe care, estompându-l, N. Manolescu îl găsea „estetizat”. Eugen Simion vorbea chiar de un „sadism tribal”, Creangă dovedind cruzime epică; „dictatura băbească” ia sfârșit odată cu acel „omor calificat”, soacra tiranică având parte, conform tabieturilor rurale, de o „jelanie fastuoasă”.

Dacă vom cerceta corespondența s-ar putea să aflăm și alte motive de mâhnire, nici ele de lepădat în tentativa de a compromite imaginea-standard a

jovialului prozator. În fond, la începutul *Amintirilor*, rememorându-și copilăria, Creangă face figura unui om întristat. Îl putem suspecta de „prefăcătorie”? Protocolar (în relațiile epistolare cu Maiorescu, văzut ca *model*) ori vâicăreț (în dialogul cu Eminescu), „vârtosul glumeț” scrie din bojdeuca sa din Țicău, în „mahalaua celestă”, „povârnită spre cădere” afișând o umilință orgolioasă, asumându-și, de fapt, vocația. Scrisorile, precum proza lui, poartă *masca inocenței geniale*, constata Constantin Parascan. Ipostaza epistolară confirmă apetitul dialogic și bonomia, chiar dacă plecarea lui Eminescu îi provoacă, recunoștea, „multă scârbă și amăreală”; după cum o „jale mare” îl încearcă vorbind de „răposata” *Junime*, scoasă din „matca ei” (cum se mărturisește, pe un ton ușor reprobator, într-o scrisoare trimisă lui Titu Maiorescu, la București). Încât, negreșit, imaginea lui Creangă rezistă, conflictual, prin jocul perechilor antinomice, ca o percepție a contrariilor. În prelungirea ideii, Dan Grădinaru nota că *ambivalența* ar fi pecetea acestei opere, deloc întinsă; cum la Creangă „totul se măsoară cu două măsuri”, rezultă limpede că o interpretare univocă este exclusă. De aici și ipoteza *spectacolului receptării*, lansată de N. Manolescu în *Istoria sa critică*.

„Prins” în cleștele dihotomiilor, Creangă suportă, urmând îndemnul lui Valeriu Cristea, un veritabil asalt interogativ. Este el un răzvrătit sau un conformist? Este sociabil sau singuratic? O fi fost ateu sau „bun bisericaș”? În fine, trecând succesiv prin „rolurile” de țăran, târgoveț, orășean, a rămas un om simplu sau a devenit un intelectual? Un *rural* (zicea și T. Vianu), un „culegător” (cf. Jean Boutière), îndatorat poporanității și folclorismului sau un erudit? Un talent „necioplit” ori, dimpotrivă, vădind finețe și rafinament? Doar un original sau un exponențial? Ancorat în specificism, cultivând un idiom localizat, istoricizat (moldovenismul), este el prizat doar zonal sau devine un scriitor larg-inteligibil? Un culegător, așadar, un anonim care „reproduce” (cf. I. Slavici), fără multă carte (cf. T. Maiorescu), purtându-și în lume făptura greoaie: un ins „gros”, cu un toiaș noduros și ciubote scâlciate, cu haine largi din șiac și părul tuns în trepte, cu o basma roșie în jurul gâtului, colectându-i sudoarea; sau un artizan, provocând repetate lecturi „tactice”, pentru a smulge păreriile convivilor. Deși Eminescu se pronunțase ferm: „tu n-ai nevoie să fii corectat de nimeni”.

Specificul Creangă rămâne, însă, un moralist; cum *natura-peisagiu* lipsește, e doar „accesorie” (observa încă Pompiliu Constantinescu), el e interesat de natura umană. Încât epicul crengist, scuturat de sentimentalism, „irigat” de seva rurală, poartă rezonator *umorul vieții*; un hohot sănătos sau o ironie blândă (necăzând în satiră), multă voie bună

și o gratuitate a râsului, deloc pedepsitor. Toate placate pe o limbă mustoasă, în „ambianța de eres” a zonei, cristalizând paremiologic, cum observa Vladimir Streinu într-o micuță monografie din 1971.

Încercările de a descifra „misterioasa ereditate” crengistă se îndatorează, firesc, filonului folcloric, geniului colectiv al creației populare. Din această matcă stilistică, s-a desprins fabulosul Creangă, izvodind – cum s-a tot repetat – „ciclul rapsodic țărănesc”. Dar *limba este chiar viața*, ne reamintea Pompiliu Constantinescu și Creangă intră, alături de Eminescu și Caragiale, în *trinitatea* „marilor creatori de expresie”, pe suportul unui lexic regional și al unui fond etic reverberând cosmic.

G. Ibrăileanu identifica în scrisul crengist, cronologic și stilistic, *două faze* care, în zilele noastre, în optica lui Dan Grădinaru, devin două cicluri epice; al tatălui, respectiv al mamei. E vorba, evident, de faza poveștilor (1875-1878), dezvoltând o viziune misogină și apoi de etapa *Amintirilor*, rememorând și recunoscând dorința și stăruința Smarandei de a-l da „unde la școală” pe ghidușul Ion (alias Nică). Ciclul confirmă *victoria mamei*, primogenitura urmând a deveni „un al doilea Cucuzel”. *Amintirile* rămân, însă, o scriere ambiguă, „paradoxală”, neterminată, un roman picaresc (după unii) sau o autobiografie deghizată. Mai mult, Creangă e văzut drept „primul romancier al literaturii noastre”, ancorând eposul în durată spirituală (povestind despre „vremea aceea”) și, în același timp, salvând aparențele de autenticitate prin „contingențele prozaice” și realitățile tangibile, lesne de detectat cândva, în vremuri apuse. Dar *Amintirile*, spuneam, trec în regim ficțional pe măsură ce ne depărtăm de lumea lui Creangă. Nu contestă nimeni omenescul figurilor și sentimentelor, acea „poezie veridică a vieții” (cf. Pompiliu Constantinescu), ficționalizată în timp. Așadar, *Amintirile* ne transportă, inevitabil, în lumea ficțiunii, devin o falsă autobiografie (Dan Grădinaru, 1982) sau chiar basm (Liviu Mitrănescu, 1987). Așa privind lucrurile e de înțeles reacția zgomotoasă a protestatarilor, indispuși că Valeriu Cristea a purces la un veritabil recensământ, oferindu-ne un riguros și merituos *Dicționar* al personajelor lui Creangă. Oricum, statutul echivoc al *Amintirilor* nu poate fi clătinat. Și, până la urmă, ca „film memorial” (cf. Vladimir Streinu), *Amintirile* ne reîntorc în copilărie. Creangă „descoperă”, astfel, uimit, *timpul*, constatând că vremea trece „cu amăgeli”. Încât *proustianismul* de care s-a făcut mare caz în anii din urmă (vezi Marin Mincu) pare a avea acoperire, fără a alunga vechile poncife, fără a pulveriza bogatul stoc al locurilor comune: viziunea boccescă (la G. Călinescu), îndătinată, perspectiva bahtiană, carnavalescă, configurând

„o lume pe dos” (Constantin Trandafir) sau cea „aurorală”, sărbătorească. „Exilat” printre autorii de dicționar, orgoliosul Marin Mincu, „anonimizat” în Istoria manolesciană, era convins că, în capitolul despre Creangă (ratat, superficial), autorul *Lecturilor infidele*, în flagrant de *inadecvare*, polemiza „în subtext” cu opiniile sale (având meritul pionieratului). Dar asupra „proustianismului”, se poate discuta interminabil.

Conchizând, vom spune că așa-zisa *scriitură orală* aparține unui autor rafinat, în vecinătatea eminescianismului paremiologic. În pomenita micromonografie, editată postum, uitată azi, Vladimir Streinu era tranșant, vorbind despre „o perfecțiune în elementaritate”, fructificând „stereotipii culturii orale”. Curios, criticul în cauză, cândva împotriva metodelor, înțelegând opera ca realitate monadică, ca „duh inanalizabil”, propune un viraj; fiindcă inițiativa sa rămâne o utilă reconstituire biografică, chiar vehiculând opinii în răspăr față de verdictele canonizate.

Capabilă de a suporta tot soiul de năstrușnicii hermeneutice, scutită de o receptare capricioasă-suspicioasă, opera lui Creangă, dincolo de consumul clișeistic ori de puseele omagiale, rezistă, trezește interes, îmbie la re-lectură. Or, judecând drept, trebuie să recunoaștem că delicia scriiturii crengiste nu pot fi savurate decât la bătrânețe, fără a răsfăța doar sensibilitatea moldavă.

Oricum, abia *al doilea Creangă* e bântuit de imboldul scrisului, aducând la lumină o lume veche, sedimentată, inteligibilă, surprinzător de o mare prospețime, răsfrângând asupra autorului un șir de dihotomii, îndărătnic perpetuate, fără a-și fi aflat – în cohorta exegeților – o rezolvare definitivă. Deși n-a fost „un autor vesel prin materie”, observase inevitabilul Călinescu, mitul s-a înstăpânit. Blajinul Dumitru Furtună ripostase vehement, fără succes însă, încercând a alunga imaginea unui „țaran isteț, plin de talent și nespus de vesel”. Prins în menghina atâtor relații potrivnice, dovedindu-se complex, în pofida „poporanității”, pendulând – prin jocul etichetelor – între folclorism și cultism, afișând umilința pentru a-și masca orgoliul, rămânând un rural cu acces la o înaltă artizianitate, de indiscutabilă originalitate, exponențial, reprezentând „poporul întreg” sub pecetea „anonimatului”, bucurându-se de celebritate și rămânând străin de orice influențe, „împărțit” în posteritate (fiind un mare povestitor român și un clasic „moldovean”), Creangă, așadar, rămâne – constata Valeriu Cristea – „miticul Centaur, de o unică splendoare, al culturii noastre”. Și care, după „faza” *Poveștilor*, odată cu *Amintirile*, se simte „mai scriitor” – observa G. Ibrăileanu –, aflând în popor „autorul profund” al operei sale fără egal.

Mulți dintre comentatorii săi sesizau că anecdotical (gluma, renghiul, șotia, coțcăria, bufoneria) funcționează „securizant”. Iar eroii crengieni vor „să-și dea seama de lume”; pornind la drum, ca început al inițierii, ei descoperă o lume „pe dos”, populată cu indivizi „anapoda”, o ciudată mezalianță, relativizând – prin parodiere – sacralul. Fiindcă lumea este și dumnezeiască („Mare-i Dumnezeu”), și îndrăcită („meșteru-i dracul”); citită în cheie ironică, prin grila carnavalescului (ca mare spectacol al lumii, de la Curtius și Huizinga la Bahtin, precum o fac, de pildă, Constantin Trandafir și Mihai Cimpoi), această *a doua lume* se opune celei reale. „Masca” l-a făcut pe Creangă, scria Andrei Terian, subliniind exhibarea ostentativă a țărâniei. Rolul de țaran îl prinde, un V. Savel notând, în 1915, că Ion Creangă și-a dat silința „să rămână țaran neprefăcut”. Un talent natural, dar un „țeran artist”, zicea și Ibrăileanu, partea glorioasă a operei fiind cea îndatorată țărâniei. Totuși, G. Călinescu puncta decisiv în această chestiune: *țărâniile* „nu pot face o literatură”, la sat ele rămân „o specie de erudiție”.

Creangă, ca unic actor, chiar dacă omul avea dispoziții teatrale, cabotine, dovedește ingenuitate sufletească. Neîncrezător, chipurile, în puterile sale, cu vorbire „prefăcută”, „ghiorlanul” se miră: *cum să fie bine?* Pare a primi observațiile, dar nu schimbă nimic; debitează, autoironic, „prostii” sub masca voioșiei și mizează pe complicitatea auditoriului/cititorilor. Este „un sac de povești și de minciuni” (cf. M. Lupescu), ca să nu mai amintim de păreri invidiosului Ienăchescu, acreditând-o pe Tinca drept *autorul adevărat*.

Adevăratul Creangă își rezervă un rol strategic. Călinescu vedea în autorul lui *Harap Alb* un „șiret patriarhal”. Simte, neîndoielnic, *nevoia spectacolului*, își cultivă o falsă inferioritate și afișează, cum scria Constantin Parascan, „măștile inocenței”, exegetul închegând, cu angajament polemic, un portret „din interior”, poate „cel adevărat”, aruncând peste bord „stereotipiile” (copilăria fericită, împușcarea ciorilor, jovialitatea, „ura” față de biserică etc.).

Lucrurile rămân încurcate. Doar bănuim cum ar fi fost, în varii ipostaze, autorul-scenarist, dând bătăi de cap posterității. Om arhaic, fluturând un „roi de citate” scoase din tradiția orală (memoria colectivă), vădind prudență și șiretenie, el joacă duplicitar pentru a-și salva autenticitatea, s-a spus. Umilința, la el, observa G. Călinescu, *nu e naturală*, ci e o formă de ironie. Creangă „își trage substanța medulară din arhetipalitate”; propune „efecte holofractice” prin plombarea unor cuvinte-nucleu, infantilizează viziunea. Indiscutabil, genul proxim al creației sale, constatase Ov. Bârlea, este „povestea populară românească în haina ei moldovenească”.

Creator cu fundament folcloric, lipsit de originalitate din unghiul fabulației, el evocă un „program imemorial”. Nu întâmplător Nichifor „trăiește rotativ”, scria Călinescu, debitând același repertoriu, cu un accident „prevăzut”, repetitiv.

Natură rustică, scrupulos cu propriile-i texte, atent la eufonie, având o „ureche subumană” (cf. Vl. Streinu), el poate lăsa aparența spontaneității. *Marele auditiv* este un „taumaturg al vorbelor”, are „o clară, și niciodată explicată, conștiință de scriitor”, atrăgea atenția Mircea A. Diaconu. Un mare orgolios, de fapt, jucându-și *umilitatea* cu „viclenie stilistică”. Hârșit cu necazurile, privește lumea fără răutate. Ideea (falsă) că Ion Creangă ar fi un autor satiric trebuie abandonată. Revanșa scriitorului e sublimă; dincolo de „prostirea înțeleaptă”, dincolo de sensurile latente și disponibilitatea ludică, al rămâne un mare artist. Categorie, un *scriitor așteptat*.

NOTE:

1. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982.

2. Mihai Cimpoi, *Sinele arhaic. Ion Creangă: Dialecticile amintirii și memoriei*, Editura Princeps Edit, Iași, 2011.
3. Valeriu Cristea, *Despre Creangă*, Editura Litera, 1989.
4. Mircea A. Diaconu, *Ion Creangă. Nonconformism și gratuitate*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
5. Dan Grădinaru, *Creangă*, Editura Alfa, București, 2002.
6. G. Ibrăileanu, *I. Creangă. Țăranul și târgovățul*, în *Studii literare*, Editura Junimea, Iași, 1986. Ediție îngrijită, studiu introductiv, tabel cronologic, note, bibliografie și indice de nume de Lenuța Drăgan și Mihai Drăgan.
7. Dan Mănuță, *Canonul neliniștii (sau descumpănirea lui Ion Creangă)*, în *Luceafărul*, nr. 43(1433)/28 octombrie 1989, an XXXII.
8. Ion Pecie, *Phallusiada sau Epopeea iconoclastă a lui Creangă*, Paralela 45, Pitești, 2011.
9. Eugen Simion, *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Princeps Edit, Iași, 2011.
10. Vladimir Streinu, *Ion Creangă*, Editura Albatros, București, 1971.

Măști din alaiul „Vălăretului”

ESEU

CREANGĂ ȘI ECHIVALENȚA STILULUI ÎN UNGHI METAFIZIC SAU EFECTELE ANAMNESIS-ULUI STRĂBUNULUI PLATON

► Petre ISACHI

Motto:

„Stilul – dar al lui Dumnezeu și mișcare (im)
previzibilă a sufletului/ gândului” (p. m-b.)

Recitindu-i opera de maturitate a humuleșteanului Ion Creangă – *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului*, *Povestea lui Stan Pățitu*, *Povestea lui Harap-Alb*, *Fata babei și fata moșneagului*, *Ivan Turbincă*, *Soacra cu trei nurori*, *Moș Nichifor Coțcariul*, *Amintiri din copilărie* – nu poți să nu remarci coexistența arhetipului spiritual romantic, cu arhetipul spiritual clasic, cu cel realist, baroc și, în sfârșit, cu unul manierist; adică coexistența celor cinci mari stiluri literare/ culturale ale umanității. Există, desigur, și alte puncte de vedere: Eugenio d'Ors credează în ideea unui „eon baroc” al creației artistice din toate timpurile, iar E. R. Curtius a unui eon „manierist”, se înțelege, etern. Desigur, în mod concret, în istoria literaturilor/ artelor coexistă o recurență a stilurilor. Se știe, ceea ce permite recurența este tocmai eonul stilistic/ dogmatic. Arhetipului spiritual îi corespunde un eon stilistic, care configurează, substanța durabilă, esența eternă a stilurilor coexistente. Trăim „sub specia stilului” - ar fi spus filosoful Blaga -, mai precis, al teoriei despre „matricea stilistică – înțeleasă ca un complex de categorii abisale” de lungă durată, apărute, probabil, ca întrupări ale unei „Idei divine” sau, în alt limbaj, ca înfăptuiri ale mimesis-ului platonician.

Cititorul care încă există rămâne interesat, nu doar în cazul Operei lui Creangă, de esteticile literare transitorice (clasicism, romantism, realism, baroc, simbolism, expresionism etc.), de tipul estetic permanent al acestora, de sincron, atemporal, tipologic. O asemenea tendință nu exclude relația diacronie – sincronie. Dimpotrivă! Diacronicul - romantismul/ barocul/ clasicismul/ etc. istoric - implică axa temporală, evoluția

istorică, căreia îi corespunde firesc, un anumit stil istoric. Coexistența arhetipurilor spirituale în Opera genialului Humuleștean configurează o tipologie plurală a omului eternizat de Creangă, fericit în sentimentul predestinat al umanității, în armonia relativă cu el însuși, nu însă și cu Lumea. „Fericit” în sensul budist, adică învățat să renunțe, să piardă și să se resemneze la condiția dată! Un om „natural”, așa cum este chiar autorul „Scisorilor de familie” și al „Scrisorilor către prieteni”, opus omului „artificial”, omului „recent”, egoist, agresiv, contaminat de simulacru generalizat, manipulat de terorismul intelectual, prezis de Tocqueville (în 1840) și de George Orwell în celebrul său roman de anticipație, **1984**, publicat în 1949.

Iată cum într-o Epistolă către autorul capodoperei **Luceafărul**, Eminescu, eonul silistic crengist, desprins de mediul cronospațial, îi trădează scriitorului romantic-clasico-baroc, gândurile, stările, arhetipul spiritual unic, inimitabil, inconfundabil, gata să exprime/ înțeleagă „lumea”, dincolo de principiul plăcerii și de cel al pragmatismului, capabil să revele chiar și într-o asemenea scriitură, aparent banală, cotidiană, prezența arhetipului stilistic, teză dezvoltată și argumentată de Lucian Blaga în **Trilogia culturii**: sub unghi metafizic, *stilul este echivalent*:

Bădie Mihai,

Slava Domnului c-am primit vești de la tine! Eu te credeam mort și mă luam de dor cu amintirile, când erați în jurul meu, tu, Augură, cel blestemat, Conta și alții, cari acum vă fuduliți prin capitală, alături cu ciocoi, mânca-i-ar câinii, că sunt fii lui Scaraoțchi, și pe voi norocul și binele. De ce lași pe Veronica să se zbuicume? Te-am așteptat

de Crăciun să vii, dar ... beșteleu, feșteleu, că nu pot striga valeu, și cuvântul s-a dus, ca fumul în sus, și de venit n-ai mai venit ... Aferim ...

Dar noi, adică lenăchescu, Răceanu și alți mușterii pentru mâncărică și băutărică bună, am tras un bairam de cel turcesc, cu vin grecesc de la Amira. Apoi ne-am dus cu sania afară din oraș, și acolo pune-te din nou pe masă! A doua zi la fel; deabia a treia zi ne-am zburătăcit, ca vrăbiile, fiecare pe la vatra lui. Acum stau lângă horn cu pisicile mele și mai pun rânduială în cele însemnări. Tu, te cerți cu politicianii prin *Timpul*: ce-ai pățit de te-ai făcut așa războinic? (**Ion Creangă, Scrisori, Manuscrise, Anecdote – Ediție realizată de Daniel CORBU (Prefață, itinerar biografic, selecții texte, iconografie)**)

Nu e greu de remarcat în epistola de mai sus o „matrice stilistică” în care coexistă un dublet al noosului (conștient și inconștient) ce reconfigurează structurile funcționale (dis)continue, adică „categoriile abisale”. După concepția noastră, scria Lucian Blaga în **Semnificația metafizică a culturii**, stilurile „reprezintă, pe plan metafizic, tot atâtea cadre prin care spiritul uman încearcă să reveleze misterele, dar și tot atâtea frâne transcendente, adică tot atâtea autoapărări ale Marelui Anonim față de aceste încercări umane”. Nu există Text crengist în care noosul inconștient să nu aibă o dublă funcție: revelatoare și de interdicție/izolatoare. Citez din aceeași Ediție realizată de **Daniel Corbu**:

„Întorcându-se de la Sculeni, unde „se bălăcise-n Prut”, împreună cu prietenii săi institutorii, printre care Ropală, aud, în vreme ce harabaua ovreiască în care se aflau trecea printr-o vale semănată cu porumb, șuierături hoșești. Harabagiul îngheță de frică, Ropală puse mâna pe pistol, Creangă, domol, se dă jos din căruță, vără degetele în gură și fluieră haiducește, apoi din inima văii strigă: „*Hei, măi băieți, unde sunteți? Veniți încoace, că și noi suntem săraci ca și voi. Ca acu și ca întotdeauna, n-am fost niciodată așa calici.*” Speriați de uriașul țipăt al văii, hoții amuțesc. Ca un adevărat voinic de poveste, Creangă îi ocărăște: „*Păcătoșilor! Dacă sunteți așa de mișei, ce mai spărieți drumeții?*” Și liniștit și greoi, se urcă în haraba, care pornește în chiote și plesnete nebune.” (**Creangă și hoții – Anecdote cu și despre Creangă**)

Blagian vorbind, observăm cum Marele Anonim prin categoriile abisale (noosul inconștient) ne ține la distanță de misterele existențiale și de Sine însuși. Analizând pluralitatea stilurilor din Opera lui Creangă nu putem concepe o superioritate a unuia

față de altul. Stilul **Amintirilor...**, veți fi observat deja, nu este cu nimic superior celor din „**Epistole, Anecdote, rostiri, zicători, cuvinte**”. Echivalența lor se păstrează sub haina mitosofiei, a fondului arhetipal, a eonului stilistic, indiferent în ce moduri scriitorul humuleștean fictivizează, se predă lumilor fictive/ imaginarului din celebrele lui *Povești* sau al *Amintirilor...*, adică universului monografic nu doar al copilăriei „copilului universal”, ci și al copilăriei unui neam/ spațiu mitico-poetic, în care oamenii se mișcă ca-n basme, ca-n epopeile homerice întemeietoare, încât sunt/ par asemenea unor fenomene ale firii, au semnificații de gest cosmic, ce sugerează existența spiritului românesc aflat de când se știe, într-o imemorială vârstă. Intenția junimistului Creangă este de a perpetua un fond uman ancestral, inconfundabil, cu rădăcini în perioadele eonice, timpurilor universale, în categoriile abisale ale inconștientului colectiv/ individual, în mitosofia neamului turnată într-un limbaj încifrat, menit să perpetueze ontologia misterului. Zicerile selectate de poetul și cercetătorul Daniel Corbu nu fac nici ele excepție:

„Se vede c-a venit, - de n-a mai venit...”; „Vorba ceea: *Ziua se teme de bivoli, și noaptea încăleacă pe dânsul.*”; „Am scris lung, pentru că n-am avut timp să scriu scurt”; „Strâmbii mănâncă țara și dreptii n-o lasă...”; ... „Sună, sună, pungă sună/ Legea mea tu o faci bună./ Fără nici o-nvățătură/ Eu trec astăzi de-nvățat,/ Toți se uită-n a mea gură/ Când punga mi-a sunat,/ Banul la toți face nume./ Banul te ridică-n lume./ Sună, sună, pungă sună/ Legea rea tu o faci bună./ Astăzi curtea mă pofteste/ Post sau slujbă ca să-mi dea,/ Știți de ce mă măgulește/? Că mi-e pungulița grea./ Sună, sună, pungă sună/ Căci toți joacă pe-a mea strună...” (**D-ale lui Creangă**)

Echivalența stilurilor sub unghiul metafizic nu exclude antinomile/ complementaritățile fundamental-estetice din Opera lui Ion Creangă: clasic – romantic; clasic – baroc; antic – modern; realist – romantic; clasic – manierist, iar o interpretare exhaustivă combină criteriul istoric cu cel tipologic, criteriul sincron cu cel diacronic. Lirismul inconfundabil, omniprezent în Opera lui Creangă, amintește de studiul lui Schiller, „Despre poezia naivă și sentimentală”, unde opoziția dintre două epoci complet diferite din evoluția culturii umanității (antic vs. modern) înseamnă de fapt, opoziția dintre două tipuri de sensibilitate artistică: tipul *naiv* (nu în sensul de credul, ignorant, superficial) și tipul *sentimental*. Pluralitatea stilurilor din Opera lui Creangă revelă particularitățile tipului naiv (în terminologia lui Schiller): - natural, firesc, conform naturii, adică opus – opoziție

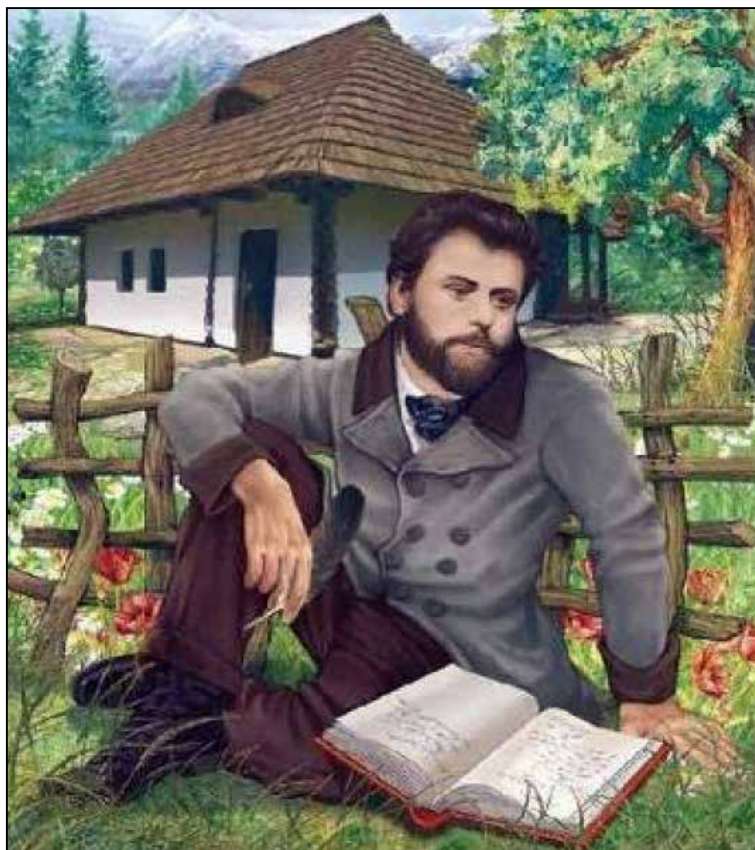
tipologică - artificialului, falsului, convenționalului, complicatului, pseudosofisticatului etc. Și așa s-ar putea explica principiul conservării enigmelor, dar și tonusul vital-optimist - fără complexe în fața istoriei sau al erudițiilor și ironicilor junimiști - al „psaltului lui Pogor”, încrezător în forțele proprii, profund echilibrat sufletește, însoțit de o seninătate apolinică moștenită de la tatăl său, de o aparentă mulțumire și satisfacție sufletească și, mai ales, de „libertatea” de a-și întreba interlocutorii, înainte de a spune o anecdotă: „Pe ulița mare sau pe ulița mică?”:

„...Pogor își făcuse din fostul diacon, psaltul glumelor sale. Când cineva se pregătea să citească ceva mai lung, Pogor cânta preoțește: „ – *Acum să ascultăm Sf. Evanghelie a lui Schopenhauer, ori Conta, cetire!*”. Creangă, serios, răspundea din colțul lui, cu glas de bas profund: „ – *Să luăm aminte! - Pace ție, cetitorule!*” binecuvânta Pogor și lectura începea. Creanga râdea plin, hohotitor, cutremurând pereții...” (**Creangă, psaltul lui Pogor** – Ediția Daniel Corbu)

Mediul cronospațial al **Poveștilor**, al **Amintirilor...**, prin excelență *topos al ideții și al stărilor autentice*, nu este, în esență, unul real, ci unul metafizic, oricât de recognoscibile sunt itinerariile și faptele eroilor săi. Este mai curând starea de grație a ideii de arhetip, de eon dogmatic. Un cronotop metafizic ce explică ontologia misterului,

echivalența stilurilor care coexistă, comunică și se comunică într-o imensă agora autohtonă, moldavă, în care convergența stilurilor funcționale și a scenelor carnavalești sugerează o permanentă lume „pe dos”. Însuși autorul lui Ivan Turbincă/Dănilă Prepeleac, Harap-Alb etc. odată intrat la „Junimea” devine un „om pe dos”, care transformă eruditul și rafinatul salon al convorbiriștilor într-o piață publică a lașului antonpannesc, iar ședințele maiorești ale cenaclului **Junimea**, într-un spectacol în care el însuși juca rolul comediantului și perpetua starea de râs, după cunoscuta maxima latină: *castigat ridendo mores*.

Și totuși plăcerea lecturii provocată de **Scrierile** lui Creangă rămâne de un rafinament erudit și de o înțelepciune/ „erudiție folclorică” atipică, ce își află rădăcinile în primatul arhetipului stilistic investit cu deschidere spre o viziune totalizatoare, cu o funcție tipizantă realist-romantică, cu o prezență-ecou (anamnesis) care-i permite genialului scriitor român să nu se înstrăineze în Alții. Rămâne în acest context, întrebarea: mai există atributul originalității în actul creației individuale, de vreme ce arta scriitorului ar fi principial predestinată să „reproducă”, să reamintească epigonic (fie și inconștient) arhetipul prin chiar configurările sale unice, care perpetuează principiul conservării enigmelor? Atributul originalității există, dacă convergența și echivalența stilurilor crengiste își

află originile arhetipale, tocmai în ceea ce este exemplar, paradigmatic, esențial, primordial și ireductibil, pur, perfect, autentic, peren, absolut, predeterminat și, cu predilecție, generativ:

„Stimabile domnule Maiorescu,

Am auzit că ați avea bunătatea a traduce câteva din poveștile scrise de mine. Doresc a face câteva îndreptări: unele scăpate din vedere la tipar, altele tipărite fără șir. **La soacra cu trei nurori:** „Soacră, soacră. Poamă acră/ De te-ai coace cât te-ai coace,/ Dulce tot nu te-ai mai face;/ De te-ai coace toată toamna,/ Ești mai acră decât coarna,/ De te-ai coace-un an ș-o vară,/ Tot ești acră și amară;/ Leși afară ca o pară;/ Intră-n casă ca o coasă;/ Șezi în unghiu ca un junghiu”.

La Harap-Alb: „Lumea asta e pe dos,/ Toate merg cu capu-n jos;/ Puțini urcă, mulți coboară,/ Unul macină la moară/ Ș-apoi acel unul...” Vă salut cu adânc respect, I. Creangă – *lași, 1881, decembrie 16*

Asemenea prietenului său, Eminescu, mitosoful Creangă - cel mereu nemulțumit de leșul „nostru, oropsit și blestemat de Dumnezeu și de oameni!” (**Către Vasile Conta**) – ne propune, plecând de la arhetip, de la organicitatea culturii noastre, un model românesc inconfundabil al ființei/ ființării. Mai târziu, filosoful C. Noica va justifica „dorul de arhetipuri” al celor doi junimiști și prieteni, Eminescu - Creangă: „Ființa lucrurilor, ființa existentului, pe care o caută ontologia – anume: ce este adevărul în lume? – își capătă cu arheii, un răspuns conceptual solidar cu tot ce am făcut vădit în desfășurarea sentimentului românesc al ființei, de la *întrebarea* asupra a ce este până la modelul ontologic posibil”. Ființa lucrurilor/ existentului perpetuează „aventura subiectivă a ființării” (Ion Fercu) și face ca Opera crengistă să funcționeze în virtutea unui arhetip modelator. Pattern-urile transfigurate în Opera genialului scriitor humuleșteano-ieșean trimit simultan la Platon (anamnesis – remanența în pliurile memoriei involuntare a Formelor ideale), la Jung (în sensul inconștientului colectiv), dar, mai ales, la conceptul de *personanță* – cheie conceptuală pe care Blaga își întemeiază teoria stilului. Personanța – „însușire, grație căreia inconștientul răzbate cu structurile, cu undele și cu conținuturile sale, până sub bolțile conștiinței.” (L. B.) - postulează relația dintre stilul Operei lui Creangă și matricea stilistică abisală, încât scriitura își află rădăcinile în inconștientul colectiv/ individual. Anamnesis-ul îi revelă fratelui nostru, cititorul, atât cunoașterea multimilenară, cât și strigătul (interior) al ființei.

Cunoașterea crengisto-platoniciană apare ca o *recunoaștere*: necunoscutul de lângă tine (și din tine) recunoscându-l, grație ontofaniei estetico-axiologică a fondului arhetipal topit în existent, transfigurat în Operă și echivalent stilului din unghi metafizic. Cunoaștem recunoscând, a susținut Platon. Principiul blagian al *personanței* înseamnă pentru criticul/ lectorul contemporan prezumția unei condiționări de profunzime, de înțelepciune atemporală, ce implică imersiunea în simbolica și miturile prime ale umanității. Rog cititorul să reinterpreteze, de pildă, capodopera **Povestea lui Harap-Alb** din perspectiva criticii arhetipale. Amnezia voită/ simulată a mitosofului Ion Creangă față de Istorie produce spontan anamneza, deoarece structurile imaginarului sunt antropologic constitutive – Gilbert Durand le numește „structuri antropologice”.

Junimistul Ion Creangă poate fi considerat – mitosofic vorbind - prin tehnica de transfigurare/ actualizare a arhetipurilor, un precursor al genialului Brâncuși. Ca și autorul tripticului **Masă – Poartă – Coloană** caută „ceea ce este mereu”. Emergența arhetipurilor în fenomenalitatea deschisă a Operei crengiste mi se pare de o actualitate necesară. Paradoxal, dar tocmai fascinația înăscută pentru arhetipuri îi asigură autorului **Amintirilor...** unicitatea, originalitatea, „surpriza estetică”, abaterea de la norma estetico-istorică, atemporalitatea și posibilitatea de a configura eternitatea unei lumii pe dos, prin arta de a sugera semnificații neînțelese ce poartă tâlcuri și semături într-o cheie aparent uitată. Echivalența stilului „din unghi metafizic” ajută la percepția crudă a universului concret de aici și de acum. Poate, tocmai de aici concluzia că adevărul – ne sugerează autorul **Poveștii unui om leneș** - este un fapt de trăire, nu de limbaj sau de cunoaștere.

Creangă însuși este un homo aestheticus, un artist pur, de o sensibilitate metafizică, fascinat de gândirea mitico-magică, de logosul original și de revelația aproape senzorială a misterului existenței universale – de aici umanismul integrativ și propensiunea spre sublimul copilăriei ca stare de spirit a tuturor vârstelor/ stărilor. Am putea să gândim „echivalența stilului în unghi metafizic”, plecând și de la niște maxime crengiste, știute de toată lumea: „*N-ar fi rău să fie bine în țara asta*” și „*Se vede c-a venit, - de n-a mai venit*” ... sau „*Hop! Zup, zup! De-abia mi-o duc...*” Pentru că tot am pornit – vezi titlul eseului – de la Lucian Blaga, să nu uităm cum definea poetul, stilul – „valori extraestetice pătrunse în estetic”. (**Filosofia spiritului**). Valori perene ale Omului însuși...

ION CREANGĂ - UN NEMURITOR

► Theodor PARAPIRU

Moto: „Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român sau, mai simplu, e poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune. Ion Creangă este, de fapt, un anonim.”

(G. Călinescu)

În scrierile lui Ion Creangă, credința în Dumnezeu și bucuria vieții cresc în fabulația neostenită a generațiilor, ca aspirație spre împlinirea unui sens profund religios și existențial, în care BINELE are strălucire, iar RĂUL poartă morala inevitabilă.

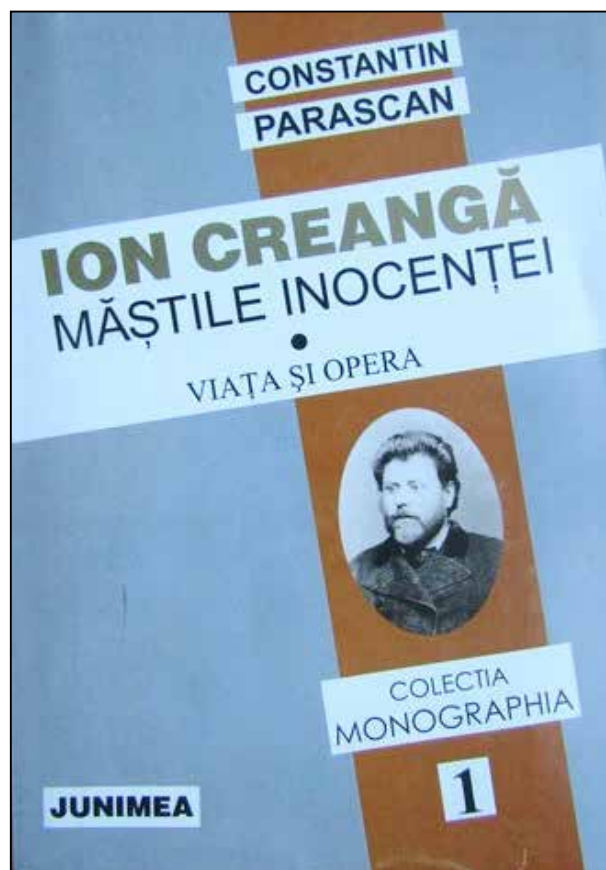
Căile necunoscute ale Domnului au făcut ca Ion Creangă să fie descoperit de Mihai Eminescu și amândoi să se recunoască în vocația miraculoasă a Limbii Române, a Fanteziei cu forme antologice, fundamentale de exprimare, a Sensibilității profunde.

De aici au venit firesc LUCEAFĂRUL și AMINTIRILE DIN COPILĂRIE, SĂRMANUL DIONIS și MOȘ NICHIFOR COȚCARIUL, SCRISORILE și MOȘ ION ROATĂ și atâtea alte minuni literare în raport cu care întâmplarea morții capătă semnificații opuse.

Prietenia celor doi era profundă: Eminescu reprezenta pentru Creangă ideea de aspirație intelectuală și artistică. Creangă însemna pentru Eminescu ideea de nostalgie după simplitate, firesc, bonomie, generozitate.

Dacă este adevărat că un autor este vocea prin care SE ROSTESC personajele trăitoare în fantezia și plinătatea minții sale, devine de înțeles fascinația poetului pentru povestitor: NUMELE ACESTUIA, CHIAR ȘI NEROSTIT, SE AFLĂ ÎN FIECARE POVESTE PE CARE O ASCULTĂ, PE CARE O SPUNE SAU PE CARE O TRĂIM.

Post-scriptum: Merită să citiți o carte minunată despre marele humuleștean: ION CREANGĂ – MĂȘTILE INOCENȚEI, VIAȚA ȘI OPERA, de Constantin PARASCAN, editura Junimea, Iași 2000.

ESEU

ION CREANGĂ - UN BULGĂRE DE HUMĂ

► Violeta Daniela MÎNDRU

„Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești...”

De câte ori ne amintim de perioada cea mai senină a vieții noastre, copilăria, asociem, aproape involuntar, evenimentele propriei existențe, cu opera „Amintiri din copilărie” a scriitorului Ion Creangă, care a rămas în conștiința literaturii românești drept unul dintre cele mai importante repere culturale românești.

„Scriitori ca Creangă nu pot apărea decât acolo unde cuvântul e bătrân, greu de subînțelesuri, aproape echivoc și unde experiența a condensat în formule nemișcătoare, tuturor cunoscute, așa încât opera literară să fie aproape numai o reaprindere a unor elemente tocite de uz.[...] Creangă s-a ivit acolo unde există o tradiție veche și deci un fel de erudiție, la sat, și încă la satul de munte de dincolo de Siret, unde poporul e neamestecat și păstrător și-și exprimă experiența impersonal și aforistic.” – menționa George Călinescu în „Viața și opera lui Ion Creangă”

Ion Creangă – Ion Ștefănescu după numele real – s-a născut la Humulești, în data de 1 martie 1839, după cum mărturisește el însuși. O altă variantă o reprezintă data de 10 iunie 1839, conform unei mitrici de nou-născuți din Humulești. Părinții săi au fost Ștefan a Petrii Ciubotariul și Smaranda Creangă, „răzeși fără pământuri” din ținutul Neamțului. Ion a fost primul născut dintre cei opt copii ai familiei sale.

Anii copilăriei - „veselă și nevinovată” - sunt presărați cu evenimente care căpătau însemnătate deosebită în ochii de copil, fascinați de priceperea mamei de a „închega apa numai cu două picioare de vacă” sau de a descânta de deochi. Ajuns adult, amintirile de la vârsta aceea fragedă sunt descrise cu duioșie și căldură, satul și membrii familiei capătă aura curăției.

„Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele

jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea! Și eu eram vesel ca vremea cea bună și șturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa. Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea zâmbind uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: leși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea și vremea îndată se îndrepta după râsul meu.”

Dar timpul s-a scurs fără de veste, aducându-l pe copilul Nică la vârsta școlară. În anul 1846 a început școala de pe lângă biserica din satul natal. Fiu de țăran, a fost pregătit mai întâi de dascălul din sat, după care mama sa l-a încredințat bunicului matern, David Creangă, care l-a dus pe valea Bistriței, la Broșteni, unde urma să continue școala.

Momentul despărțirii de locurile natale a avut un impact violent asupra copilului liber, care alerga desculț prin colbul ulițelor și se scălda în „știoalnă”, care iubea nespus „Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul”, care umbla de sărbători prin sat să colinde. Urmărind atent parcursul său ulterior, vom constata că a încercat permanent să recreeze atmosfera satului și că a păstrat tradițiile și obiceiurile culinare așa cum le învățase la vârsta copilăriei.

În 1853 a fost înscris la Școala Domnească de la Târgu Neamț sub numele Ștefănescu Ion, unde îl avea ca profesor pe părintele Isaia Teodorescu (Popa Duhu). După dorința mamei, care voia să-l facă preot, a fost înscris la „Școala catihetică din Fălticeni” („fabrica de popi”). Aici a apărut pentru

prima dată sub numele de *Ion Creangă*, nume pe care l-a păstrat tot restul vieții.

Creangă mărturisea a fi fost, în viața de zi cu zi, „un băiat rușinos și fricos și de umbra lui”.

După desființarea școlii din Fălticeni, a fost silit să plece la Iași, absolvind cursul inferior al Seminarului Teologic „Veniamin Costachi” de la Socola.

„Acum, între 13 și 15 ani băiatul face cele mai multe dintre năzdrăvăniile în care vorbește în partea a doua a Amintirilor. Fură cireșe din ograda mătușii Mărioara, pupăza din pom, ajută Smarandei la tors și se scaldă în baltă. Fetele, - îndeosebi Smărăndița popii - îi plac.[...] Ion se dezvoltă ca un băiat comun de țară și nimic, multă vreme, nu va arăta un suflet excepțional, o minte genială.” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Ajuns în Iași, tânărul constată o uriașă diferență între mediul cu care fusese obișnuit și cel în care pătrunsese brusc. Ulițele mizerabile erau străbătute de echipaje strălucite, trăsurile se țineau una după alta, tinerii și femeile din boierime aveau îmbrăcăminte autentic pariziană, se auzeau expresii franțuzești rostite între oameni, iar acest aer de modernism, care reușise să alunge orientalismul, se alătura mizeriei, plutea pe deasupra robilor țigani, tolăniți pe jos.

Tânărul în vârstă de cincisprezece ani descindea în oraș, însă nu avea acces la înaltele cercuri sociale, ci într-o lume mărginașă, în curtea Școlii de popi de la Socola, printre dascălimea și popimea de origine sătească. Nu avea posibilitatea de a se apropia de „boierimea grandioasă și franțuzită” și nici de scriitorii vremii.

Creangă nu avea să găsească nimic din demnitatea și spiritul de țăran cu care era obișnuit, însă a urmat sârguincios cursurile școlii, fiind considerat un școlar eminent, evidențiindu-se mai ales la Catehism, Istoria sfântă, Liturgică, Teologie și pastorală.

În acea perioadă a deprins el autoironia, o șiretenie țărănească, un mod de a se muștra pentru simplitatea sa în comparație cu înalta societate ieșeană a timpului, fără însă a se desconsidera cu adevărat.

A absolvit cursul inferior de patru ani în doar trei ani de școală. În vacanțe se întorcea în sat și participa la slujbele din Postul Mare. „În Sâmbăta Paștilor, Ionică era iar la Humulești și-i „trăgea” la biserică un „Îngerul a strigat”, spre uimirea țăranilor și legitima mândrie a Smarandei.” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Cartea multă nu îi plăcea, considerând că dacă a priceput ceva cu mijloace puține, era inutil să mai piardă timpul citind. Creangă era tipul opus

învățatului, era omul de bun-simț, limpede la minte fără a i se încurca istețimea cu prea multe noțiuni.

„Deșteptăciunea lui e un produs al naturii și se nutrește din puțin[...]nici măcar patima cititului nu o avea și nu o va avea niciodată[...] Tânărul de 18 ani Ion Ștefănescu nu mărturisește a fi fost zguduit de nici o lectură, nu-și aduce aminte de nici un scriitor român sau străin și cunoscându-i firea dezvăluită pe toată întinderea vieții, putem fi încredințați că singura înclinare cărturărească inconștientă îi era atunci numai bunul simț de țăran, a cărui minte nu suferea poliloghia și sucitura minții.” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Moartea tatălui său a determinat întreruperea studiilor, întrucât era cel mai mare dintre fii și era necesar ajutorul lui acasă, pentru creșterea celorlalți șapte frați, toți mai mici decât el.

Din 1855 până în 1859 a urmat cursurile seminarului, iar apoi, luându-și atestatul, a revenit în satul natal.

„Un portret din vremea diaconiei ni-l arată încă subțirel, prelung la față, cu mustață fină și bărbița tunsă, ghicindu-se bălaie, încrâncenat și cu căutătura pătrunzătoare, șiret în colțul buzelor și jovial. Tânărul cleric e foarte chipeș și ținuta lui toată e de o uimitoare eleganță virilă.” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Schimbarea socială a orașului Iași s-a produs odată cu Unirea Principatelor Române, când proaspătul domn ales, Alexandru Ioan Cuza, a mutat capitala țării la București. A început exodul aristocrației, Iașii a decăzut vertiginos, devenind un oraș provincial de pripășiți, în care unii intelectuali se străduiau să păstreze tradițiile.

În scurt timp s-a decis căsătoria lui, o uniune necesară pentru obținerea unei parohii. Foarte tânără soție, Ileana, era fiica minoră a preotului Ioan Grigoriu de la Biserica „Patruzești de sfinți”. După câteva luni de viață împreună, tânărul cleric a solicitat să fie hirotonisit diacon. În decembrie 1860 s-a născut fiul lor Constantin.

Soția sa Ileana făcea parte dintr-o altă clasă socială. Purta haine moderne, își aranja părul cu zuluși, folosea creme pentru ten și parfumuri franțuzești. Făcea parte, deci, dintr-o lume pe care Creangă o desconsidera. Oamenii trecuți repede dintr-o clasă în alta, fără a căpăta deprinderile cerute de schimbare, sunt foarte lesne de supărat. Orice nepotrivire de gusturi, orice neparticipare la înapoierea lor e privită cu încruntare, ca și când s-ar cuprinde în ea o muștrare. Buna creștere a celui alt pare afectare boierească, neînțelegerea de toate zilele capătă sensul unei rezistențe disprețuitoare.

În 1864 a fost numit institutor la Școala preparandală „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași, urmând în

paralel, al doilea an al cursurilor de preparand. Leafa de învățător - la care se adăugau unele venituri din diaconie - nu era lucru prost, ci îi dădea posibilitatea de a-și întreține soția și copilul de patru ani. În afară de asta, era încredințat de faptul că are un rol important în viața comunității, căpătând sentimentul propriei valori.

Titu Maiorescu îl aprecia foarte mult și l-a numit învățător la Școala primară nr.1 din Iași. Ca învățător, folosea mai puțin metodele cele noi de învățare, bazându-se mai ales pe „vechile principii humuleștene ale părintelui Ioan, care îmbia cu colivă și colaci și corecta cu Sfântul Nicolai și calul bălan.”

În data de 14 februarie 1866 a fost numit diacon la biserica Golia, unde s-a mutat cu soția și fiul, acum în vârstă de șase ani, dar și cu fratele Zahei (22 de ani), sora Ileana (7 ani) și fratele Teodor (9 ani). Comportamentul lui în familie era uneori violent, mai mult ca mod de exprimare a autorității, decât ca semn al furiei.

„Era, după amintirea contemporanilor, „un tânăr zdravăn, bălan, cu obraji rumeni și ochi scânteietori, iar hainele preoțești, cele de șieac cafeniu, ce le purta, îl arătau înalt și chipeș” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Tot în anul 1866, a participat la insurecția ce urmărea scoaterea Moldovei din Principatele Unite. Alexandru Ioan Cuza a fost silit să abdice, iar anti-unioniștii moldoveni au găsit momentul prielnic pentru a acționa. Aceștia doreau să-l facă domn al Moldovei independente pe Nicolae Rosetti-Roznovanu. Mitropolitul Calinic i-a binecuvântat pe insurecționiști, a fost semnat actul de independență a Moldovei și, cu crucea în mână, a pornit în fruntea răsculaților. Printre răsculați, spune George Călinescu, se afla și diaconul Ion Creangă, alături de prietenul său, diaconul Ienăchescu. Creangă ar fi îndemnat și el mulțimea cu talentul său oratoric. Autoritățile au solicitat sprijinul armatei. Creangă și ceilalți participanți au ridicat baricade pe Ulița Mare a Iașului. Trupele au primit ordin să tragă în anti-unioniști. Au rămas în urmă 100 de morți. Răsculații fără arme de foc au fugit pe unde au apucat, inclusiv Creangă și Ienăchescu, care, după cum arată Călinescu, s-au ascuns într-o pivniță cu vinuri și s-au consolatat punându-se pe băut.

În 1868 a colaborat la elaborarea, alături de C. Grigorescu și V. Răceanu, G. Ienăchescu, N. Climescu și A. Simionescu, a manualului „Metoda nouă de scriere și cetire pentru uzul clasei I primare”, de fapt un „Abecedar” care a avut un tiraj de 8000 de exemplare.

A publicat în 1870 „Învățătorul copiilor – Carte de cetit în clasele primare de ambele sexe cu litere, slove și buchii, cuprinzând învățături morale

și instructive”. Manualul avea să primească patru ani mai târziu, alături de „Metoda nouă de scriere și cetire pentru uzul clasei I primare”, avizul ministrului Titu Maiorescu pentru studierea în școli. Lucrul la manualele școlare, la revizuirea și îmbunătățirea lor, a devenit activitatea permanentă și responsabilă a scriitorului, căci în fiecare an trebuiau revizuite neologismele, exprimarea, de adăugat sau de eliminat noțiuni.

În ce privește căsnicia tânărului diacon, aceasta a fost un eșec. Prea tânăra soție, ajunsă la vârsta de 22 de ani, și-a părăsit soțul și copilul, fiind bănuțită de o relație cu un călugăr. Copilul a rămas în grija tatălui, care a angajat repede o profesoară bătrână de limba germană, care să aibă grijă de fiul lui.

După ce timp de 12 ani a fost dascăl și diacon la diferite biserici din Iași, în 1872 a fost exclus definitiv din rândurile clerului, deoarece a fost părăsit de nevastă, a tras cu pușca în ciorile care murdăreau Biserica Golia și s-a tuns ca un mirean, lucruri considerate incompatibile cu statutul de diacon. Ca urmare a excluderii din cler, ministrul Christian Tell l-a destituit și din postul de institutor, însă venirea lui Titu Maiorescu la minister a contribuit la numirea sa pe vechiul său post.

Lumea lui Creangă se clătina. După atâția ani de ședere la Iași, rămăsese tot un neadaptat. Creangă înțelegea să trăiască la oraș așa cum trăise la Humulești. Scăpat de ifosele soției, s-a cufundat „cu voință și voluptate în mahala”, la Țicău. Acolo nu era nici urmă de boier, iar câinii care lătrau și tălăngile oilor coborând la iernat îi aminteau de Humulești. Acolo s-a mutat Creangă împreună cu Tinca Vartic, fată din prostime, care pare să nu fi avut mai mult de douăzeci de ani și cu care a rămas până la sfârșitul vieții. El avea nevoie de o femeie vorbărească, nesclifosită, „muiere” în lege, care să nu se arate mai deșteaptă decât bărbatul, să nu iasă în evidență și să nu îi știrbească autoritatea.

Pentru el Tinca a fost o țiitoare, adică un soi de nevastă fără binecuvântare religioasă, căreia îi cerea și îi dădea ce i se cuvenea. „Îi cerea să se ție cu el, să-l spele, să-i coase, să-i gătească bucate, să-i îngrijească copilul și să-și vadă de treburile ei.” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*).

În 1873 s-a încheiat procesul de divorț, fiul său de 12 ani fiindu-i dat în îngrijire. Deși avea venituri destul de mici, a făcut tot posibilul ca fiului său să nu-i lipsească nimic. S-a angajat să predea limba germană într-o școală, iar în paralel vindea de tutun ca să întrețină pe toți cei care locuiau cu el..

Comportamentul său era destul de aspru cu fiul său, cu Tinca, cu frații și surorile care stăteau chiar în casa lui.

Viața tristă a scriitorului a fost presărată cu relații benefice, exemplul fiind prietenia extraordinară care i-a legat pe Ion Creangă și Mihai Eminescu. Cei doi s-au cunoscut în toamna anului 1874, pe ulițele din Iași și de atunci încolo nimeni nu l-a mai văzut pe Creangă fără Eminescu și pe Eminescu fără Creangă. Amândoi preferau rusticitatea, mâncărurile simple făcute la foc, vinul în ulcele, apa în cofe cu miros de brad.

Un rol important în viața lui Creangă l-a avut Mihai Eminescu, îndemnându-l să scrie. Creangă avea o părere foarte proastă despre scrierile lui. Se mira și glumea considerând că oamenii nu ar trebui să citească ce scrie el. Eminescu însă a insistat să ia condeiul în mână și să aștearnă pe hârtie tot ce, cu atâta ușurință și umor, povestea.

În întâlnirile lor, Creangă grăia în cuvinte, zicători, rostiri, proverbe, ghicitori, lucru care îi plăcea teribil lui Eminescu. La fiecare strofă scrisă de Eminescu, Creangă răspundea cu o cimilitură potrivită. La fiecare povestire despre Humuleștiul și Ozana lui, Eminescu potrivea câteva rânduri de proză sau versuri care evocau pădurea și izvoarele moldovenești. Convorbirile lor au urmat astfel și nu încapă nici o îndoială că apropierea sufletească a celor doi s-a făcut în virtutea acelor idei.

Creangă îl considera pe Eminescu „un stihuitor care făcea totul cu rost”, iar pentru Eminescu, Creangă „înfățișa omul curat al naturii și pe moldoveanul adevărat din Moldova de sus”.

Eminescu îl înțelegea, văzând în el întruparea însușirilor poporului nealterat de civilizația superficială a orașului burghez.

Mai târziu, George Călinescu avea să noteze: „Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român sau, mai simplu, e poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune.”

Astfel, în anul 1874, Creangă scrie povestirile „Prostia omenească”, „Acul și barosul”, „Inul și cămeșa”, iar în 1875 „Punguța cu doi bani”, „Soacra cu trei nurori”, „Capra cu trei iezi” – care vor fi citite la Junimea. După ce le prezintă și povestea „Capra cu trei iezi”, cei de la Junimea îl numără un „admirabil scriitor popular”, caracterizare ce îl va urmări toată viața. Odată cu succesul literar, Creangă se confruntă cu griji noi, era muncit de sentimentul răspunderii și de îndoiala asupra valorii scrierilor sale. „De obicei se scula în zorii zilei, pe la patru, și se așeza pe nemâncate la lucru.” Știa că orice lucru bun trebuie „dres și iar dres”, motiv pentru care asculta cu mare atenție orice observație a junimiștilor și își nota pe marginea manuscrisului ce era de îndreptat.

La Junimea deveni omul mult așteptat, pentru ghidușile sale, pentru firea simplă și veselă. Orice scotea din gură, stârnea râsul. „Imaginile, metaforele, comparațiile lui Creangă sunt proverbe sau ziceri tipice ale poporului, expresii scoase din marele rezervoriu al limbii.” – aprecia Tudor Vianu.

A publicat constant povești și povestiri în *Convorbiri Literare*.

Între 1875 și 1883, la îndemnul poetului, scrie cele mai importante opere ale sale: *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului* (1876) *Moș Nichifor Coțcariul*, *Fata babei și fata moșneagului*, *Făt Frumos, fiul iepei*, *Povestea lui Harap-Alb*, *Povestea lui Ionică cel prost*, *Povestea lui Stan-Pățitul* (1877), *Ivan Turbincă*, *Povestea poveștilor*, *Povestea unui om leneș* (1878), *Popa Duhul*, *Amintiri din copilărie* (1879), *Moș Ion Roată și Unirea*, *Păcală*, *Ursul păcălit de vulpe* (1880), *Ion Roată și Cuza-Vodă* (1882), *Cinci pâini* (1883).

Subiectele sunt variate, abordează mai multe variante ale genului epic – nuvela, povestea, basmul – fiecare dintre ele cu intenția de a corija anumite defecte ale oamenilor, de a atrage atenția asupra valorilor spirituale ale poporului român, care au constituit piatra de temelie pentru tradiție.

Astfel, în „Amintiri din copilărie” este simbolizat destinul oricărui copil de a face bucuria și supărarea părinților și de a o lua pe același drum pe care îl urmează toți. Limba lui Creangă are două valențe: este sufletul povestitorului, ca vorbitor în mijlocul ascultătorilor, dar și sufletul eroilor săi.

Narațiunile lui au „două realități concentrice: întâi pe cea a povestitorului care stârnește hazul și mulțumirea prin chiar prezența lui, apoi pe cea a lumii din narațiune.” (George Călinescu - *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Dialogurile din operele lui Creangă sunt pline de autenticitate. Efectul literar vine din alăturarea miraculosului cu realitatea, folosindu-se de comicul de situație și de limbaj.

„Misterul lui Creangă nu e nici graiul bogat, nici stilul, ci talentul literar de a caracteriza oamenii după modul lor verbal.”- observa George Călinescu.

Iar Garabet Ibrăileanu nota, în legătură cu poveștile lui Creangă: „În Creangă trăiesc credințele, datinile, obiceiurile, limba, poezia, filosofia poporului. Povestea valorează cât valorează talentul celui care povestește. Și Creangă a avut așa de mare talent, încât în toate poveștile sale oamenii trăiesc cu o individualitate și cu o putere de viață extraordinară.”

În povești totul e simbolic și universal. Contribuția creatoare a autorului se relevă în direcția fantasticului. În poveste, Creangă nu avea ce să observe, ci și-a folosit forța imaginativă; iar în scrierile realiste, în amintirile biografice vede

comicul situațiilor, pe care l-ar fi putut vedea oricine, fără vreun dar deosebit. Nota distinctă este dată de graiul humuleștean al personajelor sale. Amestecul de fabulos și țărănie, de real și ireal, limba, observația, construirea personajelor, dialogurile și intervențiile povestitorului, toate acestea, laolaltă, conlucrează dând valoare textelor lui Creangă.

„Deși restrânsă, opera lui formează un adevărat ciclu rapsodic țărănesc. În versiune nouă, pentru adulți, el a știut să fixeze climatul de poveste populară, al cărei lexic l-a rafinat, păstrându-l aspru în sunet; a ajuns să-i rotunjească arta compunerii, menținând-o totuși naivă; a dat fabulei străvechi valoare literară cultă, fără sa-i usuce frăgezimile; cu virtute proprie, a sporit linia unor neînsemnate fapte școlarești până la dimensiunea uriașă a datinei, a superstiției și a miturilor; a făcut, în sfârșit, opera de Homer al țărănimii românești.” - menționa Vladimir Streinu.

Prietenia dintre Eminescu și Creangă a fost puternică și durabilă. După ce Eminescu a fost demis din funcția de revizor școlar, s-a mutat la bunul său prieten, Creangă.

După o perioadă, Eminescu s-a întors la București, iar în scurt timp s-a îmbolnăvit, ceea ce l-a întristat foarte mult pe Creangă. „Iar când a aflat că Eminescu a murit, a fost văzut plângând în hohote, ca un copil, cu cartea de poezii a lui Eminescu în mână.”

Ion Creangă a suferit de aceeași boală cruntă de care a suferit și mama sa Smaranda – epilepsia. Acea maladie l-a chinat destul de mult pe scriitor, aducându-i o moarte tragică.

Acea este perioada în care Creangă a început să mănânce excesiv, să crească în greutate și să își schimbe înfățișarea. „Către patruzeci de ani trupul lui Creangă începe să se umfle. Subțirele diacon de altădată, cu ochii albaștri pătrunzători și bărbită mățasoasă de faun, se puhăvește la față și capătă ochi mici, osânzoși.” (George Călinescu- *Viața și opera lui Ion Creangă*)

Glumele lui erau fără perdea, râsul hohotitor. Umbla peste tot vorbind tot felul de zicători și proverbe, cu toată lumea, plăcându-i să fie luat în seamă de cei mari, intrând în vorbă cu tot soiul de oameni.

„Era plin de contradicții. Va fi sfios și violent, simțitor și nepăsător, încăpățânat în urmărirea scopurilor sale, dar voind mai multe lucruri deodată, întreprinzător, agresiv.”

La mai puțin de cincizeci de ani, avea aspectul unui om îmbătrânit, cu fața puhavă și ceruită, ochii căpătaseră o căutătură amețită, de mort viu. Își tunsese chilug părul, iar acest lucru îl făcea să pară și mai rotofei. Era când buimac, când de o veselie

nebună, se silea să scrie de teama de a-și pierde rațiunea. Starea precară de sănătate îl determina să-și ia concediu câteva luni pe an. A încercat mai multe tratamente empirice, a mers la băi la Slănic Moldova, iar când se întorcea se simțea mai bine o scurtă perioadă de timp.

Revenind la școală, avea uneori accese de furie incontrollabilă, pe care le manifesta asupra elevilor. Condițiile precare de viață din mahalaua Țicău, drumurile defundate pe care trebuia să le străbată de două ori pe zi până la școală în Păcurari și înapoi, vremea rea și supărătoare, dar și elevii neliniștiți, îl supărau și îl oboseau. Simptomele bolii se agravau, atacurile devenind tot mai dese, de necontrolat, acasă, la școală și pe stradă, chiar și în somn.

George Călinescu spunea despre Creangă: „El era un om cu toane, voios, vorbăreț câteodată, chiar cu o anume aprindere euforică, iar altădată posac, mâniaș, în stare de violențe nebune. Cu cât anii trec, cu atât această umoare nestatornică se va accentua, devenind modul sufletesc tipic bolii sale.”

În ziua de 31 decembrie 1889, pe o vreme întunecată, de ploaie, înaintând greu prin zăpada depusă, Creangă a mers la tutungeria fratelui său Zahei. Brusc, a făcut o nouă criză de epilepsie, însoțită de apoplexie (accident vascular cerebral), care i-au fost fatale. A fost dus în casa sa din cartierul Țicău și înmormântat la 2 ianuarie 1890 la cimitirul Eternitatea din Iași.

A fost însoțit de puțină lume pe ultimul său drum, din cauza vremii potrivnice. Zăpada se topise și înghețase, îngreunând deplasarea.

Așa s-a stins un mare artist al poporului, un caracter controversat, care, odată smuls din locul de baștină, a tot încercat să-l reconstituie.

Un artist al condeii, Ion Creangă a fost creatorul unei opere ce nu mai are asemănare în literatura universală. Astăzi, creația sa este răspândită în țara noastră în numeroase ediții, fiind tradusă în mai multe limbi.

Zgârie-Brânză

ESEU

BOJDEUCA DIN ȚICĂU

► Constantin PARASCAN

STUDIU PRIVIND VECHIMEA, ORIGINALITATEA, VALOAREA BOJDEUCII DIN ȚICĂU-IAȘI, PRECUM ȘI VĂMILE (RESTAURĂRILE ȘI REPARAȚIILE) PRIN CARE A TRECUT DINAINTE DE 1850 PÂNĂ AZI

Primele mențiuni documentare despre existența acestui imobil, care va deveni celebru după 1889, sunt de dinainte de 1850.

Ion Creangă se va muta și va locui aici, în „bojdeuca de căsuță”, neîntrerupt, din 1872 (când este caterisit din cler și destituit din învățământ și forțat să se mute din locuința pe care o deținuse timp de șase ani în curtea Bisericii Golia) până în 31 decembrie 1889, când se va stinge din viață aici.

În cei 17 ani și jumătate au cunoscut mai multe personalități importante ale culturii române această Casă din Mahalaua Țicăului: filologul Al. Lambrior, filosoful Vasile Conta, Mihai Eminescu (acesta fiind și găzduit în 1876 timp de mai multe luni).

Mărturii despre Bojdeucă:

Decembrie 1877 - „Această epistolă ți-o scriu în cerdacul unde de atâtea ori am stat împreună, unde mata, uitându-te pe cerul plin cu minunății, îmi povesteai atâtea lucruri frumoase... frumoase... Dar coșcogemite om ca mine, gândindu-se la acele vremuri, a început să plângă” (scrisoare a lui Ion Creangă adresată lui Mihai Eminescu);

17 Septembrie 1887 - „Domnule primariu, De 17 pe 18 ani locuiesc într-o BOJDEUCĂ DE CĂSUȚĂ din Mahalaua Muntenimea-de-Sus (...) care e sprijinită pe mai multe furci de stejar puse din vechime...” (reclamație adresată Primăriei împotriva vecinului din spatele Bojdeucii, Coca); este prima apariție a numelui BOJDEUCĂ - nume pus de Ion Creangă!;

19 septembrie 1887 - „În BOJDEUCA unde locuiesc eu, dorm afară și pe vremea asta, în 18 spre 19 septembrie. De veți avea răbdare, că bunătațe totdeauna ați avut, veți întreba poate, unde-i BOJDEUCA mea? Vă voi răspunde respectuos:

în mahalaua Țicău, ce-i mai zic și Valea plângerei, strada Țicăul de Sus, no. 4 (...) Iar BOJDEUCA de căsuță în care locuiesc eu de vreo 18 ani E DE VĂLĂTUCI ȘI POVĂRNITĂ SPRE CĂDERE PE ZI CE MERGE, DE N-AR FI RĂZĂMATĂ ÎN VREO 24 DE FURCI DE STEJAR și acelea putrede...” (Scrisoare a lui Ion Creangă către Titu Maiorescu); (Scrierea cu MAJUSCULĂ îmi aparține, C.P.!).

În BOJDEUCA din ȚICĂU și-a scris POVEȘTILE și AMINTIRILE DIN COPILĂRIE, l-a cunoscut și s-a împrietenit cu Mihai EMINESCU. Aici s-a stins din viață în seara de 31 decembrie 1889, când o ceată de urători din Țicău îl colindau și-i urau LA ANU' ȘI LA MULȚI ANI!

După moartea Povestitorului, Tinca Vartic (căreia Ion Creangă îi cumpărase Bojdeuca pe numele ei în 1879) se căsătorește cu un țicăuan, Constantin Deliu, și se mută la soț. Dar, auzind și văzând că tot mai mulți oameni importanți (foști elevi, directorul școlii Normale de învățători, scriitori, învățători, ziariști, precum și alți curioși) doresc să cunoască și să viziteze locul și căsuța unde a trăit Ion Creangă, este adesea prezentă la Bojdeucă, dar, dându-și seama că această căsuță nu-i mai aparține și că lumea o consideră a tuturor, fiindcă era vizitată din 1890 constant, Tinca Vartic nu o mai repară, aceasta ajungând aproape în stare de ruină: acoperișul putrezit, furcile de stejar din spate aproape căzute, materialul lemnos degradându-se aproape total.

Fotografiile apărute în anii aceștia (1907-1917),

ca și articolele din ziare atenționau că BOJDEUCA se va ruina curând.

- „O casă de țară pitită la marginea târgului, ÎNCHPUITĂ DIN BÂRNE ȘI VĂLĂTUCI, acoperită cu ȘINDRILĂ și înconjurată de un cerdac ca un brâu...” (N.Ionescu-Jonson, fost elev al lui Creangă, amintiri din 1899)

- 1907 – „Bojdeuca e aproape o ruină” (Octavian Goga);

- 1911 – „pentru a treia oară... am mai răsuflet în căsuța în care a trăit marele Creangă... Vremea care dărâmă cetăți cumplite și ziduri uriașe va risipi mult mai ușor CASA DE VĂLĂTUCI, ACOPERITĂ CU DRANIȚĂ” (Mihai Lupescu, învățător);

- 1914 – „Acum, bojdeuca e o ruină...” (revista „Flacăra”).

La 29 octombrie 1917 se constituie COMITETUL „Ion Creangă” cu scopul de a cumpăra locul și Bojdeuca; de a restaura BOJDEUCA, de a împrejmui locul, de a răscumpăra terenul din spate al fraților Coca... și „de a organiza UN MUZEU dedicat povestitorului”.

La 15 aprilie 1918, refăcută prin subscripție publică și cu ajutorul Comitetului constituit, Bojdeuca se inaugurează ca primul muzeu memorial literar din România.

La inaugurare s-a publicat broșura, editată de Comitetul „Ion Creangă”, cu titlul *Pentru amintirea lui ION CREANGĂ/ Dare de seamă a Comitetului ieșan pentru reconstituirea „BUJDEUCEI” în care a trăit cei din urmă ai săi ani povestitorul*, Iași, 1918. S-au adunat 14.758,90 lei. S-au cheltuit 11.331,95 lei. Suma rămasă s-a depus la Banca Națională. (Banca Națională din București subscrise cu 5000 lei, Elevii Școlii Normale din Iași, prin directorul I. Mitru 1433,90 lei, Creditul rural din București – 1000 lei, Nicolae Iorga – 1000 lei, Primăria Iași – 500 lei și lemne și transporturi în valoare de alte 500 lei ș.a.

Comitetul predă în această zi, de 15 aprilie 1918, Bojdeuca muzeu – Rectorului Universității din Iași.

Comitetul se transformă acum în *Societatea Ion Creangă* cu scopul de a edita scrierile lui Creangă, „să vegheze asupra bunei întrețineri a imobilului și să sporească MUZEUL și BIBLIOTECA”.

În anul 1997, autorul cărții *Acasă la Ion Creangă – Povestea Bojdeucii din Țicău la 90 de ani* (Iași, 2008), Constantin Parascan ia un interviu, publicat aici, avocatului Ionel Hette, prezent la inaugurarea Bojdeucii din 15 aprilie 1918 (avea atunci vârsta de 20 de ani și-și amintește bine de eveniment).

Sigur, restaurarea din 1918, așa cum o arată și documentele oficiale și amintirile contemporanilor, a păstrat spiritul Bojdeucii, aerul ei autentic, materialele folosite au fost de lemn în special, conservându-se, așa cum spuneam, sufletul Casei și locului, exact pe

aceiași amplasament, cu aceleași dimensiuni. S-au păstrat, de asemenea: ușa, ceva din grinzile originale, cuptorul, alte obiecte ce se află și azi în Bojdeucă (multe s-au risipit în ani, dar au fost adunate – mai cu seamă la cea din urmă restaurare din anii 1984-1989).

În anul 1930 se constată că a rezistat canalizarea din 1918, „căsuța de alături nu s-a construit” (în care ar fi trebuit să stea îngrijitorul; „Odaia din dreapta servește „muzeului””, „cerdacul istoric... I-am găsit ocupat cu țeale, hârburi...”

În 1932 „Faimoasa „bojdeucă” a lui Ion Creangă, care a găzduit între mulți alții și pe Eminescu, este pe cale a se risipi din nou”. Astfel că se constituie un Comitet de acțiune care să strângă „fondurile necesare acestei restaurări”.

„Istorică bojdeucă va fi păstrată în vechea formă în care a îndrăgit-o Creangă când și-a pus ochii pe ea”. „Locuința paznicului se va clădi în curtea bojdeucii” (C. Săteanu-Iași, în „Dimineața, 21 noiembrie 1932). În 20 noiembrie 1932 se dezvelise bustul lui Ion Creangă în Grădina Copou din Iași, participanții vizitând apoi și Bojdeuca din Țicău. La ceremonie a participat și Mihail Sadoveanu, care a scris un articol elogios în același ziar, „Dimineața”.

La 19 mai 1933 s-a constituit Asociația „Prietenii lui Creangă”, cu scopul de a se ocupa de restaurarea Bojdeucii.

La 28 august 1935, membrii pentru restaurarea Bojdeucii s-au deplasat în Țicău și au hotărât construirea unei clădiri în curte, necesară îngrijitorului care locuia până la acea dată în muzeu.

În ziua de 4 mai 1936, cu ocazia Comemorării Junimii la Iași, invitații „s-au îndrumat” „spre scunda și sărăcăcioasa căsuță din mahalaua Țicăului... e vorba de bojdeuca lui Ion Creangă...” ascultând cu atenție „lămuririle date de d-l Emil Ceicovschi, vrednicul ieșan care s-a devotat cu însuflețire operei de restaurare a bojdeucii, păstrându-i însă întocmai vechea înfățișare” (C. Meissner - junimist).

În 1937 se construiește clădirea din curte (obturând fața Bojdeucii) necesară scoaterii supraveghetorului din Bojdeucă pentru a locui aici.

1940. Mihail Sadoveanu în ziarul „România” (după o cuvântare la Academia Română): „Bojdeuca din Țicău durează încă. Un comitet ieșan... a salvat-o de la ruină completă și risipire, adunând în cele două chilioare câteva rămășiți, fotografii și portrete. Sărăcuț muzeu, pe o margine de râpă. O furtună sau un puhoi îl poate duce la vale, amestecându-l cu gunoaiile unei mahalale mărginașe. Este de mirare cum a putut sta până azi acolo acest adăpost șubred, în care a sălășluit puțini ani în trecătoarea viață un fiu genial al oamenilor de la munte. Este o clădire din bârne și de vălătuci acoperită cu șindrila. Păreții

coșcoviți, lemnăria ruinată de carii și putreziciune...”

În noiembrie 1940, cutremurul teribil a făcut ca ”hogeagul, gata să cadă de crăpat ce-i. Apoi, - o bombă a Scorpiei roșii, căzută chiar aici în ogradă, la câțiva pași de cerdac – peșcheș postum antisemitului Creangă – a mai spart câteva ochiuri la ferești”. Acoperișul era și el aproape „sfărâmat”.

În anul 1942 se aprobă material (gratuit) de la Mănăstirea Neamț pentru refacerea Bojdeucii.

31 decembrie 1943. Solemnitate la Bojdeuca din Țicău, în prezența I.P.S.Sa Mitropolitul Irineu, col. Const. Talpeș, prefectul județului, C.N. Ifrim, primarul orașului Iași, rectorii Acdemiilor de Arte Frumoase și Muzică, directorul Teatrului Național ș.a., ș.a. Comitetul Bojdeucii predă Muzeul restaurat de Primărie, Primarului Iașilor pentru a-l administra și îngriji...

„Pentru cine a cunoscut bojdeuca în starea ei de altădată și o compară cu înfățișarea ei prezentă, își poate da seamă de contribuția dvs. Și e bine să se știe că a doua zi după noua orânduire adusă conducerii, Centrul național de Românzare din București ne-a dăruit un milion de lei numai în urma intervențiilor dvs. Ajutând și vagonul de material lemnos obținut de la Î.P.S.S. Patriarh Nicodem prin stăruințele d-lui Emil Ceicovschi, s-a ajuns a se da o consolidare definitivă temelilor și un aspect de sobră eleganță exteriorului. Numai datorită acestei din urmă restaurări, casa lui Creangă va fi scutită de astăzi înainte și pentru totdeauna de mușcătura intemperțiilor precum și de măcinarea nemiloasă a vremii...

Dvs., ca primar, veți fi purtătorul de chei al bojdeucii, iar ca președinte al nostru, glasul sufletului ei...” („revista „Cetatea Moldovei”, ianuarie 1944 – din cuvântul de la ceremonia pomenirii lui Creangă la Bojdeucă din 31 decembrie 1943 al lui Gh.A. Cuza).

În anul 1964 se restaurează iară Bojdeuca.

Aprilie-iunie 1968. La 50 de ani de la inaugurarea Bojdeucii, după o nouă reparare și reorganizare a muzeului, se pune o placă pe peretele Bojdeucii.

Din anul 1972 – Constantin Parascan a slujit Bojdeuca din Țicău ca muzeograf, cu întreruperi – fiind muzeograf și șef de secție la Muzeul Literaturii Române, Casa Pogor până în 1989, apoi până în anul 2010, oficial. Din acest an și până în 2018 a slujit Bojdeuca prin cercetarea arhivelor, colecțiilor ziarelor și revistelor, scriind cărți despre Ion Creangă și Bojdeucă.

În această perioadă s-au făcut următoarele amenajări și restaurări:

În anul 1973 s-a obținut terenul din fața (de peste drum) Bojdeucii de la Comunitatea Evreiască din Iași și s-a amenajat parcul cu salcâmi și spații verzi.

Din anul 1980, realizându-se în cadrul unui program național de Consolidare versanți și

consolidarea spațiului din fața, spatele și stânga Bojdeucii (în urma cutremurului din 1977, locuința vecinilor Zlăvog s-a ruinat și li s-au dat apartamente în oraș), a apărut oportunitatea (de fapt Constantin Parascan a inițiat această chestiune) construirii unei clădiri noi care să adăpstească Fondul documentar Creangă, constituit încă din 1918, dar îmbogățit în ultimii ani, Expoziția documentară – „Viața și Scrierile lui Creangă” (care se afla, din 1968, în camera din dreapta a Bojdeucii și în cerdacul din spate), o cameră pentru Bibliotecă și birou muzeograf și o alta pentru supraveghetoarele de muzeu.

Împreună cu arhitectul Virgiliu Onofrei (prof. univ.dr.) am gândit și s-a realizat (cu ajutorul total al Primăriei Iași, primar Eugen Nechifor, viceprimari Vasile Popovici, prof.univ.dr. Pavel Florea – care a organizat și o Comisie de Patrimoniu pentru restaurarea Bojdeucii, în data de 5 octombrie 1983 la Casa POGOR) ceea ce se vede și azi în strada Țicău nr. 4 de atunci.

Iată copie după documentul original, înregistrat la Arhivele Statului din Iași și la Muzeul Literaturii din Iași:

„PROCES-VERBAL încheiat astăzi 5 octombrie 1983, în ședință de lucru a Comisiei județene a Patrimoniului Cultural Național. La ședință participă, ca invitați, profesori universitari, scriitori, oameni de cultură, muzeografi etc.

Se ia în discuție problema restaurării Bojdeucii lui Ion Creangă. Au participat: Pavel Florea, președinte al CJCES al județului Iași, Ion Arhip, director al Complexului Muzeistic Iași, Dumitru Vacariu, șef secție literatură, Mihai Drăgan, conf. univ.dr. Facultatea de filologie, Ion Apetroaie, lector. dr. Facultatea de filologie, Virgil Cuțitaru, redactor șef al Editurii Junimea, Adrian Pricop, director al Arhivelor Statului din Iași, Lupu Mihai, arhitect, Cheptea Gheorghe, arhitect, Constantin Parascan, muzeograf principal la Muzeul literaturii, Rusu Liviu, conservator principal la Muzeul literaturii, Lucian Vasiliu, muzeograf la Muzeul literaturii, Radu Negru, critic de artă.

Tov. Ion Arhip prezintă fotografiile care atestă situația actuală a Bojdeucii și proiectul elaborat de I.C.P.R.O.M Iași din septembrie 1983. Se cere părerea participanților. Au luat cuvântul:

1) Lupu Mihai: am făcut proiectul în anul 1964, an în care s-a făcut o reparație, s-au refăcut treptele și gardul. Oricum clădirea „nu este originală”. Nu poate rămâne însă așa cum este. Să se refacă cu grijă, pentru că n-a rămas „mai nimic din ea”. Ar fi mai bine să fie refăcută, „mai zdravănă”.

2) Cheptea Gh.: prima treabă este captarea apelor; a doua – să se facă o fundație serioasă, pentru ca în 20 de ani să nu avem surprize. Ce se mai poate

păstra, va păstra – pe cât posibil – constructorul. „Căutăm să păstrăm cât mai mult originalul”. Propun ca să se construiască, separat de Bojdeucă, un pavilion în care să aibă loc manifestări cu publicul. Aceasta ar fi o „viziune de viitor”. Deocamdată este necesar să punem Bojdeuca în siguranță.

3) Mihai Drăgan: trebuie trecut urgent la restaurare, dar să se păstreze cât mai mult, pentru că „Bojdeuca care a fost nu mai este”. Să se facă o fundație solidă, dar aceasta să fie pusă în legătură cu un nou sistem de drenare.

4) Adrian Pricop: avem la Arhive materiale ce pot fi consultate. „Cred că trebuie restaurată”.

5) Ion Apetroaie: având spectrul Academiei Mihăilene, din motive istorice, e cazul să se accentueze elementul de coloratură autentică. Restaurarea să fie mascată și să nu se vadă fundația.

6) Radu Negru: să fie cineva permanent acolo (deci să locuiască), iar în etapele restaurării să fie cineva care să asiste. „Țicăul nu se mai poate reface”. Singurul martor din epocă era „Hanul lui Topor”. Dacă se restaurează Bojdeuca, să se refacă și acesta, cu „același suflet”.

7) Cuțitaru Virgil: restaurarea o vor face niște meseriași care pot face cu totul altceva. Căci „proiecte au fost multe”; istoricii literari din Iași să fie alături. Este bine să se facă un lucru solid, grav, serios.

8) Ion Apetroaie: să nu se modifice cumva din „bunele intenții inițiale”. Să păstrăm tot ce se poate.

9) Pavel Florea: După ce am semnat o hârtie, am început a mă gândi că există o listă de mulți oameni care au semnat pentru demolarea Academiei Mihăilene. M-a cutremurat discuția despre dărâmarea Bojdeucii și reconstruirea ei. Deci, ea nu ar mai fi Bojdeucă. Doresc ca Bojdeuca să fie refăcută pe părți și nu dată jos. Aceasta ar duce la un val de proteste. Șerban Cioculescu vorbea admirativ despre modul cum se păstrează la Iași Bojdeuca „într-o rână”. „Sunt pentru conservare și restaurare pe părți”. Căci în conștiința națională, Bojdeuca este cea care este astăzi”. Mă gândeam că refacem o casă Creangă, la fel, alături; pe aceasta însă s-o lăsăm așa. Această Bojdeucă este un lucru sfânt; s-o dea timpul jos și s-o refacem noi după aceea. S-ar putea însă întâmpla un accident; optez deci pentru a fi refăcută pe etape și pe neobservate. Propun să se alcătuiască un colectiv care să dea asistență constructorului.

10) Radu Negru: mi se pare cea mai serioasă idee. Ce nu se poate folosi, Laboratorul de conservare va păstra în depozit.

11) Pavel Florea: Un exemplar din prezentul proces verbal se va inventaria la Arhivele Statului și unul în fondul Muzeului literaturii din Iași.

12) Constantin Parascan: niciodată Bojdeuca n-a fost dărâmată de tot.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces-verbal în 2 (două) exemplare.

Întocmit: Liviu Rusu

Semnează toți cei prezenți...

Exemplarul transcris aici este o copie autenticată și ștampilată și semnată de noul șef de secție Literatură, Constantin Parascan, la 25 aprilie 1984, când a și început restaurarea și asistarea Bojdeucii de către acesta, care a fost prezent pe șantier, la reparare și restaurare zi de zi, respectându-se ceea ce s-a hotărât de către participanții la această întâlnire a Comisiei Patrimoniului Național a județului Iași.

Astfel, Bojdeuca s-a consolidat, s-au întărit pereții cu ciment, s-a reparat pe porțiuni și nu s-a dărâmat și reconstruit cum se intenționa de către unele persoane care conduceau Complexul muzeistic ieșean. S-a pus draniță nouă pe acoperiș, s-a înlocuit lemnăria afectată de intemperii, s-au scos multe exponate fără valoare, s-au scos neonele din interior și s-a inaugurat în ziua de 23 iunie 1985.

Despre „Cum s-a restaurat Bojdeuca” au vorbit universitarul Pavel Florea și șeful de secție Literatură din cadrul Complexului muzeistic ieșean - Constantin Parascan.

11 iunie 1989 – Omagiind Centenarul nemuririi Eminescu – Creangă – Veronica – s-a inaugurat Complexul Cultural-Muzeal dedicat lui Creangă, care adăpostea atunci Expoziția documentară „Viața și Scrierile lui Creangă”, Biblioteca Bojdeucii – sală pentru birouri, cenaclu și alte manifestări mai mici, Amfiteatrul pentru spectacole și șezători literare, Spații pentru muzeograf și supraveghetoare.

Astfel, Bojdeuca a putut din acest moment să-și afle, cu adevărat, aerul original, foarte asemeni cu ceea ce era în vremea când trăia, visa și scria aici Ion Creangă, și-l găzduise cu prietenie și căldură și pe Mihai Eminescu: cu obiecte originale, laițe, covoare, aduse de la Pîpîrig... cu portretul original al povestitorului, cu icoanele originale... iar documentele, cărțile să fie aranjate în Expoziția documentară din clădirea nouă.

Consolidările făcute în anii 1980-1990, restaurarea păstrând elementele esențiale, fundamentale, ale spiritului și arhitecturii originale, dar folosind materiale specifice aceluși timp, au făcut ca acest loc să păstreze intacte elementele originare. Aprecierile din presa din 1989 ilustrează că s-a făcut un lucru bun (Vezi „Flacăra Iașului” din 8 iulie 1989 – „Bojdeuca din Țicău, în ambianța unor necesare amenajări” de Ioana Bogdan; revista „Convorbiri literare” din iunie 1989 – articole semnate de Constantin Parascan, Grigore Ilisei, Marin Sorescu, Fănuș Neagu...

În anii următori a mai fost înlocuită dranița de pe acoperiș, s-au refăcut podelele de pe prispa din față

și s-a întreținut Bojdeuca așa cum s-a arătat lumii la ultima restaurare din 1984-1985.

Pentru o eventuală restaurare în anii ce vor veni, e bine să se urmeze aceleași direcții care s-au avut în vedere la toate restaurările de până acum, inclusiv la cea din 1984-1985.

O sugestie: În spatele Bojdeucii se păstrează și azi zidul sprijinitor din anii 1964, 1968 și 1984. Ar fi bine ca refacerea acestuia să țină cont de existența în vechime a acelor furci de stejar (24 – pomenite de Creangă) și să se încastreze în zidul de sprijin fie chiar niște trunchiuri de lemn de stejar, fie să se sugereze măcar, din material asemeni cu zidul de acum, cei 24 stâlpi (furci le spunea Creangă).

De asemenea, nu ar fi rău să se scoată dușumeaua din bucătărie (camera din stânga), așa cum era în vremea lui Creangă - și să se pună lut, așa cum i-a plăcut povestitorului – să păstreze măcar o cameră ca la Humulești, să-i amintească de anii aceia, de înfiorarea pe care o simțea atunci când călca - pe lutul abia stropit - cu tălpile goale.

Descoperim cu surprindere, dar și cu emoție și bucurie (pentru că și autorul acestui studiu a determinat și organizat împreună cu preoții de la bisericile 40 Mucenici, Sf. Haralambie, Bârboi, din 1984, comemorarea și prin slujbe de pomenire a marelui povestitor, în decembrie, și la mormântul de la Cimitirul Eternitate și la Bojdeucă, cu fereală și discreție, în vremea comunismului, dar și sărbătorirea Scriitorului și Bojdeucii, încă din 1968 și continuându-se an de an fie în iunie, fie în miez de aprilie și mereu la 1 martie...) că oficialități importante ale Iașului Cultural au organizat „POMENIREA MARELUI PVESTITOR MOLDOVEAN ION CREANGĂ...”, în 31 decembrie 1943, și au lăsat mărturie și despre „ISTORICUL BOJDEUCII DIN ȚICĂU”. Și acestea, așa cum scriam și mai sus, în plină tensiune a războiului, când preocupările puteau fi altele, întâi și întâi cele privind instinctul de salvare și conservare a vieților și bunurilor! O adevărată revelație ai și azi despre ce gândeau, cum respectau acele personalități ieșene pecețile de noblețe spirituală românească. Sau poate tocmai de aceea, vrut-au desigur să mărturisească despre simbolurile care pot învigoră nația, care pot salva și în vreme de „ciumă”, de orice ideologie ar fi, reperate fundamentale ale unei culturi veritabile. Și pentru că ni se pare un MODEL de felul în care se gândea și se făptuia atunci... vom oferi cititorilor pasaje semnificative din această „dare de seamă” publicate de „Cetatea Moldovei”, în rubrica „VIAȚA LA IAȘI”, semnate I.Fr.B. (I.Fr. Botez, director administrativ la Fundația Regele Ferdinand I), la „Consfătuirea dela Sf. Mitropolie, de sub președinția Î.P.S.S. Mitropolitul Irineu. Comemorarea dela bojdeucă. Cuvântările d-lor prof. Gh.A. Cuza și C.N.

Ifrim, primarul Municipiului Iași”:

„Numele neîntrecutului povestitor Ion Creangă va rămâne pentru totdeauna legat de Iași și de Moldova. Întreaga lui viață și întreaga lui operă se împletește strâns cu spiritualitatea acestui oraș, care a tras o brazdă adâncă în istoria culturală a neamului nostru.

În vederea pomenirii povestitorului, care potrivit tradiției se face în fiecare an la 31 decembrie, adică în ziua morții sale, a fost convocat, a treia zi de Crăciun, la Sfânta Mitropolie, sub președinția Î.P.S.S. Mitropolitul Irineu al Moldovei, Comitetul bojdeucii lui Ion Creangă. Au luat parte d-nii C.N. Ifrim, primarul Municipiului Iași, col. C. Talpeș, prefectul județului, prof. univ. Gh.A. Cuza, directorul revistei „Cetatea Moldovei”, avocat Emil Ceicovschi, Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului, dr. I.Fr. Botez, director administrativ la Fundația Regele Ferdinand I și Camil Vasiliu, șef de cabinet.

D-l prof. univ Gh.A. Cuza a explicat *misiunea Comitetului bojdeucii de a căuta să scoată din făgașul uitării întreg trecutul cultural și glorios al Iașului, făurind ori muzee, ori eternizând prin plăci comemorative, toate locuințele istorice, unde au trăit marii scriitori ai Moldovei.*(s.n.)

Ideea aceasta a găsit aprigi susținători în Î.P.S.Sa Mitropolitul Irineu, în d. C.N. Ifrim, primarul Municipiului și în toți membrii prezenți ai Comitetului bojdeucii. Au luat apoi cuvântul d. C.N. Ifrim, care a evidențiat *importanța unui „Muzeu Creangă”, instalat în chiar localul bojdeucii și cuprinzător a numeroase relicve sfinte* (s.n.), care azi stau împrăștiate pe la diferiți ieșeni, iubitori ai tradițiilor moldovenești. Totodată s-a fixat și programul pomenirii marelui povestitor I. Creangă, din dimineața de 31 decembrie, ziua morții autorului „Amintirilor din copilărie”.

*

Vineri 31 decembrie, la orele 11 a.m., în afară de membrii Comitetului bojdeucii, numeroși ieșeni, din tot ce are mai reprezentativ și mai distins orașul culturii, au ținut să ia parte la slujba religioasă dela bojdeucă, slujbă oficiată de Î.P.S. Sa Mitropolitul Irineu, un sobor de prea-cuvioși preoți și anume: protoiereul D. Ciolan, preot V. Chirica și preot I. Gheorghită.

Din numeroasa asistență notăm: Î.P.S. Sa Mitropolitul Irineu, col. Const. Talpeș, prefectul județului, C.N. Ifrim, primarul orașului, cu doamna, prof. univ. Gh.A. Cuza, Roman Simionescu, rectorul Academiei de Arte Frumoase, Radu Constantinescu, rectorul Academiei de Muzică, col. Carp, col. Groholschi, lt.-col. N. Boteanu, prof. Const. Stamboliu și avocat Gh. Chirițescu ajutoari de primar, general Gherculescu, D. Iov, directorul Teatrului Național, prof. Băleanu și prof. Todicescu, inspectori generali secundari, pr. prof. Cicerone Iordăchescu,

avocat Osvald Racovitză, avocat Emil Ceicovschi, chestor Liviu Timbus, consilier I. Cămârzan, pr. D. Ciolan, protoereul orașului, pr. Ec.I. Țincoca, pr. Ilie Gheorghită, pr. V. Mihailescu, pr. Vasile Chirica, pr. Ștefan Gheorghiu, pr. Dionisie, medic primar Gh. Andronovici, avocat Chiril Dragan, ing. Anton Moțet, col. I. Zamfirescu, prof. Ilarion, ing. Paul Brumă, ing. V. Grecu, prof. I. Nichita, dr. I.Fr. Botey, Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului, av. C. Dumbravă, maior P. Bonciu, scriitorul G. Lesnea, consilier N. Gane, prof. Manolache, ing. Paraschiv, ing. Sava Chiriacescu, ing. I. Teodorescu, av. Eug. Marinescu, Al. Dobrovici, d-ra Terezza Supans, Vasile Mândru, Leon Popovici, Victor Carpus etc.

După terminarea slujbei religioase a luat cuvântul d. prof. Gh. A. Cuza, care a spus următoarele:

*Înalt Prea Sfințite Stăpâne,
Onorate autorități,
Cucernică asistentă,*

Nici într-un an nu a coborât o iarnă mai proaspătă și mai făgăduitoare de bucurii sufletești ca la comemorarea de astăzi a lui Ion Creangă.

Dacă altă dată Comitetul bojdeucii participa la solemnitate cu aceeași cucernicie, el nu avea în schimb și senina despresurare care îi descătușează astăzi avânturile spre zărilor senine ale spiritualității.

Chiar între cuvântul bisericii de ieri și cel de astăzi deosebiriile sunt mari. Căci ieri el aducea numai închinarea pioaselor noastre sentimente la căsuța din Țicău în care a trudit și a închis ochii cel mai mare dăltuitor al slovei populare moldovenești. Astăzi el însă adaugă la duhul prăznuirilor pe acel al împlinirilor de faptă. Slujba religioasă de acuma, care este slăvită de binecuvântarea Î.P.S.S. Chiriarih al Moldovei, vine să încunune strădaniile noastre trecute cu harul izbândelor.

Într-adevăr, prin larga înțelegere a d-lui primar Const. Ifrim, Comitetul bojdeucii a fost despresurat de curând de grelele răspunderi materiale pe care le-a purtat singur în decurs de un pătrar de veac.

Într-o ședință plenară, prezidată acum trei luni de d. A.C. Cuza, Comitetul a încredințat îngrijirea casei lui Creangă d-lui primar al Municipiului Iași, care a și încadrat-o în budgetul Primăriei, însușindu-și astfel sarcina întreținerii acestui monument unic al literelor românești.

Comitetul, care rămâne mai departe conducătorul spiritual al bojdeucii, a ținut să-l aleagă pe d. Const. Ifrim ca președinte activ, pentru a cimenta colaborarea sa viitoare cu Primăria.

Președinți de onoare sunt Arhipăstorul Moldovei, Î.P.S.S. Irineu și d. A.C. Cuza care se află în fruntea tuturor nu numai în calitatea sa de singur membru al Junimei încă în viață și de prieten al lui Creangă, dar și ca simbol de continuitate al existenței noastre.

Cu ocazia primenirii sale, Comitetul a mai (co) optat pe d-nii generali de Divizie G. Rozin și G. Manoliu, Comandantul și Comandantul adjunct al Corpului IV de Armată Iași, ca exponenți ai gloriei noastre militare, iar pe d. colonel Const. Talpeș, prefectul județului, ca cel mai calificat reprezentant al plugărimii ieșene.

Ceilalți membri aparțin vechei conduceri a bojdeucii și anume: d. av. Emil Ceicovschi, președintele de ieri și vice-președintele de astăzi, d. prof. univ. Mihai David, rectorul Universității, ing. I. Andreescu-Cale, secretar general al Ministerului Lucrărilor Publice, pr. prof. Cicerone Iordăchescu, Dimitrie Iov, directorul Teatrului Național, Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului, av. Const. Dumbravă, preot ec. Dimitrie Furtună și cel care are onoarea să rostească cuvântul de astăzi, iar ca secretar d. I.Fr. Botez, director administrativ al Fundației Regele Ferdinand I.

Domnule Primar,

În numele acestui comitet și a d-lui prof. A.C. Cuza, care prin mine vă arată regretul de a nu putea participa la o atât de importantă solemnitate, am onoarea să vă remit astăzi în mod oficial destinele materiale ale bojdeucii, rugându-vă să primiți din partea noastră cele mai calde mulțumiri. Ele nu sunt formale căci nu răspund unor enunțări platonice. Ele pornesc din adâncul inimii, ca un semn al recunoștinții noastre față de grabnica și impresionanta realizare a angajamentelor pe care le-ați luat cu atâta spontană abnegație.

Pentru oricine a cunoscut bojdeuca în starea ei de altădată și o compară cu înfățișarea ei prezentă, își poate da seamă de contribuția dvs. Și e bine să se știe că a doua zi după noua orânduire adusă conducerii, Centrul Național de Românzare din București ne-a dăruit un milion de lei numai în urma intervențiilor dvs. Ajutând și vagonul de material lemnos obținut de la Î.P.S.S. Patriarh Nicodem prin stăruințele d-lui Emil Ceicovschi, s-a ajuns a se da o consolidare definitivă temelilor și un aspect de sobră eleganță exteriorului. Numai datorită acestei din urmă restaurări, casa lui Creangă va fi scutită de astăzi înainte și pentru totdeauna de mușcătura intemperțiilor precum și de măcinarea nemiloasă a vremii.

Iată de ce, domnule primar, îmi îngădui în această neuitată clipă când luați greaua sarcină a grijilor noastre materiale, să vă aduc aici semnul grațitudinii cele mai perfecte.

În ce ne privește, cum am putea răspunde mai bine, desinteresate și mărinimoasei dvs. colaborări, decât luându-ne la rândul nostru răspunderea desvoltării spirituale a sfintei relicve din acest Țicău?

Nu vom uita că aici, în umbra cu reveneli de busuioac a icoanelor; aici sub acoperișul scund, care

alunga arșița lui Cuptor și dinții hapsâni ai gerului; aici, unde cerdacul cu privirile largi deschise dinspre Șorogari sau pâlpâirea focului din vatră, au fost tot atâtea ferestre deschise înspre scumpe viziuni cu aurore și amurguri de basm al căror erou era însuși graiul baștinelor noastre; că aici și numai aici, - și nu în tăvăleli orgiace, așa cum o afirma mai dăunăzi un bezmetic iconoclast, - Eminescu și Creangă au împletit și despletit de atâtea ori caerul neamurilor al năzuințelor naționale.

Aceste avânturi neprihănite către idealuri veșnice și scumpe inimii tuturor le vom face să tresară din nou biruitoare. Vom urma exemplul înaintașilor care și-au închinat aici munca celor mai scumpi ani ai vieții și vom face să fructifice strădania și jertfele lor..

După cum ei au desgropat umila scoică a acestei așezări din nisipul veacului unde o aruncase talazul nerecunoștințelor contemporane, noi vom înălța trupul ei modest la înălțimi de far pentru ca să lumineze departe în afară și răsfrângă prin besna uitărilor de sine raza călăuzitoare a simțimintelor neaoșe românești.

Dvs., ca primar, veți fi purtătorul de chei al bojdeucii, iar ca președinte al nostru, glasul sufletului ei. Dvs. cu noi dimpreună, într-o colaborare pe care o dorim cât mai strânsă, îi vom da viață nouă și izbânditoare; o viață care va tresări cu mult mai departe de țarcurile ei și ale lașului, până la ultimele hotare ale spiritului autohton.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

A răspuns d. Const N. Ifrim, primarul Municipiului Iași, care a subliniat importanța comemorării lui Creangă de-abea la o zi după cea a altui mare ieșean, Gavril Muzicescu. Aici, în vecinătatea bojdeucii, simțim aproape spiritul nemuritorului povestitor. Balconul, ograda în care creștiau florile cele frumoase, sunt legate de amintirea veșnică a lui Creangă și Eminescu.

D-l Const. N. Ifrim a adus apoi elogiul activității Comitetului bojdeucii și operei de mare îndrumător pe tărâm național și cultural, realizată de d. prof. A.C. Cuza.

De asemenea, a adus cele mai vii mulțumiri d-lui prof. Gh. A. Cuza, pentru frumoasele cuvinte adresate.

Pioasa solemnitate a luat sfârșit într-o atmosferă de înaltă satisfacție sufletească."

Senzația de „turn de fildeș” pe care o vor ataca în anii următori pionierii noii ideologii e uimitoare și tonică în același timp. E bine că revista evocă un moment de servire și respectare a dimensiunilor firești ale culturii române, chiar printr-un exemplu cumva local și totuși de amplitudine națională. Iată că oficialitățile lașului dintr-o perioadă de maximă dificultate se preocupă de destinele unei personalități și a unui

muzeu (primu muzeu memorial literar din România, inaugurat la 15 aprilie 1918 și revigorat acum în chiar timpul războiului fiind un model pentru mereu) și n-ar fi rău să se ia aminte și să se molipsească și alții din orice loc și orice timp.

„Opinia”, 4 pagini, 300 lei, Miercuri 9 octombrie 1946, p. 1-2: Un popas la „Bujdeuca lui Ion Creangă” din Țicău/ Mai multă pietate pentru amintirea scriitorului. – Nevoia reînvierii cultului lui Creangă. – Ceva despre târgoveți. Întâlnirea cum moș Neculai Leonte, prietenul povestitorului –

„Printre monumentele culturale de preț ale Iașilor un loc de frunte ocupă, desigur, casa în care a viețuit și scris Ion Creangă, cel mai mare scriitor în graiul poporului nostru, casă situată în cartierul Țicău, de la marginea de sus a orașului, cunoscută sub numele de „bujdeuca lui Creangă”. Pentru noi, ikeșenii, acest monument este de mare însmenătate și cei dintâi ne-am gândit la reconstituirea căsuței ce a adăpostit mulți ani pe ilustrul povestitor./ De mult „bujdeuca” a devenit cel mai mare monument popular și nu este străin care, venind în Iași, să nu ceară s-o viziteze. Cu timpul ea a căpătat o frumoasă dezvoltare, devenind un adevărat muzeu.prin adunarea într-un tot a scrierilor lui Creangă și așezarea în căsuța lui a operei sale populare, bujdeuca-muzeu s-a transformat într-un centru de literatură, de unde s-au inspirat toți cercetătorii vieții și operii lui Creangă./ pelerinajul la această „bujdeucă” este cea mai pioasă recunoștință ce se poate aduce unui scriitor ca Ion Creangă. Aci, pe lângă opera lui completă, vizitatorul are prilejul să vadă căsuța modestă unde a trăit scriitorul, împrejurimile și pozițiile admirabile de unde s-a inspirat el./ *Cultul lui Creangă!* Ca o fericită excepție la regula indiferenței noastre obștești pentru oamenii mari și ca o îndrumare spre bine, ni se oferă, aici la Iași, cultul lui Creangă. Căci putem vorbi de un cult care nu datează de acum. noi nu suntem astăzi decât urmașii unor premergători merituoși, pe care nu ne este îngăduit să-i uităm./ În adevăr, îndată după moartea popularului povestitor, la 31 Decembrie 1889, s-a constituit un cmitet, prezidat de marele istoric A.D. Xenopol, pentru editarea scrierilor lui Creangă, care au și apărut atunci. Mai târziu s-a format un comitet pentru înălțarea unui bust, în grădina Copou și restaurarea bojdeucei. S-au adunat fonduri și cu intervența Primăriei, lucrarea a fost desăvârșită./ Dacă bujdeuca, ruinată pe jumătate, rămânea expusă intemperiilor, era amenințată să se surpe cu totul. Și s-ar fi pierdut astfel încă una din cele mai prețioase amintiri literare, căci, aici, în această căsuță, a trăit, a petrecut, s-a inspirat cel mai mare prozator popular român, Ion Creangă și nu numai el, ci și cel mai mare poet al neamului nostru, Mihail Eminescu. Uniți printr-o strânsă prietenie, care

avea la bază aceeași dragoste caldă pentru poporul românesc, aceeași înțelegere pentru limba și datinile lui, aici se însuflețeau amândoi și de aci, din Țicău, porneau în excursii prin împrejurimile lașilor pe care-l iubeau deopotrivă, pentru neîntrecutele lui frumuseți./ *O duioasă epistolie/* Despărțirea lor, prin plecare lui Eminescu din Iași, a fost pentru amândoi o mare durere și – putem spune fră a greși – o pagubă pentru literatura română. Iată în ce termeni plini de duioșie își exprima această durere Ion Creangă, printr-o scrisoare, pe care o redăm în întregime, pentru frumusețea și sinceritatea ei./ Bădie Mihai, „Ai plecat și mata din Iași, lăsând în sufletul meu multă scârbă și amăreală.../ Această epistolie ți-o scriu în ceardacul unde de atâtea ori am stat împreună, unde mata, uitându-te pe cerul plin de minunății, îmi povesteai atâtea lucruri frumoase... frumoase.../ Dar coșcogemite om ca mine, gândindu-se la acele vremuri, a început să plângă.../ Bădie Mihai, nu pot să uit acele nopți albe, când hoinăream prin Ciric și Aroneanu, fără pic de gânduri rele, dar în dragostea cea mare pentru Iașul nostru uitat și părăsit de toți./ Și dimineața, când ne întorceam la cuibar, blagosloviți de aghiazma cea fără prihană și atât iertătoare a Tincăi, care ne primea cu alai, parcă cine știe ce nelegiuire am făcut și noi./ Cu toată dragostea”, Ionică. *Situația de astăzi a „bojdeucii”*. De pe urma războiului bojdeuca nu a avut mult de suferit. Casa este intactă, pusă sub îngrijirea domnului Anichitoaiei, laborant la universitate. La poartă străjuiește o firmă laconică „Bojdeuca lui Ion Creangă”. Obiectele ce se găseau înainte vreme în camera unde a locuit ilustrul dispărut au fost evacuate și în prezent se găsesc la primărie, urmând a fi redade locului. În apropierea bojdeucii m-am întâlnit cu Moș Neculai Leonte, vechiul meu prieten, care cu toți ai săi 87 anim, a rămas același bătrân înțelept și cumsecade./ Din vorbă-n vorbă îi pomenesc scopul vizitei mele prin aceste meleaguri și unde nu-ncepe a arunca cuvinte de ocară pentru „acești târgoveți cari au uitat de casa lui Creangă”./ Caut eu să-i explic, că a fost război și că oamenii s-au gândit mai mult la ei decât la cei ce-au fost odinioară fruntași, dar bătrânul nu se dă./ - Ei, și dac-a fost război, Ion Creangă trebuie uitat?/ Eu care am trăit alături de dânsul, i-am cunoscut durerile și bucuriile, împărțind suferința și veselia, cred că Ion Creangă nu-și găsește liniștea acolo unde l-a așezat Dumnezeu, văzând cum posteritatea calcă-n picioare lucrurile cu adevărat sfinte ale celui mai mare scriitor moldovean./ Rușinat, am plecat ochii în jos. Moș Neculai Leonte a potolit glasul și a-nceput a-mi depăna amintiri din tinerețea sa, cum l-a cunoscut pe Creangă și ce plăcere sufletească simțea oridecâte ori se afla în tovărășia marelui povestitor.” *Al. Nichita*

„Opinia” de marți, 30 ian. 1918, p. 1, la rubrica „Informații”:

Pentru amintirea lui Creangă – „Bujdeuca din Țicău” ce a aparținut duiosului povestitor Ion Creangă a fost restaurată în cea mai mare parte, prin îngrijirea unui comitet compus din mai mulți profesori, literați și admiratori ai literaturii populare naționale.

La primăvară, complectându-se și lucrurile de de zidărie, se va inaugura acolo un Muzeu-biblioteca, cum și un mic Cămin studentesc, cari vor comemora amintirea unui om ce a trăit viața productivă pentru folosul neamului său și va continua a trăi în inimile și creierul acelor ce i-au cetit frumoasele lucrări, scrise într-o limbă cum rar ciue (!!!) o mai poate păstra așa curată, duioasă și mângâietoare.

Până acum s-au primit în acest scop următoarele sume: De la Banca Națională 5000 lei, Ministerul de Război 2076, Direcția Sanitară 400 lei, Primăria Iași 500 lei, Creditul rural 1000 lei DD. A.C.Cuza 100 lei, D.C. Șumuleanu 100 lei, Dr. N. Leon 100 lei, , Al. Alimănișteanu 200 lei, Ing. G.M. Popescu 100 lei, Dr. N. Racoviță 200 lei, G.T. Kirileanu 100 lei, I. Mitru 100 lei, C. Ionescu Olt 50 lei, N.A. Bogdan 20 lei, Plutonier Mihai Crudu 19 lei, D/na Maria Popa Radu 20 lei, Dl. Gh. Popa Radu 20 lei. Total 10.096 lei.

Mai fiind trebuință însă de o sumă pentru complectarea lucrărilor sus zise, și cumpărarea unei căsuțe alăturate, Comitetul apelează la toți admiratorii lui Creangă să subscrie orice sumă, cum și să doneze cărți, tablouri sau orice obiect relativ la scopul propus.

Subscripțiile se primesc și la Redacția ziarului nostru.”

(Notă: pentru aprecierea sumelor depuse pentru Bojdeuca – ziarul „Opinia”, 2 p. costa 10 bani numărul; abonamentul pe un an – 35 lei).

La 27 martie 1918 Sfatul Țării din Basarabia a votat unirea cu Regatul României. 31 martie, D. Halipa a vorbit mulțimii adunate în fața reședinței Regale. Apoi s-a jucat Hora Unirii în Piața Unirii. Principele Carol și principesele Elisabeta și Mărioara au ieșit în stradă (aclamați de mulțime). Duminică, 1 aprilie, în prezența miniștrilor de finanțe români și basarabeeni, la Ungheni s-a semnat „suprimarea definitivă a vamei române din acel punct și în consecință a tuturor vamilor de pe Prut”. („Opinia”, 5 aprilie, 1918, p. 1)

Rector al Universității este ales dr. N. Leon. C. Stere este ales Președinte al Sfatului Țării. Regele Ferdinand îl felicită printr-o Telegramă.

„D. P.P. Carp sosește, împreună cu familia d-sale, în ziua de 15 aprilie. Bătrânul om de stat se va stabili imediat la Țibănești” („Opinia”, de vineri, 13 aprilie 1918, p. 1)

Dezamăgit de faptul că în zilele de 12,13,14,15 aprilie 1918 nu apare în „Opinia” (ziar politic cotidian,

Administrația la Tipografia H. Goldner, Iași, Telefon -) nici un anunț privind Inaugurarea Muzeului Bojdeuca Ion Creangă. În schimb se publică fel de fel de informații și articole precum (în 15 aprilie): Speculatorii, Dizolvarea, O nouă comisiune pentru Basarabia, ș.aș.ș.a. pe p. 1, pe p. 2: Ultima oră/ Situația pe Frontul apusean ș.a. anunțuri... (în 16 și 17 aprilie nu apar nr. din „Opinia”).

Din 1 decembrie 1918, „Opinia” apare în format mai mic, tot în două pagini, și în numerele din 1 (sâmbătă), 2, 3, 6 ș.c.l. nu apare nici un articol, cum ne-am fi așteptat despre ROMÂNIA MARE de la 1 decembrie 1918!!!!

Ziarul „Ardealul” din 16 ian. 1918 de Hajdeu, iar pe 24 ian., „Evenimentul”, Organ al Partidului conservator, Redacția și Administrația, Iași, Piața Unirea, 2p. format mic, 10 bani, p. 1 anunță că 32 de artiști români „în frunte cu d. M. Sadoveanu, directorul teatrului din Iași, joacă în astă seară Răzvan și Vidra, de Hajdeu, iar mâine, 24 ian. Fântâna Blanduziei de V. Alecsandri. între artiști: Aglae PRUTEANU, Bârsan, State Dragomir, M. Popovici, C. Momuleanu ș.a. și „Trupele noastre au ocupat în Basarabia orașul Ismail”.

„Evenimentul” de marți, 30 ian. 1918, p. 1 publică articolul **Restaurarea casei lui Ioan Creangă**/ Primim următoarele rânduri: „În calitate de secretar al Comitetului pentru restaurarea casei lui Ion Creangă, povestitorul, vă rog a publica lista de mai jos, conținând persoanele și autoritățile ce au subscris diferite sume pentru restabilirea zisei case, cât și pentru cumpărarea locului de la foștii proprietari, cumpărarea încă a unei case alăturate, în care urmează a se înființa un mic cămin studentesc, cât și instalarea unei mici biblioteci și muzeu, ce se vor compune din cărțile și lucrurile ce au aparținut lui Creangă și prietenilor lui contemporani, cât și din unele portrete sau tablouri relative, din care parte au fost donate, sau promise de mai mulți artiști și iubitori ai literaturii noastre populare.

Sumele subscrise până acum sunt: (Sumele de mai sus din „Opinia”)

Persoanele cari ar voi a adăogi obolul lor la această subscripție, sunt rugate a trimite banii, cărți sau obiecte relative, la Redacțiile ziarelor „Evenimentul” și Mișcarea”, întrucât casierul comitetului lipsind adesea din localitate, nu vor (sic!) putea fi găsit spre a le primi direct în orice zi./ Primiți deosebita mea considerație/ *N. A. Bogdan*”.

„Evenimentul” – marți, 17 aprilie 1918, p. 1: **Solemnitatea predărei Bojdeucei lui Ion Creangă Universității de Iași** – „Duminică 15 a.c. oarele 4 p.m. în Țicăul de Jos (sic!) nr. 4 unde este Bojdeuca lui Ion Creangă, restaurată din nou, a avut loc solemnitatea predărei pe sama Universității acestui local istoric,

care ne amintește de viața și scrierile marelui povestitor popular Ion Creangă.

Un serviciu religios de sfințire a avut mai întâi loc, conform datinelor creștinești, cu care s-a stropit casa și locul, apoi parohiul bisericii Sf. Haralambie a ținut o mică și binesimțită cuvântare pastorală, arătând că iea sub protecția sa religioasă această modestă casă ce vine în parohia sa.

După aceea, dl. *A.C. Cuza*, președintele Comitetului de spuraveghere a restaurării, prin o frumoasă și documentată cuvântare, face istoricul inițiativei și mersului lucrărilor, arătând frumoasele exemple date de puținii dar nobilii donatori, care au venit în ajutorul restaurării Bojdeucei. A mai spus că acesta este uniucul exemplu ce se dă la noi în țară asupra oamenilor ce ne-a ilustrat neamul, pe când în străinătate, se respectă și întreține cu multă sfințenie modestele locuințe ale scriitorilor mari și patrioți de valoare.

D-sa, la urmă, face o minuțioasă dare de seamă de sumele cheltuite cu această restaurare, depunând cu toată solemnitatea, în mânele d-lui Rector al Universității, cheile casei, obiectelor strânse pentru muzeul ce se va înființa în acest local, precum și numerarul bănesc rămas, de peste trei mii de lei.

DI. dr. Leon, Rectorul Universității, mulțumește Comitetului de frumoasa și patriotică inițiativă și munca depusă cu restaurarea acestui local, și promite că îl va păstra și îngriji ca pe niște relicve sfinte ale neamului de cea mai scumpă și patriotică amintire.

În urmă, publicul ce a asistat, s-a mai întreținut puțin în diferite conversațiuni asupra memoriei marelui scriitor și părinte al literaturii populare, Ion Creangă, despărțindu-se fiecare cu plăcută mulțămire a unei solemnități modeste, ba pot zice, chiar rustice, ca și viața lui Creangă, dar plină de însuflețire și patriotism./ *Isi.*”

„Evenimentul”, Organ conservator, („al patidului” este cenzurat și lăsat spațiu alb) din 1 mai 1918, prezintă, la p. 1 (și cu foto) Moartea lui Barbu Delavrancea, reprezentant al Partidului conservator (scrie Take Ionescu) („Rămășițele pământești ale lui Delavrancea au fost transportate aseară, de la locuința sa din str. Toma Cozma, la biserica Banu din str. Lăpușneanu, unde au fost expuse”.. În mormântarea va avea loc mâine, Marți, 1 mai, la orele 3 p.m.”

„Opinia” Anul al XIV, nr. 3326– duminică, 15 aprilie 1918, p. 2 – „Comitetul „Ion Creangă”, terminând lucrările de restaurare a bujdeucei popularului povestitor, se va întruni duminica viitoare, 15 curent, oarele 4 p.m., în acel local, Strada Țicăul de Sus nr. 4 spre a încredința domnului Rector al universității ieșene, proprietatea imobilului reconstituit. În caz de timp nefavorabil întrunirea se va amâna pentru o altă

zi și se va anunța ulterior”.

„Tribuna”, Ziarul Partidului Munciei, 1 martie 1918, An. I, nr. 1, 10 bani, 2 pagini, format mare; De la 1 martie 1918 începe DEMOBILIZAREA armatei, treptat, Decret în „Monitorul oficial”

Cade Guvernul Averescu, vine Guvernul Marghiloman (din Guvern - și S. Mehedinți – Instrucția Publică, C. Meissner – Justiția). Problema Cenzurii - șeful Cenzurii – C. Meissner.

NIMIC – în lunile martie și aprilie 1918 – despre BOJDEUCĂ în TRIBUNA!!!!

„Unirea”, Foaiete naționalist-democrată, sub îngrijirea d-lor Const.N. Ifrim și Alex. Cusin, avocați, Redacția și Administrația, Iași, str. Gh. Mârzescu, în ian. 1912, în oct. 1912 – Foaiete naționaliștilor-democrați ieșeni; (apare o dată pe săptămână); în 12916 Redacția și Administrația Iași – Curtea Bisericii Vovidenia, apoi Foaiete a Partidului Naționalist-democrat în febr. 1916. NUMERELE din APRILIE 1918 lipsesc!

„Mișcarea”, ziar Național-Liberal cotidian, ian. 1918, 2 p. mari, 10 bani

„Mișcarea” de sâmbătă, 27 ian. 1918, p. 2: „**Pentru amintirea lui Ioan Creangă**, Comitetul înființat în localitate, pentru restaurarea căsuței în care a trăit ultimii ani și a scris cele mai multe din nepieritoarele sale bucați literare Ioan Creangă a pus în lucrare proiectul său, restaurând căsuța din tălpi până-n acoperământ, din lemnărie, cum și refăcând gardurile, întăriturile și nivelarea terenului, care amenința să se prefacă într-o râpă, prin scurgerea apelor din stradă pe acel loc.. rămâne ca la primăvară să se reclăderască și păreții la paiante.

În această căsuță s-a hotărât a se înființa un Muzeu bibliotecă cum și un mic cămin studentesc. În acest scop Comitetul face apel la admiratorii scrierilor lui Creangă, să-i doneze obiecte, cărți sau tablouri cari ar putea servi la scopul propus, cum și a contribui cu orice sume pentru mărirea fondului necesar, - întrucât se proiectează a se cumpăra și o căsuță ce este în vecinătatea „bujdeucei”, în care să se poată da ființă Căminului studentesc de care am amintit mai sus.

Subscrierile se vor adresa D-lui A. Alimăneșteanu, Casierul Comitetului, str. Brătianu, nr. 166 Iași”

„Mișcarea”, miercuri, 31 ianuarie 1918, apare sub titlul Bojdeuca lui Creangă, același articol/ anunț din partea lui N. A Bogdan, apărut și în „Evenimentul” din 30 ianuarie 1918 (vezi mai sus!) (modificată doar ordinea în textul „la Redacția ziarelor *Mișcarea* și *Evenimentul*...”

„Mișcarea” de joi, 19 aprilie 1918, la rubrica de pe p. 1 **Litere/ Arte/ Varia**, publică notița: „*Bojdeuca* marelui povestitor Ioan Creangă, - a căruia operă este astăzi atât de gustată de către frații noștri de

peste Prut – a fost predată în seama d-lui rector al universității ieșene.

Bojdeuca a fost restaurată de către comitetul instituit în acest scop, și prevăzută cu o serie de reliquie ce se referă la viața și opera marelui țaran de la Humulești.

Astfel lașul cultural va păstra printre monumentele sale și această pitorească „bojdeucă” Ea va arăta generațiilor viitoare locașul de visuri și de fantezie al celui mai mare băsmuitor din literatura noastră.”

Am consultat și revistele „Umanitatea”, Anul I, nr1, 24 iunie 1918 și nr. 2 14 iulie 1918, Iași, Redacția Str. Trei Ierarhi 9, Administrația Cuza-Vodă 28, 1 leu, Tipografia „Dacia”, Petru Iliescu – Iași, Director Alexis Nour; „Noui Orizonturi”, Anul I, nr. 2, 20 martie 1918, Știință-Artă-Literatură, Redacția L.T. Caton – Gara Dorohoi, 40 bani, nr. 3, 1 aprilie 1918, nr. 4, 20 aprilie 1918 – aici publică pr. D. Furtună Un moment sublim – Te-Deumul pentru alipirea Basarabiei, 29 martie 1918, Dorohoi. Despre Bojdeucă – NIMIC; „Chemarea”, Fostă „Deșteptarea politică și socială”, Anul I, nr. 9, dec. 1917, nr. 10, 25 dec. 1917, nr.11, 1 ian. 1918 (Director – Ion Vinea), Redacția și Administrație Str. Cuza-Vodă 38, Iași, Tip. „Comerciala” L. Rabinovici, str. Cuza-Vodă 38. (nr. 12, 8 ian. 1918. Publică aici și Alexis Nour, directorul rev. „Umanitatea”), B. Fundoianu, nr. 13, 15 ian.1918, format carte, 50 bani (într-un articol intitulat Inscipții, B. Fundoianu scrie despre CENZURĂ, „doamna cenzură e d-l Al. Mavrodi și foarfecele e un simplu creion albastru”, adresându-se d-lui ministru I.G. Duca; articol ironic în care expresia „Trăiască Cenzura! Vertebreează întregul text), nr. 15, 29 ian. 1918 (acum, revistă săptămânală, Politică, Socială, Literară, Artistică), nr. 16, 6 febr. 1918, nr. 17, 20 febr. 1918, aici B. Fundoianu ia apărarea lui Arghezi rămas la București, în Inscipții: „Au imbecilii știință că el ne-a dat cel dintâi stil românesc independent, original și croit di noi raporturi de cuvinte, din noi raporturi de sintaxă? Știu imbecilii că *trădătorul* Arghezi e cel masi mare poet de azi al României?”, p. 271. Nimic nici aici despre evenimentul din 15 aprilie de la Bojdeucă!

► Lucian IONIȚĂ

ESEU

ION CREANGĂ – AMINTIREA POVEȘTILOR SAU POVESTEA AMINTIRILOR

Eugen Simion, în *Genurile biograficului*, se întreabă dacă: „există ceva, esențial, care deosebește genul memorialistic de celelalte genuri confesive? Apoi: are narațiunea memorialistică un sistem de funcționare deosebit, de pildă, de acela al biografiei? Sau: memorialistul are alte motivații decât acelea, generale, ale omului care se confesează, pentru a se decide să-și noteze amintirile?”. Tot el constată că: „a. Narațiunea memorialistică funcționează după aceleași reguli cu care funcționează autobiografia. Este tot o scriere autoreferențială, naratorul este totuna cu autorul de pe copertă și, cum remarcă Jean Starobinsky, există și în cazul narațiunii memorialistice o tensiune între *le je actuel* (omul care-și scrie întâmplările vieții) și *le moi revolu* (trecutul ca atare, pierdut în labirinturile memoriei); b. Memorialistica este, ca și autobiografia, un gen de bătrânețe, Cel care le scrie se apropie de moarte sau, oricum, a trecut de jumătatea drumului vieții și începe să tragă linia; c. Este de la sine înțeles că un memorialist nu vrea și, în definitiv, nu poate să spună totul despre istoria sa și despre istoria din afară.”¹

Tot el, într-o altă lucrare se întreabă: „Cine vorbește în operă? E vorba de relația dintre creator și operă în gândirea critică din secolul nostru și, cu precădere, de statutul autorului în noile forme de interpretare. Sub o formă sau alta, autorul revine în text, între omul care scrie și omul care trăiește nu-i chiar o prăpastie de netrecut, că strălucirea operei nu ne vindecă de dorința de a ști ceva despre autorul care a scris-o. Discutând despre operă și acceptând, ca un dat fundamental, prioritatea și autonomia ei, suntem nevoiți să ne gândim, totuși, și la cel care a scris-o, la omul pe care noua critică l-a eliminat din ecuația analizei. De la un anumit grad al valorii estetice, opera își reclamă și își crează autorul de care are nevoie. O operă mare fabrică un creator pe măsură și, când acesta nu are o existență determinabilă (cazul lui Shakespeare), lectorul își imaginează unul.”²

Revenind la relația autor-narator-personaj, esențială în orice narațiune, putem spune că în

narațiunea memorialistică autorul încheie un pact autobiografic și un pact istoric; el își scrie viața după ce o trăiește și, din această pricină, viziunea scriitorului poate schimba sensul faptelor trăite. Andre Gide e de părere că memoriile “nu sunt decât pe jumătate sincere, oricât de mare ar fi grija pentru adevăr” și că un roman se poate apropia mai mult de adevăr decât un memorial.³

Amintiri din copilărie cuprind din viața lui Creangă intervalul primilor 16 ani. În tot acest răstimp, se poate spune, Nic-a lui Ștefan a Petrei, numit Ștefănescu la Târgu-Neamț și Creangă la Fălticeni, nu face decât să “înșire” la școli și să lege poznă de poznă. Ce se mai poate spune despre Nică? Nimic, dacă nu renunțăm la axioma călinesciană potrivit căreia “Creangă povestește copilăria copilului universal”. Nică va rămâne o nucă prea tare pentru cea mai reputată critică literară, trasă de banalități spre nivelul claselor primare, în cazul în care vom continua să considerăm *Amintirile* ca o parte autonomă a vieții scriitorului, ca un refugiu pur, în contrast reconfortant cu restul biografiei. Soluția e de a citi *Amintirile* din perspectiva din care au fost scrise, de un om în jur de 40 de ani, iar în ce privește ultima parte (a IV-a), citită în public în 1888 și tipărită, postum, de unul ce mergea spre 50 și spre moarte. *Amintirile* sunt nu numai *infiltrate*, ci am putea spune *saturate* de experiența ulterioară anului 1855, unde ele se opresc. Tot ce a fost dureros și tragic în viața lui Creangă se oglindește “cu mâhnire” în ele, întunecându-le.⁴

Cel care scrie nu se uită de fapt pe sine; la sfârșitul părții a doua, de exemplu, cel care își pune mama îmbunată de cuminițrea vremelnică a fiului să-l binecuvinteze este un om bolnav, deja incurabil bolnav, care recurge parcă la o disperată încercare de exorcizare. Emoția (înecată imediat în glumă: “Și să nu credeți că nu mi-am ținut cuvântul de joi până mai de-apoi...”) se transferă aici mai degrabă din *timpul mărturisirii* în *timpul trăirii* decât invers. Cel care își amintește de rugăciunea mamei: “Dumnezeu să te înzilească, Ionică” se teme că are zilele numărâte.⁵

Discursul autodiegetic acoperă perioada primilor 16 ani din viața scriitorului (1839-1855), fără să se refere la fiecare dintre aceștia în parte. Sunt menționați ca atare doar 1848, cu "cinstita holeră", 1852, sfințirea paraclisului spitalului din Târgul Neamțului și 1855, sosirea finală în "ceriul" Socolei. Intervalul din care lipsesc primii doi-trei ani fără amintiri, se referă la anii de școală și peripețiile din spațiul copilăriei humuleștene.⁶

Reluând problema subiectivității și a reflectării biografiei lui Creangă în *Amintiri din copilărie*, Valeriu Cristea are o poziție radicală. Iată ce scrie el: "Considerând eronată afirmația lui G. Călinescu potrivit căreia < în *Amintirile* lui Creangă nu este nimic individual, nimic cu caracter de confesiune ... >, vom căuta în ele tocmai individualul, particularul, irepetabilul, confesiunea, fie ea directă sau deghizată, voluntară ori involuntată (inconștientă). Și nu în ultimul rând, trăsătura de unire dintre timpul trăirii și timpul mărturisirii, semnele premonitorii, acele linii tematice, acele motive care alcătuiesc, împreună, în operă și biografie, o unică, inconfundabilă structură. Convingerea noastră este că Ion Creangă și-a introdus în *Amintiri din copilărie* nu numai întreaga viață, ci și moartea și viața postumă."⁷

Este incontestabil îndreptățit refuzul de a accepta explicarea operei (în speță *Amintiri din copilărie*) prin biografia socială a autorului. Biografia eului superficial nu explică în nici un fel complexitatea operei, produs al eului creator. Chestiunea este, teoretic vorbind, prea cunoscută pentru a mai insista. Cine spune că Nic-a lui Ștefan a Petrei, personajul din *Amintiri*, reproduce întocmai biografia copilului și adolescentului Creangă, născut și crescut în casa unui țăran din Humulești, ignoră tocmai adaosurile de istoricitate și *complexitate individuală* de care vorbea Vladimir Streinu și, aș spune, adaosurile pe care în chip fatal creația le aduce atunci când cineva își scrie viața. Propoziția lui Ibrăileanu ("tot ce e orășenesc în Creangă e inferior") impune o nuanță: tot în afară, poate, de faptul că el își scrie, acum, opera literară într-o prăpădită mahala din Iași în compania și, negreșit, sub impulsul unor spirite cultivate, cum sunt acelea de la Societatea "Junimea". Orașul a dat, totuși, ceva lui Creangă, și anume dorința de a fi scriitor și, în cele din urmă, conștiința de a fi scriitor... Dar ce fel de scriitor?⁸

Fără a ne încurca în definiții, să spunem că *Amintiri din copilărie* este o scriere de tip biografic și, dacă vrem să o punem într-o categorie literară, locul ei este în compartimentul spațios al *autoficțiunii*. O scriere, cu alte cuvinte, în care naratorul se identifică fără echivoc cu autorul și cu personajul (eroul) sau, cum observă un cercetător al problemei (D. Couty), o narațiune în care există o relație de identitate "între un

element textual, naratorul determinat prin existența lui pur lingvistică, și un element extratextual, autorul, o persoană umană social-determinată"... Orice autobiografie, înțeleasă în acest fel, își poate asuma propoziția lui Montaigne din *Eseuri* (1580): "Je suis moi-meme la matiere de mon livre"...⁹

Să reținem deosebirea pe care o face Eugen Simion, pe urmele lui Călinescu, între confesiunea de tip autobiografic și memorialistică (gen învecinat), explicabilă prin mai marele accent pus în narațiune pe funcția artistică decât pe funcția istorică și obiectivă. Comentările de tipul „Stau câteodată și-mi aduc aminte”, „Nu știu alții cum sunt” demonstrează existența unei teme a naratorului-scriptor și o temă a amintirii într-o confesiune în care spontaneitatea este dramatizată. Acordurile dramatice ale autoficțiunii, ca și acordurile tragicului existenței sunt anihilate prin amânare și eliberare cathartică, fiindcă va conta doar plăcerea cu care el își ține discursul ca actor în marele teatru al lumii, *Theatrum mundi*. El își înscenează prezența auctorială rostind cu știința aranjării efectelor, a magiei vorbirii și tăcerii, un Text al Lumii din care derivă un hipotext al său. Într-o atare ipostază, e personaj (nu doar narator-scriptor) scenic care spune și gesticulează. El se oglindește narcisic în propriile vorbe, gesturi și acțiuni, se complace, se auto-place și se auto-desfată.¹⁰

Este și cazul *Amintirilor* lui Creangă. Naratorul (Nic-a lui Ștefan a Petrei, Ion Torcălău, Ștefănescul de la Școala de Catiheți de la Fălticeni, în fine autorul matur care asudă și compune în chinuri, gândindu-se la anii îndepărtați ai copilăriei) începe să-și scrie viața când ajunge la vârsta de patruzeci de ani. Nu face nici un secret că, în scriere, este vorba de familia, de prietenii și de întâmplările prin care el a trecut... Ar fi, desigur, o naivitate din partea noastră să credem că tot ceea ce Creangă povestește în *Amintiri* i s-a întâmplat, întocmai, copilului din Humulești și că imaginația lui nu are nici o contribuție. Orice scriere, inclusiv jurnalul intim, este o ficțiune și cuprinde, voit sau nevoit, un element de fabulație. Scriind, adăugăm ceva, introducem un număr de fantasme, recreăm, pe scurt, viața. Cea mai severă confesiune este, în cele din urmă, opera imaginației: imaginația pe care naratorul o are despre sine și despre circumstanțele prin care a trecut.¹¹

În ceea ce privește actualitatea lui Creangă nu putem să nu remarcăm reluările, rescrierile basmelor lui Creangă, în cheie postmodernistă (rescrierea poveștilor corozive de Pavel Sușară sau Mircea Nedelciu – *Povestea Poveștilor gen. 80* sau reinterpretarea basmului lui *Harap-Alb* în viziunea lui Stelian Țurlea în romanul *Relatare despre Harap-Alb* sau reluările parodice ale *Poveștii lui Harap-Alb*, realizate de George Cușnarencu – *Povestea lui*

Harap-Alb și a crudului Stăpân în Tratat de apărare permanentă și de Florin Bican în Povestea cea fără rost cu Prâslea-Nastratin cel prost în Reciclopedia de povești cu rimă și fără tâlc sau extraordinarul microroman-scenariu de film Învoiala de George Bălăiță, o reinterpretare a Poveștii lui Stan Pățitul) în așa fel încât putem spune că Ion Creangă este mai actual ca niciodată, face parte din fondul nostru interior, așa cum amintirea poveștilor sale ne înseninează viața, ne produce o bucurie sinceră și tainică iar povestea amintirilor lui este și povestea noastră, povestea copilului universal în care ne regăsim noi, cei care nu mai suntem copii, dar ne-am dori să mai fim, măcar așa, o zi sau două.

Bibliografie:

Cimpoi, Mihai, *Sinele arhaic. Ion Creangă: dialecticile amintirii și memoriei*, Editura Princeps Edit, Iași, 2011;

Cristea, Valeriu, *Dicționarul personajelor lui Creangă, vol. I Columna amintirilor*, Editura Princeps Edit, Iași, 2011;

Pop, Ion (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești, vol. I*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007;

Simion, Eugen (coord.), *Dicționarul literaturii române, vol. I*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2013;

Simion, Eugen, *Genurile biograficului, vol. I și II*, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008;

Simion, Eugen, *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Editura Princeps Edit, Iași, 2011;

Simion, Eugen, *Întoarcerea autorului*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2013.

Note:

1. Eugen Simion, *Genurile biograficului*, volumul I, Ed. Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008, p. 22-25.
2. Eugen Simion, *Întoarcerea autorului*, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2013, p. 5-7
3. Eugen Simion, *Genurile biograficului*, vol. I, p. 21.
4. Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă, vol. I Columna amintirilor*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2011, p. 160
5. Eugen Simion (coord.), *Dicționarul literaturii române*, vol. I, Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2012, p. 413.
6. Ion Pop (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, vol. I, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 33.
7. Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă, vol. I Columna amintirilor*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2011, p. 166
8. Eugen Simion, *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2011, p. 68
9. *Ibidem*, p. 69.
10. Mihai Cimpoi, *Sinele arhaic. Ion Creangă: dialecticile amintirii și memoriei*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2011, p. 9.
11. Eugen Simion, *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, p. 70.

*Măști
de hliziți*

MARI CLASICI AI LITERATURII ROMÂNE

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

(Fragmente din Partea a II-a)

► Ion CREANGĂ

La vârsta copilăriei în iernile de altădată...

[...] Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici, pe care aleargă, cu voie bună, și-l bate cu biciul și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcnește la el din toată inima, de-ți ia auzul; și de cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț își descărca mânia în toată puterea cuvântului... Așa eram eu la vârsta cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, de când îi lumea asta și pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită și se lăsa câte oleacă ziua, să se odihnească, noi, băieții, tocmai atunci ridicam casa în slăvi.

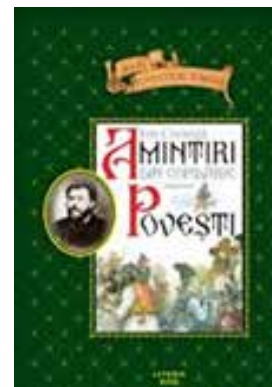
Când venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, înghețat de frig și plin de promoroacă, noi îl speriam sărindu-i în spate pe întuneric. Și el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la „baba-oarba”, ne ridica în grindă, zicând: „tata mare!” și ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce

se aprindea opaițul, și tata se punea să mănânce, noi scoteam mâțele de prin ocnite și cotruță și le flocăiam și le șmotream dinaintea lui, de le mergea colbul; și nu puteau scăpa bieteile mâțe din mâinile noastre până ce nu ne zgârâiau și ne stupeau ca pe noi.

– Încă te uiți la ei, bărbate, zicea mama, și le dai paiale! Așă-i?... Ha, ha! bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteți! Că nici o lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mâțe și dați la om ca câinii prin băț. Țăra! d-apoi aveți la știință că vă prea întreceți cu dedeochiul! Acuș iau varga din coardă și vă croiesc de vă merg petecele!

– la lasă-i și tu, măi nevastă, lasă-i, că se bucură și ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huța. Ce le pasă? Lemne la trunchi sunt; slănină și făină în pod este de-a volna; brânză în puțină, asemene; curechi în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoși să mănânce și să se joace acum, cât îs mititei; că le-a trece lor zburdăciunea când or fi mai mari și i-or lua grijile înainte; nu te teme, că n-or scăpa de asta. Ș-apoi nu știi că este-o vorbă: „Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; și dacă-i popă, să citească...”

– Ție, omule, zise mama, așa ți-i a zice, că nu țezi cu dânșii în casă toată ziua, să-ți scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne, iartă-mă! De-ar mai veni vara, să se mai

joace și pe-afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe! Câte drăcării le vin în cap, toate le fac.

Când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte fuga și el afară și începe a toca în stative, de pâraie pereții casei și duduie fereștile. Iar stropșitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleștele și cu vâtrarul, face o hodorogeală și un tărăboi, de-ți ia auzul. Apoi își pun câte-o țoală în spate și câte-un coif de hârtie în cap și cântă „aleluia” și „Doamne miluiește, popa prinde pește”, de te scot din casă. Și asta în toate zilele de câte două-trei ori, de-ți vine, câteodată, să-i coșești în bătaie, dac-ai sta să te potrivești lor.

– „Poi dă, măi femeie, tot ești tu bisericooasă, de s-a dus vestea; înaltața ți-au făcut și băieții biserică aici pe loc, după cheful tău, măcar că-ți intră biserică în casă, de departe ce-i... De-amu puneți-vă pe făcut privigheri de toată noaptea și parascovenii câte vă place, măi băieți; dacă vi-i voia să vă dea mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unși cu miere de la „Patruzeci de sfinți” și colivă cu miez de nucă. – Ei, apoi! minte ai, omule? Mă miram eu, de ce-s și ei așa de cumiți, mititeii; că tu le dai nas și le ții hangul. Ia privește-i cum stau toți trei și se uită țintă în ochii noștri, parcă au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ș-apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc și se sclifosesc,

zise mama. Hai! la culcat, băieți, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveți demâncare sub nas! Și după ce ne culcam cu toții, noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană, și nu puteam adormi de incuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un șurub, două prin cap și să ne dea câteva tapangele la spinare. Și tata, săturându-se câteodată de atâta hălăgie, zicea mamei:

– Ei, taci, taci! ajungă-ți de-amu, herghelie! Știu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare! Însă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra, și mai îndesate, zicând:

– Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteți! Nici noaptea să nu mă pot odihni de incotele voastre? Și numai așa se putea liniști biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Ș-apoi socotiți că se mântuia numai cu-atâta? Ți-ai găsit! A doua zi disdimineață le începeam din capăt; și iar lua mama nănașa, din coardă, și iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta?... Vorba ceea: „Pielea rea și răpănoasă ori o bate, ori o lasă”.

Și câte nu ne venea în cap, și câte nu făceam cu vârf și îndesate, mi-aduc aminte de parcă acum mi se întâmplă.

Mai pasă de ține minte toate cele și acum așa, dacă te slujește capul, bade loane.

La Crăciun, când tăia tata porcul și-l pârllea, și-l opărea, și-l învelea iute cu paie, de-l înădușa, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor și făceam un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi dea coada porcului s-o frig și beșica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zurăiesc după ce s-a usca; ș-apoi vai de urechile mamei, până ce nu mi-o spârgea de cap!

Și, să nu-mi uit cuvântul! **Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul;** căci eram și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului

Vasile toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă și mie un buhai ori, de nu, batăr un harapnic.

– Doamne, ce harapnic ți-oi da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea? Vrei să te bușască cei nandralăi prin omăt? Acuș te descalți! Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de-acasă numai cu beșica cea de porc, nu cumva să-mi ia tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor. Și nu știu cum s-a întâmplat, că nici unul din tovarăși n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o iau? În sfârșit, facem noi ce facem și sclipuim de colè o coasă ruptă, de ici o cârceie de tânjală, mai un vâtrar cu belciug, mai beșica cea de porc a mea, și, pe după toacă, ne pornim pe la case. **Ș-o luăm noi de la popa Oșlobanu**, tocmai din capul satului din sus, cu gând să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchi afară și, cum a văzut că ne așezăm la fereastră și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva nașteri îndesate și a zice:

– De-abia s-au culcat găinile, și voi ați început? la stați oleacă, blestemaților, să vă dau eu! Noi, atunci, am pârlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era om hursuz și pâclișit popa Oșlobanu. Și din spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem când îi zice popii: „Drele pe podele și bureți pe pereți; câte pene pe cucoși, atâția copii burduhoși“, cum obicinuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

– Măi, al dracului venetic și ceapcân de popă! zicem noi, după ce ne adunăm toți la un loc, înghețați de frig și speriați. Cât pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită, vedea-l-am dus pe năsălie la biserica Sfântului Dumitru de sub cetate, unde slujește; curat Ucigă-l-crucea l-a colăcit să vie și să-și facă budihacea casă la noi în sat. Ferească Dumnezeu să fie preoții noștri așa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică în vecii vecilor! Și până-l mai menim noi pe popa,

până-l mai boscorodim, până una alta, amurgește bine.

– Ei, amu, ce-i de făcut? Hai să intrăm ici, în ograda asta, zise Zaharia lui Gâtlan, că ne trecem vremea stând în mijlocul drumului.

Și intrăm noi la Vasile-Aniței și ne așezăm la fereastră după obicei. Dar parcă naiba vrăjește: cela nu sună coasa, că-i e frig; celuia că-i îngheață mâinile pe cârceie; văru-meu Ion Mogorogea, cu vâtraru subsoară, se punea de pricină că nu ură, și numa-ți crăpa inima-n tine de necaz!

– Ură tu, măi Chiriece, zic eu lui Goian; și noi, măi Zaharie, să pufnim din gură ca buhaiul; iar iștialați să strige: hăi, hăi! Și-odată și începem. Și ce să vezi? Unde nu se ia hapsâna de nevasta lui Vasile-Aniței cu cociorva aprinsă după noi, căci tocmai atunci trăgea focul, să dea colacii în cuptor.

– Vai, aprinde-v-ar focul, să vă aprindă! zise ea, burzuluită grozav; dar cum se cheamă asta? În obrazul cui v-a învățat!... Atunci noi, la fugă, băieți, mai dihai decât la popa Oșlobanu... „Dar bun pocinog a mai fost ș-aista, zicem noi, oprindu-ne în răscrucile drumului din mijlocul satului, aproape de biserică. Încă una-două de aiestea, și ne scot oamenii din sat afară ca pe niște lăieși. Mai bine să mergem la culcare“.

Și după ce ne arvonim noi și pe la anul, cu jurământ, să umblăm tot împreună, ne-am despărțit unul de altul, răbegiți de frig și hămesii de foame, și hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. Și iaca așa ne-a fost umblarea cu plugul în anul acela [...]

AMINTIRI DE LA JUNIMEA

PRIETENIA DINTRE
EMINESCU ȘI CREANGĂ...*

...a fost remarcată de junimiști din chiar momentul venirii în mijlocul lor a povestitorului, adus de poet: „amândoi veneau la *Junimea* - scrie Gh. Panu în *Amintirile sale* - amândoi ieșeau de la *Junimea*”.

După ce ieșeau de la *Junimea*, cei doi prieteni se plimbau singuri până noaptea târziu. Tot singuri se plimbau și în alte zile, în timpul liber, rătăcind pe străzile de la marginea Iașului și chiar dincolo de ele... În momentele când șăgalnicul Creangă, înțelept în povestirile lui, și Eminescu, cel sensibil și profund, se întâlneau și vorbeau, nevăzuți și neauziți de nimeni, deasupra capetelor lor trebuie să se fi aprins și să fi strălucit - chiar în timpul nopții - însuși soarele creator al poporului român.

„Răspopit de Mitropolitul Calinic din cauză că fără voia arhiepiscopului purta pălărie în loc de potcap, Creangă ajunge într-o vreme așa de sărac încât nu avea cu ce trăi. În această situație, el se duse la generalul Tell, pe atunci ministru de Culte și Instrucție publică, și-l rugă să-l numească institutor: „Ce, pe un răspopă, să-l fac eu dascăl! strigă Tell, fugi din ochii mei, că mă îmbolnăvesc!”. Desperat, Creangă se adresă către fracționiști, prietenii săi politici cu rugămintea să facă ceva pentru dînsul, dar nimeni nu mișcă măcar din deget. Norocul său făcu însă că Maiorescu înlocui atunci pe Tell la minister. El știind că Creangă e un bărbat inteligent, îi găsi îndată o catedră la o școală primară din Iași. Fapta lui Maiorescu apropie pe Creangă de *Junimea* și de la o vreme el stăruie pe lângă câțiva membri ai Societății, în special pe lângă Eminescu, ca să-l introducă printre noi.

Eminescu veni cu el într-o sîmbătă seara la mine acasă, dar la intrarea lor în Junimea un zîmbet a zburat de pe buzele tuturor(...). Ce fericită achiziție pentru societatea noastră acea figură țărănească și primitivă a lui Creangă! Tobă de anecdote, el avea totdeauna cîte una disponibilă, fiind mai ales cele „corosive”, specialitatea sa, spre marele haz a lui Pogor, a lui Lambrior, ba se poate zice - afară de Naum - a tuturor junimiștilor.

Cînd rîdea Creangă, ce hohot puternic, plin, sonor, din toată inuma, care făcea să se cutremure părății! Și cînd aducea în *Junimea* câte o poveste sau novelă, și mai târziu câte un capitol din *Amintirile sale*, cu cîtă plăcere și haz ascultam sănătoasele produceri ale acestui

talent primitiv și necioplît. Din nenorocire el n-a sfârșit *amintirile sale!*”

(Iacob Negruzzi - *Amintiri din „Junimea”*, Editura Cartea românească, București, 1939, pag. 201-203)

„Din cele (d)intîi zile s-a stabilit mare prietenie între Creangă și Eminescu, sau mai drept Eminescu a fost cuprins deodată de o mare dragoste pentru Creangă.

Eminescu avea, cum am spus, o cultură cu totul de carte. Cu toate acestea, dacă limbajul și ideile erau străine, rămăsese însă la dînsul un fond aporoape inconștient de aspirații și de năzuinți naționale. Creangă a trebuit prin urmare ca să-l captiveze imediat, căci el reprezenta

pentru Eminescu tipul românului simplu, natural, nefalsificat de ideile și cultura modernă.

Eminescu ca să poată găsi un tip de român vechi, își plimbase eroul, Sărmanul Dionis, prin veacul lui Alexandru cel Bun, și ca să poată avea înaintea lui case vechi, trebuia să le inventeze. Creangă cu tipul său de țaran îmbrăcat în haine nemțești și cu toate expresiile arhaice care îi presărau vorbirea, repet, îi realiza visul lui Eminescu.

Legătura se stabili astfel, încât, pe urmă mai nimenea nu mai văzu pe Eminescu fără Creangă și pe Creangă fără Eminescu: amîndoi veneau la Junimea, amîndoi ieșeau de la Junimea.

Noi ceștilalți ne duceam după Junimea (după ședințele de la Junimea) câte odată, pe la cafenelele cele mai cu vază ale lașului. Eminescu ne-a urmat uneori, însă nu cu mare plăcere. Îndată ce îl cunosc pe Creangă, el se izolă cu totul de noi, dîndu-se în societatea acestuia. Ce făceau ei? Unde se duceau? Ce vorbeau oare zile, nopți, întregi?

Ce făceau și unde se duceau, știu. Plecau amîndoi și se înfundau pe la vreun crîșmar de prin Tătarași, Păcurari sau Nicolina adică prin părțile exterioare ale orașului. Acolo nu se puneau pe băut, cum se pretindea, sau cum se crede, - căci mulți cred că aceasta ar fi ruinat sănătatea și a lui Eminescu și a lui Creangă, - nu; ei se puneau să trăiască o viață care le plăcea lor, viață simplă și primitivă. Era o plăcere pentru ei ca să se așeze într-o odaie din fundul unei crîșme, pe lăviți de lemn, cu brațele rezemate de o masă murdară, serviți de un băiețel naiv. Ce făceau ei? Drept masă sau dejun, cereau să le frigă o bucată de pastramă, mai mînceau cîrnați cu usturoi - și vai de lume cum erau preparați, - ordonau ca să li se aducă o cană de vin, de calitate cum s-ar fi întîmplat, și după ce mînceau pastrama, apoi, înaintea unui pahar de vin, stăteau toată noaptea dacă crîșmarul le da voie. Cînd crîșmarul vroia

să închidă, ei plecau în altă parte a orașului, unde știau că localul stă deschis pînă în ziuă, și vorbeau, vorbeau, dar și beau.

Ce vorbeau între ei? Nu știu.. Eminescu și Creangă rar primeau cîte un al treilea în intimitatea lor, dar îmi închipui ce trebuiau să vorbească. Creangă istorisind povești din bățini și de la țară. Eminescu făcînd teorii metafizice și croind visuri cum ar trebui să fie poporul român.. Se înțelegeau, cum se zice, ca gâsca cu rața; îi uneau aceleași aspirații.

Cîteodată întrebam pe Eminescu: - Ce vorbești tot timpul cu Creangă? El zîmbea, și cu acea privire vagă și rătăcită, care îi era caracteristică, răspundea în mod evaziv:

-Vorbim și noi ce ne trece prin minte! Și asta e tot.

Cîteodată Creangă și Eminescu dispăreau cîte trei patru zile; nu se știa ce au devenit. În timpul acesta ei ieșeau din oraș pe jos, cutreerău Galata cu țîgușorul, treceau înspre bariera Păcurarilor, făceau înconjurul pe la Copou și Aroneanu, dormeau pe o laviță la vreun han sau la vreo crîșmă, mînceau ce găseau și erau fericiți.

Cînd se întorceau erau de nerecunoscut: hainele neîngrijite, figurile obosite de veghiere, de trudă și puțin de băutură, însă foarte încîntați de asemenea excursiuni, gata să le reînnoiască a doua zi. Cîteodată noi îi îndemnam să meargă pe la crîșmele noastre boierești; mai totdeauna refuzau.

- Nu, nu mergem, preferăm să ne ducem la chir Costache crîșmarul, de la Nicolina. Să vezi ce pastramă minunată are! Cer, adaugă Creangă, să-mi aducă pe un hîrb de strachină vreo trei cărbuni și-mi pun eu singur pastrama pe dînșii de se frige. Apoi este băietul Ghiță, care e un drac și jumătate! Vinu-i cam turbure și cam acrișor, dar bun. Și stăm de vorbă pînă în ziuă. Nu-i așa, Eminescule?

Eminescu, cu figura plină de mulțumire, zîmbea. Apoi amîndoi plecau ca oamenii cei mai fericiți din lume”.

(Gheorghe Panu-Amintiri de la „Junimea” din Iași, Editura Adevărul, București, 1908, pag.142-144)

* Selecții din lucrarea *El l-au cunoscut pe Eminescu*, de Vladimir Dogaru, Editura Ion Creangă – București, 1984.

CREAȚIA MARILOR NOȘTRI CLASICI ÎN VIZIUNI EUROPENE

VIAȚA ȘI OPERA LUI ION CREANGĂ

► Jean BOUTIÈRE

„Fie ca această lucrare, la care atâția oameni binevoitori au colaborat, să sporească și mai mult în România, excepționala prețuire de care se bucură opera lui Ion Creangă și să-l facă cunoscut și iubit în străinătate pe acela care este unul dintre cei mai originali scriitori moldoveni și, în același timp, unul dintre cei mai buni povestitori populari din Europa”. (Jean Boutière)

Fiu de țărani, crescut în mijlocul cultivatorilor de pământ moldoveni, a început târziu, în satul natal, studii foarte mediocre, continuate nesistematic în mai multe școli; seminarist harnic, ale cărui cursuri au fost supărător întrerupte de un doliu de familie; apoi pe rând diacon, frecventator al școlii normale la douăzeci și șase de ani bătuți, institutor, cleric caterisit, vânzător de tutun, și, din nou institutor; petrecându-și toată această a doua parte a vieții în mahalaua lașilor, în mediul mediocru al clerului mărunț și al corpului didactic primar; devenit, în urma unor împrejurări fericite, prieten al poetului Mihai Eminescu și membru al celei mai celebre societăți literare de la Iași; în sfârșit, debutând strălucit în literatură, la patru zeci de ani, fără să fi fost deloc pregătit pentru meseria de scriitor, și publicând pe urmă pagini numeroase în care marele său talent se afirmă din ce în ce, dar rămânând cu toate acestea țăran, ca aspect exterior și ca mentalitate, Creangă e una dintre figurile cele mai originale, cea mai originală poate, din literatura română.

Dacă am măsura valoarea scriitorului după fecunditatea lui, am fi ispitiți să nu-i acordăm printre autorii din secolul său, decât un loc de al doilea plan. Dar dacă *Poveștile* și *Amintirile* au o întindere mijlocie, ele sunt, în schimb, prin concepție și perfecțiunea formei, profund originale.

Cînd Eminescu l-a sfătuit să colaboreze la *Convorbiri literare*, Creangă, foarte legat de trecut și patriot ardent, discipol fără să știe, al lui A. Russo, căruia poate că nu-i cunoștea nici numele, voi să arate că geniul popular național crease opere

de valoare care, fără adăugirea vreunui element străin puteau să fie puse lîngă cele mai frumoase producții ale literaturii culte: împrumută deci din popor unele din poveștile ce-i fermecaseră copilăria și adolescența, reproducându-le cu fidelitate, însă înzestrat în mod natural cu un mare talent, el știa să dea acestor vechi ficțiuni viața ce le lipsea, astfel că *Poveștile* înfățișează, în multe locuri, nu palide figuri din legende, ci portetul viu al țăranilor moldoveni, contemporani scriitorului. Creangă a făcut astfel din basmul tradițional ceea ce Alecsandri făcuse anterior, în *Doinele* sale, din poezia populară: operă de artă. Era primul care intra pe această cale delicată, și nimeni nu l-a urmat; el rămâne unic în România, și nu poate fi deloc comparat, în străinătate, decît cu cîțiva înaintași, în special cu Ch. Perrault.

Nu mult mai târziu, părăsi basmele populare și fără a se inspira din nici un model, întreprinse redactarea *Amintirilor*, consacrate memoriei părinților și, mai ales, gloriei satului natal și micii sale patrii, Moldova.

Menționatele *Amintiri*, pe lîngă că sunt un document autobiografic foarte prețios, completează în mod cu totul fericit *Poveștile*, oferind un tablou fidel, și cât de viu, al vieții rustice moldovenești de la mijlocul secolului al XIX-lea. Furnizează, de asemenea, multiple indicații asupra obiceiurilor, datinilor și superstițiilor populare, și constituie un repertoriu folcloric de un foarte mare interes.

În cele două *Anecdote* consacrate bătrînului Ion Roată, Creangă a ridicat glasul, cu o violentă

indignare, pentru frații săi țărani, disprețuiți și oropsiți de puternicii boieri.

În fine, a reușit magistral în unica sa nuvelă, *Moș Nichifor Coțcariul*, care conține unul din cele mai fine studii psihologice ce s-au făcut asupra țaranului român.

Creangă și-a scris operele în limba simplă și colorată a țaranelor din Moldova; stilul se adaptează de minune nevoilor de moment; e când simplu și naiv, ca basmul popular însuși; când devine, mai ales în descrieri, viu, precis și nervos; când în sfârșit, amintindu-și de părinți și de satul natal, naratorul își exprimă melancolia în frumoase perioade armonioase.

Asemenea unui Mistral, nu s-a temut să introducă în vocabularul său, de o incomparabilă bogăție, vechile cuvinte uzuale rămase în gura sătenilor, termeni și expresii populare ce-i păreau mai vii decât echivalentele lor în limba literară. A răspândit de asemenea din belșug, în toate părțile operei, dictoane și proverbe țărănești, în versuri sau în proză.

Și din acest punct de vedere, *Poveștile și Amintirile* sînt prețioase, pentru lingvist și folclorist, deopotrivă.

În sfârșit, ceea ce încheie, prin a da operei lui Creangă un farmec cu totul special, e spiritul de bună ținută impregnat de povestitor majorității paginilor lui, și care rezumă în scurta prefață pe care autorul o destina „Operelor”:

Iubite cititoriu,

Multe prostii ăi fi citit de cînd ești.

Cetește, rogu-te și ceste și unde-i vedé că nu-ți vin la socoteală, ié pana în mîna și dá și tu altceva mai bun la iveală căci eu atîta m-am priceput și atîta am făcut”.

În esență, fiu al poporului moldovean, Creangă a consacrat cea mai mare parte a operei sale acestui popor, căruia îi reproduce viața, tradițiile, superstițiile, ficțiunile, limba, spiritul. *Poveștile și Amintirile* sunt două modele aproape perfecte ale acestei „literaturi naționale”, insistent cerută, în jurul anului 1840, de tinerii scriitori din Școala moldovenească; și e de înțeles de ce numele Ion Creangă a fost dat, în 1908, unei tinere reviste de folclor de la Bîrlad.

Prin calitățile de fond și de formă ale operei sale literare, Creangă se situează printre cei mai mari scriitori români ai secolului al XIX-lea. Gloria, pe care nu o căuta, povestitorul n-a cunoscut-o decît destul de târziu după moarte. Cît a trăit n-a

fost prețuit la dreapta valoare decît de cîțiva intimi din Iași; moartea sa n-a avut decît un slab ecou în presa românească.

Ediția de la Iași (1890-1892), ca și aceea din *Biblioteca pentru toți* (1897), nu par să fi găsit în rândurile publicului o favoare considerabilă. Mai ales ediția „Minerva”, apărută în 1902 și retipărită de mai multe ori, a început să popularizeze opera lui Creangă, al cărui renume a crescut an de an și care a fost tradusă de mai multe ori. După războiul cel mare, edițiile s-au înmulțit[...].

La cimitirul „Eternitatea”, i s-a ridicat, deși tîrziu, un mormînt demn de scriitor; în casa natală de la Humulești și în „bojdeuca” de la Iași, în sfârșit restaurată, vizitatorul poate vedea astăzi, pios adăugate, câteva relicve de la povestitor.

Creangă se bucură în sfârșit, din plin, în întreaga Romînie, de gloria la care avea totul dreptul.

* Din volumul: Jean Boutière, *Viața și opera lui Ion Creangă* (Urmate de documente epistolare), Traducere și prefață de Const. Ciopraga, Editura „Junimea” -Iași, 1976

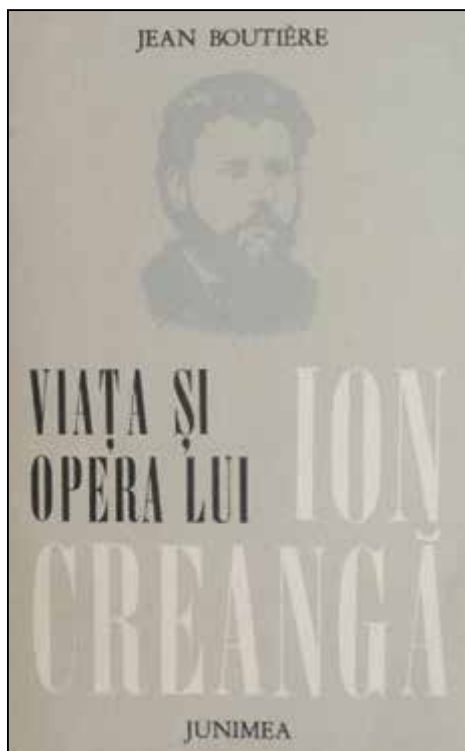

Clevetici

DESPRE LUCRAREA LUI JEAN BOUTIÈRE

Prima lucrare temeinică în care se studiază activitatea literară a lui Creangă îi aparține fără tăgadă criticului literar francez Jean Boutière. Ea ocupă în istoria literară română și universală un loc deosebit, deoarece constituie cea dintâi monografie de înalt nivel științific rodnică și cuprinzătoare în exegeza națională și, totodată o cercetare comparativă menită să facă înțelese valorile românești în cadrul literaturii universale. Din opera lui Ion Creangă, la sfârșitul secolului al XIX-lea, se traduseră în germană și franceză o serie de povești, scriitorul român fiind astfel cunoscut peste hotare. Mite Kremnitz include într-o culegere de basme românești talmăcite în limba germană, apărută la Leipzig (1882): *Punguța cu doi bani*, *Ivan Turbinca*, *Fata babei și fata moșneagului*; Jules Brun transpune, în „Magasin littéraire de gand”, *Povestea porcului*, prefătată de Leo Bachelin și într-o antologie de basme românești, *Sept contes roumains*, a acelorași doi cercetători francezi, se afla *Povestea porcului* și *Stan Pățitul* (1894). Weigand traduce *Harap-Alb* (Leipzig, 1910); în 1912 o revistă rusească din Lemberg publica o talmăcire din *Popa Duhu*; în 1921, în *Rumanian stories* traduse de Lucy Bying, alături de povești se găsește *Moș Nichifor Coțcariul* iar A. de Gubernatis îl menționează în 1879 pe Creangă în *Dictionario biografico degli scrittori contemporanei*. *[surse: bibliografie& www.wikipedia/internet]

De altfel, în lucrarea sa din 1930, Boutière sesizează și el cu uimire penuria scrierilor interpretative românești despre marele clasic. În introducerea cărții *Bibliografia critică*, la capitolul 4, *Creangă și critica*, cercetătorul francez, după citirea unui număr de articole, se oprește la cele

două monografii existente: Emil Precup - *Viața și opera lui Ion Creangă* (1921) și Leca Morariu - *Institutorul Creangă* (1925).

După opinia justificată a lui Boutière, Ibrăileanu rămăsese până atunci cel care a emis despre Creangă și opera sa aprecierile cele mai judicioase în *Povestirile lui Creangă (Note și impresii, 1920)* și *I. Creangă – țăranul și târgovețul (Scriitori români și străini, 1926)*.

Îndeplinindu-și cu strălucire scopul propus, lucrarea lui Boutière poate fi privită ca un fenomen și un eveniment cultural de extremă însemnatate în dezvoltarea istoriei noastre literare și în literatura comparată. Studiul,

care apărea în limba franceză în 1930 la Paris, avea un capitol introductiv intitulat *Bibliografie critică* și două mari părți:

I. Viața – cu referiri la: 1) Copilăria și adolescența; 2) Formația; 3) Anii de încercări; 4) Activitatea literară; 5) Ultimii ani.

II. Opera - cuprinzând: 1) Privire generală cu subcapitolele: a) Lucrări didactice; b) Povești, Anecdote, Amintiri; c) Creangă, autor comic; d) Opere diverse; 2) Poveștile: a) Poeziile și poveștile populare înainte de Creangă; b) Poveștile lui Creangă; 3) Anecdotele și amintirile cu subcapitolele: a) *Moș Nichifor Coțcariul*; b) *Moș Ion Roată*; c) *Popa Duhu*; d) *Amintiri din copilărie*; 4) Limba și stilul.

Lucrarea se încheie cu un capitol de *Concluzii* urmat de un *Glosar* și *Indice alfabetic*. Boutière a cules și analizat meticulos și metodic datele biografice, adunând și comparând documentele, întocmind astfel o relatare a vieții scriitorului, clară și fără lacune care, cu foarte puține descoperiri și rectificări ulterioare, a rămas definitivă.

DOCUMENTE DE ISTORIE LITERARĂ

O SCRISOARE CĂTRE GARABET IBRĂILEANU

► Jean BOUTIÈRE

Rouen (France), le 7 mars 1929

Monsieur Ibrăileanu,

Bien que je n'aie pas l'honneur d'être connu de vous, je prends la liberté de faire appel à votre complaisance, car je sais, par expérience, que toute demande d'un français est toujours reçue chez vous autres, Roumains, avec la plus grande cordialité.

Je vais publier très prochainement une étude importante sur la *Vie et l'Oeuvre de Ion Creangă* (Thèse de Doctorat pour la Sorbonne). J'ai dépouillé avec le plus grand intérêt vos articles de *Note și impresii* et *Scriitori români și străini*, qui contiennent, je ne crains pas de le déclarer (car j'ai vu à peu près tous les articles publiés sur Creangă), *ce que l'on a écrit de meilleur* sur le grand conteur Moldave.

Je vous serais très obligé de vouloir bien, si cela vous est possible, de me préciser un point de votre article de *Scriitori Români, Ion Creangă*. Vous dites à la page 150, que vous avez vu, chez un antiquaire, des manuscrits de Creangă mis en vente, et que vous n'avez pas voulu les acheter. J'aimerais bien savoir: *à quelle date et chez quel antiquaire vous avez vu ces manuscrits et quels étaient ces manuscrits de façon précise*. Ces renseignements, que je donnerai d'ailleurs comme venant de vous, me permettraient, peut-être, de préciser quelques points de mon chapitre sur les manuscrits.

Je vous remercie vivement par avance de ces renseignements, qui me seront très précieux, et, espérant les recevoir avant l'impression de mon ouvrage, je vous prie d'agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments très distingués.

Jean Boutière
Professeur de l'Université
Lycée Corneille/ Rouen (France)

P.S. Ignorant votre adresse, j'envoie cette lettre à la Société *Viața Românească*.

Domnule Ibrăileanu,

Chiar dacă nu am onoarea de a fi cunoscut de dumneavoastră îmi permit să apelez la bunăvoința dumneavoastră, pentru că știu, din experiență, că orice rugăminte a unui francez este primită întotdeauna de dumneavoastră, românii, cu cea mai mare cordialitate.

Voi publica foarte curând un studiu important despre *Viața și opera lui Ion Creangă* (Teza de Doctorat pentru Sorbona). Am studiat cu cel mai mare interes articolele dumneavoastră din *Note și impresii* și *Scriitori români și străini*, care conțin, nu mi-e teamă să o declar, (căci am văzut aproape toate articolele publicate despre Creangă), *ceea ce s-a scris mai bine* despre marele scriitor moldovean. V-aș fi foarte obligat dacă ați vrea, dacă acest lucru este posibil, să îmi precizați un punct din articolul dvs. din *Scriitori Români, Ion Creangă*: spuneți la pagina 150, că ați văzut la un anticariat, manuscrite ale lui Creangă puse în vânzare, și că nu ați vrut să le cumpărați. Aș dori să știu: *la ce dată și la ce anticariat ați văzut aceste manuscrite și mai precis care erau aceste manuscrite*. Aceste informații, pe care le voi consemna ca venind de la dvs., îmi vor permite, probabil, să clarific unele puncte din capitolul meu asupra manuscriselor.

Vă mulțumesc din suflet cu anticipație pentru aceste informații, care vor fi foarte prețioase, și sperând că le voi primi mai înainte de editarea lucrării mele, vă rog să primiți, domnule Ibrăileanu, expresia celor mai distinse sentimente.

Jean Boutière
Professeur de l'Université
Lycée Corneille/ Rouen (France)

P.S. Necunoscându-vă adresa, trimit această scrisoare la Societatea *Viața Românească*.

NOTĂ BIOGRAFICĂ

Jean Boutière (n. 1 noiembrie 1898, Mallemort, Bouches-du-Rhône, Franța – d. 29 ianuarie 1967, Paris) Filolog francez, specialist în filologia romanică, profesor, istoric și critic literar.

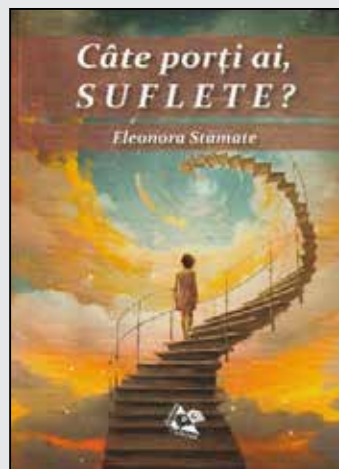
A lucrat o vreme ca profesor de franceză la Oradea, a învățat limba română și a călătorit prin România pentru a descoperi tradiții și obiceiuri.

A fost profesor de latină și greacă la Auch, apoi la licee din Clermont și Rouen. În anul 1932 a devenit „maître de conférences de philologie française du Moyen-Age” la Universitatea din Dijon, apoi profesor la *Ecole Nationale de Langues Orientales Vivantes* din Paris, succesor al lui Mario Roques la Sorbona. A fost șef al catedrei de limba română și apoi al celei de provenșală de la Sorbona.

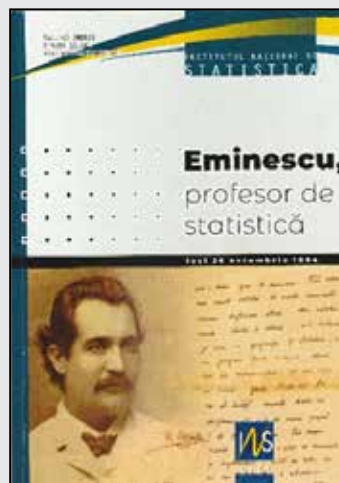

Fascinat de viața și creațiile scriitorului Ion Creangă și la îndemnul profesorilor săi, a realizat lucrarea „*La vie et l'oeuvre de Ion Creangă*”, acest studiu fiind lucrarea sa de doctorat de la Sorbona, pe care o inițiază în anul 1924 și o susține ca teză la 24 mai 1930 când o publică la Editura „Librairie Universitaire J. Gamber” din Paris. În timpul lucrului la teza de doctorat a corespondat cu Gheorghe T. Kirileanu, Arthur Gorovei, D. Furtună, Garabet Ibrăileanu, care l-au sprijinit la documentare. Această lucrare a fost o primă monografie franceză publicată despre un scriitor român. Autorul este nominalizat în Colecțiile de Librării Istorice ale UNESCO în secțiunea „Nuvele românești” - Antologii de prozatori români. (Sursa:Wikipedia)

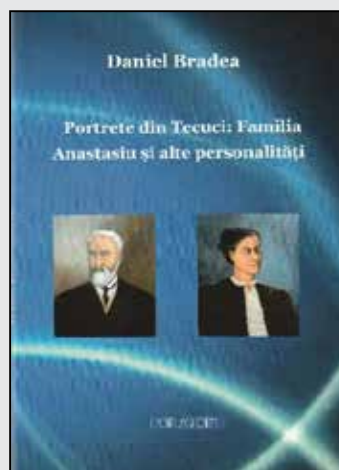
RAFTUL DE CĂRȚI NOI PRIMITE LA REDACȚIE

*Roman poematice-simbolic
al scriitoarei Eleonora Stamate*

Revista INS. Număr special dedicat lui Eminescu

*Daniel Bradea - Portrete de familie
din istoria Tecuciului*

► Ion DINVALÉ

ESEU

ÎNTRU SACRA-FACERE ȘI „SACRA”-AFACERE

Operele umane, fără nicio excepție, sunt polițe ce vor să fie plătite (Giovanni Papini)

Lăsăm pe seama marii literaturi sacrificiul, jertfa, ca experiență umană profundă, universală, sacrificiul în care dimensiunea laică, profană, o eclipsează pe cea mistică, în care relația cu transcendența trece pe plan secund, dacă nu este pe deplin ignorată. Expresie a celui mai pur idealism, a dăruirii absolute, a actului pur, a adevăratei moralități în orizontul (kantian) al deplinei libertăți, face ca imanența să prevaleze: empatie, solidaritate, responsabilitate, reciprocitate binevoitoare... Exacerbat, și prin asta suspect, convențional, neverosimil apare adesea în literatura rusă: prințul Nehliudov o urmează pe Katia, din închisoare în închisoare, pentru a-și ispăși vinovăția („Învierea”), iar Sonya îl va urma pe Raskolnikov în Siberia („Crimă și pedeapsă”)... Mult mai convingător moș Goriot al lui Balzac ce și-a sacrificat viața și averea pentru a le face fericite pe cele două fiice al sale: Anastasie și Delphine.

Lăsăm pe seama marii literaturi martirajul pentru o idee, pentru un sistem de valori: omul moare, dar ideea triumfă. De cele mai multe ori triumfă numai după ce cel care o slujește moare, sau tocmai de aceea: fie că hominizilor le vor trebui veacuri să priceapă cum stau lucrurile (de pildă în cazul dialogului „Despre infinit, univers și lumi” al lui Giordano Bruno), fie că prețul plătit constituie argumentul ultim, hotărâtor. Măreți, sublimi prin curajul opiniilor, imuni, inflexibili la compromisuri, prin nobila sfidare a cuminenței lașe, leneșe, oportuniste, prin cutezanța de a rosti adevăruri pe care alții nu îndrăznesc să le rostească nici în șoaptă, ei sunt excepții fericite de la regula generală de a nu gândi (Paul Valéry).

Lăsăm deoparte formele obsesionale, nevrotice, proprii indivizilor obsedați de culpabilități reale sau imaginare, în care o forță teribilă îi împinge spre suferință, aceasta devenind o stranie voluptate, de fapt psihopatologii de grade diferite ce atrag forme barbare de autopedeapsă: autoflagelare, mortificare (posturi, privare de somn, eliminarea oricărui confort etc.). Evident, dacă ignorăm cazurile limită, exigența stăruitoare a individului cu sine poate constitui nota distinctivă ce conferă omului măreție și splendoare: „Răsplata e în tine, tu ți-ești judecător,/ Mai aspru ca oricine și nepărtinitor“ (Al. S. Pușkin).

Obiectul acestui studiu îl constituie violența impură absolută prin violență purificatoare, amestecul de pietate și pragmatism ce ascunde sub mantia de solemnitate, sub emfaza găunoasă, sub complicatele, savantele, pateticele temeuri, interese extrem de egoiste, de meschine; forma supremă a șarlataneriei spirituale în care, oricât de crud, de barbar ar fi, actul sacrificial este absolvit de încărcătura psihologică obișnuită, datorită unei motivații înalte, datorită unei înalte spiritualități. Crima cea mai monstruoasă devine sacră prin solemnitate, frenezie, extaz, delir. Se ascunde astfel, sublimat, transfigurat, brutalul troc al omului cu transcendența. E domeniul nevoii de salvare (mereu crescândă, mereu recurentă) metamorfozată în cruzime, antidot grosolan prin care se doresc stinse lașitățile, șovăielile, lipsa de scrupule. Speranța (deșartă) absoarbe complet adevărul și devine certitudine suspectă și trufașă

Încercare ticăloasă de împăcare a substratului biologic ancestral, a instinctului de fiară, cu aspirația spre transcendență, înălțare, înnobilare („bestia ce aspiră să devină înger”—Papini), face posibil transferul asupra victimei ispășitoare (în mod perfid, egoist și laș) a păcatelor individuale sau comunitare: „Cei mânjiți cu sânge se purifică cu alt sânge, așa cum cel aflat în mocirlă s-ar curăța cu noroi. Cine l-ar surprinde făcând așa, nu l-ar considera nebun?... Desigur, bătrâne Heraclit din Efes!... Din păcate, acest tip de nebunie, ca multe altele, e fără leac!... Mereu alții (de regulă puri, nevinovați), vor trebui să plătească păcatele, ce sunt greu, dacă nu imposibil, de a fi asumate. Asta pentru că, abia așteptăm, va spune Cioran, să găsim o ființă sau un lucru ca să trecem asupra lor povara propriei responsabilități.

Primejdia difuză, omniprezentă, spaimele, marile neliniști existențiale, amplificate de eterna culpabilizare, fac inevitabil panaceul jertfei izbăvitoare, nucleul, esența tuturor trăirilor religioase. Studiul fenomenologic al constituirii, cristalizării și evoluției ideilor și credințelor religioase, dovedește cu prisosință faptul că sacrificiile umane și animale au luat amploare odată cu apariția zeilor antropomorfi, imaginați după chipul și asemănarea omului: aceleași nevoi, aceleași slăbiciuni, aceleași patimi. Fiind prin

excelență carnivori, sângheroșii zei tribali vor căuta cu dispreț spre ofrandele vegetale (de pildă spre cele ale lui Cain) și cu mare drag spre carnea și grăsimea ce înălțau „mireasmă plăcută Domnului” (în urma arderii de tot). Foarte curioasă (în aparență) predilecția pentru carnea fragedă, de lapte: „șapte zile să fie ei la mama lor, iar în cea de-a opta să Mi-i dai Mie” (Ieșirea, 22: 30). Toate l-au dus la exasperare pe marele profet Isaia: „M-am săturat de arderile de tot; nu mai vreau sânge de tauri, de miei, de țapi... Mâinile voastre sunt pătate de sânge; spălați-vă, curățați-vă” (Isaia, 1: 11, 15). Prin urmare, locul sângelui ca element purificator, ar trebui luat de apă: ea asigură o mai bună curățare de păcate (și nu numai).

În al doilea rând, devine neîndoieinică legătura strânsă dintre constituirea clasei sacerdotale, tot mai numeroasă, mai ierarhizată și mai specializată, și amplificarea, diversificarea și manifestarea tot mai elaborată a ritualurilor în genere și a celor sacrificiale, îndeosebi. Ocaziile nu se lasă așteptate... Mereu sunt identificate altele noi: protecție, îngăduință, ajutor, bunăvoință, mulțumire, prosperitate, ispășire, vindecare etc. Încălcarea tot mai numeroaselor interdicții, atrage, cum e și firesc, jertfe proporționale (porumbei, miei, iezi fără meteahnă), pe lângă amenzi, taxe, impozite, donații. Mai în glumă, mai în serios, s-a insinuat ideea că psihanalistul este duhovnicul secolului XX, și că locul confesionalului, ar fi fost luat de către cabinetul de psihiatrie. Dincolo de marile similitudini, nota distinctivă rămâne: dacă psihanalistul caută să vindece pacientul de angoasă, duhovnicul, dimpotrivă, amplifică sentimentul vinovăției, al marilor neliniști existențiale, „pacientul” său devenind captiv pentru totdeauna, fără nicio șansă de scăpare.

În al treilea rând, se constată trecerea treptată de la sacrificiile barbare proprii lumii primitive, la cele mai blânde, mai umane: simbolice, de răscumpărare, de substituire etc. Obiceiul barbar al sacrificiului primului născut dispare, probabil în timpul (și datorită) patriarhului Avraam care, auzind un glas din cer (sau din inima sa) l-a cruțat pe Isaac (ce căuta, în nevinovăția lui, lemne pentru propriul rug) în locul lui fiind sacrificat un țap, sârmanul țap ispășitor de mai târziu ce va fi împovărat de toate păcatele obștești și izgonit în pustiu... Omul începuturilor istorice, pradă impulsurilor primare (cruzime nudă, spontană, animalică), era convins că zeii ajută, participă efectiv, asigurând victoria asupra dușmanilor și, evident, trebuiau să ia parte la prada de război. Astfel, în războiul troian, Ares, Apollo și Afrodita, sărăcuța, erau de partea cetății lui Priam, în timp ce Athena, Hera și Zeus, din când în când (de gura nevestei și a aprigei sale nepoate) erau de partea aheilor... În „Memento mori”, Eminescu va prezenta magistral marea epopee a confruntării dintre zeii Daciei - e pomenit doar Zamolxe „uraganul cel bătrân care îl asigură pe Decebal că „Danubiul o să beie a lor sacre legiuni”-- și

cei ai Romei, dintre care „Înșuși Marte se aruncă spre a sparge rânduri dace”, în timp ce, în așteptarea deznodământului, „Răzimați în lănci și scuturi, zeii nordici stau în soare”.

În al patrulea rând, o permanență a tuturor religiilor de pe fața pământului, o reprezentă sustragerea sistematică de la actul sacrificial a celor care îl predică, aclamă, proclamă (altora, mereu altora), expresie a celei mai perfide ipocrizii, ipocrizie ce ne duce cu gândul la cei ce fac elogiul războiului „sfânt” din palatele sau, mai ales, din bucărele ascunse la sute de metri sub pământ. Nici când, niciunde nu vom întâlni un sacrificator, sacrificat. Încât întrebarea (supărătoare, revoltătoare, insolentă) e totuși îndreptățită: cine beneficiază mai mult de pe urma sacrificiului: zeii sau cei cu adâncă, complexă și înaltă specializare în această trudnică și rutinieră îndeletnicire?!... Ce se întâmplă cu belșugul de bunătați așezate de trei ori pe zi dinaintea divinităților din templele egiptene?!... De ce scăpa pieptul și spata dreaptă arderii de tot în ritualurile vechilor evrei?!... Cine beneficiază de sacrificiul minunatului păr negru, cu reflexe albăstrui, ale tinerelor din India contemporană, devenit obiect al unui comerț extrem de profitabil cu Occidentul?!...

Fiind prin excelență străin (prizonieri de război, copii, soții, „aleși”, după cum vom vedea) sacrificiul era exterior, formal, lipsit de spiritualitate (de pietate, smerenie, reculegere, îndreptare), prin urmare, profund egoist, incomplet și zadarnic. Mântuirea prin vărsarea de sânge străin (îndeosebi pur, nevinovat) e o aberație chiar dacă i se conferă o înaltă semnificație rituală, sacramentală. Numai suferința proprie asigură garanția caracterului expiator al jertfei. „Credința ta te-a mântuit”, afirmă de fiecare dată Iisus, iar nu a altora. Nici simpla profesiune de credință, pur declarativă, cum ar fi rostirea „Crezului” sau a rugăciunii „Tatăl nostru”, nu este suficientă dacă nu e însoțită de autentice, de adânci trăiri religioase.

Se înțelege că trăirile religioase pot fi teatrale, spectaculare... Rugăciunea, de pildă, cu aerul ei de noblețe sufletească, de adâncă trăire mistică, despuată de solemnitatea-l studiată reprezintă o formă voalată a indiferenței, o compasiune mimată, distantă, contemplativă, o grea detașare prin transferul întregii responsabilități asupra divinității („Să ne rugăm pentru cei aflați în suferință”, de făcut ceva, ba). Suferința reală, rănilor adânci, dureroase, nu tulbură seninătatea năucitoare a ritualurilor (răsăritene, îndeosebi). Ca atare, nu trebuie să ne surprindă atracția pe care o exercită diversele culte neoprotestante prin coeziunea, solidaritatea și empatia caracteristice comunităților restrânse.

Pe de altă parte, sacrificiul cristic, consideră cu îndreptățire Borges, prin supralicitare și eroziune temporală, se neantizează, se banalizează devenind concept, devenind abstracțiune: nu mai generează

cutremur, înfiorare, nu mai înseamnă carne, sânge, sudoare, lacrimi, adică suferință reală, ci o simbolică generică menită să ne asigure liniștea, seninătatea năucitoare a ispășirii colective, „la grămadă”, prin jertfa unui nevinovat. Nu e de mirare că în conștiința comună s-a înstăpânit convingerea leneșă, egoistă, oportunistă că Dumnezeu (caz unic în istoria religiilor și a umanității) și-a sacrificat unicul-i fiu („în care a binevoit”) pentru iertarea și mântuirea tuturor. Sacrificiul e privit cu detașare și seninătate de vreme ce e prezentat ca expresie a unei mari și necondiționate iubiri. De fapt, a unei mari disperări, zicem noi. E ultima șansă. Dacă și ea va fi irosită, dacă nu trezește în noi dorința de apropiere a acestui model de perfecțiune morală, atunci totul e pierdut. Se înțelege că lăsăm deoparte faptul că ispășirea totală a păcatelor tuturor, contravine ideii de justiție divină.

În al cincilea rând, venind vorba de ipocrizie și sustragere, legenda spune că Simon-Petru, consecvent trecutului său prudent, temător, ar fi încercat să fugă din Roma în timpul cumplitelor persecuții declanșate împotriva creștinilor de către împăratul Nero. Pe drum s-ar fi întâlnit cu Iisus care se îndrepta către Cetate și întrebându-l: „Quo vadis, Domine?”, acesta i-ar fi răspuns: „La Roma, să Mă răstignească a doua oară”. Cutremurat de aceste cuvinte, s-a întors înțelegând valoarea jertfelnică a misiunii sale ca păstor al celor mulți și prizoniți.

Dar ceea ce întrece orice ticăloșie, rămâne însă, cultivarea echivocului victimă-ales. Celui sacrificat i se inocula convingerea că este privilegiat, demn de a mijloci între oameni și zei. Înconjurat cu mare cinste, venerat, dobânda o aură mistică încât unii se ofereau voluntar sângeroaselor sacrificii publice. Acest lucru făcea ca psihologia victimei să alunece spre o formă discretă, voalată a narcisismului, transformându-l pe individ în propriul lui călău. Prin urmare, nu-i lipsită de noimă interogația: sacrificiul reprezenta o crimă ritualică sau un act suicidar?... Imposibil de stabilit cât era impus prin forță (constrângere, manipulare) și cât era acceptat ca ofertă existențială.

Evident, sacrificarea prizonierilor de război (la toate triburile războinice), a răufăcătorilor (la celți și la germani), a curtenilor, slujitorilor și femeilor (în cazul regilor babilonieni), înclină balanța spre prima alternativă. În mormintele regale din Ur s-au găsit osemintele a zeci de persoane ucise la moartea unui rege ce pleca spre „țara de unde nu există întoarcere” cu întreaga-i suită: slujitori, curteni soldați, femei, muzicanți etc. Mai ales fără femei și muzică, era de neconceput. Sute de schelete decapitate s-au descoperit și în mormântul unui rege chinez, evident înainte să apară confucianismul și daoismul, înainte să pătrundă budhismul, după cum vom vedea mai la vale. Egiptenii, mai blânzi, au substituit alaiul regal cu figurine ce reproduceau cu fidelitate chipul persoanelor apropiate, familiare. Că doar n-aveau să

o sacrifice pe frumoasa Nefertiti la moartea soțului ei, faraonul Amenofis al IV-lea.

În sfârșit, impresionantul travaliu al studierii comparativiste, dezvăluie diferențe prăpăstioase existente între diversele arii geografice, istorice și culturale. Nici când, niciunde, sacrificiile umane n-au atins proporțiile și diversitatea celor întâlnite la azteci. Cronicarii spanioli au consemnat cifre înmărmuritoare: 20.000 de oameni anual, în principal prizonieri de război, sclavi, copii, femei și voluntari care erau, după caz, înecați, sugrumați, străpunși de săgeți, jupuiți de piele... Cea mai curentă și mai banală era smulgerea din piept a inimii calde, fremătânde, cu sângele victimei fiind stropite buzele idolilor de piatră... Aztecii au fost singurul popor ce declanșa războaie pentru a procura prizonierii necesari nesfârșitelor sacrificii.

Un „onorant” loc doi i-ar reveni religiei iudaice cu sacrificiile prizonierilor de război, a victimelor cetăților cucerite („În cetățile pe care Dumnezeu ți le-a dat în stăpânire, să nu lași în viață niciun suflet”—Deut. 20:16)), a victimelor frecventelor lapidări și, evident, cu sacrificiul primului născut. La celți și la germani însă, sacrificiile umane erau rare, victimele fiind cu precădere delincvenți sau prizonieri de război. Între aceștia, rămășițele celor trei legiuni romane nimicite în Pădurea Teutoburgică ce l-au făcut pe împăratul Augustus să se lamenteze amar: „Dă-mi înapoi legiunile, Varus!”.

În dorința lor de înnoire periodică a relațiilor cu divinitatea, strămoșii noștri geto-daci trimiteau la Zamolxis un sol, o dată la cinci ani, prin tragere la sorți (Herodot), aruncându-l pe trei sulțe. Dacă nu murea, însemna că zeul nu l-a primit și atunci trimiteau pe altul. Pe bună dreptate, Mircea Eliade contestă tragerea la sorți, pentru că o misiune atât de importantă nu putea fi lăsată pe seama hazardului, sau a tentativelor repetate la nesfârșit; mesagerul trebuia să fie ales, adică să fie demn să reprezinte cum se cuvine interesele întregii comunități. Luând act de mărturiile lui Herodot (având surse sigure în grecii din Pont și Helespont), mi-am zis: strămoșii noștri se dovedea extrem de omenoși, de vreme ce sacrificau un om la cinci ani... Dar vine Iordanes și pomenește de sacrificarea prizonierilor de război, și mai vine Eustathius din Salonic și pomenește de sacrificarea, prin înjunghiere, a femeilor pe mormântul soțului decedat.

În afara acestei inedite competiții se află Grecia antică și popoarele Extremului Orient. Idealistă, puternic spiritualizată, lumea Extremului Orient (India, China, Japonia) s-a dovedit străină practicilor ritualice frecvente aiurea, acordând importanța cuvenită meditației, extazului, disciplinei ascetice. Ele n-au cunoscut absolutismul categoric al religiilor occidentale (C. P. Fitzgerald), strășnicia încruntată, rigiditatea și crisparea opțiunilor confesionale proprii iudaismului, creștinismului și islamismului. Ca dovadă, conviețuirea

pașnică a diferitelor religii. Confucianismul, daoismul, șintoismul sunt mai mult școli de filosofie morală având drept scop perfecționarea relațiilor etice, statornicirea relațiilor moralmente corecte. Budhismul, și mai apoi hinduismul, fidele preceptului „Să nu ucizi!” (nicio ființă), au exclus sacrificiile sângeroase înlocuindu-le cu ofrande vegetale, în abundență în subcontinentul indian. De înțeles afinitățile marilor romantici europeni pentru religiile orientale cu poezia, cu puritatea, cu seninătatea lor, cu înalta spiritualitate, cu elevata lor metapsihologie.

Nu numai în filosofie, artă și democrație au excelat vechii greci. Dominante din punct de vedere religios au fost misterii (eleusine, dionisiace și orfice) toate emanând seninătate, optimism, plenitudine, armonie, puritate, puternice trăiri emoționale puse în slujba marilor virtuți morale: justiție, curaj, cumpătate, înțelepciune etc. Antropomorfizarea crescândă a zeilor păgâni, va duce în final la triumful comediei ce va prezenta într-o notă de destindere totală marile mituri: nașterea Elenei din oul Ledei, Hercule furând arcul lui Apollo, Zeus cu o scară sub fereastra Alcemei. Păcate, slăbiciuni, patimi.

Expresia supremă a acestei „religiozități” o vor constitui „Jocurile Olimpice”, prilej cu care, pe lângă întrecerile atletice, erau organizate și dispute oratorice, prelegeri filosofice, concursuri muzical-poetice (ode, imnuri triumfale pentru învingători și pentru cetățile pe care le reprezentau etc.)... Artă, noblețe, rafinament, cultură înaltă, gândire liberă, privire limpede, aspirație către lumină, înălțimi, demnitate. Și toate acestea, pentru a înțelege mai bine în ce constă „miracolul grecesc”.

În barbaria lor fără de leac, romanii au înlocuit aceste manifestări sublime cu sângeroasele lupte de gladiatori. Sacrificiile umane și animale vor purta pecetea gratuității, pentru prima oară moartea, agonia prelungită, vor căpăta virtuți recreative, ludice. Mi-l închipui pe Nero: sofisticat estet privind print-un smarald/ Cum s-a-nroșit nisipul stropit cu sânge cald/ De tinerii atleți: gali, traci, germani, samniți./ Cum ard ca niște torțe, creștinii răstigniți. Voluptatea patologică pentru sânge, pentru agonia prelungită, va da naștere unei barbarii cu stil, cu efecte „artistice”, expresie a unor regii, a unor scenarii dintre cele mai diabolice: lupte navale, scene de vânătoare, lupte între fiare, lupte între fiare și oameni. Spectacole macabre, orori de neînchipuit. Străine, deși râvnite, le-au rămas sensibilitatea metafizică a grecilor și a popoarelor din Orientul Apropiat, imaginația mitologică debordantă, caracterul poetic al acesteia, complexitatea reprezentărilor privind atribuțiile diverselor divinități. Ei, cu Marte înainte până în pânzele albe... Mult mai înțelepte matroanele romane care vin cu altă abordare a „luptei corp la corp” cu tinerii, frumoșii și vigoșii gladiatori.

Evul Mediu creștin s-a străduit (și a reușit) să vină cu inedite elemente de originalitate. În primul rând, focul va dobândi locul care i se cuvine ca element purificator. Infinit mai subtil, el va eclipsa elementele tradiționale: sângele, apa și, vai, pietrele grosolanului obicei al lapidării, „jalnic supliciu democratic”. Nimic nu egalează, continuă cu umoru-i negru Papini, „un rug bine pregătit, făcut din lemn rășinos și ajutat de vânt...clasic, poetic, grandios ce place ochilor și imaginației”. Victimele vor fi cu precădere „eretici”, un termen generic, ambiguu, având o arie de cuprindere extrem de vastă: „cei ce nu gândesc la fel ca noi”, potrivnicii ritualurilor excesive, dar mai ales, ai ierarhiei, privilegiilor și proprietății, cei ce propovăduiesc întoarcerea la adevărurile simple ale Evangheliei etc.

Sacrificiul, în sens tradițional, se volatilizează. Rămân mucenicia, martirajul celor care plătesc cu viața convingerile lor, călugărașii flămânzi și desculți ce bat drumurile cu Cartea sfântă sub braț, și misionarii ce vor însoți expansiunea omului alb, cu convingerea (sinceră) că sălbaticii de aiurea abia așteaptă să asculte cuvântul Domnului. În rest, „marea epocă a omuciderii legale și, evident morale”, după cum se exprimă autorul capodoperei „Viața lui Iisus”, epoca marilor masacre (cruciade, progromuri) cu zeci de mii de victime, a ucigașilor (având o cruce cusută pe vestmânt), cărora li se promitea iertarea tuturor păcatelor, de vreme ce acționau însuflețiți de... Duhul Sfânt. N-are importanță dacă vor fi printre victime și catolici; Dumnezeu îi va recunoaște pe ai săi, considera conducătorul războiului de exterminare împotriva „eticilor” albigenzi. Războaiele religioase (de exterminare), consideră Emil Cioran, au loc în perioadele de credință exacerbată când credința (fanatică, fundamentalistă) devine compatibilă cu toate sentimentele pe care, teoretic, le exclude („Să nu ucizi”).

Și mai vine papalitatea cu „înșelătoriile pioase”, cu profitabilul „comerț cu absolutul” (Luther) care vor fi celebrele înscrisuri atotzăbăvitoare numite „indulgențe”. Ele au fost asociate cu papalitatea fiind înscrisuri doveditoare prin care contribuția bănească trece, pentru prima oară, drept forma cea mai directă, mai concretă și mai transparentă a penitenței. Nicăieri jertfele, taxele, obligațiile, contribuțiile, donațiile, reprezentând tot... indulgențe, nu au devenit înscrisuri, nu au dobândit caracterul oficial al mercantilismului mistico-religios. În rest, vechea cuantificare a jertfelor în funcție de gravitatea păcatelor comise și vechea iertare până la comiterea altora noi... De aceea, nu găsim cuvinte mai potrivite pentru a încheia aceste modeste considerațiuni decât cele rostite, cu atâta amărăciune, de către Ecclesiast: „Ceea ce a fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nimic nu e nou sub soare”...

EXPRESII CELEBRE

„JOCURILE OLIMPICE”

► Theodor PARAPIRU

Locurile de cult unde erau adorați zeii importanți deveneau centre cunoscute în toată lumea elenă. După tradiție, în spiritul zeului sărbătorit, festivitățile de celebrare presupuneau întreceri sportive și concursuri literare. Astfel se explică faptul că lângă aceste așezări (la Delfi, Corint, Nemea etc.) au apărut stadioane și primele teatre semicirculare. La Olimpia, în vestul Peloponezului, în Elida, lângă marea Ionică și în apropierea muntelui Cronion, exista un sanctuar închinat lui Zeus. Aici, cel mai mare zeu era slăvit ca divinitate prezentă în fenomenele naturii, în viața și în activitatea omenească. La intervale de patru ani se desfășurau ceremonii deosebite denumite „jocuri olimpice”. Originea lor are rădăcini mitice, legendare și istorice. După ce l-a născut pe Zeus, Rhea l-a încredințat dactylilor – genii de pe muntele Ida din Creta – să-l îngrijească și să-l păzească. În număr de cinci (Heracles, Paionaios, Epimedes, lasos și Idas) aceștia l-au ocrotit și l-au educat pe viitorul stăpân al lumii. Una dintre activitățile lor a constituit gemenele celebrelor jocuri olimpice: „Pe când se jucau, Heracles – care era cel mai vârstnic – propuse fraților săi, să se întrecă la alergare și să fie încununat învingătorul cu o ramură de măslin sălbatic.” (Pausanias, Călătorie în Grecia, I). Acest Heracles din Ida ar fi stabilit pentru început un interval de cinci ani între concursuri – după numărul fraților. Într-o altă variantă, jocurile ar fi fost instituite de Zeus după victoria asupra lui Cronos, pentru conducerea lumii – moment care marchează încheierea vârstei de aur. Învingătorul ar fi chemat zeii să se întrecă în mai multe probe, pentru a celebra marea biruință. Astfel, ei devin întemeietori și ocrotitori ai jocurilor – simboluri ale bunăvoinței divine pentru acest eveniment sportiv.

După 50 de ani de la potopul lui Deucalion, Klymenos, un descendent al lui Heracles din Ida, reînnoadă firul întrerupt al desfășurării Jocurilor Olimpice, dar abia peste o generație, Pelops (fiul lui Tantal – v. Blestemul Atrizilor) dă strălucire acestui concurs ritualic în cinstea lui Zeus. După

cucerirea Elidei, marele erou Heracles, fiul lui Amfitrion, celebrează o ediție unde lolaos câștigă cursa de care, Castor – la alergare și Pollux – la pugilat, iar însuși Heracles obține victoria în proba de pancration (trântă combinată cu box). Treptat, jocurile de la Olimpia devin o sărbătoare națională și se extind cuprinzând toată populația de limbă greacă. De pe vremea lui Pelops și a eroului Heracles, jocurile au fost întrerupte într-un interval de 28 de olimpiade din cauza incidentelor și a rivalităților dintre cetăți. Un legendar Iphitos – contemporan cu Lycurg, vestitul legiuitor spartan (aprox. sec. X – IX î.e.n.), primind sfatul oracolului de la Delfi, are inițiativa reluării lor, ca formă de ritual pentru „vindecarea de nenorociri”: „Se spune că Pythia i-a poruncit să resta bilească jocurile olimpice...” (op.cit.).

Tradiția este repusă în drepturi, chiar dacă fuseseră uitate multe lucruri, „dar încetul cu încetul și le-au reamintit și atunci când își aduceau aminte de vreun exercițiu, îl adăugau la seria celorlalte” (op. cit.). În secolul al V-lea î.e.n., magia Olimpiei sporește cu una din minunile lumii antice: uriașa statuie criselefantină (executată din lemn îmbrăcat cu foi de aur și cu plăci de fildeș) a lui Zeus, așezată în templul „părintelui zeilor”, executată de celebrul sculptor atenian Fidias (490-430 î.e.n.). Numerosul public pelerin purta pretutindeni, în Grecia, ecoul „jocurilor olimpice” în care vedea și chemarea, vocația păcii. Inițial desfășurate pe durata unei zile, jocurile au fost extinse la cinci și apoi, la șapte zile.

După procesiunea solemnă și sacrificiile aduse lui Zeus, din prima zi, urmau întrecerile atletice: curse de alergări cu piciorul sau cu carele, aruncarea discului, a suliței, lupte etc. Învingătorii erau încununati cu coroane din frunze de măslin, iar gloria lor și a orașelor de origine intra în ne murire. Câștigătorii probelor se bucurau de admirație unanimă și, adeseori, pentru cucerirea laurilor participau, în calitate de concurenți, strategii, regi, tirani. Pe timpul desfășurării Jocurilor Olimpice, în tot cuprinsul Greciei, funcționa un

„armistițiu sacru” care pedepsea cu mare asprime pe cei ce nu îl respectau, iar faptul că încălcările au fost rare se înscrie în rândul miracolelor, ținând seama de conflictele frecvente între comunitățile elene. Instaurarea „păcii olimpice” era atribuită regelui Iphitos, datând din secolul al IX-lea î.e.n., și toți grecii o păzeau cu sfințenie. O dovadă a locului și a importanței avute în viața societății grecești de „Jocurile Olimpice” o constituie devenirea lor în bază a cronologiei în operele scrise care s-au păstrat, evenimentele sau faptele personalităților fiind situate în timp după numărul de desfășurare a sărbătorilor de la Olimpia. (Când întocmește sistemul cronologic al lumii istorice grecești, savantul Eratostene din Cirene, c.284 – c.202 î.e.n., plasează prima olimpiadă în anul 776 î.e.n.) În anul 393 e.n., ele au fost interzise de împăratul Teodosiu I, dar au fost redescoperite lumii moderne, la dimensiuni plătitoare, de eforturile generoase ale lui Pierre de Coubertin, din 1896.

„Jocurile Olimpice” constituie numele fenomenului sportiv de maximă amploare, având ca semnificații pacea, înțelegerea, dragostea între oameni, sub semnul devisei „Citius! Altius! Fortius!” (Mai repede! Mai sus! Mai puternic!), al întrecerii care se vrea un elogiu al calităților umane, fizice și morale, în spiritul fairplayului, al prieteniei și al generozității.

Morocănosul

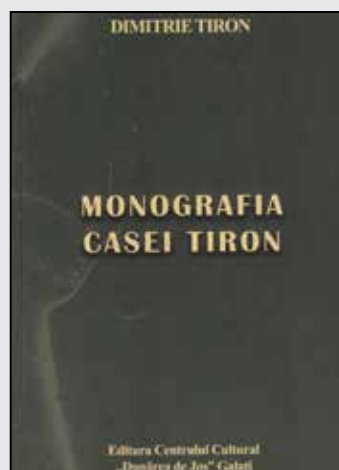
RAFTUL DE CĂRȚI NOI PRIMITE LA REDACȚIE

Un ghid profesionist destinat formațiilor corale de amatori/ Olimpia Zăgorean

Documentar ilustrat, dedicat veteranilor centenari Gheorghe Arhip și C-tin Popa

Carte-document despre un monument istoric. Editor coordonator Viorel Burlacu

ESEU

AMINTIREA DOINEI (7)

(Text postum)

► Grigore RACARIU

„De veghe în câmpul de” ovăz

Umbrele se lungiseră până la limită, ascunzându-se în culcușul lor de noapte, părăsite de soarele abia scăpătat după munții ce străjuiesc către apus malul Bistriței. Auzul, ascuțindu-se nefiresc, înlesnea urechii să culeagă și cele mai mici șoapte de după garduri. Din colțuri de ogrăzi bucătăriile de vară își aruncau fumul subțire peste satul inundat de aburii laptelui pus la fiert în ceaunele din care abia se răsturnase mămăliga.

Puiu se eliberase și de cea de a doua slujbă a sa, aceea de strungar, pe care o făcea zilnic prin cumul cu norma principală de cioban. Bunicul tocmai observase că stă degeaba, căscând gura la marginea șanțului. Îi puse în mână o găleată goală, și-l îndemnă: „Du-te și vezi dacă mai este apă în fântână”, glumă primită cu ostilitate de nepot.

Deși zarva, ce punea în fiecare seară stăpânire pe crucea drumului, devenise un lucru obișnuit de când se deschisese aici bufetul satului, Puiu simțea că se petrecea în seara aceea ceva nefiresc. Un fel de neliniște părea că se lăsase peste ceata de pe zoana din fața fântânii, deși aceasta părea a fi cuprinsă de veselie. Întregul grup era dominat de statura falnică a lui Ghiță Poiană, gospodar renumit în Doina de la Deal. Era încălțat cu cizme soldățești, încins cu chimir lat de piele, cu o manta mare pe umerii săi largi și purta în mâinile vânjoase o furcă sprintenă cu două coarne. Mergea să păzească niște jumătăți de ovăz abia secerat pe un ogor al său departe de sat. De fapt mergea să-și petreacă noaptea liniștit acolo, cu capul pe un braț de otavă, veghind în câmp, după principiul „frica păzește bostănăria”. Oamenii nu făceau un secret când se duceau să-și păzească recolta, ci dimpotrivă insistau să fie știută plecarea lor la câmp pentru veghea de noapte, spre descurajarea amatorilor de furtișaguri. Se manifesta o mare grijă mai

ales pentru ogorul de ovăz, căci acesta având perioada de vegetație cu două trei săptămâni mai lungă decât a grâului, ajungea să fie stingher între miriști, între popușoaie, unde se proceda cu grijă la uscatul snopilor. Adăugând la aceasta faptul că ovăzul era unul din nutrețurile de neînlocuit pentru cai, pericolul de a fi furat peste noapte era mare.

Ghiță Poiană era cunoscut pentru caii săi, poate cei mai frumoși din sat, ceea ce îl obliga să aibă în fiecare an câte o semănătură de ovăz. În anul acela semănase cu ovăz vreo douăzeci de prăjini din pământul pe care îl cumpăraseră pe Moșia Roznovului, dincolo de drumul Mărginenilor. Chiar în după-amiaza acelei zile uscaseră ovăzul și îl orânduise în mici clăi cu snopii așezați cruciș, numite jumătăți. Știind că ovăzul se scutită foarte ușor, se înțeleșese cu Ghițucă, feciorul său, să vină dis-de-dimineată cu căruța, să care acasă, înainte de a se ridica roua, cele vreo douăzeci de jumătăți cât îi ieșise în anul acela cam secetos.

Cu urările obișnuite, pe tonuri înalte, cu care se despart pe înserat oamenii, cei de pe zoană plecau unul câte unul pe la rosturile fiecăruia. Ghiță Poiană porni și el mândru, fără grabă spre ovăzul lui. Puiu își amintește cum i-a privit îndelung, fascinat, silueta de uriaș, proiectată peste țarna din acea margine a satului. Ocupând jumătate din șușaua mare, pășea liniștit, fără griji spre o mare cumpănă ce stătea ascunsă în cartea destinului său.

În zori, când Ghițucă a venit cu căruța la ogor, l-a găsit pe tatăl său abia trezit din leșin, plin de sânge și de vânătăi, cu capul spart și cu dureri cumplite în membre și la coaste, unde, mai mult ca sigur, avea multiple fracturi. La ridicat cu greu în căruța, având pe ea corlata necesară încărcării snopilor de ovăz. A plecat urgent la dispensarul de la Girov și mai departe, cu salvarea, la Spitalul din Piatra Neamț, unde a rămas internat multe săptămâni.

Văitându-se de durerile cumplite, Ghiță Poiană își amintea vag cele întâmplate. Fusese o noapte cu lună plină și patrulase de mai multe ori dintr-un capăt în celălalt al ogorului. Se întinsese lângă o jumătate abia spre dimineață, după ce a apus luna. Nu putea adormi din pricina greierilor care cântau îndrăcit. A auzit un lătrat de câini, parcă dinspre Izvoare. Simțind un fel de emoție stranie a ațipit cu greu. În acel moment o ploaie de lovituri cu bătele s-a abătut asupra sa, melițându-l fără milă începând de la cap unde a primit prima și cea mai violentă lovitură, care l-a făcut să-și piardă simțirea.

Familia a făcut plângere și a angajat avocați, dar miliția s-a lăsat cu greu pornită. S-a făcut o cercetare formală pe miriștea blestemată. Ar fi trebuit să se folosească imediat câini de urme, pentru a se stabili măcar satul din care au venit nelegiuții. Victima a emis ipoteza unor nume de posibili făptuitori, dar neluați în seamă din lipsă totală de martori. Cercetarea s-a făcut numai „in rem”, fără a se dispune urmărirea penală asupra vreunei persoane care să fi putut dobândi calitatea de suspect. Curând dosarul a fost închis, deși se comisese una dintre cele mai oribile nelegiuiri împotriva libertății și siguranței oamenilor din liniștitul sat Doina.

În zilele și săptămânile care au urmat, cu Ghiță Poiană în spital, unde doctorii se luptau s-i salveze viața, peste tot în sat s-a dezbătut acest groaznic eveniment, ce a pricinuit o așa de gravă vătămare corporală, care pentru o persoană mai puțin dotată fizic, ar fi fost sigur aducătoare de moarte. Nimeni nu înțelegea care a fost mobilul acestei oribile agresiuni.

Printre cauzele care ar fi putut genera un asemenea catastrofal conflict se puteau invoca: ura, răzbunarea, gelozia, invidia, lăcomia, frica, dar niciuna nu-l recomandau ca posibil participant pe consăteanul lor, gospodar cinstit, pașnic, harnic, simpatic și de un prestigiu deosebit. Se desprindea totuși concluzia că a avut loc o sălbăticie primitivă, comisă de niște indivizi fără de Dumnezeu.

Când a ieșit din spital, Ghiță Poiană părea un om învins, mai ales că orice pedeapsă ar fi putut primi făptuitorii dacă ar fi fost prinși, traumatizarea fizică și psihică, prin care a trecut el, nu mai puteau fi reparate, dar nici nu se cuvenea să uite și să ierte cele întâmplate.

Bunica spunea ca și în alte dăți: „Domnul este îndelung răbdător și mult milostiv, dar nepedepsit nimic nu lasă” (Naum: 1,3).

Peste ani s-au petrecut niște întâmplări curioase prin sat: unii au murit subit în floarea vârstei, altora le-a ars casa, apoi s-au petrecut grozăvii între tată și fiu sau între soră și frate, dar nimeni nu putea demonstra că toate acestea ar fi fost aduse de blestemul ce ar fi căzut peste sat în noaptea acelei ticăloase întâmplări.

Mai îndreptățiti par a fi fost acei care ziceau că a fost vorba de un semn rău, care s-a arătat atunci, anunțând urgia ce urma să se abată asupra Doinei: colectivizarea.

Bunicul Grigore – „dușman al poporului”

În anul școlar 1948-1949, școala primară de la Turnul lui Ștefan cel Mare a fost comasată cu Liceul „Petru Rareș”, Puiu având acum colegi pe domnii elevi de clasa a opta, devenită a douăsprezecea, de aceeași vârstă cu flăcăii din Doina, care așteptau recrutarea. De fapt vestitul liceu în care Calistrat Hogaș fusese „profesor pentru partea literară și director” se transforma în școală medie, fiind redus mai întâi la 11 apoi la 10 clase. Așa hotărâse o lege nouă din acel an. Apăreau acuși, acuși legi noi, toate inspirate din experiența partidului bolșevic și învățătura lui Lenin și Stalin. Pe atunci nici vântul nu bătea în țară fără încuviințarea comisarilor sovietici.

O asemenea lege numită „a naționalizării” avea să decidă confiscarea tuturor proprietăților private din țară. Aceasta l-a obligat pe celălalt bunic, cel patern, Bunicul Grigore, să închidă magazinul din Doina. De fapt i s-a retras, fără vreo explicație, autorizația de funcționare, pe care el o ținea afișată într-o ramă frumoasă, încă de la începutul secolului. Au rămas în casă numai amintirea acelor ani, camera din față numindu-se în continuare „în crâșmă” iar odaia cea mai mare „han”. A rămas de asemenea beciul de piatră, zidit sub casă, în care s-au învechit vagoane întregi de vin, prea larg acum pentru polobocul stingher cu varză murată. Când au venit rușii, în acel beci a fost vin până la genunchi, căci butoaiile au fost împușcate de soldații români și lăsate să curgă, știindu-se ce „cazacioc” ar fi încins aici, la Doina, Armata Roșie. Dar neșterse urmau să fie cicatricele, abuzurile și umilințele viitoare, lăsate de ostașii acelei armate.

Bunicul Grigore, fiind declarat chiabur, adică dușman al poporului, trebuia mai întâi îngrădit, apoi desființat fără milă. Instrucțiunile erau cumplite: „dacă vreun chiabur face agitație

poate fi împușcat acolo, pe loc". Întârzierile sau neglijența în efectuarea unor munci agricole, subiectiv constatate, „trebuiau drastic sancționate”, deoarece erau crime „împotriva intereselor poporului”.

1953, Nunta de Aur: Grigore și Casandra Racariu
(Bunicul cu mustață enormă, în dreapta sa Bunica,
iar în jurul lor cei 9 copii cu soțul/ soția fiecăruia)

Soarta țăranilor avea să fie dezastros pecetluită la începutul lui martie 1949, când Plenara C.C. al P.M.R. a decis colectivizarea agriculturii. Începea războiul sinistru, economic și social, cu lumea satelor, care în treisprezece ani de rău augur a dus la dispariția țăranului ca entitate economică, încât a fost transformat din proprietar, producător și beneficiar al muncii sale, în simplu proletar agricol.

Casa părintească de la Doina

Gospodăria de la Doina, dezvoltată de Bunicul Grigore într-o jumătate de secol, arăta, pe atunci, ca o adevărată cetate. Totul era dominat de casa mare cu cerdac luminos, străjuț de stâlpi zvelți, numiți deregi, și streșini cu marginile frumos traforate, fără gard la fațadă. Din loc în loc, pe grinda cerdacului se mai vedeau belciugele la care călăreții, odinioară, își legau caii. Accesul în ogradă se făcea prin două intrări. Fiecare intrare avea câte două porți mari, ferecate cu bare metalice puternice, pentru intrarea căruțelor, și câte o portiță elegantă pentru oameni. Pe prima poartă, imediat de lângă casă, poartă acoperită cu o hulubărie cochetă, învelită cu draniță în coada rândunicii se intra în ograda mare, iar prin cea mai îndepărtată se pătrundea spre grajdurile animalelor. La mijloc se afla fântâna cu două căldări, trase pe lanțuri paralele, pe un grindei puternic, acționat de o roată mare. Fântâna cu apă rece ca gheața avea 18 metri adâncime,

cum scrisese cu păcură pe ghizdul ei Puiu, aflat întâmplător de față când o comisie de specialitate a trecut prin sat și a măsurat toate fântânele. Nu seca niciodată. S-a băut din ea apă limpede și rece, tot timpul, la cumplita secetă din 1946. Fântâna, deși era săpată și construită pe terenul Bunicului, era deschisă spre șosea pentru toată lumea, creștinește, la răscruce de drumuri.

În ogradă se găsea grajdul cailor, într-o clădire prevăzută cu pasaj pentru căruțe și trăsură, grajdul vacilor cu un ocol mare în față și saivanul oilor cu târlă și strungă. Toate trei aveau câte un pod mare de fân. O latură a ogrăzii principale era ocupată de hambarul de cereale, iar într-un colț mai retras se găseau cotețul porcilor și poiata de păsări. Între doi nuci bătrâni încă se mai afla casa străbunicilor cu două odăi pe o sală. Această casă și cătimea de 6 prăjini loc clăcășesc, a fost răscumpărată de Bunicul Grigore de la frații săi: Simion, Neculai și Constantin, fiind moștenire comună de la mama lor, Saveta Racariu. „Actul de veșnică vânzare” poartă data de 23 februarie 1909. Asemenea bogăție avea să îi aducă multe zile grele Mamei în lupta pentru salvarea și apărarea gospodăriei.

Norocul cel mare i se datorează tot ei, căci n-a acceptat căsătoria decât după ce Bunicul Grigore i-a făcut testament fiului său, Constantin, pe toată casa și act de obligație, cu clauză de 400.000 de lei. Mama afirma clar și răspicat că ea se mărită cu Costică, dar nu se duce la Doina „după nouă”, adică după toți moștenitorii Bunicului.

Această precauție a fost salutară, căci în cadrul muncii de lămurire ca strategie a luptei de clasă a existat practica barbară de confiscare abuzivă a bunurilor imobiliare.

Când haita de activiști cu genți și haine de piele, hotărâți să ia casa cu japca, se prezenta la poarta veșnic încuiată și strașnic păzită de puternicii câini ciobănești, dezlegați, Mama venea cu actele parafate și întărite cu semnături și timbre fiscale, și demonstra cu voce tunătoare și mereu în ofensivă că acea gospodăria nu este a chiaburului și că acesta nici nu mai locuiește aici, căci s-a mutat și zicea cu durere în suflet „să-l mai țină și ceilalți *copchii* ai lui”. Într-adevăr Bunicul își făcuse mutație în Piatra Neamț la una din fiicele sale, unde se afla și bunica acum bolnavă, Casandra. Era mai tot timpul fugar cu o căruță mică și sprintenă, făcută parcă special în acest scop.

1964 - Grigore Racariu la 85 de ani, împreună cu Ion (învățătorul), primul său născut(60 de ani)

Prima bibliotecă

Puiu era captivat de atmosfera de școală căreia i se dedica sincer cu toată ființa. Pierduse coșarca plină cu cărți din podul de la Doina, în schimb descoperise o prețioasă bibliotecă la nașul Ion, fratele Tatei, învățătorul, care îl și botezase pe Puiu. La Tulgheș, unde se dusesse ca învățător după absolvirea școlii normale, urmărit de pasiunea negoțului, pe care o avea din familie, și-a deschis o prăvălie care nu era însă și cârciumă ca la Doina, ci librărie dotată cu rechizite școlare, dar și cu operele principalilor scriitori români.

Când s-a petrecut mișeleasca Răpire a Ardealului a rămas cu întregul stoc de cărți românești, în derulare la acea dată. În casa în care locuia acum, la Piatra, o cameră era ocupată cu rafturi de cărți pe toți pereții. Era deci o frumoasă bibliotecă, chiar dacă unele titluri erau în foarte multe exemplare ca la librărie. Așa o fi apărut și

englezescul "library". Aici Puiu și-a format gustul lecturii.

Se întâlnea cu Poveștile populare, „adunate din gura poporului de P. Ispirescu, cu Amintirile lui Ion Creangă, cu „Neamul Șoimăreștilor” și primele două volume din „Frații Jderi” de M. Sadoveanu, cu poezia lui Mihai Eminescu și cu ” Bimbirică” , o serie captivantă de benzi desenate.

Când venea vacanța de vară mirajul cărților înceta, familia îl aștepta ca cioban și muncitor de nădejde, căci munca salarizată fusese interzisă. Îi plăcea mult când împreună cu mai mulți băieți își lăsau cârdurile de oi să se amestece, făcând o turmă mare, care păștea liniștită pe prunduri între brațele de ape repezi ale Cracăului. Moș Neculai, aflat ca întotdeauna cu vacile lui în margini de ogoare, dădea din cap cu îngrijorare: „*copchii iștea fac a colhoz*”. Cuvântul acesta rusesc isca atac de panică la oricine îl auzea.

Puiu trăia însă o mare bucurie când ceata de copii, adunată grămadă asculta captivată basmele și poveștile pe care Puiu le știa acum din cărțile citite la Piatra. Dar într-o zi, marea lui audiență a căzut catastrofal. Unul dintre băieții, mai băitânaș, a început să spună niște snoave, dar deochiate și ca acțiune și ca limbaj, care se numeau bancuri. Cuprinși de un haz general, băieții i-au trădat pe Făt Frumos și pe Ileana Cosânzeana și i-au făcut uitați pe zmei. În Doina pășea, nepăsător la drama țaranului român, Bulă.

Va urma

Paznic la cotețe

IN MEMORIAM

OMAGIU SCRITOAREI OLIMPIA SAVA

După grele încercări și lungi suferințe, o boală necruțătoare a răpus-o în ziua de 26 noiembrie a.c. pe iubita noastră colegă de la cenaclul Arionda, doamna OLIMPIA SAVA – un Om, o mamă și bunică iubitoare, o scriitoare remarcabilă, membră a Uniunii Scriitorilor, Filiala București - Literatură pentru Copii și Tineret, o editoare și o promotoare culturală de excepție. Regretăm că a plecat dintre noi un suflet nobil, care răspândea celor din jur atâta bunătate, veselie și un optimism energizant. Esența acestui suflet de aur era IUBIREA de oameni și în special, de copii, cărora le-a dăruit-o în toate creațiile sale literare.

Olimpia Sava s-a născut la data de 12 februarie 1952 în satul Bucești, comuna Ivești, județul Galați. A activat toată viața în învățământul preuniversitar, fiind învățător, profesor suplinitor, pedagog, secretar de școală și 22 de ani bibliotecar la Școala nr. 33 din Galați, de unde s-a pensionat în anul 2012. A înființat, în anul 2000, împreună cu scriitoarea gălățeană Cezarina Adamescu, Cenaclul „Arionda”, care funcționează și în prezent, la Școala nr. 33 Galați, ajutând, plină de entuziasm, optimism și perseverență, pe mulți membri să debuteze ca scriitori.

Cu talentul său de excepție și o mare capacitate de efort a publicat peste o sută de cărți, debutând editorial în 1998, cu volumul „Pisicuțe răsfățate”. Și-a dedicat o mare parte din timp editării cărților multor confrăți gălățeni și din alte județe, pe care le-a publicat la editura sa, *Olimpias*, înființată în anul 2008. A colaborat cu publicații (*Limba noastră*, *Viața Liberă*, *Școala Gălățeană*, *Glasul pinului*, *Viața de pretutindeni* etc) și cu biblioteci (în special cea a Municipiului Iadjud), participând la numeroase activități organizate pentru școlari, lansări de carte ale multor scriitori în județul Galați și nu numai.

În cărțile sale a abordat o vastă tematică, încât opera sa poate fi considerată o adevărată enciclopedie poetico-educativă pentru copii, de fapt, o enciclopedie ludică cu versuri simple, calde, pe înțelesul tuturor. Aceste cărți sunt grupate pe cicluri tematice: despre animale, păsări, insecte, pești, reptile și batracieni (colecția „*Desenăm și colorăm, împreună învățăm*”), despre anotimpuri, cu mirifice descrieri ale naturii („*Cartea-n care-s adunate anotimpurile toate*” sau „*E toamnă iar*”, „*Este iarnă*

iar”, „*E primăvară iar*”, „*E vară iar*”). În colecția „*Împreună învățăm*” se referă la sănătatea trupului și sufletului, dar și la năravuri, vicii (cum ar fi fumatul, drogurile etc.). Aduce în atenția copiilor cunoștințe despre bogăția limbii române (sinonime, antonime, paronime, cimilituri, legende, proverbe) în colecția „*Limba noastră-i minunată*”. Cu forța sa creativă a reușit să realizeze o adevărată enciclopedie a vieților sfinților din calendar, în versuri: colecția „*Împreună învățăm sfinții să ni-i respectăm*”. Și în proză are scrieri deosebite (povești, povestiri), precum în volumul „*Amintiri de pus la icoană*”.

Pentru valoroasele sale scrieri, a obținut multe premii literare, iar unele poezii din Colecția „*Poezii ecologice*”, volumul „*Eco-logice*” au fost selectate și incluse în manualele școlare pentru clasele a II-a și a III-a din România și în proiecte ecologice din Republica Moldova. Bogata sa moștenire literară lăsată generațiilor de copii va dura datorită esențelor sale diamantine de iubire.

Noi, confrății ei de la cenaclul Arionda, regretăm profund plecarea sa Dincolo, dar ne mângâiem cu faptul că a lăsat pe Pământ o operă nemuritoare.

Dumnezeu să te odihnească-n pace și lumină, în lumea dreptilor, draga noastră OLIMPIA SAVA!

Membrii cenaclului Arionda

OAMENII DE LA CATEDRĂ

ION N. DIANESCU - UN EPISOD DIN ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TECUCEAN

► Ionel NECULA

A apărut, în sfârșit, într-o ediție de excepție, jurnalul lui Ion N. Dianescu **De vorbă cu mine însumi** (Editura Istros a Muzeului Brăilei Carol I, Brăila, 2022). Aflasem de acest manuscris, citisem câteva fragmente într-o efemeră revistă brăileană și așteptam ce mare interes publicarea lui integrală.

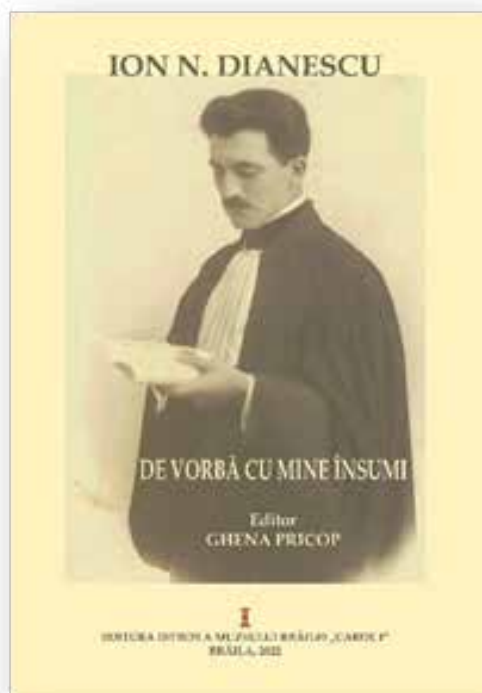
Pentru mulți tecuceni autorul trece drept un ilustru necunoscut, un nume anonim, care nu spune nimic, deși a servit câțiva ani buni învățământul tecucean, iar o scurtă vreme s-a aflat chiar într-o situație dirijorală.

S-a născut la 20 martie 1899 în comuna Scorțaru Nou din județul Brăila, într-o familie despre care nu se știe mare lucru. Nu știm cu ce se ocupa tatăl său și nici în ce împrejurări familia s-a strămutat în orașul Brăila. Știm doar că rămas orfan de tată la 12 ani și că mama a trudit din greu ca să-l poată întreține pe la școli.

Licențiat al Facultății de Litere din București cu calificativul *magna cum laude* este numit, prin Ordinul 66524 din 19 iulie 1924, profesor titular la Liceul Dimitrie A. Sturza din Tecuci. Cinci ani mai târziu, la 24 aprilie 1929 este numit director al aceluiași liceu tecucean și rămâne în această funcție până la 1 septembrie 1932, când este transferat la Liceul Nicolae Bălcescu din Brăila.

Tot jurnalul este deosebit de interesant, dar pentru noi, pentru tecuceni prezintă un interes sporit doar intervalul care acoperă perioada tecuceană când a slujit învățământul tecucean și-a făcut de observator și de cap limpede la toată devălmășia intervalului, chiar dacă, prins în mrejele pasionale ale Aureliei - una din fiicele părintelui Conduratu - va acorda un spațiu restrâns problemelor ce privesc școala și pe slujitorii ei.

Oricum, destinul său a rămas strâns legat de Tecuci, nu doar pentru faptul că i-a oferit prima experiență didactică, dar i-a oferit și o soție providențială, Aurelia Conduratu, o mamă rafinată și cu mare potențial educativ în creșterea

celor doi fii, Sabina-Diana și Dan-George. Din prefața editoarei Gena Pricop aflăm că și Aurelia era absolventă a Facultății de Litere din cadrul Universității Al. I. Cuza din Iași, dar pe unde-o fi profesat nu știe nimeni.

Revenim la cărturarul nostru, Era în iulie 1924 când tânărul profesor Ion N. Dianescu descinde în Tecuci ca tânăr profesor de limbă română. Nu cred că mai fusese prin acest oraș și din jurnal nu rezultă că avea vreo cunoștință prin partea locului.

Ce găsește la liceul pe care mulți tecuceni îl idilizează? În primul rând un director obedient - Dan, director de două mandate - pus pe afaceri, pe căpătuială, care caută profitul personal din orice acțiune școlară - din taxele școlare, din procurarea lemnelor pentru încălzit școala și internatul, din reducerea cheltuielilor la cantina școlii, dar peste toate domină lipsa de exigență

în ceea ce privește asumarea programei școlare de elevi și în general dezinteresul pentru calitatea învățământului. Cancelaria școlii nu asigura un climat mai ridicat nivelului cultural al comunității, nu se implica în acțiuni publice - în susținerea de conferințe, bunăoară, cum se obișnuia peste tot - la Bârlad, la Rm. Sărat, la Brăila sau în alte localități.

Profesorii devin niște semănători de ipocrizie, niște *pervertitori de suflete* și autorul se explică: *Nu găsesc alt termen mai potrivit pentru acei cari, uitându-și cu totul rolul lor de educatori ai unor copii cruzi, neștiutori și bazându-se pe minciună și lașitate, cu lipsa oricăror scrupule de ordin moral, încearcă (și din nenorocire deseori izbutesc) să atragă în mrejele lor pe cele mai bune elemente ale liceului.* Deducem din această notație că liceul dispune și de elemente valoroase, profesori serioși, cu știință de carte, cu o morală necompromisă, dar care pot fi ispitite și pervertite. În acest cadru al valorilor didactice și morale necompromise și nedispuse la generozități interesate material includea pe Gheorghiu, (probabil e vorba de institutorul a cărei fiică, Lulia Gheorghiu îi va continua profesia), pe Părintele Nicolae Conduratu, protopopul orașului și bineînțeles pe sine. Evident, nu uită să menționeze că *maestru în arta pervertirii este vajnicul, faimosul domn de două-ori Director*, capul tuturor afacerilor necurate, în dauna școlii, a calității învățământului și, desigur, a elevilor.

Așa se explică de ce copii cu rezultate bune la învățătură erau cei ce proveneau din familiile sărace, pentru că aceștia știindu-se lipsiți de protecție, neavând cine interveni pentru ei trebuiau să treacă pe bune, fără nici un fel de intervenție exterioară. Autorul își împănăză însemnările cu mai multe exemple concrete de comportament oneros al directorului, dispus la orice combinație din care să extragă un profit personal. De necrezut este cazul elevului Pascu Cicero, din clasa a VII-a, fiul prefectului de Putna, incapabil să treacă pe bune la Liceul Unirea din Focșani, unde mai mulți ani la rând a fost declarat repetent, a fost transferat la Tecuci, unde se putea câștiga ușor bunăvoința profesorilor. Din nefericire, în această oră a tranzacției necinstite s-au prins și alți colegi din cancelarie, cărora prefectul, la sfârșit, le-a oferit o masă copioasă pentru a-și arăta recunoștința. Cum ceilalți colegi de cancelarie erau maleabili, *înțelegători, oameni cu care te poți înțelege*, tânărul Dianescu trece drept oaia neagră a școlii, unul al dracului, *tânăr*

și plin de fumuri, care dezavuează aranjamentele și concesiile pe seama calității actului didactic. Evident, toate matrapazlăcurile se făceau peste capul profesorului Dianescu și fără știrea sau participarea lui. Una din obișnuințele școlii era ca elevilor să li se încheie medii mici pe primele două trimestre urmând ca pe ultimul trimestru să se intervină *cu notele de care este nevoie*. Așa se face că elevi cu medii de 3-3 pe primele două trimestre la sfârșit primesc notele necesare pentru a fi declarați promovați. Falsul este strigător la cer, dar cine pe cine să sesizeze când metoda era generală și o practicau toți? O altă sursă de șarlatie o furniza Internatul școlii. Un an de internat însemna pentru familia elevului 10-12 000 lei; 200 baie; 100 kg grâu; 150 kg. porumb; 80 kg cartofi; 20 kg. fasole. Toate aceste produsele le gestiona conducerea internatului în complicitate cu directorul. Oricum, mâncarea era totdeauna proastă și insuficientă, iar elevii preferau să-și caute gazde în oraș.

Reflecție Clamăm adesea, și pe bună dreptate cheltuielile mari pe care învățământul *burghezo-moșieresc* le pretindea unei familii într-un an școlar, dar întreb: copilul respectiv își mai putea permite să comunice părinților c-a rămas corigent sau repetent știind efortul ce s-a făcut pentru el? Își mai permitea să sfideze profesorii și atâtea libertăți câte îi oferă *învățământul degeaba*?

Autorul își substituiează jurnalul **însemnări, note, frământări** așa că mare parte din conținutul lui este consacrat frământărilor, trăirilor sale subiective, pasionale, sentimentale, amoroase. Dintre colegii de cancelarie se înțelegea mai bine cu părintele Nicolae Conduratu pe care-l apreciază pentru cinstea și corectitudinea lui exemplară. Deseori îl vizitează acasă și cum părintele avea trei fete profesorul se simte bine în compania lor. *Simt că de C-ți (Condurați, ad. n.) mă leagă sentimente serioase care mă țin zile aici, când aș fi putut, în alte împrejurări pleca între ai mei. A-i vedea e o plăcere pentru mine, a nu-i vedea înseamnă a fi cu gândul tot la ei (p.237).*

Mă așteptam să întâlnesc în acest jurnal zarva orașului, freamătul comunității, evenimentele care marcau letargia orașului, prezența autorităților în viața școlii, festivitățile sub anumite pretexte, balurile de la primărie, cu ținutele elegante ale doamnelor și cu prezența crocantă a ofițerimii din garnizoana orașului. Nimic din toate aceste așteptări. Avem însă descrisă cu exactitate viața școlii cu ticăloșiile unui director

liberal și cu slaba preocupare pentru performanță a colectivului didactic.

Apoi, notațiile își pierd rigoarea și consecvența. La 1 ianuarie 1929 este promovat în funcția de director al liceului tecucean, dar exact acest an nu este comentat în jurnalul său. Anul 1927 este expedit în 6 pagini de notații, anul 1928 în 10 pagini, (consacrate cu precădere învolburatelor sale frământări afectiv-emoționale și bunelor relații cu familia Conduratu, după care sare direct la anul 1938 când episodul tecucean devenise deja istorie. În septembrie 1932 primește transferul la Liceul *Nicolae Bălcescu* din Brăila.

În prefața cărții, editoarea Ghena Pricop recunoaște că din cele 19 caiete de jurnal, n-a editat decât 16 întrucât trei dintre ele, exact intervalul 1929-1931 conțin *frânturi de suflet* și constituie partea sentimentală a jurnalului.

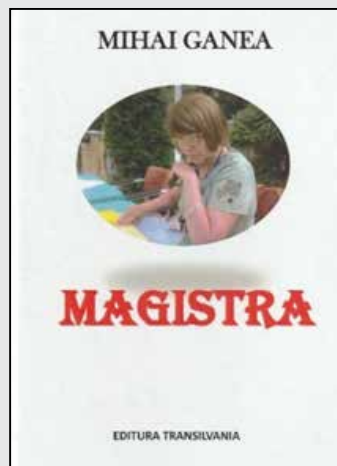
Nepotul profesorului, Daniel Eduard Dianescu, cel ce a donat Muzeului brăilean manuscrisul jurnalului, a donat totodată și multe scrisori de-ale profesorului și nu cred că-i lipsit de importanță cercetarea lor. Este perioada cea mai aridă din istoria Tecuciului, cea mai puțin acoperită de documente și nu trebuie irosit nici un izvor care ar putea aduce puțină lumină.

Oricum, cartea este interesantă, regăsim în paginile ei conștiința unui profesor aflat la început de carieră. care înțelegea să facă din profesie apostolat, dar care are de întâmpinat numeroase opreliști generate de birocratismul, corupția și platitudinea personalului, din școala tecuceană căreia voia să-i redea misiunea luminătoare.

Moș Nechifor

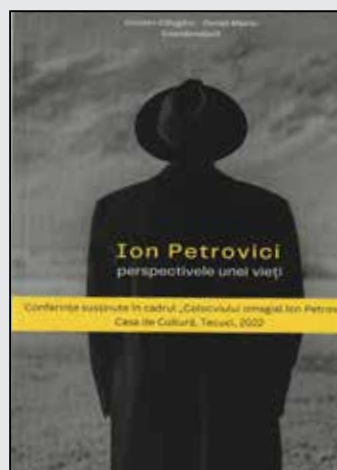
RAFTUL DE CĂRȚI NOI PRIMATE LA REDACȚIE

*Roman evocare biografică a disidenței
Virginia Paraschiv*

*Adevăruri și legende despre familia celebră
Cincu*

*Comunicări la „Colocviul omagial” dedicat
marelui filosof român*

► Ionel NECULA

BUCURIA LECTURII

LUMINIȚA ZAHARIA ȘI FENOMEOLOGIA NOROCULUI

Necunoscută, Luminița Zaharia, nu mi-a fost niciodată. I-am găsit deseori numele, uneori și grupaje lirice prin reviste, dar o carte care să mă fixeze într-o idee, într-o opinie, într-o înțelegere de ansamblu a demersului său liric, n-am avut niciodată. Acum, dacă tot mi-a oferit ultimul său volum, **Regina trifoilului** (Editura Neuma, Cluj, 2023) încerc să dau seama despre carte și, desigur, despre autoare.

Din bibliografia inserată la finalul cărții, aflu că este autoarea a peste 20 de volume, cele mai multe de versuri, dar a scris și un roman și câteva volume de proză scurtă. Unele din volumele menționate sunt antologii, ceea ce înseamnă că autoarea a înțeles și și-a evaluat repede valoarea dispunerilor sale lirice.

Tot o antologie lirică este și volumul ce-a ajuns pe masa mea de lectură și pe care mi-am propus să-l comentez în aceste rânduri marginale. Imaginea de pe copertă ne induce ideea că de fapt autoarea are în vedere trifoilul cu patru foi - singurul care aduce noroc și împlinire de destin. Cu această cheie generoasă la portativul dispunerii lirice devine evident că poeta are libertatea de a se conecta la o mare și necantona diversitate tematică și de a găsi modalitatea imagistică cea mai oportună.

Uneori se tânguie, *are toane de copil răzgâiat* sau face *dumping cu măști*, alteori se simte agresată, chiar și de sine *când trag muza de coadă/ cu zestrea hăt-ascunsă în ladă* și nu lipsește blestemul adresat celui care *iubește și lasă* - un blestem care întregește gama pedepselor din cântecul popular și-ar fi încântat-o pe Maria Tănase; *cine iubește și lasă/ la-ul din gamă/ în styxul poem/ urca-i-se laptele-n/ blânda lui mamă/*

din șansă pie-i-ar/ penultimul tren// cine iubește și lasă/ stearpă gândirea/ pogorâtă-n cuvânt/ fie-i-ar odraslă/ repetentul din clasă/ și zborul ideii/ teluric înfrânt (Cine iubește și lasă).

Ceea ce surprinde la autoare este spontaneitatea și noutatea imaginilor procesate, care o individualizează în inflația poeziei actuale, îi conferă o distincție aparte și-o legitimează ca o voce rafinată în peisajul poeziei românești. Ca orice om, este și ea în- cercată de îndoieli metafizice și chiar recunoaște feminizând indecizia măgarului lui Buridan, dar toată poezia Luminiței Zaharia - și când vorbește de izoletă, și când încearcă o resetare a sorții, și când glosează pe ideea propriei corporalități - este infuzată cu tentații metafizice. Conferă, e drept, statut de pretext poetic oricărui fapt de viață, dar caută

totdeauna esența, caută înaltul și adâncul lucrului adus în partitură poetică.

A găsit trifoilul norocos? Nici vorbă, îl avea deja. Avea sămânța și n-a trebuit decât să-l cultive, să-l pună în rosturi și în noime lirice. A făcut--o cu atâta patos și talent că i-a ieșit o adevărată plantație. Nu i-a mai rămas decât să se încoroneze ca regină peste toată întinderea. Și, ca orice rege cu destin refuză să îndure istoria, să-i suporte capriciile bezmetice, preferă s-o facă, mai precis s-o refacă, să-i picure un strop de glazură, de candoare, s-o facă mai ușor de îndurat.

O felicit pe autoare pentru că mi-a prilejuit această bucurie a lecturii și mi-ar pare bine să aud că această carte s-a bucurat de-o recunoaștere publică și-a fost recunoscută de breasla scriitorilor.

RAFTUL DE CARTE. CARNET EDITORIAL

UN „PRIETEN DEFINITIV” - CU DREPT DE AUTOR PREFERAT: TĂNASE DĂNĂILĂ, ASPIRAȚII TRANSPARENTE

(Editura UZP, București, 2023)

► Adrian RACARU

Aspirații transparente, este titlul volumului, prietenos în spirit și în perspectivă providențial, pe care neîmblânzitul și dedicatul căutător de haruri, Tănase Dănăilă, l-a așezat în pridvorul lecturii, ca pe o pâine pentru benedicție, acum când vinul pentru împărtășanie s-a limpezit pentru mărturisiri. Prezentarea beletristică și clădirea stilistică a tomului este captivantă. Prin coperta norocos inspirată și în fond prin conținut, ne sugerează ce a fost și ce este cartea: Capela *Retină* a Cuvintelor. Aici sub boltitele frunți se coboară pentru cei aleși duhul binecuvântat al scrisului și tot aici „grămăticii” strâng mărturii de credință, de frumos și de adevăr căutat și relevat ca și-n episodul de față!

Transparența aspirațiilor lui Tănase Dănăilă, „*prin fiorul alb al interiorului*”, precizat, ne încântă și ne tulbură dar și ne poartă printre cărți ca să tragem cu ochiul la transparența cu sclipiri de orbire, zornăită în „Jocul cu mărgelile de sticlă” a lui Hermann Hesse unde găsim „puterea în plus”, invocată de T. D., în *Cuvântul autorului*, putere care: „*îl dezvăluie indubitabil nu numai pe autorul unic și propriu-zis, ci și chipul limpede al acestuia tocmai în persoana celui care a introdus modificarea, care a fost instrumentul transformării și al perfecționării*”; aceasta pare a fi și rețeta care a aromat compoziția *Aspirațiilor* spre transparență! Demersul privit în ansamblu devine slujire și eseistul ca un prelat ne prezintă textele și pe autorii preferați, într-o meșterită căutare a consacrării. Tase este un om credincios, cu o știință educată a lecturii, practicant ortodox al prieteniei și al zicerii: „Cine poate să facă un bine și nu-l face, păcătuiește”. Sigur că mai sunt și alte modalități de a păcătui, pe care autorul le știe: „*Nu, nu am fost obiectiv, cum de altfel exprimările noastre, sub toate formele, sunt subiective.*” Binevoitor! Citind ineditele introduceri: poeme, fragmente de proză, mărturisiri ale autorilor; apoi aprinsele portretele lucrute pictural în tehnica tropilor; vibrantele

prezentări ale volumelor studiate; comentările urzite afectuos și compensate cu suflu poetic; citind și recitind, scriitura este atât de agreabilă că parcă îl aud șoptind pe Marin Sorescu: „*Ușor cu pianul pe scări*”; și se și încruntă șugubăt: „*O literatură în plină desfășurare este un mare spectacol. Ca o vânătoare, unde criticul are rol de hăitaș: gonește, țipă, se agită și scoate în lumină, dar nu ochește și nu ucide. (Ucigătoare și impecabilă e numai vremea, trecerea vremii care cerne și mătură)*”

Așa că înțelegi și cu tâlc previzibil să ne întoarcem la prefața volumului - *File de istorie literară*- și „*să jucăm șotron(literar) din carte în carte!*” cum ne sfătuiește subtil criticul literar A.G. Secară, ca să deslușim volumul.

Și la lumina căutărilor „din carte în carte” mărgelile scrisului au sclipiri de diamant. Din

definițiile oferite de dicționarul limbii române reținem: „*Diamant - cel mai mic corp de litere de tipar, de patru puncte tipografice*”.

Aspirațiile transparente –deducem că sunt de fapt, ca orice scriere asumată, o criptografică învățare a jocului cu mărgelile scripturii. Șiragurile au fost selectate de la 40 de autori, și alese din peste 60 de cărți spre încrustare și reînșirare cu talente de bijutier literar. *Ludi magister* Tănase Dănăilă gospodărește bine scrierile, și atent treieră la batoza lecturii tot ce ajunge la el, încărcat în corlata cărților! Chiar face în câteva rânduri referire la snopi, ca să fim cu băgare de seamă, de la început ni se spune că avem „ un snop de considerații despre cărți și oameni sau despre oameni și cărțile lor”. Și credem sincer că a ales să ne ofere, de la selectorul critic, doar numai ceia ce, a intuit că are pornire abilă, aptitudine adecvată și tărie miraculoasă de dănuire. Nu voi *secera* citate și nume, ca să nu supăr și să nu creeze polemici. Îi cunosc aproape pe toți cei prezenți în volum și îmi exprim recunoștința, să-mi permită, să le rămân prieten.

Dar din darul „bucuriilor trecute”, din partea a treia a volumului, *In memoriam*, voi consemna într-o laconică tristețe titlurile:

* Poetul DUMITRU PRICOP/ a terminat de murit; ALCĂTUIREA MEA DE PRINȚ VRÂNCEAN

* Un cetățean al cerului/ TRĂIAN NICOLA/ S-a dezbrăcat de trup și s-a ascuns în cuvinte

* Dr. CONSTANTIN TEODORESCU/ Viața e temporară, faptele pot fi eterne

* Regele metaforei s-a îmbrăcat în veșnicie/ FĂNUȘ NEAGU/ Îngerul l-a strigat – și a fost ultima strigare

* Poetul DIONISIE DUMA a plecat/ Întru lumina zărilor curate!

* A plecat un Om a rămas un Poet,/ CALISTRAT COSTIN

* NICOLAE DABIJA a plecat/ De ce n-ai mai rămas?

* DAN MATEESCU/ Moartea – un ceasornic care ne măsoară destrămarea

* S-a mai stins o stea/ MARIELA FILIȚĂ

* Savantul NICOLAE PAVEL/ a primit pașaport pentru cer

„Aspirații transparente” este o carte împlinită din cărți, și este, remarcăm și o poliță de asigurare biografică, pentru Tănase Dănăilă, care are focalizată apetența, pe fluctuația valorilor de trafic editorial!

„Aspirații transparente”, vine cu valoarea convertibilă prin lectură la contemplare, așa cum sugerează desenul de pe copertă: mâna care cheamă, mâna care răspunde. Ca să cauți și să găsești întâlnirile în carte. Inedit și seducător!

Grăbit vine întrebarea părtașă: Cine, pe cine, înalță? Și ne iscodește întrebarea severă:

Cine, pe cine, transformă?

Iată ce ne spune Jorge Luis Borges în „ Borges despre Borges”: *Noi avem cărțile și aceste cărți sunt de fapt vise și, de fiecare dată când recitim o carte, cartea s-a schimbat puțin, iar noi ne-am schimbat puțin la rândul nostru.*

*Mască
românească la
Carnavalul de la
Veneția*

► Vladimir RADU

LIMBA ROMÂNĂ ÎN UZ

CAPCANE ALE LIMBII ROMÂNE

Acceptarea de către Editura CORINT Educațional de a tipări cartea profesorului Gheorghe Vasilache este o dovadă a preocupărilor și interesului școlii românești pentru cultivarea limbii naționale. La nivelul dezideratelor toate lucrurile stau bine dar la „implementarea” normelor stăm prost. Apariția DOOM 3, a GALR și a DEX ar fi trebuit să conducă spre o mișcare „de masă” în rândul profesorilor de limba română, a dascălilor în genere. Din păcate lucrurile stau cu totul altfel: motivăm ușor lipsa de interes, cedarea acestui atribut al identității naționale sub influența globalismului, anglicizând (adesea exagerat!) prin preluarea cu snobism a termenilor de jargon (sau chiar a unor argouri internaționalizate) odată cu necesara terminologie științifică și tehnologică. Credem că eroina lui Alecsandri, semidocta Cucoană Chirița, ar deveni „virală” dacă toată încărcătura franco-moldavă a replicilor sale s-ar transpune în „romgleza” contemporană promovată de întregul ansamblu comunicațional din țara noastră.

Printre „apărătorii” curățeniei limbii române, dincolo și dincoace de marii noștri scriitori clasici Eminescu și Caragiale, lingviștii Al. Rosetti, Iorgu Iordan, Ion Coteanu ori Theodor Hristea, președinții Academiei Române, Eugen Simion, Ioan Aurel Pop, am putea înșirui nume celebre și opere științifice extrem de valoroase.

Importantă ni se pare întrebarea: Cine are puterea de a transpune aspectele teoretice în deprinderi practice și abilități de exprimare corectă, clară, nuanțată pentru generația tânără? Răspunsul e unul cunoscut: Școala. Dar școala de astăzi își dispersează eforturile pe cu totul alte coordonate (proiecte europene, programe tematice de studii, voluntariate, oportunități imediate etc.). E mare nevoie (nu din când în când, ci permanent !) să veghem la păstrarea și îngrijirea limbii noastre. Un asemenea demers îl face profesorul Vasilache în volumul de față intitulat „Capcane ale limbii române” cu subtitlul lămuritor „Întrebări, răspunsuri, comentarii”.

Spre deosebire de lucrările academice normative, lucrarea de față se dorește un „consilier” al școlarului pe care dascălul cu atâta experiență la catedră îl poartă cu răbdare printre unele dificultăți și „capcane” ale rostirii și scrierii în limba noastră, comoară moștenită din străbuni. Grupată pe cele patru mari părți (Aspecte fonetice, Aspecte lexicale, Chestiuni de morfosintaxă, Acorduri și dezacorduri gramaticale), minuțios întocmită, cu o ancadatură teoretică strict necesară prin definirea conceptelor lingvistice, lucrarea operează cu exemple concrete, selectate din practici situaționale bine cunoscute și îndelung aflate sub observația autorului.

Între cauzele abaterilor de la normele ortoepice, ortografice, gramaticale, lexicale și -de ce nu?!- etimologice ale limbii noastre literare, menționăm, alături de autorul ghidului în discuție: lipsa unor cunoștințe temeinice într-un domeniu de referință, necunoașterea sensurilor unor cuvinte și expresii ori locuțiuni, nesiguranță care conduce spre confuziile paronimice ori către pleonasme. Să

amintim și insuficiența/autosuficiența! Însușirii limbii engleze la care se recurge în mod inadecvat și total ne-necesar deschizând calea spre ceea ce lingviștii numesc „barbarismele”. Acestor aspecte li se alătură lipsa lecturilor de orice natură, fapt care limitează capacitatea de înțelegere a termenilor (simptome de *analfabetism funcțional!*), a sensurilor secundare, a sinonimiei, vocabularul individual insuficient pentru exprimarea clară a intențiilor, gândurilor și sentimentelor celui care se exprimă oral sau în scris. Dăunătoare este și respingerea uneori agresivă a expresiilor idiomatice (cele specifice unei anumite limbi, în speță limba română) care pot fi considerate „sarea și piperul și dulceața” limbii noastre. Asistăm la o dramatică rupere a legăturilor între generațiile de copii-părinți-bunici. Mai adăugăm o cauză gravă: insuficienta socializare directă între indivizi tineri și supralicitarea „device-urilor” comunicaționale din familia calculator, telefon mobil, chat, rețele administrate internațional etc. Multe dintre aceste inconveniente au la bază inexistența unor prevederi legislative aspre dar necesare, pentru a sancționa abaterile grave de la normele limbii naționale, comparativ cu măsuri similare referitoare la circulația auto, regimul arhitectural al construcțiilor, consumul unor substanțe interzise ș.a.

Toate capitolele și subcapitolele volumului „Capcane ale limbii române” se constituie ca un ghid/îndrumar de exprimare corectă și insistă pe evitarea unor situații mai mult decât jenante, descalificante în cazul unor personaje cu expunere mare (excesivă uneori!) în mass-media națională: politicieni, sportivi, cântăreți, vedete, formatori de opinie, care nu găsesc de cele mai multe ori „cuvântul ce exprimă adevărul” – cum scria Eminescu, nu reușesc să exprime exact ceea ce gândesc ori intenționează să comunice. Consultarea lucrării de față ar reduce astfel de situații. Oferim câteva exemple din cuprinsul cărții: pronunțăm cu *cs* sau cu *gz* cuvinte precum *examen*, *exemplu*, *auxiliar*, *a excava*, *existență?*, accentuăm corect sau greșit când rostim cuvintele, *butelie* sau *butelie*, *prepeliță* sau *prepelită*, *Morariu*, *Pădurariu*, *Olarju* sau *Morariu*, *Pădurariu*, *Olarju?*; reușim să evităm confuzia unor cuvinte precum: *a apropiat*-*a apropiat*, *anuar-anual*, *forțat-fortuit*, *visе-visuri* etc.? Pagini generoase în exemple sunt dedicate capcanelor care poartă numele de „atracție paronimică”, folosirea improprie a termenilor în construcții pleonastice sau tautologice: *un insecticid care omoară insectele*, *am văzut cu ochii mei*, *un gălbenuș de ou*, *un mic iepuraș*, *gestul său este un gest iresponsabil* ș.a. Sunt cu precădere abordate chestiuni de morfosintaxă, în special prevederi referitoare la categoriile de verbe cu forme de conjugare ce ridică unele probleme vorbitorului ori

scriitorului grăbit: *precede* sau *precedă*, *nu se merită* ori *nu merită*, *cheltuie*/*cheltuiește*, *copie* sau *copiază* ș.a. Un spațiu consistent este alocat chestiunilor despre frecvența dezacordurilor în exprimare și sugestii/soluții ca acestea să fie evitate.

Autorul însuși precizează în *Cuvântul înainte* că lucrarea aceasta „își propune să selecteze cele mai frecvente întrebări ale cititorilor referitoare la exprimarea cât mai corectă și mai convingătoare în limba română, cărora să le dea răspunsurile așteptate, simple și concise, contribuind astfel la eliminarea multor confuzii sau incertitudini lexico-gramaticale ale acestora.” Demersul profesorului Vasilache, plasat în continuarea altor lucrări proprii, precum „Ghid de ortografie, ortoepie și morfosintaxă a limbii române. Exerciții și soluții”, 2011, Editura Polirom, dezvoltă și nuanțează problematica limbii române în uzul curent, cu aspecte noi, în corelare cu apariția noului DOOM3. Volumul are o generoasă postfață în care sunt consemnate câteva aprecieri ale unor cunoscute personalități gălățene. Conf. univ. Dr. Gheorghe Lateș, de la Universitatea „Danubius” notează: „Sacerdot al scrierii corecte a limbii române, profesorul Gh. Vasilache rămâne pe mai departe un paznic de far într-un univers în continuă mișcare.”

Doamna Conf. univ. Dr. Nicoleta Crânganu, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați atrage atenția că: „În contextul în care invocata libertate de exprimare s-a convertit într-o libertate de utilizare a limbii și a normei gramaticale, lucrarea de față reprezintă un document reglator[...]”. La rândul lor, apreciații slujitori ai catedrei și ai condeiului, domnii profesori Vasile Leonte și Viorel Dinescu, punctează câteva dintre implicațiile teoretice și cu precădere practice ale acestui volum. Ne alăturăm acestora, subliniind încă o dată strădania profesorului Gh. Vasilache de a continua demersurile întru respectarea limbii române prin publicarea unor lucrări de utilitate imediată, zilnică și în orice context situațional s-ar afla cel care utilizează oral sau în scris româna, înscrisă între limbile cu statut onorant și deplină recunoaștere europeană. Apărută în condiții tipografice remarcabile la prestigioasa Editură Corint, cartea numără 175 de pagini în care cititorul are posibilitatea să găsească răspunsuri la multe dintre întrebările despre corectitudinea exprimării în limba română. Revista noastră, Tecuciul literar-artistic, a găzduit și va continua să publice număr de număr studii și articole semnate de domnul profesor Vasilache. Așteptăm cu interes viitoarele volume.

MUZICĂ VECHĂ ȘI TALENTE POETICE TINERE

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „COSTACHE CONACHI”

Ediția a XXXI-a, Tecuci, 2023

Acest Festival, născut din dragoste pentru cultura română, aici în provincie, la Tecuci, a făcut ca poezia să strălucească deplin și neîncorsetată, încredințându-ne de necesitatea demersului nostru cultural. Cele două secțiuni ale concursului nostru au adunat 29 de participanți la categoria „Grupaj de poezie” și 15 manuscrite pentru categoria „Debut în volum”.

Membrii juriului acestei ediții au fost:

*Doamna prof. **Livia Iacob**, lector dr. în cadrul Departamentului de Română, Jurnalism, Științe ale comunicării și Literatură Comparată, la Facultatea de Litere a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, poetă, membră a Cenaclului Junimea din Iași.

* **Florina Zaharia**, președinta filialei Sud-Est a Uniunii Scriitorilor din România, absolventă a Facultății de Litere a Universității „Dunărea de Jos”, secția română – engleză. Membră a Uniunii Scriitorilor din România (USR) din anul 2000, cu peste 40 de premii literare la festivaluri naționale și internaționale de poezie, în prezent redactor-șef al revistei „Dunărea de Jos” Galați.

***Prof. Viorel Dinescu**, membru al breslei scriitorilor, dar și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, Basarabia și Bucovina. Despre poezia acestuia s-a spus că pare a fi o geometrie...

literară, ce caută soluții pentru a înțelege sensul vieții”. În cele aproape patru decenii de poezie, Viorel Dinescu a semnat douăzeci și patru de volume. Domnia sa este poetul care a atras atenția scriitorului și criticului literar Eugen Barbu (1924-1993), încă de la debut. În 1985, amintitul scriitor remarcă faptul că poezia lui Viorel Dinescu este îmbrăcată în „versuri nobile”. „*Ne aflăm cu acest poet într-un Rai cu porțile foarte strâmte și „el poate fi numit un muzician al tăcerii... Vă încredințez că de la poetul Ioan Alexandru, nu am mai găsit la niciun poet un cântec spus cu gura închisă atât de frumos...”*, (Eugen Barbu, în periodical *Săptămâna* în 1985).

Tecucenii iubitori de poezie s-au simțit onorați de prezența acestor personalități ale lumii literare actuale la această ediție!

Prima zi a festivalului-concurs a început cu două ateliere de creație și receptare a textului poetic. Unul dintre ele s-a desfășurat la Muzeul „Teodor Cincu” sub genericul **Modalități eficiente de receptare a textului poetic** și a fost condus de dl. prof. Radu Vladimir, având ca participanți pe elevii și profesorii Liceului industrial „Elena Caragiani”, iar al doilea atelier a avut loc la Casa de Cultură și le-a avut ca moderatoare pe Mihaela Gudană, prozatoare și Dorina Vârlan, creatoare

de poezie, ambele cu volume publicate și ambele membre ale Cenaclului literar „Calistrat Hogaș”. Tema dezbaterilor a fost: **Creația poetică – meșteșug și inspirație.**

Omagierea poetului de la Țigănești.

O evocare cu totul originală și interesantă ca abordare științifică despre viața, activitatea literară și ecourile **creației poetului Costache Conachi** a susținut doamna lector universitar dr. Livia Iacob. În context s-a amintit despre contribuția esențială a **poetului Lucian Vasiliu**, redactor-șef al revistelor *Dacia literară*, *Scriptor* și director al *Editurii Junimea* din Iași, la derularea concursurilor și manifestărilor din cadrul celor 30 de ediții anterioare ale Festivalului Național de Poezie, o emblemă a valorificării tinerelor talente din generația actuală de creatori de poezie.

Lansare de carte. Tot în prima seară a Festivalului a avut loc lansarea volumului de versuri „*Trepte de nisip*” al tânărului poet **Cătălin Dumitrescu**. Prezentarea cărții a fost făcută de dl. prof. Radu Vladimir, unul dintre cei care au susținut prin participare directă de-a lungul edițiilor, derularea evenimentelor Festivalului, alături de cunoscuții scriitori Constantin Oancă și Tănase Dănăilă, membri ai Cenaclului Literar al Casei de Cultură din Tecuci.

Concert de muzică veche. Pentru a-l cinsti cum se cuvine pe Costache Conachi, patronul spiritual al festivalului nostru, managerul Casei Municipale de Cultură, dl. Cristian Călugăru, a invitat la Tecuci, **trupa „Trei Parale”**, o formație ce reînvie muzica veche românească din perioada secolelor XVIII-XIX. Prin abordarea cât se poate de serioasă, etnomuzicologică, a unor muzici în bună parte uitate, sau transformate de-a lungul veacurilor, grupul acesta a reușit să se situeze într-o zonă care atrage un public variat, de la profesioniști, până la amatorii de curiozități cu o savoare exotică.

Un rol important în acest sens îl are **Florin Iordan**, etnomuzicolog în cadrul Muzeului Țăranului Român din București și conducător al formației. El ne-a declarat că în alcătuirea repertoriului sau conturarea stilului interpretativ, membrii formației se bazează pe folosirea unor modalități de cunoaștere cum ar fi expedițiile prin sate și lucrul cu diverși muzicanți bătrâni, audierea unor înregistrări vechi de teren realizate de Constantin Brăiloiu sau Bela Bartok, documentarea din diverse volume de folclor muzical, studiul unor transcripții de secol al XIX-lea. Noi am delectat audiența numeroasă adăugând înregistrări cu câteva dintre creațiile cantautorului local, Mircea Căliuanu, melodii în spiritul epocii lui Conachi, „meșteșugar al stihurilor românești”, cel pe care criticul literar Eugen Simion îl situa la loc de cinste în perioada de început a liricii noastre numite metaforic „Dimineața poezilor”.

Spectatorii au savurat din plin această alăturare de versuri și muzică. Artiștii muzicieni ai trupei „Trei Parale” folosesc instrumente vechi aproape dispărute în mediul tradițional și puțin folosite în lumea contemporană urbană: *diverse fluieri (fluierul ciobănesc, cavatul, fluierul fără dop, fluierul gemănat, tilinca), cobza, cimpoiul, viola, drâmba, diverse instrumente de percuție (toba, vuvă, daireaua)*. Interpreții Florin Iordan la cobză și cimpoi, Danil Pop - voce, fluier, dairea, Mihai Balabaș la vioară și Beatrice Iordan la cobză și contrabas au primit aplauze prelungite din partea spectatorilor de toate vârstele găzduiți în număr mare sub arcadele impozante ale clădirii.

În a doua zi a festivalului, după o benefică întâlnire a iubitorilor de poezie cu cei doi poeți membri ai juriului, Viorel Dinescu și Florina Zaharia, participanții, publicul și concurenții s-au adunat la bustul poetului Costache Conachi din Parcul Central al orașului (există o Alee a personalităților locale dăltuite în piatră de sculptorul Dan Mateescu). Aici s-au depus jerbe de flori, s-au evocat prin versuri și note de cronicar, viața, demnitățile și creația literară a acestei personalități aparținând iluminismului românesc. Și tot în acest spațiu simbolic s-au

înmănat premiile celor desemnați drept câștigători ai acestei ediții:

A. La categoria „**GRUPAJ DE POEZIE**” **locul I** i s-a acordat lui **Iustin Botnariuc, din Botoșani, locul al II-lea, lui Bogdan Istrate, din Iași, locul al III-lea, Dianei Maroșan din Timișoara**. Mențiuoni au obținut din partea Juriului: Adela Șulea din Suceava, Gheorghe Gherman din Iași și Roxana Ilie, din Suceava.

B. La categoria „**DEBUT ÎN VOLUM**”, **Marele premiu** s-a atribuit talentatei poete **Marinela Tcaci, din Suceava**. Pe **locul al II-lea** s-a clasat **Adrian Aghiorghesei din Iași**. Drept prețuire și apreciere a valorii concurenților și a Festivalului Conachi la nivel național, ambii poeți vor beneficia de tipărirea creațiilor lor în volum de debut la Editura Junimea din Iași. Sunt nume de creatori de literatură cu siguranță vom mai auzi, așa cum s-a întâmplat cu toți ceilalți câștigători ai edițiilor anterioare pe care astăzi îi găzduiesc prestigioase reviste din țară ori din diaspora.

Cu siguranță această a XXXI-a ediție a dus tradiția Festivalului „Costache Conachi” mai departe, contribuind la promovarea tinerelor talente literare naționale, păstrându-se în seria activităților culturale cu o înaltă ținută valorică.

POESIS

URCÂND ȘI COBORÂND „TREPTELE DE NISIP” ALE POEZIEI

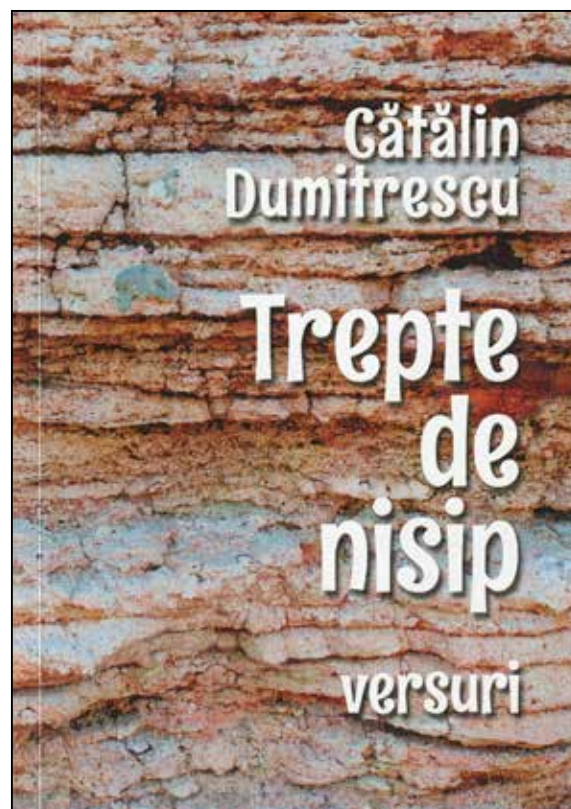
► Vladimir RADU

Îndrăzneala de a propune cititorilor un volum de poezie contemporană presupune asumarea unor riscuri de natură în primul rând estetică și abia mai apoi de conveniențe ce țin strict de literatură. Gusturile în artă în general și în poezie în mod special, pot fi diverse de la elogieri până la atitudini rezervate. De aceea pornim demersul nostru de a ne apropia (așa cum au făcut-o mai înainte câțiva confrați de condei ai autorului Cătălin Dumitrescu în prefațarea volumelor anterioare) de esența ideatică și valențele estetice ale creațiilor sale recente, cu intenția de a invita cititorul la o lectură atentă integrală a paginilor volumului de față intitulat sugestiv „TREPTE DE NISIP”.

O scurtă trecere în revistă a volumelor deja publicate se cuvine a fi făcută cu rigoarea unui cronicar atent la apariția, confirmarea și căile creației unui poet care aspiră la consacrarea într-un spațiu cultural-artistic generos, așa cum este cel al Ținutului acesta sud-moldav al Tecuciului:

„*Clepsidra albastră*”, 2017, volumul de debut a fost urmat de poemele reunite sub titlul „*Pajul de nisip*”, 2018. Într-o similaritate conceptuală, al treilea volum de versuri intitulat „*perdele de nisip*”, a apărut în 2021 la aceeași generoasă editură InfoRapArt, sub îngrijirea și cu girul lui Petre Rău. În întregul său areal inspirațional, autorul pare a privi fermecat o înșiruire expozițională cu lucrări migălos înălțate la malul mării dintr-un nisip fin, lucrări artistice de mare impact dar sortite risipirii la primul val, la prima trecere a unui turist neatent și insensibil la valențele artistice și la strădania pe care le presupune modelarea unui castel, unui chip, unor aripi de păsări, a unor simboluri hărăzite din start efemerului.

Același sentiment ne va marca și după lectura prezentului volum în care *trepte* sugerează deopotrivă urcușuri și coborâșuri ale Omului și ale Creatorului de „cuvinte potrivite”. Să fie vorba despre o continuitate în viziunea

poetică pe care, cu mult curaj și cu o sinceritate debordantă, ne-o oferă poetul Cătălin Dumitrescu? Vom descoperi un univers tematic redundant dar reinterpretat prin structuri și redimensionări lirice conceptuale și prozodice? Vă invit să optați pentru una sau alta dintre posibilități.

TREPTE DE NISIP include aproape 80 de titluri de poezie sinceră, curată lingvistic, curajoasă stilistic, bogată și diversă tematic. Un lector atent și lipsit de orice idee preconcepțată poate savura în liniștea unui răgaz din zbuciumul zilnic al unei existențe trepidante sau obscure, versuri cu o încărcătură dulce-amăruie de sentimente și idei încredințate hârtiei de tânărul poet hărăzit cu talent și imaginație.

Dacă termenii „nisip” și „clepsidră” acaparaseră inventarul de motive în volumele anterioare, iată că nu mai apar acum obsesiv în

nici măcar unul dintre titlurile înșiruite la Cuprins. Ele rămân însă o prezență activă și constant elocventă în conținutul versurilor, semn al unei continuități imagistice de care autorul este conștient și mereu preocupat.

Lectura integrală a volumului, reluată cu un ochi avizat al celui care prețuiește poezia ca modalitate sintetică de exprimare a sentimentelor, gândurilor și conceptelor unui autor liric subiectiv, relevă că volumul acesta dispune de o bogăție tematică impresionantă. De la evocarea naturii prin anotimpuri și peisaje alcătuitoare, suport pentru cuplul erotic omniprezent, la evocarea unor portrete ori a unor scene din cotidian, de la predominanța cufundare a poetului „cu dor de iluzii” la meditația filozofică asupra tentației onirice umane proiectate în eternitate „Pe celălalt tărâm visul omului e o lumină” (*Priveghi*)

Accidental sau conjunctural răzbat și ecouri ale contemporaneității cu problemele ei dramatice precum războiul de lângă noi ori tablouri umane din cotidianul imediat.

De la o arie tematică la alta, paleta imagistică se îmbogățește fără a abandona un anume fir călăuzitor, aproape de estetica „vetustă” – ar spune unii! – a romantismului. Un romantism mult întârziat și adecvat condiției actuale, ca răspuns la vestita întrebare retorică „Unde ni sunt visătorii?” lată-i, trăiesc lângă noi, printre noi, cu noi laolaltă și nu avem totdeauna timp să-i ascultăm, să le înțelegem aspirațiile, nici pe cele morale, nici pe cele spirituale, nici pe cele sentimentale. Ne rezumăm adesea la dimensiunea materială a existenței noastre efemere...

A încerca oarece grupări de motive literare prezente în țesătura contextuală a versurilor constituie un demers aproape imposibil, dată fiind diversitatea acestora de la o creație la alta. Perechea de îndrăgostiți, cu predominanța eului poetic în ipostază masculină deține de departe întâietatea în coordonatele intertextuale și lexicale. Iubirea cu avatarurile și meandrele ei se mărturisește cu greu într-un dialog imaginar voit transmis la modul direct, cu adresare la o persoană a doua, un „Tu” mereu absent, mereu fermecător prin detalii și elemente de portret fizic, vestimentar, cu gesturi tandre și atitudini dezinhibante: „Ești frumoasă/ Ca un zâmbet!”, comparația surprinzătoare cu „o toamnă franceză la Versailles”, detaliind: cu „pantofii tăi ruginii, gulerul cafeniu”, comparații diluându-se în metafore „zeitate de nisip”, „străvezie cămașa ta albă” ș.a. Nu lipsesc din arsenalul eului liric

îndrăgostit nebunește câteva detalii din estetica expresionistă: „Îți jur pe un inel”, vom urca pe munți de tăceri” (*Asfalt*), „Numele tău de pe inima mea/Nu îl va șterge nimeni” (*Toamnă*). Uneori chiar în cuprinsul aceleiași poezii alternează iluzia cu realitatea, cei doi coborând în arena iubirii precum „în corida noastră de iluzii, imagini și patimi” (*Vâslașul*). Din toate strofele dedicate iubirii necondiționate răzbate regretul, reproșul, deziluzia: „Mă amăgești cu daruri fără sens” rostind „pe de rost vorbe de-alint” (*Vizita*). Înstrăinarea, depărtarea, uitarea, amăgirea provoacă accente de revoltă, de neputință adesea, încât ființa respectată și iubită rămâne tot mai mult un mister” (*Capela*), destinul „căutat în ceașca de cafea și gândurile nu-i mai pot fi citite”, și de aceea mărturisirea zbulciumului sufletesc trezește forța masculină în dorința ei de împlinire: „Aș vrea să fiu Demiurgul/Viselor tale” (*Zarvă*). Urcușul și coborâșul reiterează încercările omenești în versul „pașii mei coboară în trepte”, cu toate că titlul volumului și întreaga lui arhitectură prozodică și valorică sugerează cu claritate treptele unui urcuș sisific, pe niște trepte de nisip, mereu încercat în ciuda tuturor piedicilor.

Reluarea laitmotivului „de nisip” se face într-un context mai larg subordonat ideii de Timp în poeme precum *Pe clipa mea*, *Trepte*, *Urme*, sau *Final* care plasează ca ultim vers „Aleg într-un final tăcerea!”

Dar nu putem eluda faptul că pe alocuri -ce-i drept cam difuz!- am descoperit și alte teme și motive de mare concentrare ideatică precum războiul de lângă noi, viața și moartea, asprile vieții de zi cu zi, toate poemele apelând la o versificație îndrăznească între clasic și modern, cu strofe de mărimi variabile, majoritar catrene dar și terține ori discursuri lirice continue. Structura bazată pe elemente redundante, repetitive și simetrii poetice cu efecte dramatice precum în poezia *Lipsă* (Lipsă aur...Lipsă nisip...Lipsă tu...Lipsă eu). Se apelează la tehnica adresării directe, confesiunea articulându-se într-un dialog permanent marcat de verbele de mișcare: alergă, treci, te porți, mă minți, mă amăgești, prin întrebări retorice „De ce mă minți, frunză?” (*O frunză*).

Ne-am îngăduit, în cele de mai sus, o privire de ansamblu asupra talentului acestui autor încă puțin cunoscut în rândul publicului larg. Se așteaptă o prezență a creațiilor sale poetice în paginile mai multor reviste de cultură care promovează valori literare autentice.

Lectură plăcută, dragi iubitori de poezie!

TRADIȚII ROMÂNEȘTI

SĂRBĂTORI ȘI TRADIȚII DE IARNĂ ÎN ȚARA DE JOS A MOLDOVEI

► Paul BUȚA

Când vorbim de **Sărbătorile de iarnă** oamenii se gândesc la frumusețea, fastul și hazul obiceiurilor, la bucuria întâlnirii cu cei dragi și la mesele îmbelșugate din această perioadă. Puțini însă știu câtă muncă, timp și grijă se află în spatele pregătirii acestor evenimente.

Perioada preschimbării anului care începe de la Ajunul Crăciunului până la Bobotează era și continuă să fie așteptată cu mare bucurie de către locuitorii satelor indiferent de vârstă, fiecare având rolul și rostul lui în desfășurarea manifestărilor folclorice specifice sfârșitului de an. Dacă pentru cei mici bucuria sărbătorilor începea cu vestirea Nașterii Domnului, când în dimineața zilei de ajun începeau să umble prin sat cu „Nețâlașul” umplându-și traista cu nuci, dulciuri, fructe sau covrigi, pentru cei mari pregătirile începeau încă din ziua de Sfântul Neculai (șase decembrie) când flăcăii se adunau la casa unui bătrân, de la care învățau colindele sau textele pentru plug. Atunci ei își confecționau recuzita necesară diferitelor obiceiuri – bici, harapnice, măști, veșcă din lemn cu clopoței și tălânci, buhai din coafe de lemn ș.a. Fetele și femeile nu aveau voie să participe la aceste întâlniri care erau secrete deoarece aici aveau loc întreceri și probe de bărbăție, trânte, probe de virtuoziitate în joc și chiar de băut vin, în urma cărora erau stabilite atribuțiile fiecăruia în ceată funcție de abilitățile și virtuțile fiecăruia.

Cetele de flăcăi care urmau să colinde satul erau stabilite la sfatul bătrânilor cu responsabilități și funcții precise. Erau aleși șefii cetelor, cămărași, vâtafi, zarafi, colăcari. Cei care aveau glas frumos spuneau colinda sau urătura, iar cei pricepuți la joc jucau capra, ursul, moșii sau mascații. De obicei funcțiile cele mai de cinste din ceată erau plătite de tinerii mai înstăriți, cu băutură și cu bani pentru plata lăutarilor, care îi însoțeau în alai sau care cântau la horele și balurile de peste an. Tot la sfatul bătrânilor era întregită ceata cu noi tineri supuși și ei unor probe de rezistență, obiceiul

numindu-se în zona Tecuciului „băutul hatalului”. Aceștia îi înlocuiau pe cei care se însurau și nu mai aveau voie să facă parte din ceată deoarece căpătau statutul de „însurățel”.

Femeile în această perioadă organizau clăci și șezători unde torceau lână sau cânepă, țeseau sau coseau la gherghef, ajutând de cele mai multe ori fetele de măritat să-și termine zestrea. De aceea, nu de puține ori flăcăii care știau de fiecare dată unde se adunau fetele, spre miezul nopții, veneau la ele și se încingea jocul pe melodii cântate de câte un bătrân, la cimpoi, cobză, fluier sau vioară. Flăcăii erau serviți cu vin, prăjituri, plăcintă cu bostan, gogoși sau mâncare de post - grâu sau porumb fiert puțin îndulcit, cuvașă sau sarmale. Petrecerea ținea până târziu iar munca era mai cu spor.

Pentru gospodine pregătirile începeau cu o zi înainte de Ignat când trebuiau să facă turtele, sau „scutecele Domnului” cum mai erau denumite în unele localități, din foi de plăcintă subțiri coapte pe plită, pe care cu o zi înainte de Ajunul Crăciunului le înmuiau în apă îndulcită și presărată cu nucă fărâmată și miere apoi așezate în straturi și tăiate în diferite forme iar în ziua de Ajunul Crăciunului erau date de pomană de sufletul morților.

De Ignat, bărbații erau cei care trebuiau toată ziua de dimineață, când înjunghiau porcul

Îl pârliau, îl tranșau și până seara, când carnea trebuia întinsă pe mese, la geruit, în magazii sau chilere răcoroase, iar capul, oasele și șuncile erau atârinate la grindă ca să se scurgă. De obicei la tăiatul porcului se ajutau câte doi – trei vecini sau rude iar femeile aveau grijă să facă focul la sobă să aibă în permanență apă caldă și vin firt pentru bărbații care trudeau afară în ger. Copiii zburdau prin zăpadă și se încălzeau la flacăra paielor cu care se pârlia porcul și abia așteptau să primească o bucată de șorici nu înainte ca, fără voia lor, să fie murdăriți pe la nas, de câte un moșneag mai hâtru, cu sânge de la porc și apoi urcați călare pe porcul abia opărit, ca să fie sănătoși tot anul. De a doua zi se alegea carnea și oasele și se sărau, se scoteau șuncile, se porționa slănina pentru topit și se alegea carnea pentru trandafiri (cârnați), pentru chișcă (tobă) și caltaboși și se tocau organele pentru plăcinta de jâghir (drob). Cum iernile erau destul de geroase, slănina se topea în zilele dintre Crăciun și Anul Nou, tot atunci se prăjea carnea, se pune la garniță (oală mare din tablă cu gura strâmtă) peste care se turna untură fierbinte și se păstra până primăvara. De asemenea se afumau șuncile, cârnații și o parte din oase apoi se atârnu la grinzi în anexele gospodăriei la ger.

Înainte de Ajunul Crăciunului femeile frământau pâine și încingeau cuptoarele din lut unde coceau colăcei și colindețe (bolindețe) pentru colindătorii mici și colaci mari și frumoși pentru alaiurile de flăcăi.

În dimineața de ajun gospodarii așteptau copiii care le deschideau porțile și strigau: „Bună dimineața la Moș Ajun! Ne dați, ori nu ne dați?”. Femeile mergeau pe la rude și vecini unde dădeau de pomană turte și mâncare de prune uscate. După prânz începeau să vină colindătorii mai marișori iar la lăsarea serii veneau flăcăii cu colindul cel mare. Erau localități în care mergeau cu colindul și însurății sau chiar cei bătrâni, dar în general pe la rude, cumetri, vecini și prieteni.

În ziua de Crăciun se aduna întreaga familie la masa mare, unde serveau borș, tochitură sau carne friptă pe jar la gura sobei cu mămăligă caldă. Petreceau cu toții până noaptea târziu iar a doua zi își vizitau nașii, cumetrii și prietenii cu care petreceau până a treia zi de Sf. Ștefan. Ziua copiii umblau prin sat cu steaua.

În zilele dinaintea Anului Nou se încingeau din nou cuptoarele pentru că gospodinele pregăteau zeci (uneori chiar și peste o sută) de colaci și colăcei împlețiți în două, trei sau patru, pentru a răsplăti urătorii cei mici și mari. Grijă

mare o aveau gospodinele cu fete de măritat pentru că acolo obligatoriu veneau flăcăii cu plugul (vălăretul) iar fata trebuia să pregătească un colac frumos împletit în patru pe care îl dădea flăcăului din ceată pe care și-l dorea ca ibovnic. Dacă colacul nu era frumos sau băiatului nu-i plăcea fata, colacul era lăsat la plecare în parul porții și era mare rușine pentru familia fetei. Deasemeni se mai împleteau și „pupeze” - un colac alungit cu brâu din cocă subțire pe margine, care împreună cu un colac rotund tot împletit în patru îi dăruiau tinerii căsătoriți nașilor de cununie, pentru ca tânăra să-și arate calitățile de bună gospodină. Tot acum se făceau cozonaci și plăcinte cu care erau serviți membrii cetelor de urători.

În întâmpinarea Anului Nou, după prânz începeau copiii să umble cu plugușorul. Ei se adunau în grupuri de câte 3-4 membri și umblau la fiecare casă unde primeau colăcei, covrigi, nuci, mere și uneori și câte un bănuț. Cei mai marișori porneau cu uratul mai spre seară iar când înnopta începeau cetele de flăcăi organizați pe alaiuri de capră, urs, jieni sau vălăret (plugul mare) care umblau până dimineața. Din alaiul vălăretului făceau parte cei care spuneau plugul, cei cu buhaiul, mascați, muzicanți iar în unele localități alaiul era întregit de capră, urs, arnăuți sau căiuți.

A doua zi, de Sf. Vasile, copiii umblau cu sorcova și cu semănatul, aruncând boabe de grâu peste gazda așezată în pragul ușii zicând: „Sănătatea Anului Nou și la anul cu sănătate!”. Ca și la Crăciun, oamenii se adunau atât la cei sărbătoriți cât și la rude sau nași și petreceau.

De Bobotează în general mergeau la biserică de unde se lua aghiazmă și la întoarcere acasă se stropeau camerele, grajdurile animalelor dar și pomii fructiferi din grădină. În unele localități de Bobotează și de Sf. Ion se făceau întreceri cu

cai. Se scoteau caii din garajduri și erau plimbați pe ulițele satului apre mândria gospodarilor care își prezentau cele mai frumoase exemplare. Caii erau stropiți cu aghiazmă de către preot, de aceea procesiunii i se mai spunea și „botezul cailor” apoi se organizau întreceri de alergat.

Se pot inventaria și ilustra prin cuvinte și imagini statice ori în mișcare, nenumărate și variate tradiții și obiceiuri românești străvechi integrate sărbătorilor de iarnă, păstrate, îmbogățite și uneori neinspirat și păgubos „reinterpretate” în variante moderne. Cert rămâne faptul că aceste obiceiuri reprezintă unul dintre cele mai vechi și mai solide sedimente culturale ale poporului nostru. Acestea

păstrează fibra națională, constituindu-se nu numai în stratificări ale unor epoci îndepărtate, ca într-un muzeu vivanț, imaginar și original, ci devenind – în ciuda trecerii vremii și vremurilor de odinioară – o componentă a continuității, unității și unicității românești în ansamblul națiunilor europene în care ne integrăm. Aducem în concertul spiritual european și internațional zestrea noastră culturală, capacitatea românului de a-și proiecta un anume univers de trăire într-un context istoric și geografic, de concepții existențiale, de credință creștină, de obiceiuri și tradiții prin care ne identificăm între celelalte popoare, îmbogățind la rândul-ne, cultura universală.

Paul Buța

Actor, folclorist, etnolog, referent în cadrul Centrului Cultural „Dunărea de Jos” din Galați

Născut în satul Rai, comuna Murgeni, județul Vaslui, legat prin studii de liceele tecucene și prin debut în activitatea artistică de Casa de Cultură din Municipiul Tecuci.

Din 1993 a fost angajat actor la Teatrul Muzical „Nae Leonard” din Galați, având prestații și roluri remarcabile.

Pasiunea pentru comorile folclorice ale acestor zone din Țara de Jos a Moldovei l-au făcut cunoscut în România dar și peste hotare: a funcționat ca profesor de artă populară, a coordonat proiecte interculturale România-Franța (Exemplu: „Educația prin teatru și meșteșuguri”).

MĂȘTILE POPULARE ȘI DIVERSITATEA CARACTERELOR UMANE

Prezent la diferite expoziții, spectacole și manifestări tradiționale cu celebrele sale măști populare, artistul Paul Buța a trezit interesul publicului și jurnaliștilor vorbind despre semnificația acestora în contextul culturii populare tradiționale românești. Câteva secvențe oferim spre lectură și cititorilor revistei noastre.*

Măștile populare românești prezentate Europei

Povestea confecționării măștilor a pornit din nevoia de a pune în scenă obiceiuri străvechi din zona de sud a Moldovei. Cum majoritatea obiceiurilor – fie că era vorba de sărbătorie de iarnă, fie de nuntă, naștere sau înmormântare – cuprindeau măști populare, am fost nevoit

să cercetez cum erau făcute măștile și am realizat primele personaje (moș, babă, țigan, țigancă, harap, capră din cordele) din materiale tradiționale, după modelele povestite de bătrâni. De la prima expoziție – la Casa de Cultură din Tecuci, în 1992 – am ajuns să expun de-a lungul timpului în diferite orașe din România (Sibiu, Iași,

București, Oradea, Timișoara, Bacău, Tulcea), dar și la Muzeul Omului din Paris, la Carnavalul de la Veneția, la Binche (Belgia), Strasbourg, Bruxelles sau Limoux (Franța). De asemenea, am fost invitat de Institutul Cultural Român să expun la Londra și Viena.

Masca – oglindă a năravurilor umane

În copilărie l-am văzut pe tatăl meu confecționând o mască din materialele pe care le avea la îndemână. Inedit pentru mine a fost felul în care pănușile de porumb împletite sunt folosite pentru confecționarea suportului (fața măștii). Așa încât le folosesc și azi – ceea ce distinge măștile mele de cele ale altor creatori. Cum întotdeauna am fost impresionat de oameni și de poveștile lor de viață, expresia feței, caracterul, năravurile mă inspiră în obținerea expresivității măștilor mele: măști de hapsân, cărpănos, zgârcit, vesel, șiret, blajin, afurisit etc.

De la bătrâni adunate...

Doamna profesoară Mariana Chiriță din Tecuci mi-a descoperit talentul și m-a îndemnat să confecționez măști populare. Împreună am cercetat obiceiurile cu măști și tot dumneaei mi-a făcut legătura cu academicianul Romulus Vulcănescu – care m-a încurajat și m-a îndrumat în pasiunea mea. Copiii mei au văzut, au învățat iar mai târziu m-au ajutat în confecționarea măștilor, participând la concursuri și luând premii. Iar fiul

meu, Adrian Valentin Buța, continuă transmiterea meșteșugului și a pasiunii pentru cultura populară.

Locul măștilor într-un muzeu de artă populară

Dragostea pentru cultura populară și nevoia de a transmite mai departe obiceiurile și meșteșugurile străvechi m-au determinat să fac un muzeu – o Gospodărie Tradițională pe care am numit-o „Vatra cu Dor”, în satul Șivița, comuna Tulucești, județul Galați. Muzeul este construit respectând organizarea unei locuințe tradiționale de acum o sută de ani și găzduiește tabere și ateliere de creație în care micii meșteșugari vin să deprindă olăritul, țesutul și confecționarea măștilor. Astfel, traiul bunicilor lor începe să nu li se mai pară de neînțeles.

Consider că și organizarea unor târguri, expoziții sau spectacole unde să fie prezentate jocurile cu măști și în care să fie antrenați cu precădere tinerii, ar putea face ca meșteșugul confecționării măștilor populare să capete valență modernă, în care tinerii să se regăsească și să se poată manifesta. Casa noastră, devenită o „Vatră cu Dor” vă așteaptă să-i treceți pragul. Veți călători într-un univers menit a uni generațiile de tineri cu înaintașii care ne-au lăsat spre moștenire spirituală valori unice care se cer redescoperite!

(* Din interviurile acordate de artistul Paul Buța publicațiilor locale și naționale)

CONCURS NAȚIONAL DE CREAȚIE LITERARĂ

OMAGIEREA POETULUI SIMBOLIST ȘTEFAN PETICĂ

119 ani de „Când viorele tăcură...”

Concursul inițiat de Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” Tecuci, aflat la cea de-a X-a ediție, se desfășoară anual în luna octombrie, în preajma comemorării poetului Ștefan Petică.

„Întâiul simbolist declarat și veritabil e tuberculosul Ștefan Petică (1877 – 1904), cunoscător perfect al poeziei franceze noi în chiar spiritul ei: Laforgue, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Verhaeren, Henry de Régnier, Stuart Merrill, Remy de Gourmont, Francis James, André Gide. El a frecventat pe Macedonski și a fost izbit de nevroza snobă din cenaclul acestuia, intoxicat de crizanteme în putrefacție și rigid de lux decrepit, cvasi-funerar. În primul rând Petică glorifică diafanitatea florilor, fragranța cărnurilor vegetale [...] fecioarele cu incarnat de crin ale lui Botticelli [...], fecioarele pale trecând muzical.”

(George Călinescu, „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, București, 1941)

Început în urmă cu 10 ani ca un concurs local de creație literară, a căpătat de-a lungul timpului amploare și un succes pe măsură, devenind astfel un concurs național prin participarea elevilor din ciclul gimnazial și liceal din toată țara.

Și anul acesta, descendenta familiei Petică, conf. univ. dr. Nicoleta Călina Presură de la Universitatea din Craiova, cea care de 10 ani a fost sprijinul nostru atât material cât și moral, și căreia îi mulțumim, a transmis un mesaj elevilor și profesorilor participanți la festivitatea de premiere:

„Bine v-am regăsit, dragi elevi și profesori, dragi iubitori de poezie și de slovă, în acest minunat lăcaș al culturii, la această dată pluri-semnificativă și încărcată de emoție pentru instituția de care mă leagă o neîntreruptă, constantă și impecabilă colaborare: anul acesta comemorăm 119 ani de când Ștefan Petică ne privește cu blândețe dintre stele, celebrăm zilele Bibliotecii și sărbătorim cea de-a X-a ediție a concursului de creație literară

dedicată tinerilor „Când vioarele tăcură, poezia lui răsună”.

Îi felicit pe toți participanții la acest amplu eveniment cultural, la acest concurs care a devenit o tradiție a bibliotecii Municipale Ștefan Petică, prin râvna neobosită a doamnei manager și a doamnelor bibliotecare - o echipă cu care am lucrat și lucrez în continuare la fel de armonios - și cărora le mulțumesc pentru deschidere, pentru efort și pentru dispoziția nealterată de a le face cunoscută personalitatea scriitorului Ștefan Petică tinerilor cititori și participanți la acest concurs și de a-i face, în acest fel, să iubească literatura, cea mai frumoasă modalitate de a rămâne veșnic tineri și de a trăi la cote înalte. Dragostea lor pentru literatură este, așa cum am mai spus-o, dătătoare de speranță.

În același timp, îmi exprim profunda recunoștință față de profesorii care se ocupă cu dăruire de îndrumarea elevilor în cadrul concursului ce funcționează sub egida Bibliotecii tecucene, îl salut cu mult drag pe Ionuț și pe domnii profesori care au făcut parte din juriu și le transmit mulțumirile mele!

Vă doresc tuturor ca aceste zile să vă aducă bucurie și satisfacție intelectuală deplină!

Nu în ultimul rând, un gând pios doamnei noastre învățătoare Enea Eufrosina, căreia îi port o frumoasă amintire și multă recunoștință”.

Cu o participare numeroasă (125 de elevi și 150 de lucrări), această ediție definește cu adevărat specificul național al acestui concurs de creație literară, inspirat din opera poetului simbolist Ștefan Petică, prin înscrierea elevilor din mai multe zone ale țării: București, Pitești, Bistrița, Poienile de sub Munte (jud. Maramureș), Galați, Barcea, Tecuci.

Evenimentul din acest an nu ar fi avut aceeași strălucire dacă nu ni s-ar fi alăturat și familia Cazacu Lavinia și Dorin, sprijinindu-ne financiar, în memoria unei învățătoare remarcabile din orașul nostru, doamna Enea Eufrosina, mama d-nei Lavinia Cazacu și învățătoarea d-nei prof. Nicoleta Călina Presură.

Din cele 150 de lucrări înscrise în concurs, membrii juriului format din: prof. Ionuț Petică – descendent al poetului, d-na Violeta Mândru – scriitor și d-l prof. Radu Vladimir – președintele juriului, au desemnat câștigătorii.

Trofeul „Ștefan Petică” a fost acordat în premieră anul acesta, elevei Ilaș Vanessa Miriam de la Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci, clasa a XI-a, prof. îndrumător Liliana Maxim, cu lucrarea în proză: „Portret în cerneală al unui băiat din ceară”

Un fragment din lucrarea concurentei: „Ceara caldă picura pe masă, el o ștergea cu o cârpă umedă și murmura blesteme atunci când aceasta dintâi se întărea prea iute și rămânea lipită de ștergar. Avea un morman de cărpe stricate astfel în colțul odăii. Câteva dintre ele erau fâșii din cămășile lui vechi. Putea să-și cumpere bulendre noi și ieftine mai des decât colocatarii lui și nu se zgârcea să le lase pe cele uzate pradă muncii de jos: curățatul mobilei, după ce-și termina joaca.

Turna ceara gălbuie peste pene subțiri și auzea turtureaua zgribulindu-se în colivia ei,

pe marginea ferestrei. Rezultatul era un fiasco. Speranța lui era că, într-o zi, avea să fi repetat procesul de suficiente ori încât să se poată minți că exercițiul îi dresase mâinile să nu mai tremure pe briceag.

Scobea trandafiri cu unghiile și lăsa potaia venită din curte să-i lingă degetele murdare. Alegea petalele cele mai frumoase în opera lui și le închidea în temnița de ceară. Apoi tot el le elibera când îl năpădea deprimarea și își topea creațiile la loc.

Era un copil într-o mănăstire. Un mugure în ligheanul cu apa de picioare a țăranului. Unul prea tânăr și prea frumos ca să șadă aliniat cu bujorii din straturile cu flori, vârat într-o robă prea mare, ori prea mică, încuviințând la ceasuri fixe, când se citeau rugăciunile. Nu că n-ar fi avut poarta mereu deschisă, liber fiind să ia pădurea la picior chiar și-n timpul slujbei de duminică. Nu că l-ar fi priponit cineva în brazdele cu bujori, condamându-l la mătăanii drept sentință pentru notele proaste la aritmetică. Nu c-ar fi fost casa lui vreun sălaș al rigorilor, al dojenii sau al vânătăilor. De fapt, nimeni nu se catadicsea măcar să-l întrebe când și-a șters Biblia de praf ultima oară.

Tuturor le plăcea să creadă că, din turnul lui, Theodore asculta toate predicile bondarilor, toți psalmii țăntarilor, toată jeluiala șobolanilor care se închinau înainte să-i ronțăie călcâiele. Postea singur, uitând să mai mănânce și altceva decât firmituri de blesteme, atunci când greșea vreo creștătură în ceară. Se zvonea că odată nu coborâse patruzeci de zile din turnul lui...”

Ce am putea să ne dorim la ceas aniversar? O imagine ideală a bibliotecii noastre: maiestuoasă, sobră, eternă, străină de agitația cotidiană, un loc bogat în istorie locală.

PREMIILE ACORDATE
LA CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ
„Când vioarele tăcură.../ Poezia lui răsună...”

Ediția a X-a, 17 octombrie 2023, Ediția a X-a

I. CATEGORIA POEZIE/ GIMNAZIU

	Numele și prenumele	Școala	Profesorul îndrumător	Premiul
1	STAN INA	Școala Gimnazială „Dimitrie Sturdza” Tecuci	Cusiac Daniela	PREMIUL I
2	RADU MARICELA	Școala Gimnazială „Dimitrie Sturdza” Tecuci	Cusiac Daniela	PREMIUL II
3	RECALA NOEMI	Poienile de sub Munte, Județul Maramureș	Berfela Ancuța-Rodica	PREMIUL III
4	CĂLUIAN AURAȘ	Școala Gimnazială Nr. 1 Barcea, Jud. Galați	Avram Gabriela	Premiul special (Ionuț Petică)

Mențiuni s-au acordat concurenților: Maria Elena Trofin, Ana Oncsa, Giulia Gabriela Buda, Marina Rusu, Răzvan Vrânceanu, Daria Iuliana Cârjeu

II. CATEGORIA POEZIE/ LICEU

1	TIRON ELENA	Colegiul Național de Agricultură și Economie Tecuci	Filimon Alina	PREMIUL I
2	RADU ROMINA	Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci	Badiu Vicențiu	PREMIUL II
3	DRĂGAN ANDREEA	Liceul Tehnologic „Ovid Caledoniu” Tecuci	Huian Elena	PREMIUL III
4	CIOCLU MAIA COSMINA	Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci	Tîrziman Monica	Premiul special al revistei „Tecuciul literar-artistic”
5	GHIBAN OANA MARIA	Colegiul Național „Costache Negri”, Galați	Ciobanu Cristina	Premiul special al revistei „Tecuciul literar-artistic”

Mențiuni acordate concurenților: Mariana Istrate, Denisa Alice Moise, Sorin Andrei Maros

III. CATEGORIA PROZĂ / GIMNAZIU

1	ONICA PATRICIA	Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci	Nistor Săndița	PREMIUL I
2	UNGUREANU CRISTINA FELICIA	Școala Gimnazială „Dan Barbilian”, Galați	Ciobanu Gabriela	PREMIUL II
3	AVRAM ELENA CRISTINA	Școala Gimnazială Nr. 1 Barcea, Jud. Galați	Avram Gabriela	PREMIUL III
4	HUIAN MATTEO	Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci	Nistor Săndița	Premiul special al revistei Tecuciul literar-artistic

Menționi: Adriana Crețu, Natalia Chiscoci, Mara Sima, Larisa Mihaela Toader

IV. CATEGORIA PROZĂ/ LICEU

1	DRAGU MIHAELA	Colegiul Național „Costache Negri” Galați	Ciobanu Cristina	PREMIUL I
2	DRAGOMIR ANA-MARIA	Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Tecuci	Olaru Corina	PREMIUL II
3	DUMITRIU DIANA	Colegiul Național „Costache Negri” Galați	Ciobanu Cristina	PREMIUL III
4	VASILACHE ALINA ANDREEA	Colegiul Național „Costache Negri” Galați	Ciobanu Cristina	Premiul special (Ionuț Petică)
5	SIDOR CRISTIAN	Colegiul Tehnic INFOEL Bistrița	Ciuta Ramona	Premiul special al revistei „Tecuciul literar-artistic”
6	NISTOR NONA MARIA	Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Tecuci	Drăguțu Persida	Premiul special al revistei „Tecuciul literar-artistic”

Menționi: Beatrice Țiriboc, Sarah Hura, Aura Pohrib, Rareș Cristian Viorescu

MUZEUL DE ISTORIE - DESCHIDERI SPRE CUNOAȘTERE ȘI SPRE FRUMOS

ROADE ALE UNEI TOAMNE BOGATE ÎN EVENIMENTE

Conform unui Proiect cultural amplu și divers, și toamna anului 2023 a fost una plină de evenimente pentru muzeul nostru, desfășurându-se cele mai diverse și atractive manifestări culturale. Pe 1 octombrie a fost organizată în parteneriat cu Retromobil Filiala Galați și Primăria Municipiului Tecuci, **Retroparada toamnei**, un eveniment etalon al Tecuciului, pe care muzeul tecucean l-a organizat de nenumărate ori în anii trecuți.

Reamintim aici ediția din anul 2022, atunci când au fost expuse doar automobile din perioada interbelică. Evident piesa forte și de anul acesta a fost **automobilul EGO** – aflat în patrimoniul local, o bijuterie automobilistică din anul 1924 care - pe lângă istoria sa palpitantă! - a fost „vedetă” în două producții cinematografice „*Restul e tăcere*” în regia lui Nae Caranfil (2007) și „*Enescu. Geniul*

și *prințesa*” în regia lui Toma Enache (2024). Bijuteriile automobilistice au fost expuse pe strada Republicii, acolo unde au putut fi admirate de un public numeros.

O altă întâlnire cultural-istorică a avut loc la sediul muzeului, denumită „**Povești cu blazon**” și organizată în parteneriat cu Școala Gimnazială „Dimitrie Sturdza”. Evenimentul a fost deschis de domnul profesor Mihail Pohrib, care a prezentat în istoricul Liceului „D. A. Sturdza” din Tecuci și o parte dintre ilustrele personalități care au fost fie profesori, fie absolvenți ai acestei venerabile instituții de învățământ. Managerul Muzeului, Daniel Dojan, le-a vorbit tinerilor despre familia Sturdza, cu personalități marcante începând de la domnitorul Mihail Sturdza și până la premierul liberal Dimitrie A. Sturdza, oameni politici și de stat care au lăsat o amprentă vizibilă asupra istoriei noastre naționale.

Au fost organizate două proiecții de filme istorice în cadrul proiectului cultural „**Movie night at the museum**”, unde a fost prezentată tinerilor povestea agentului israelian de informații Eli Cohen care a lucrat sub acoperire în Siria în anii 1960.

Muzeul nostru participă la expoziția „**Dacia. L'ultima frontiera della romanità**”, organizată de Muzeul Național de Istorie a României la Roma în Italia. Proiectul expozițional este conceput și coordonat de Muzeul Național de Istorie a României, sub egida Ministerului Culturii din România, realizat în parteneriat cu Ambasada României în Italia, Ministerul Afacerilor Externe din România, Ministerul Culturii din Italia, Institutul Cultural Român prin Accademia di Romania, beneficiind de sprijin din partea Ministerului Apărării Naționale din România. Expoziția prezintă circa 1000 de artefacte din colecțiile a 47 de muzee românești. De menționat că în ultimii trei ani Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” a participat/organizat alte trei expoziții internaționale: Expoziția „**Tezaurer arheologice din România. Origini dacice și romane**” - Madrid - Spania (2021), Expoziția „**Genii ale culturii române**” - Castellon - Spania (2022), Expoziția „**Chaos! Europe AD 300-600**” Aarhus - Danemarca (2023).

În parteneriat cu Asociația Zona Studio, s-a organizat în perioada 10 – 18 noiembrie primul atelier din cadrul **proiectului „Primul meu film documentar”**. Proiectul este implementat de Asociația Zona Studio în colaborare cu Asociația VIRA și Muzeul de Istorie „Teodor Cincu”, fiind finanțat prin Planul Național de Redresare și Reziliență și cofinanțat de Primăria Municipiului Tecuci. Perioada de desfășurare a proiectului este august 2023 – mai 2024 (codul proiectului este 153). Liceeni tecuceni înscriși în proiect au fost îndrumați pe tot parcursul atelierului de Asistent universitar dr. Ileana Szasz din cadrul S.N.S.P.A. București coordonatoarea unei întregi echipe de proiect. Astfel, adolescenții și tinerii au deprins la modul profesionist, tehnici de filmare și fotografiere, metode de interviuri/reportaj/ anchete jurnalistice din domeniul mass-media cu

aplicații directe și eficiente în viața cotidiană. De asemenea, au fost îndrumați să se constituie în echipe, să folosească aparatura de specialitate și să lucreze în programe de editare și montaj adecvate cu tehnici moderne.

Tematicile documentarelor prezentate publicului de către realizatori sunt diverse:

*Anxietatea la adolescenți - Cristina Candra, Enache Isabela, Miron Alexia, Mihaela Lupu

*Restaurator la muzeu - Rareș Bratu, Alex Onica, Iulian Ganea

*Clubul de istorie - Abălașei Teodora, Slavu Irina, Ema Dănilă

*Cercetași - Denisa Burtea, Alexandra Damian, Bianca Bordei

*Cluburile de motocicliști din Tecuci - Nicoleta Costin, Rareș Ghica, Bianca Băncilă, Ioana Popescu

*Aviatorul veteran - Alex Onica, Rareș Bratu, Irina Slavu

În cadrul aceluiași proiect au fost organizat **două proiectii publice de filme-documentare**, la care au participat istoricii: Conf.univ.dr. Florentina Nițu – decana Facultății de Istorie din București și Andrei Răzvan Voinea dar și regizorul Șerban Georgescu.

Într-un alt registru al preocupărilor tradiționale ale instituției tecucene, s-a organizat **Concursul Internațional de Pictură „Gheorghe Petrașcu”, ajuns la ediția a II-a**. Juriul concursului a fost prezidat de pictorul Gheorghe Dican – vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Au fost analizate lucrările a 66 de participanți din Republica Moldova, Belgia și România. Trofeul creat special de artistul ceramist George Dragomir i-a revenit tânărului pictor gălățean Cosmin George Caraman, în vârstă de 22 de ani, în prezent masterand al Facultății de Arte din cadrul Universității „Dunărea de Jos” din orașul pe de Dunăre.

Premiul I la categoria de vârstă până la 18 ani merge în Republica Moldova, fiind obținut

de Otilia Prisecaru, eleva de 15 ani a Liceului Privat „Da Vinci” din Chișinău și cursantă a școlii de pictură „Anatol Ghimpu”. Premiul al II-lea s-a atribuit la prima categorie de vârstă, tinerilor Filip Chiriac de 16 ani, din Republica Moldova și lui Vlad Minculescu, 17 ani, din Constanța, iar la categoria +19 ani, laureat este Ionuț Cristian, de 36 de ani, din localitatea Băișoara, județul Cluj.

Expoziția tablourilor premiate în cadrul celor două ediții ale concursului poate fi vizitată de publicul amator de artă, la sediul muzeului până în luna februarie a anului 2024.

Panou cu măști la Muzeul viu „Vatra cu dor” din Șivița

POESIS

ELEONORA STAMATE

Măști

*

Măști de zi și de-o noapte,
ascunse în taina sângelui meu,
măști de ceară și sidef,
crescute în suflete însingurate,
cioplite în fulgere de cristal,
chipuri zdrobite în păsări și zmei,
ascunse în aerul bunicilor mei,
prea devreme pierduți în ritmul
pașilor trecători...

**

Măști ascunse-n lumina trecutului meu,
perfide ca iedera de pe zidul Anei,
ușoare ca fulgul în vis,
flăcări născute din ceară,
candelă mângâiată de zbucium,
păsări ucise-n cuvânt,
crescute din ochiul cerului,
lacrimi risipite în zâmbetul de curcubeu.

***

Măști cu ochii înspumați
ca rânjetul unui zmeu,
sărutate de-amurg, topite-n oglindă,
nu mă strigați dintre munți...
nu mă risipiți între văi,
nu mă despărțiți de azurul de iris,
nu mă izgoniți din cuibul solar,
măști degrabă trecătoare,
născute la umbră de cuvânt,
logodite cu zmeul din cenușă;
măști cu urechi șoptite în porțelan,
contopite cu vântul,
sculptate în lacrima din orizonturi,
nu mă risipiți printre stele

mult prea departe,
nu mă exilați în nemărginirea cea verde,
nu mă izgoniți dintre arțarii neroditori
prea devreme retrași în semințe...

****

Măști poposite în ceramica de Cucuteni,
legănate între florile de busuioc,
nu mă ascundeți în vise precare,
nu mă chemați între corăbii abandonate,
lăsați-mă între cuvinte,
printre frunze de alun,
în vise ascunse,
în pădurile mele de fum.

POESIS

ELENA BADIU

ETERNA AMINTIRE

E-atâta dor în mine
și-o cale fără de sfârșit,
de-mi pare că aud în stradă
un pas și-o mână fluturând.

O ploaie fină și mărunță
mă mângâie din înalt.
Aș vrea să dorm o clipă,
în vis să vă am.

Și se prelinge-ncet în zare,
îmbrățișând uitare,
rămâne liniștea adâncă
și amintirea neobosită.

SE TE GĂSESC

Te las și te pierd
iar umbrele le-adun,
din răni de liniște și așteptări.

Soro, lume,
ieși la iarba verde
și prinde-ți în păr lacrimi
să inunde pământul,
transformă-l în pâine caldă,
adulmecă aburii,
ridică brațele și închină
în ceruri chemări până
acum neauzite.

Adulmecă din ferestre
cerul ce plânge
după vremuri de basme.

TAINA ȘI FIRUL DE AȚĂ

Mi-a doinit în noapte un înger,
am rămas nemișcată,

Îndurătoarea Lună mi-a lăsat în plete
gânduri pe îndelete.
În tocul ușii atârână o ață,
istorie ce pune
răbdare în capul mesei,
odihnă pe scaunul vieții.

Sufletul ascuns în mămăligă
în fereastră zâmbetul invită
la un vin din duminicile acelea
când se împleteau rădăcini în jarul din sobă.

GÂND DE VIS

Mă urc în pod și scară n-am,
în uluc frunze uscate văd...

De peste drum,
adie păpădia-n puf,
copilăria s-a curățat de glod,
mă-nalță iubirea acum
seva bogată așteaptă
și lacrima care-n amintirea
din geamul de sub streșină
mă cheamă cu mama, cu tata și veșnicia.

POESIS

DORINA STOICA

Umbra copilăriei

Noaptea călătoresc pe raze de lună,
 adun cerul în jurul meu
 și creez visele oamenilor
 (aerul și visele au multe în comun!)
 îi fac să mă vadă altfel,
 nu așa cum spun ei că aș fi.
 Unii mă cred blândă, alții nebună,
 dar eu sunt doar o liniște
 ce răsună adeseori prin biserici.
 Am trăit o mulțime de ani și
 ar trebui acum să fiu bătrână, dar
 sufletul și trupul nu s-au maturizat încă.
 Prin urmare, sunt o persoană tânără.
 Umbra copilăriei rămâne veșnic
 deasupra capului meu.

Trecut

Unde e mama, unde e tata, unde e prispa,
 satul, căsuța de lut în care am copilărit, unde-i?
 Fâneața cu flori de cicoare, lumânărica galbenă,
 romanița în floare, trifoiul mărunț peste care
 noaptea cu rouă a plâns? Unde e
 sfânta răcoare din livada de nuci, unde-i?
 Unde s-a ascuns?

Dar via din deal, cu poamă nohan, unde-a pierit?
 Unde-i căruța și calul bătrân
 ce s-a sfârșit de dureri la picioare?
 Unde-i bunica, dar tanti Ileana, mătușa
 ce făcea din untură săpun?
 Unde-i laptele bun de la tanti Corina
 ce fierbea pe chirostii, în ceaun?

Unde-i mâncarea adevărată de la bunici?
 Unde e masa rotundă, cu mămliga fierbinte,
 galbenă, aburindă, ca un soare în mijlocul ei
 și scăunelele, din cioate de lemn,
 cuptorul acela ce-n spuza fierbinte
 rumenea pâini mari, plăcinte cu brânză,
 cu varză și pupeze mici?

Unde sunt mușuroaiele de cârțiță,
 de furnici, bondarii sidefii, albinele, căpăceala,

fagurii dulci, plini cu polen și cu miere?
 Broaștele verzi de pe baltă, unde sunt,
 de ce-au tăcut? Cântatul cocoșului ce mă trezea
 dis-de-dimineeață, de ce nu-l mai aud?

Unde-i biserica veche din cimitir,
 aplecată de bătrânețe, cu lemnul putrezit,
 unde bunica ne ducea în Postul Sfintei Adormiri
 a Fecioarei Maria, la împărtășit?

Unde suntem noi, fetițele de la oraș
 cu pălării verzi și rochii de catifea?
 Unde sunt toți acei copii, jocurile mereu
 neterminate, ninsorile îmbelșugate?
 Unde-i înserarea ce cobora blând peste sat?
 Dar cele o mie și una de povești
 începute mereu cu: *A fost odat'...*

Unde ești, copilărie, îmi vine să strig:
 — Unde ești! Ce să fac să mai fii?
 De ce atât de puțini ani din viață suntem copii?
 Unde, unde sunt toate acestea, să-mi spună cineva,
 o viață-ntreagă am muncit din greu, sunt bogat,
 dar așa da tot ce am de s-ar putea cumpăra.

Toate-s trecut, toate-s pământ,
 Toate au fost și nu mai sunt!

(din vol. FERESTRE ÎN ZIDURI, Editura Rafet, 2023)

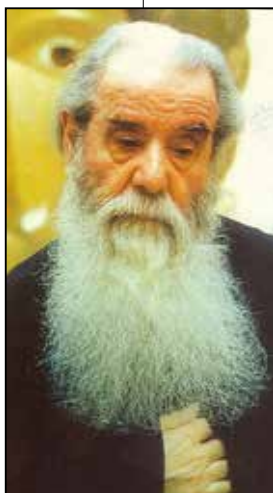
SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

După instalarea sa, frecvența credincioșilor la Sfânta Liturghie era foarte redusă. Părintele a folosit o metodă foarte inteligentă de a-i determina să vină la biserică, anunțând într-o duminică cum că necuratul va veni la ora cinci în biserică, conform unei viziuni: „Fraților, seara trecută, pe când mă rugam, mi s-a arătat chiar necuratul. Acesta, cu chipul lui înspăimântător, m-a anunțat că o să vină la biserică noastră, peste trei zile, după-amiază, la 5¹. Ce s-a întâmplat după aceea? Cum au evoluat lucrurile?... „Peste trei zile, la amiază, biserică deja dădea pe afară. Înăuntru nu mai aveai unde să arunci un ac, curtea gemea, lumea stătea agățată pe garduri. Părintele înăuntru, în altar. Din când în când, ieșea pe ușile diaconești, își privea cu îngrijorare ceasul, dădea din cap preocupat, apoi intra din nou la adăpost, în sfântul altar. Pe la cinci fără un sfert, tensiunea atinsese cote de avarie. Se putea auzi musca în zbor; cu toții își țineau răsufierea, parcă pentru a nu speria duhul ce urma să se arate în mijlocul bisericii lor. Părintele își face apariția pentru ultima dată. Lac de apă, uitându-se tot timpul la ceas, ridicând iscoditor ochii spre cer, încet, pe ușă, s-a strecurat și preoteasa lui. Pendulul bate de cinci. Cu tonalitatea obișnuită, ca de obicei, dar celor prezenți le bubuiau deja urechile. O bătrână a leșinat de emoție, un copil a izbucnit în plâns. Doi tineri râdeau nervos, într-un colț. La cinci și un sfert, atmosfera se detensionase ușor. Chiar dacă cei prezenți veniseră să îl vadă pe dracu' gol, absența lui parcă i-a ușurat. Într-un târziu, de după catapeteasmă a apărut părintele. „Fraților, după cum vedeți și voi, dracul tot nesperios a rămas. N-a apărut, așa după cum a spus. Și voi, care ați venit așa de mulți să-l vedeți... Dar știți ceva? Dacă la întâlnirea cu „Uci-gă-l Toaca” sunteți prezenți într-un număr așa de mare, de ce nu veniți toți atâția și la Dumnezeu, că doar suntem în casa Lui? Șade frumos?”².

Dopo la sua installazione, la frequenza dei credenti alla Santa Messa era molto ridotta. Il padre ha usato un metodo molto intelligente per determinarli a venire in chiesa, annunciando in una domenica come che il diavolo verrà alle ore cinque in chiesa, conforme ad una visione: „Fratelli, la scorsa serata, mentre pregavo, si è fatto vedere proprio il diavolo. Questo, con il suo viso spaventoso, mi ha annunciato che verrà nella nostra chiesa, fra tre giorni, dopo pomeriggio, alle 5¹. Cosa è accaduto dopo? Come sono evolute le cose?... „Dopo tre giorni, nel pomeriggio, la chiesa già era ripiena. Dentro non avevi più posto per lanciare un ago, la corte gemeva, la gente stava agganciata sulle recinzioni. Il padre dentro, nell'altare. Ogni tanto, usciva sulle porte diaconesche, guardava con preoccupazione l'orologio, muoveva la testa preoccupato, e poi entrava nuovamente al riparo, nel santo altare. Verso le cinque meno un quarto, la tensione aveva

toccato soglie di emergenza. Si poteva sentire la mosca volare; tutti quanti tenevano il fiato, sembrando per non spaventare lo spirito che seguiva ad apparire nel mezzo della loro chiesa. Il padre fa la sua apparizione per l'ultima volta. Lago di acqua, guardando tutto il tempo l'orologio, alzando curiosamente gli occhi verso il cielo, piano, sulla porta, era entrata anche la sua sacerdotessa. Il pendolo suona per le ore cinque. Con la tonalità usuale, come sempre, ma ai presenti già scoppiavano le orecchie. Un'anziana è svenuta dall'emozione, un bambino è scoppiato a piangere. Due giovani ridevano nervosamente, in un angolo. Alle cinque ed un quarto, l'atmosfera si era detensionata leggermente. Anche se quelli presenti erano venuti per vedere il diavolo nudo, la sua assenza sembrava allegerirli. Più tardi, da oltre l' iconostasi è apparso il padre. „Fratelli, come vedete anche voi, il diavolo sempre inaffidabile è rimasto. Non è apparso, così come ha detto. E voi, che siete venuti così tanti a vederlo... Ma sapete cosa? Se all'incontro con „Lo Uccida il Simandro” siete presenti in così tanti, come mai non venite sempre così tanti anche da Dio, tanto siamo dentro casa Sua? E' carino così?”².

1. ****Dracul de la ora 5*, în rev. «Rost», nr. 12, an I, 2003, p. 8.

2. *Ibidem*.

1. ****Il diavolo delle ore 5*, nella rivista «Rost», nr. 12, anno I, 2003, p. 8.

2. *Ibidem*.

INTERVIU

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL AFORISMULUI DIN TECUCI

O manifestare cu multe note originale

► Tase DĂNILĂ

Tase Dănilă: *S-a scris foarte mult despre acest festival. Vă rog să precizați, pentru cititori, care sunt punctele lui forte?*

Vasile Ghica: În primul rând, antrenarea elevilor, dar nu oricum. Am participat și eu la multe întâlniri cu ei, dar am rămas deseori cu un gust amar. Se citea, de regulă, poezie postmodernă, foarte greu de digerat, iar „ascultătorii” își scoteau discret telefoanele și începeau să le manevreze. Noi am încercat să-i transformăm din spectatori, în actori. Sub îndrumarea unor profesori pasionați, au început să caute aforisme prin cărți și pe internet, au încercat să le clasifice, să le comenteze, au făcut tot felul de concursuri, au realizat desene după ele etc. Împresionat de creativitatea elevilor noștri, primul Președinte de Onoare al manifestării, Naji Naaman (Liban) m-a rugat să adun lucrările copiilor și a realizat, la fundația d-lui, un volum în șase limbi, în 3000 de exemplare, pe care l-a difuzat pe internet și în foarte multe țări. Atât profesorii cât și elevii au prins curaj și participarea lor a devenit, din ce în ce mai plăcută și mai interesantă. Nu ne-am gândit nicio clipă să le cerem să scrie aforisme. Marele câștig a constat în reînțoarcerea lor la lectura literară.

T.D. - Altă notă originală?

V.G. - Am avut în vedere ca președinții de onoare să fie personalități marcante, care să sporească prestigiul festivalului. Și am reușit. Despre primul am vorbit deja. Are o anvergură mondială. Când face o vizită într-o țară străină, este așteptat la aeroport de președintele țării respective. Nu putem intra în detalii. Al doilea a fost scriitorul și marele patriot basarabean Nicolae Dabija. D-lui a susținut două discursuri electrizante. Poetul, traducătorul și profesorul universitar C-tin Frosin este considerat un lider în zona francofoniei. A fost decorat, la Paris, de unul dintre președinții Franței. Savantul Fr. Rastier, de la Sorbona, este considerat cel mai important urmaș al lui Ferdinand de Saussure,

fondatorul structuralismului universal. Scriitorul, umoristul, profesorul și politicianul Ștefan Cazimir nu are nevoie de nicio prezentare. Tecucean, la origine, Petru Dumitriu se numără printre diplomații europeni de elită. Multă vreme a fost ambasadorul UE la ONU. La recenta ediție, româncă, stabilită în Franța (prof. la Univ. Paris Ouest Nanterre), Creola Thenault Băltărețu, a devenit o ilustră traducătoare și specialistă în lingvistica generală.

T.D. - Și lista împlinirilor deosebite nu s-a încheiat.

V.G. - În viața culturală românească se derulează multe evenimente interesante, dar nu există preocuparea de a le teauriza, de a le arhiva cu atenție, de a le transforma în urme adânci în istoria instituției sau a orașului unde s-au derulat. Suntem niște risipitori notorii, lăsăm să se întindă vidul în urma noastră.

Noi realizăm pentru fiecare ediție o antologie amplă care cuprinde: articole din presă, despre eveniment, studii teoretice, anchetă literară, rubrica Hors concours, prietenii noștri epigramiști, aforiști europeni laureați la marile concursuri internaționale, palmaresul ediției etc. Celor care vor veni după noi le va fi ușor să redacteze, periodic, monografiile ale festivalului, vor găsi importante detalii despre personalitățile implicate în viața manifestării noastre, dar și despre evoluția celor care și-au luat zborul de aici.

T.D. - Cum a dobândit festivalul anvergură internațională?

V.G. - Am folosit mult internetul (d-l Pelin este un utilizator de înaltă clasă), am adunat informații din biblioteci. De mare ajutor ne-a fost Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. Afișul și comunicatele noastre ajung spontan în toată presa românilor din exil. Este un lucru formidabil!

T.D. - Și totuși, de ce aforismul românesc contemporan nu există, sau este o cenușăreasă în mentalitatea unor critici literari și conducători ai unor importante reviste literare?

V.G. - Respectivii „moftangii” au apărut după 1990. Anterior acestei date, aforismul avea o viață liniștită. Existau rubrici permanente în reviste, unele cu tiraj de 3-400. 000 de exemplare, a apărut o carte de aforisme în 100. 000 de exemplare care s-a epuizat în câteva zile.

T.D. - Ce vremuri! Cunosc și eu un autor care „a pățit” așa ceva. Vă apreciez modestia. Cum s-a șifonat soarta aforismului?

V. G. - După 1990, câțiva „boieri ai minții” și directori de reviste literare au început ofensiva împotriva acestei specii.

T.D. - Argumente?

V.G. - D-lor susțin că ce a fost de spus în aforism au spus anticii. După ce mi-a respins un volum de câteva ori, un editor mi-a comunicat că, în materie de aforism, nu publică autori în viață. Pe ușa unei edituri scria: „Nu publicăm aforisme”. Unii spun că se scriu multe aforisme proaste. Dar poezii, romane, piese de teatru proaste nu se scriu? S-a gândit cineva să culpabilizeze speciile amintite, în totalitatea lor?

T.D. - Peste hotare, aforismul românesc se simte în largul lui. Este apreciat.

V.G. - Așa este. Destul de mulți aforiști români au luat premii la întreceri internaționale selecte. Festivalul nostru este bine situat, pe plan european. Italienii, francezii și sârbii au scos, pe banii lor, și au difuzat antologii ale aforismului românesc contemporan. S-a întâmpla așa ceva cu altă specie literară? Și în țară, s-au semnalat câteva succese nescontate. Chiar și revista România literară, nava amiral a revuisticii literare, a publicat două grupaje de cugetări. Drumul pare deschis. Important însă e ca noi, aforiștii, să fim foarte exigenți cu noi înșine, când încredințăm tiparului creațiile noastre, sau când ieșim cu ele în public.

T.D. - În ultimul timp, Festivalul acordă și Premiul Opera Omnia.

V.G. - Da, din 2022. Anul acesta laureații au fost d-na Paula Romanescu, poetă și traducătoare de excepție și d-l Nicolae Mareș, diplomat de marcă și scriitor cu o operă impresionantă prin diversitate, volum și valoare.

T.D. - De ce ați cedat conducerea Festivalului?

V.G. - Pentru că am înființat, tot împreună cu d-l Pelin, **Uniunea Aforiștilor din România**. Uniunea Scriitorilor ne reproșă, cu ani în urmă, că nu suntem organizați. Voi fi însă și alături de Festival. Este copilul meu de suflet. Noul președinte este profesorul Daniel Mazilu, scriitor și traducător de excepție. Este doctor în Filosofie și mai are o calitate: are doar 45 de ani.

T.D. - Ce ne puteți spune despre „nou-născuta” uniune?

V.G. - Manifestă multă „precocitate”, lucrează deja. În esență, ne-am propus două obiective majore. Creșterea valorică a aforismului românesc prin dezbateri, concursuri, colaborări la reviste prestigioase, editarea de volume individuale și de antologii etc. Al doilea obiectiv se referă la desfășurarea a cât mai multor lecturi publice. După extinderea digitalizării, în toate țările s-a simțit un recul al lecturii literare, în special la elevi și studenți. După un timp, aproape toate popoarele au intuit pericolul alterării nivelului spiritual al societății și s-au trezit. În multe țări occidentale au loc frecvent lecturi publice, în săli mari, chiar de o mie de locuri, cu bilet plătit. În Slovenia, de exemplu, studenții de la toate specializările susțin două examene pe an la disciplina Lectură literară. Nu intrăm în detalii, dar ne putem imagina ce intelectualitate cultivată va avea această țărișoară! La noi, conform estimărilor UNESCO, o familie cheltuiește, în medie, cinci dolari pe an pentru nevoi culturale. Familiile tinere își duc la tomberoane cărțile moștenite de la părinți și bunici. Nimeni nu cotește existența unor acte cumplite de deculturalizare, dar nu se întreprinde nimic operativ și eficient. Cartea este principala hrană a creierului. Or, procentul analfabetismului funcțional a ajuns la 60%. Vârfurile intelectualității vor continua să emigreze, ca și până acum. Cine mai rămâne? După opinia noastră, îndepărtarea de cultură este o tragedie națională mai cumplită decât distrugerea economiei în ultimile trei decenii.

T.D. - Și dvs. aveți o soluție miraculoasă?

V.G. - Nu mă exprim cu asemenea termeni, dar sunt convins, că lecturile publice, pentru că despre ele este vorba, dacă vor fi realizate cu texte foarte bune, bogate în conținut și emoționante, sub aspect artistic, nu se poate să nu miște, cât de cât, mințile și inimile tinere debusolate. Evident, aceste evenimente nu e firesc să fie izolate, întâmplătoare. Apoi, aici trebuie să pună umărul toate instituțiile școlare, culturale, teatrele îndeosebi, posturile de televiziune, care, exceptându-le pe cele de stat, nu au nicio obligație culturală stipulată în Legea Audiovizualului. În ceea ce ne privește pe noi, i-am rugat pe toți premianții celor șapte ediții să se constituie în subfiliale ale uniunii noastre, să intre în parteneriat cu instituțiile culturale și să organizeze lecturi publice. Sunt optimist, pentru că oamenii noștri sunt preocupați, se consultă, vin cu sugestii interesante. O poetă care are trei copii de școală și este stabilită în zona sudică a Austriei, unde în fiecare clasă există cca 5-6 copii de origine română, ne-a cerut urgent carnet de membru, ca să se legitimeze și să înceapă activitatea.

T. D. - Să le dorim mult succes celor care se vor strădui să-i readucă pe români în librării și biblioteci, acolo unde se simțeau cândva foarte bine.

PRINȚESA PROZEI FEMININE

ALTĂ CAPRĂ, ALȚI TREI IEZI

- fragment -

► Cristina LUCA-PARAPIRU

A fost odată ca niciodată o capră care avea trei iezi.

Asta o știe orișicine – dacă îl întrebi, chiar și cel mai mic copil de grădiniță știe sau măcar a auzit de basmul *Capra cu trei iezi* de Ion Creangă.

Sau, cel puțin, *crede* că știe. Basmul este o alegorie de evenimente nefericite – doi copii (sau iezi, cum vrei s-o iei) foarte obraznici au fost mâncați de lup, iar lupul a căzut în foc și a murit. Uau. Morala: dacă ești obraznic și ești cumva fratele cel mare (sau cel mijlociu), mori. Simplu, nu?

Adevărul este că Ion Creangă ar fi vrut să spună ce s-a întâmplat *cu adevărat* în satul Humulești Beta (Ce nume ratat, nu? Probabil că de-asta locuiau acolo numai animale), – însă nu a fost lăsat.

De cine?

Cum, de cine. De Serviciile Secrete.

Probabil că acum îți vine să returnezi cartea înapoi la librăria de unde ai luat-o, și apoi să trimiți un e-mail editurii: *Ce adunătură de prostii ați publicat, oameni buni! Mai bine retrageți cartea de pe stoc.* – dar nu! Stai puțin! Chiar nu dorești, măcar puțin, în sufletul tău, să afli adevărul (absolut confidențial) despre Capră și Iezii ei?

Dacă nu vrei, oprește-te în momentul acesta din lectură și întoarce-te la teme neaterminate, la jocul video pus pe pauză sau la cartea (aparent) mai bună spre care te vād că tot arunci ocheade.

Dacă vrei, atunci află că *nimeni*, nici măcar cel mai bun prieten al tău, nu trebuie să afle ce ai citit aici, asta dacă nu vrei cumva să fii răpit de Serviciile Secrete la miezul nopții, în timp ce dormi.

Oricum, eu voi fi, cel mai probabil, arestată pentru ce ți-am zis aici. Oh, dar merită! Povestea cea adevărată e indubitabil mai interesantă, mai plină de aventuri și *mult* mai mulțumitoare pentru ledul cel Mare și cel Mijlociu (care, apropo, au nume) – decât basmul lui Ion Creangă.

Și, de asemenea, povestea adevărată e puțin mai lungă...

Așadar, cum spuneam mai înainte, era odată o Capră, și aceasta avea trei iezi. Pe Capră o chema Ița Cutreiezescu (cam mare coincidența, așa-i?), iar soțul acesteia, un Țap pe nume Niculai, murise cu mulți ani în urmă – un subiect destul de delicat căruia nu vreau să-i povestesc circumstanțele. Oricum, această Ița își creștea cei trei iezi cu multă dragoste și grijă, dar avea... ăăă... diverse *probleme* cu ei.

Iedul cel Mare, pe numele său Laurențiu, sau Laur, mai pe scurt, avea mai multe toane și probleme de comportament, tipice iezielor de clasa a șasea din Humulești Beta. Fiind cunoscut ca *extrem* de obraznic, Laur reprezenta o adevărată problemă pentru Ița.

Laur ura școala și chiulea extrem de des. Mergea la scaldă sau în pădure (având metehne de explorator) și, când era certat de vreun adult, scotea limba de-un cot și tot în cot îl durea de bătăile primite. Îi plăcea să le joace feste celorlalți

lezi – aceștia nedistrându-se deloc. Însă Laur se credea, în mod special, Mare Maestru Farsor.

Spre exemplu, într-o zi, Ița se așeză pe scaun la masă și, când dori să se rezeme pe spătar, scaunul se răsturnă, iar Ița căzu pe spate. Laur retezase picioarele din față ale scaunului până la jumătate. Altă dată, în timpul orei de citire, Laur îi ciopli coarnele colegului din față sa, care nu simți nimic, săracul (căci coarnele nu au celule și nici receptori nervoși, după cum tot Laur învățase la ora de științe ale naturii), și care se trezi cu acestea rotunjite, cu punctulețe. Altă dată, Laur se deghiză în lup folosind niște iarbă uscată, dorind să-și sperie frații, însă îl prinse Ița și, crezând că-i adevăratul lup, îi trase una cu ciomagul, iar Laur nu mai putu să stea jos timp de o săptămână.

Laur era și foarte naiv de felul lui. Prietenul său cel mai bun, mielul Ionică, îi făcea la rândul lui fel de fel de farse istețe, iar Laur dădea mereu de bucluc din cauza acestuia.

- Nea Ursul a zis să mergem pe la el, că ne dă plăcintă, dar vezi că ne va recunoaște după următoarea parolă: *Te pupi cu vulpea*, zicea, de exemplu, Ionică, și bănuiesc că v-ați prins ce s-a întâmplat pe urmă cu bietul Laur. Au!

Ce bătaie de cap era Laurențiu pentru Ița! Dar stai să-l vezi și pe ledul cel Mijlociu, Fănel...

Fănel era incredibil de prostănac. Când te uitai prin catalogul învățătorului său la numele *Cutreiezescu Ștefan* te lua cu jale: pagina era împânzită de note de trei, de patru sau de unu, fiindcă Fănel era cel mai slab elev din clasa a patra. La lecția despre fracții, numai dacă-l vedeai cum se bălbăie și îți se făcea milă, și când auzai ce răspunde îți venea să plângi.

- Trei pe patru din patru face... ăăă... doișpe? spuse Fănel învățătorului, cu buza de jos tremurându-i a plâns, știind dinainte că va fi lovit.

Și, într-adevăr, primi una peste urechea stângă de văzu stele verzi.

- Opt ori șapte face... ăăă, balmăji Fănel, palid la față. Patruș'nouă! A, nu, nu! Șapteș'opt! Optzeci și șapte! ...Am nimerit, domnule învățător? Jaaap!

- Douăș'patru împărțit la trei dă șase!

Paf!

- Opt ori trei... patruzeci!

Trosc!

Urechea stângă a lui Fănel atârna parcă mai moale și era mult mai sensibilă de la cât fusese lovită. Toți îl loveau numai peste urechea stângă. Fănel deja se obișnuise, și mergea la școală purtând o tichie roșie pe cap, și nu și-o dădea jos

până când nu era strigat la tablă – căci nu-i dădea voie cu obiecte pe cap în fața profesorului. În rest, își proteja cu sfințenie urechea stângă.

Ița îi plătea lui Fănel meditații la nea Ursul, venindu-i să-și ia zilele-n cap când Fănel intra în casă, zâmbind, după ce terminase orele de școală:

- Mămucă! Să vezi și să nu crezi, că azi am luat nota cinci!

Desigur, pe lângă numeroasele note proaste și corijențe, Fănel avea o mare pasiune: fotbalul. Era cel mai bun din sat în rolul de portar și, dacă nu era portar, putea fi la fel de bine un atacant genial. Când venea vorba de meciuri, toți băieții din sat îl alegeau primul pe Fănel în echipa lor – și nici că mai pierdeau meciul.

În general, pe lângă porțile adverse, mingea lui Fănel mai intra și în ferestre, fețe de oameni mari și grădini muncite, de aceea se mai alegea uneori și cu o bătută sau două – în special peste urechea sa stângă, ceea ce lui Fănel i se părea nedrept. Fiind așa un fotbalist, toate hainele lui Fănel arătau ca după al Doilea Război Mondial, dar lui Fănel nu îi păsa. În general, depunea eforturi serioase de a le distruge în cele mai originale moduri posibile: sărind dintr-un copac pe spatele unui cal, scărpinându-și pieptul de zidurile școlii (da, avea mâncărimi de la haine, niște mâncărimi absolut *groaznice*, probabil de aceea îi venea așa de ușor să și le distrugă), bălăcindu-se îmbrăcat atunci când se ducea la scaldă, creând bice din cămăși... Cum spuneam, Fănel nu mai putea, și continua să-și distrugă hainele.

Acestea fiind zise, Fănel o înnebunea de cap pe Ița aproape la fel de tare ca și fratele lui mai mare, Maestrul Farsor Laur.

Dintre cei trei lezi, cel mai cuminte era ledul cel Mic, pe care îl chema Matei. Era suficient de bun la școală încât ca notele sale de nouă să nu o enerveze pe Ița, iar pozne nu făcea aproape niciodată.

Dar și acesta avea meteahna sa: cititul. Îi plăcea foarte mult să citească – de fapt, cam *prea* mult. În Humulești Beta el era cel mai citit, iar lumea zicea de el că e nebun. Când citești mai mult de două cărți, umblă vorba că o iei razna, iar Matei citise *mult* mai multe. Considerabil. Pe lângă cuptor, unde dormeau el și frații săi, erau împrăștiatate mormane întregi de cărți, care de care mai ciudate ori mai obscure – ei bine, Matei le citise pe toate. Când lumea se întâlnea cu el pe stradă, îl ocoleau și se holbau la el ca la unul cu o boală contagioasă.

- Bună ziua, nea Ursule! salută Matei cu vioiciune.

- Tu?! exclamă nea Ursul, cu o față de-a dreptul înfricoșată.

- Da, eu sunt, Matei! S-a întâmplat ceva? Vă pot ajuta la tâmplărie?

- Nu, nu, *nu* e nevoie. Îi... ăăă... îi dau meditații fratelui tău.

- Fănel e acasă, nea Ursule.

- Nu, nu lui. Celuilalt. Lui Laurențiu.

- Laur e la scaldă, nea Ursule!

- ... Dispari de-aici, mucosule! Nu vezi că am treabă?!

Matei nu mai așteaptă să i se spună de două ori și o luă la goană, speriat. Nu avea decât opt ani și doar două clase, însă era repezit de încă mai multă lume decât Laur, după vreuna din farsele sale, sau Fănel, atunci când hoinărea pe ulițe cântând vreo melodie inventată de el, cum ar fi *Foaie verde de trifoi, opt ori trei e patruj'doi!*

Matei nu avea prea mulți prieteni. Colegii de clasă îl credeau ciudat și nu discutau cu el, iar băieții de pe uliță îl luau la bătaie ori de câte ori trecea prin zonă. De aceea, Matei își considera *cărțile* ca fiindu-i prieteni.

Într-o zi, Matei începu să le explice fraților săi că:

- Prietenul meu cel mai bun e *Robinson Crusoe*. Mă înțeleg la fel de bine și cu *Moby Dick* și cu *Colț-Alb*, dar nu mă prea înțeleg cu *Povestea fără sfârșit* sau cu *Insula Canibalilor*. Uneori, mai discut și cu vreun amic, cum ar fi *Ichabod Crane*, și sunt în bune relații cu *Vântul prin Sălcii...*

- Ce? Poftim? îl întrerupse Laur. Ce tot îndrugi tu acolo?

- Eu sunt prieten cu cărțile, răspunse Matei, zâmbind. Vouă ce cărți vă plac? Sau, mă rog, ce cărți ați *citit*?

- *Jurnalul unui puști*.

- *Aritmetica și algebra pentru iezii corijenți*.

- Pff, nici nu mă mir, îl înțepă Laur pe fratele său. Nu știu cum de ai ajuns tu corijent la matematică, dar știu că ai ajuns. Eu am corijență la geografie.

- La *geografie*? Ha! Eu sunt cel mai bun din clasă la geografie! făcu Fănel.

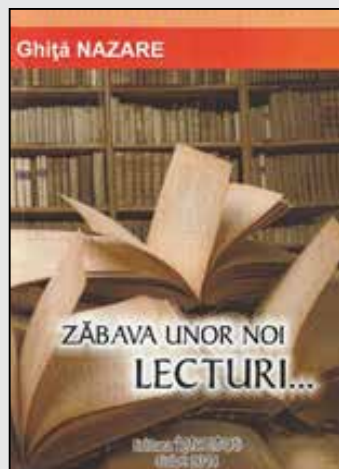
- Zi-mi capitala României.

- Călărași!

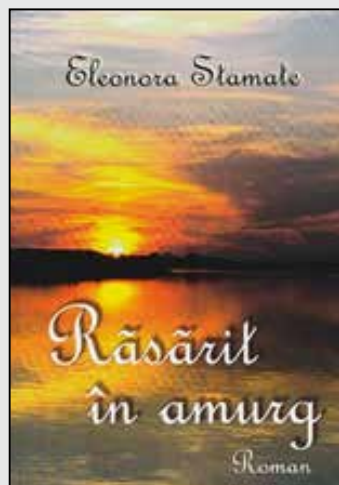
- Ha ha ha ha ha!

Matei oftă – nu, nu se putea discuta despre cărți cu frații săi prostănaci. Lor nu le plăcea să citească și probabil că nici măcar nu auziseră vreodată de Robinson, de Ichabod ori de Ishmael.

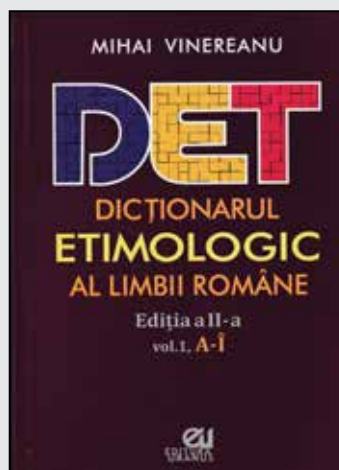
RAFTUL DE CĂRȚI NOI PRIMITE LA REDACȚIE

Din cuprinsul lucrării: literatură, istorie, educație și publicistică

Roman cu „ipostaze mitice ale eternului feminin în acțiune”

Noi concepte și abordări polemice ale originii și condiției limbii române

ESEU

CATACOMBELE - PRIMELE MORMINTE DIN CAPITALA IMPERIULUI ROMAN

► Violeta IONESCU

În secolul I după Hristos (anii 40 – 100), creștinii nu aveau propriul lor loc de înhumare și își înmormântau rudele sau cunoscuții în cimitire comune, deasupra pământului, alături de păgâni. Având oroare de incinerare, ei doreau să-și înmormânteze morții, pentru ca a Doua Înviere a lui Hristos să le găsească trupurile întregi, potrivit credinței lor. La Roma, cei săraci puteau apela la colegii pentru a avea un columbariu comun. După un timp, colegiile au vrut să dețină proprietatea columbariilor construite de ei. Abia după anul 170 d. Hr., creștini înstăriți au permis îngroparea în grădinile lor și a fraților de credință cu o situație materială precară. Atunci au fost săpate: catacomba Priscilei pe via Salaria, a Domitillei pe via celor 7 Biserici, a lui Praetextatus pe Appia Pignatelli și cripta Lucilei pe via Appia Antica.

De obicei se plătea unei familii o sumă mică pentru funerarii și loc de înhumare într-o nișă funerară. Cei străini, exilați sau refuzați de familia naturală erau îngropați în mormântul familiei spirituale (ex. Lucinus care avea un hypogeu (cavou) pe via Ostiense, a primit cu onoare rămășițele pământești ale Sf. Apostol Pavel).

Locul unde era înmormântat un cadavru devenea un loc religios și era protejat de lege. Astfel, Dreptul roman proteja și creștinii, căci prin lege orice loc unde a fost îngropat un om, indiferent de religia sa, devenea un loc religios. Unele locuri de înhumare erau de drept pontifical (pentru colegiul pontifilor), altele de drept civil (în care înhumarea era legitimă) și aparțineau dreptului uman (*rex hummani juris*). Dar caracterul religios se referea numai la spațiul de îngropare, nu și la împrejurimi – grădini, drumuri, construcții accesorii.

Cimitire, nu necropole!

Catacombele sunt cimitire subterane săpate în jurul Romei și sub Roma. Lipsa spațiului din incinta orașului le-a făcut să se dezvolte subteran. În total sunt cca 60, de dimensiuni mari, mici și mijlocii. Erau locuri de cult, de refugiu, de rezistență și cripte. Aici

se botezau, ascultau zilnic Sf. Liturghie și predica preotului, de aici plecau la închisori, la cei în lanțuri.

Romanii își numeau cimitirele „necropole” = orașe ale morților. Dar primii creștini le-au numit „cimitire”, cuvânt inventat de ei care înseamnă „locul somnului”, afirmându-și astfel credința în Învierea cea de obște.

Cuvântul „catacombă” înseamnă „locul de lângă carieră”, de-a lungul viei Appia, unde creștinii își săpau galeriile. Ei nu foloseau cuvântul „catacombă”, ci „subterană”. Abia în sec. al IX-lea aceste galerii subterane s-au numit catacombe.

După Edictul de la Milano, promulgat de împărații Constantin I și Licinius, înmormântările în catacombe nu au mai fost interzise, iar creștinii și-au putut manifesta devoțiunea față de cei adormiți și depuși aici, într-un număr mult mai mare.

Pe locul momântului martirilor se înălțau câte o mică biserică. Mai ales episcopul Romei Damasus, atașat de cultul martirilor, a manifestat un interes crescut pentru amenajarea catacombelor.

Cu timpul, populația înmulțindu-se, unele catacombe s-au mărit, cum au fost a lui Callistus, Domitille, Priscilla și Sf. Marcelinus și Petru.

După invazia din anul 410 d. Hr., când vizigotul Alaric a jefuit Roma, s-a încheiat și obiceiul înmormântărilor în catacombe. Au urmat alte invazii ale goților, catacombele au fost și ele jefuite de ce aveau mai de preț, iar episcopii Romei au dispus mutarea unor relicve sfinte pentru a nu fi profanate.

După anul 800 a urmat o perioadă de abandon care a durat până în 1500, timp în care vegetația le-a acoperit, s-au produs prăbușiri ale galeriilor neconsolidate și accesul în interiorul lor nu mai putea fi autorizat. Cu timpul ele au fost uitate, nu se mai cunoștea nici amplasarea lor.

Secolele XVII și XVIII au fost ani de distrugere a catacombelor. Proprietarii terenurilor de deasupra au intrat în galerii și au scos de acolo materiale de construcție pentru clădirile superioare.

Cei care au reînviat interesul pentru catacombele Romei au fost mai întâi arheologul maltez Antonio Bosio (1575-1639) și mai târziu,

după 1800, savantul arheolog Monseniorul Giovanni Battista de Rossi (1822-1894), cel care a cercetat în amănunt catacombele Romei și în baza acestor cercetări a publicat lucrarea „Roma sotterranea”, redând lumii adevărata istorie a primelor morminte creștine.

În anul 1852, Papa Pius al IX-lea a fondat „Comisiunea Arheologiei Sacre”, iar în 1925, Papa Pius al XI-lea a înființat Institutul de Arheologie Creștină, cu scopul de a impulsiona studiile asupra acestui domeniu extrem de vast și atât de puțin cercetat până atunci.

Galeriile catacombelor erau săpate într-un tuf (rocă de origine vulcanică) de calitate moale. Adâncimea maximă este de 20 m, pe 4-5 nivele, cu o înălțime medie de 2,20- 8 m și cu un sistem de scări abrupte, fie săpate în tuf, fie construite din zid. Rețeaua de galerii se întinde uneori pe kilometri întregi, dând aspectul unui labirint.

-Pe via Appia Antica, cu alei de chiparoși, lângă piscina publică și Aventin, sunt 7 catacombe, o basilică a Sf. Sebastian și cimitire creștine din primele veacuri, care erau sub autoritatea arhidiaconului.

-Între Muntele Caelius și Forumul Roman, la stânga de via Appia, pe via Pignatelli este catacomba lui Praetextat, care se află între colina Caelius și Forul Roman.

-Sub colina Eschilin, între Poarta Labicana și Poarta Tiburtina se află catacomba numită „Ad duos lauros”.

-Pe via Nomentana, lângă Forumul Păcii.

-Pe via Salaria.

-Pe via Aurelia, lângă Circus Flaminius.

-Între via Aurelia și via Portulensis, catacomba Trastevere.

-Spre Sud, pe via Ostiense două catacombe mai mici și biserica „Sf. Pavel *extra muros*” unde Apostolul neamurilor a fost martirizat; și via Ardeatine (unde pe domeniul lui Flavia Domitilla este fațada monumentului unui hypogeu creștin).

Spre Est, pe via Latina, este Cimitirul Apronianus și mormântul Sf. Eugenia; via Labicana/Castilina cu Catacomba Sf. Petru și Marcellinus; de asemenea, pe via Tiburtina este catacomba lui Cyriaque și mormântul Sf. Laurențiu.

Spre Nord, pe via Nomentana, lângă Forul Păcii, se află catacomba „Sf. Agnes *extra muros*” și biserica omonimă (aici, în mormântul părinților săi, sfânta este înmormântată împreună cu sora ei de lapte, Emertina); pe via Salaria veche s-a construit un cavou în jurul căruia s-a format Cimitirul Priscillei; pe via Salaria Nuova, Sf. Hilaria este înmormântată în grădina sa, cu soțul și cei doi fii ai lor.

Spre Vest, între via Aurelia și via Portulensis este Catacomba Trastevere.

Toate aceste căi se întâlnesc în centrul Romei, formând șapte „regiuni ecleziastice”.

Multe au fost folosite până la sechestrul împăratului Valerianus și restituite la sfârșitul domniei lui Gallienus, sub episcopul Dionysius al Romei (260-267/8 d. Hr.).

Arta catacombelor

Aveau galerii regulate, capele elegante, când erau construite în perioade de liniște. Galerii drepte sunt continuate de labirinturi cu ieșiri secrete. Pereții sunt acoperiți cu picturi și mozaicuri, înfățișând scene din Vechiul Testament, cu: Iona, Daniel, Abraham, Isac și din Nou Testament: miracolele lui Iisus, Învierea, Maica Domnului și Apostolii în grup sau scene care înfățișează Cina Domnului sau o distribuție caritabilă de alimente sau fac aluzie la taina euharistiei; sau Bunul păstor purtând vase cu lapte. Uneori întâlnim și inscripții ale vizitatorilor: „Rugați-vă pentru cutare”...

Arta catacombelor nu a fost pusă în slujba frumosului, ci a ideii religioase și impresionează nu atât prin valoare artistică, cât prin mesaj. A început prin simboluri: monograma lui Hristos din două litere din alfabetul grecesc: X și P întretăiate, alfa și omega, peștele, mielul, un miel între doi lupi (în catacomba lui Praetextatus), porumbelul, păunul, pasărea phoenix, ancora, ramura de măslin, palmierul, figuri evanghelice sau simbolice, flori și fructe, vase cu apă, ornamente.

Multe mozaicuri sunt păstrate până astăzi, ca și picturile în tehnica frescă

Sculptura este mai rar reprezentată prin basorelieful pe sarcofage (un Iisus cu un miel pe umăr etc.). Se remarcă luxul sarcofagelor celor bogați, pe care le întâlnim totuși mai rar în catacombe.

În anul 300 d. Hr., cu mult înainte de prima perioadă iconoclastă din Orient (730-787), reprezentarea chipurilor de sfinți a fost interzisă prin canonul 36 la Conciliul de la Ilibelis (Elviria, Hispania), pentru ca statuile să nu devină un obiect de adorare. Existența unei statuii a Sfântului martir Hyppolithus în catacomba sa presupune că nu a fost comandată pentru această împrejurare, ci a fost adusă din Biblioteca Ulpia, unde se afla deja, martirul fiind un savant și literat renumit (explicația lui Paul Allard, „Les Derniere Persecution du troisieme siecle”, Munchen, 1978).

În Cimitirul Osterian, pe via Nomentana, mai multe cripte au fost împodobite cu un fel de tribune pentru altar și locul pontifului. O inscripție datează din anul 291 d. Hr.

Temându-se că cimitirele creștine ar putea să fie într-o zi confiscate, creștinii au obținut proprietatea

asupra hypogeului numit Priscilla, pe via Salaria și au cerut autorizație pentru a săpa galerii și camere la etajul inferior. Sunt de admirat proporțiile vaste și regularitatea extraordinară a acestora. De fapt, ei pregăteau un nou adăpost pentru mormintele creștinilor.

În catacombe se puneau ouă roșii în morminte, semnificând hrană pentru morți (continuarea unui obicei păgân) sau talismane pentru alungarea duhurilor necurate.

În Cimitirul Sf. Hermes, pe via Salaria veche, se află o acrosolia cu mozaicuri înfățișând Învierea lui Lazăr, Daniel în groapa cu lei, vindecarea paralizicului.

Niciun mister...

Contrar primei impresii, catacombele nu erau locuri misterioase, amplasarea lor era cunoscută autorităților civile și, în perioadele de liniște, erau ocrotite de lege. Se crede că în timpul persecuțiilor creștinii se ascundeau acolo pentru a nu fi arestați. Dar catacombele nu au fost niciodată locuri de refugiu sau de locuit, deoarece acolo odihneau sfinții!

În primele trei secole creștine, credincioșii nu aveau biserici publice, dar reuniunile religioase se făceau în case particulare transformate în mici biserici. În timpul persecuțiilor se adunau în catacombe.

E altfel, catacombe se află în tot Imperiul Roman, la: Neapole, Siracuza (Sicilia), Malta, Sousse în Tunisia (Susa), Egipt, Palestina, Siria, Mesopotamia, Asia Minor, Dalmația, Galia, Hispania.

În ultimii ani ai secolului al III-lea, catacombele Romei s-au extins.

Epigrafia creștină

Cele peste 80.000 de inscripții creștine, descoperite de M. De Rossi, reprezintă „cheia” spre o lume total necunoscută până atunci. Este contribuția particularului care compune generalul, cu ajutorul căreia putem pătrunde în inima comunității primilor creștini. Majoritatea lor sunt în limba greacă, a doua limbă oficială în Roma antică, datorită marii comunități de etnici greci care locuia aici și, cel mai important este că aparțin tuturor claselor sociale, fără deosebire, căci în fața lui Hristos nu există nobili și oameni simpli, sclav sau aristocrat, ci toți suntem egali.

Catacomba Sf. Callistus

Pe parcursul dintre via Appia și via Adreatina este catacomba Sf. Callistus, cunoscută ca fiind și catacomba episcopilor, cea mai mare din toate, construită în secolul al II-lea, printr-o ramură creștină a familiei Aurelia. Este catacomba care a oferit cele mai mari satisfacții științifice savantului Giovanni Battista de Rossi, care a explorat-o decenii la rând și a fondat „Buletinul de Arheologie Creștină”, prima revistă de specialitate în domeniu.

Mai întâi a fost excavată o vastă sală și a primit aer și lumină prin numeroase ieșiri care comunicau între ele pentru a permite accesul a cât mai mulți creștini. Una chiar poartă inscripția episcopului Marcellinus (296-304).

Aria catacombei Sf. Callistus se întinde pe 15 hectare și are o adâncime de peste 20 m, cu galerii lungi de 20 Km, late de 1,5-2 m și înalte de 4-5 m. Pe ambele laturi ale galeriei sunt nișe adânci, suprapuse, în care se îngropau trupurile

creștinilor răposați. Din loc în loc, holuri mai mari, boltite, cu mici altare, camere sacramentale pentru celebrarea Sfintei Liturghii și a celorlalte Taine. Ici-colo, în timpanele mormintelor, picturi cu scene din Noul Testament, în culori bine păstrate până astăzi (redate de M. Giovanni Battista de Rossi, în „Roma sotterranea”).

Aici au fost înmormântați mulți martiri, 16 papi și foarte mulți creștini.

Fără călăuză, te rătăcești. Sunt mii de locuri sfinte și resturi de sfinte moaște în acești pereți. Aici sunt cele mai sfinte altare creștine!

Intri acolo și te miri: atâția oameni care L-au mărturisit pe Iisus Hristos!

La începutul secolului al III-lea, Callistus, diaconul (canonizat ca sfânt mai apoi) s-a născut într-o familie de sclavi și a lucrat mult timp la minele din Sardinia; liberat, el a devenit diacon și colaborator al episcopului Zephirinus al Romei și a fost însărcinat de acesta cu funcția de custode și administrator al acestui cimitir – care intra astfel oficial sub administrarea Bisericii Romei. De aici, Sf. Callistus propovăduia și îmbărbăta creștinii să rabde și să nu se teamă de moarte. A mai trăit doar 5 ani, fiindcă în anul 222 a fost martirizat în timpul persecuției declanșate de împăratul Septimius Severus.

Catacomba Sf. Callistus păstrează câteva cripte și cubicule („paturi” de înhumare) celebre.

În „cripta papilor” (episcopii Romei), cel mai important loc al acestei catacombe, au fost înmormântați, în secolul al III-lea, 9 papi (dintre care martirii Anterotes, Fabianus, Lucius și Eutihius, descoperiți de M. de Rossi și Pontianus descoperit de ucenicul său, Mons. Wilpert) și 8 demnitari ai Bisericii. Inscripțiile sunt în limba greacă.

Sf. Pontianus (230-235), roman, episcop al Romei, a fost condamnat la muncă silnică în minele din Sardinia de împăratul Maximinus Trax. Pentru a nu pune în dificultate Biserica din Roma prin absența sa, el s-a retras din scaunul papal * Sf. Anterotes (235-236), grec, a murit după 43 zile de pontificat, petrecute toate în carceră * Sf. Fabianus (236-250), roman, un mare organizator al Bisericii din Roma, a fost decapitat sub împăratul Decius * Sf. Lucius (253-254), roman, a fost episcop doar 9 luni, parte petrecute în exil * Sf. Ștefan (254-257), roman * Sf. Xistus/ Sixtus II (257-258), grec, a fost martirizat sub împăratul Valerianus, chiar în cimitirul lui Callistus, unde oficia Sf. Liturghie și decapitat tot acolo, după un scurt proces, în aceeași zi, la 6 august 258, în ziua sfântă a „Schimbării la față” a Domnului nostru Iisus Hristos * Sf. Dionisius (259-268), cu patrie necunoscută, a reorganizat Biserica din Roma după persecuția lui Valerianus * Sf. Felix (269-274),

episcop roman * Sf. Eutihius (275-283), originar din Luni, Liguria – ultimul din papii descoperiți în această criptă.

Cripta Sfintei Cecilia este alături de cripta papală. Ea era oarbă care îi conducea fără greș prin hrube pe vizitatori, ajuta la botezul femeilor, fecioarelor, știa toate intrările și era foarte iubită de creștini. A fost martirizată (probabil în 222-230), iar moaștele ei se află acum în biserica ce i-a fost dedicată, ridicată pe locul casei sale, în Trastevere. Cripta a fost restaurată și ornată cu mozaicuri, fresce și marmură.

Alături se află cripta papei martir Urbanus (222-230). Alte cripte celebre sunt ale papei Gaius (283-296), dalmat, ulterior canonizat * cripta Sf. Eusebius, papă martir (309-310), mort în exil în Sicilia (De Rossi a descoperit aici câteva fragmente ale inscripției poetice a episcopului Damasus) * cripta sfântului papă martir Cornelius (251-253) exilat la Civita Vecchia, mort în mizerie și extenuat de munca grea (în criptă se păstrează piatra originală și câteva fresce din secolul al VII-lea).

În 1894, 20 septembrie, savantul Giovanni Battista de Rossi a plecat la Domnul și a fost îngropat în „Tricora Orientală” a Catacombei Sf. Callistus, alături de prietenii lui preferați, Sfinții Martiri.

Concluzii

Cât de important este studiul catacombelor romane pentru înțelegerea istoriei creștinismului primar? Dacă documentele lipsesc – au fost arse sau distruse – rămân să ne vorbească inscripțiile de pe morminte. Dar și modul de săpare al hrubelor spune ceva: unde vedem lucrări de pictură întrerupte sau galerii neregulate și nedecorate trebuie să știm că datează din perioade de restriște, când totul se făcea în grabă și oamenii nu mai aveau liniștea să caute și mijloace artistice de exprimare.

Când ieșirile din catacombe erau păzite de romani, creștinii se strecurau prin galerii și ieșeau la mare distanță, risipindu-se pe câmp. Liturghiile se țineau noaptea, motiv pentru care creștinii erau numiți „o rasă tenebroasă care fuge de lumină”...

Așa își manifestau credința primii creștini, mulți dintre ei mărturisind fără frică și primind cu zâmbetul pe buze coroana martiriului, convinși că în viața viitoare se vor întâlni cu Iisus Domnul care le dădea putere.

Bibliografie: Antonio Baruffa, „Le Catacombe di San Callisto. Storia-Archeologia-Fede”, IV Ed 1996 * „Giovanni Battista de Rossi. L'archeologo esploratore delle catacombe”, 1994”.

Fragment din romanul *Evliya Çelebi-călătorul celor șapte zări*

EVLIYA ÇELEBI, HOINAR PRIN ISTANBUL

► Elena NETCU

Zi de toamnă mohorâtă. Evlia Çelebi privea orașul cu mulțimea de moschei pe toată întinderea, încât încerca să le numere, deși știa c-a mai făcut-o o dată, de două ori, de câte ori avea ocazia. Cunoștea Istanbulul ca-n palmă. Împrejurimile i-au devenit familiare. Își aminti de vremea când dispărea de acasă, fără să anunțe părinții și, până să observe tatăl lui, dervișul Ahmet Zilii, Evlia era în camera lui, completând jurnalul cu proaspetele impresii. Nu-i scăpa nimic.

Străzile Istanbulului au rămas aceleași, oamenii sunt alții. Nu-i mai cunoștea. De unde au venit?

- Te-ai întors, Evlia?
- Dar unde ai fost plecat?
- Când ne-am văzut ultima oară, Evlia?

Întrebări fără răspuns, dar ele făceau parte din viața lui. Pe Sultanul Murat-han nu-l putea uita. A făcut parte din viața lui. L-a ridicat spre lumină, mai mult decât ar fi putut el să urce.

Puse mâna la piept, ridică ochii spre cer și murmură în cântec ca o litanie, ondulându-și vocea precum valurile mării:

Doamne, Murat, prietene! Ai murit într-o iarnă aprigă.

Într-o zi de februarie nemilos/ Era potop de ninsoare.

Plângea cerul cu cristale de argint,/ pregătit parcă să acopere/păcatele nemărturisite ale tale.

Puterea ta a fost cât munții lumii,/ furia ta precum învolburatele ape,

inima ta cât pomul plin de roade,/ sufletul tău imens, precum văzduhul

În ziua aceea, Evlia a petrecut-o la mormântul lui Murat al IV-lea, prietenul și protectorul lui. A rămas ore în șir, rememorând cele mai importante momente din viața lui, alături de Murat. Nu uita petrecerile imperiale la care era invitat și Evlia. Era preferatul sultanului, pentru umorul lui savuros, anecdote, replici inteligente, cultura lui vastă, dar mai mult decât atât, Evlia era carismatic. Un bărbat înalt, robust, puternic, jovial încât aduna

lume multă în jurul lui, mai ales femei care erau vrăjite de harul lui de a povesti.

După mai multe ore în cimitir, la mormântul Sultanului Murat al IV-lea, trecu și pe la mormântul mamei sale, apoi ieși din cimitir, îndreptându-se spre centrul capitalei. Se gândea să-l caute pe Khan. Nu-l lăsa mult timp singur, de teamă să nu-l apuce criza aceea de hipertrofie a eului și să strige pe străzi că este mai presus de Profet.

De la întoarcerea de la Bursa, Evlia se schimbase, era mai tăcut, vorbea mai puțin, cântărind orice cuvânt. Toate aceste mici schimbări se datorau întâlnirii cu dervișii, Evlia avea un cult printru religia musulmană. Era pentru el singurul adevăr. Se detașa de lucrurile mărunte, nu mai făcea comentarii pline de haz, acolo unde nu era potrivit. Se îmbrăca elegant, mergea prin cafenele, nu mai accepta comentarii deșănțate la care toți căscau gura și râdeau zgomotos. Încerca, prin atitudinea lui, să capete o anumită prestanță, mai ales că era solicitat tot mai mult să însoțească solul otoman în negocieri de pace. Atunci, Evlia devenea volubil și sobru. Traducea cu succes, conducea dialogul cu multă diplomație, încât relațiile otomane cu unele state din Europa se îmbunătățeau, evitând confruntarea armată. Cel puțin pentru o vreme.,

Mergea pe stradă ca un străin. Gândurile îi erau departe. În privirile lui neobosite încăpeau toate orașele, toate dealurile răzlețe cu arbuști și iarbă mătăsoasă, cu râurile încăpătoare în care Evlia se arunca îmbrăcat să se răcorească de arșița verii, el, hoinarul fără de egal în lumea asta mare.

Se plimba pe străzile Istanbulului în haine de paradă. Trecătorii se holbau la el, necunoscându-l în pelerina viu colorată, pe care vântul o răscolea într-un evantai, pregătindu-l parcă de zbor.

– E trăsniț!

– Numai Evlia poate să umble așa.

– Hei, Evlia, oprește-te! Unde ai plecat? Pe noi cui ne lași?

Oamenii rămâneau în loc, admirând mantaua viu colorată, precum un covor fermecat, în timp ce Evlia își legăna mânecele ca niște aripi.

– Chiar pleci din nou? Nu mai pleca, omule, lumea e plină de pericole. Cine știe pe unde îți rămân oasele.

– Voi umbla peste tot, în lumea asta mare.

– Depărtarea aduce uitarea și înstrăinarea.

O voce de sus îi cânta un cântec molcom ca un susur de izvor:

"Tălpile tale vor avea urme de nisip/ rămas din deșertul Africii,

din nisipul spulberat al Orientului, palmele tale se vor răni,

croindu-și drum prin stepa Dobrogei,/ mirosind a nufăr și a stof verde,

vei bea din căușul palmei apa Dunării albastră,

vei privi oamenii bălților,/ vei admira casele, drumurile prăfuite,

vei vedea soldații însetați și flămânzi/pe care moartea îi va pândi,

pustiindu-le viața ciuntită de sabie, de pumnal, de cuțit sau de ștreang...

lar tu vei pleca și te vei întoarce mereu"

– Iubesc oamenii, natura, locuri noi, tot ce este făcut de mâna lui Allah, fie lăudat!! Voi aduna în caietul meu poveștile lor triste sau vesele.

De multe ori auzea în vis aceeași voce:

"Vei vorbi cu padișahii lumii, le vei măsura puterea, le vei cântări ura și vei pune pe taler iubirea în locul deșertăciunii".

După câteva zile de odihnă, Evlia merse la atelier. Avea chef să-l vadă pe Visător, sufletul acesta rătăcit care, din când în când, își pierdea discernământul, vorbea fără șir despre viitorul lui zbor deasupra Imperiului Otoman.

– Evlia, am făcut o invenție la aripile mele.

– Nu mai spune! Cum ai făcut?

– Am aplicat teorema lui Tales și mi-a ieșit. Important este să măsoți corect ca să-ți asiguri un anumit echilibru. E ca în viață. Nu ești cumpătat, gata, se duce echilibru și aluneci în prăpastie.

– Păi, eu ce-ți spuneam, Khan? Ai ajuns la vorba mea? Bine că s-a prins ceva de tine!

– Eu nu mi-am cunoscut părinții, Evlia. Mama mea era o cadână din harem. Alungată, pentru că a furat, au închis-o. Urma să-i taie mâinile, dar calfa, Cernnet, a făcut-o scăpată prin tunelul ascuns de sub Palatul Topkapî. A ieșit la mare, a stat ascunsă până m-a născut pe mine, apoi i-au făcut vânt pe o corabie spre Veneția, în mare taină. Pe mine

m-a crescut în taină calfa Cernnet, Dumnezeu s-o dihească în liniște și pace!

– Eu știam asta mai înaintea ta, dar n-am vrut să-ți spun, Khan. Lasă, Visătorule, că te iau cu mine să cunoști lumea. Am eu grijă să-ți gădesc o cadână pe măsura ta. Ia, spune-mi, Khan, de câte ori ai fost la Moscheia Süleymanie?

– Am trecut, dar n-am intrat.

– Mare păcat, Khan, mare! Măcar să ai și tu idee, că nu există ceva mai frumos pe lume. Dar că are vedere la mare, știi?

– Asta știu, c-am privit-o și de pe malul mării. Am avut un sentiment ciudat. Aveam impresia că vine peste mine. E uriașă. străpunge cerul. Oare cum se vede din cer?

Evlia, zâmbi. Cum de nu și-a pus o astfel de întrebare? Khan îl luă prin surprindere.

– Lasă, Khan, termină tu noile tale aripi după metoda lui Talhes și mai vorbim. Oricât i-ai admira măreția, n-ai să știi nicidată cum a fost construită. Îți spun eu, Khan, și o să spun și altora, despre rădăcinile acestei moschei. Să știi de la mine, Khan, că cel mai important lucru pe lumea asta sunt rădăcinile. Ele dau trăinicie unui lucru, ființă, ce-o fi. Este ca-n viață, Khan! Fără ele, te smulge furtuna, te frâangi și te iau valurile și te poartă spre Abis.

– Dar tu le știi, Evlia?

– Cum să nu știu! Trei mii de sclavi au tras la galeră, legați de picioare în lanțuri, au pus temelie adânc în pământ. Acolo e trudă, sudoare, chin, suferință, dar este și artă, pentru că arta, Khan, nu dăinuie peste secole, dacă nu e făcută cu sacrificiu. Acolo este osândire! Dar să vezi coloanele de profir roșu, pe dreapta și pe stânga, cu cincizeci de coți înălțime! Cine putea să facă asta decât noi, turcii! Sunt mândru că sunt otoman! Iată ce slavă îi aducem noi lui Allah! O să scriu, Khan, în caietul meu, ca să las urmașilor urmașilor noștri.

– Acum câteva zile am intrat în Moscheia Süleymanie, cu mare emoție. Dacă nu-mi vorbeai tu de ea, mă bucuram privind-o și atât.

– Asta aș vrea să fac: să trezesc în sufletul celui mai neștiitor turc dorința de a vedea ceea ce au construit padișahii lumii pentru pomenire, că le-au ridicat în cinstea lui Allah. Nu am venit pe pământ numai să mâncăm și să ne distrăm, să adunăm bogății și să naștem pui de om ca sa-i hrănim cu laptele de pe Galata

– Dar de ce de pe Galata?

– Pentru că acolo curgea laptele de pe lume. Erau pe vremuri, acolo, oi, vaci, capre, iarbă mătăsoasă, că-ți venea s-o mănânci. De-aia oile

dădeau cel mai delicios lapte. Dar vezi? Nimeni nu știe! Câte nu ți-am spus eu ție Khan! Dar văd că nu-ți intră la cap.

– Lasă, Evlia, că lumea o să afle de la tine. Lasă-mă și pe mine să-ți povestesc aventura mea de la Moscheia lui Süléyman. Știam de la tine că sunt douăzeci de lămpi și candelabre mii și mii. Jumătate de zi le-am numărat, dar n-am reușit. M-am încurcat la numărătoare. Am luat-o de la capăt, până a început să mă doară capul. Mă învârteam pe acolo, de-am amețit de cap.

– Nu oricine poate, băiete! Așa o frumusețe nu găsești în toată lumea.

– Să-mi povestești și mie, Evlia, odată.

– Hai, mai bine să vezi Galata, care datează de pe vremea lui Alexandru cel Mare. Am scris mult despre ea. Galata înseamnă lapte în limba greacă. Eu am învățat greaca de la un ucenic al tatălui meu. Era bijutier, iar eu stăteam pe capul lui toată ziua. Înainte să se numească Galata, acolo era o luncă și atâta ierbăret, că se umplea ugerul de lapte mereu, încât văcarii și ciobanii trebuia să mulgă toată ziua. O fi trecut ceva vreme și a apărut acolo o fortăreață ca adăpost pentru animale. Apoi s-a mai adăugat, cu timpul o altă construcție de la nord până în parcul spre vest, numit Kağithane.

– Să fii binecuvântat, Evlia, pentru cunoștințele tale! Ești un cărturar de soi!

– Ca să ajungi la Galata trebuie să iei feribotul, caique sau barja.

– Știu un loc secret pe unde trec numai eu. Ies într-o tavernă. Am fost de multe ori. Tavernele sunt păcătoase. Acolo sunt vinuri interzise. Îi vezi pe marinari, armeni bogăți care vând pastramă. Grecii au cârciumi, de nu le mai știi numărul. Pe unde te sucești, dai de o cârciumă și de bețivi laudându-se și pupându-se unii pe alții.

– Aia nu mai știu ce e lumesc și ce e divin. Cine are capul pe umăr, Khan, cum îl ai tu, nu cade în păcat!

– În sfârșit, Evlia. mă lauzi și tu o dată. Până acum, mi-ai dat ghionturi în coaste, Allah, Allah! De la tine am înțeles că sfaturile pe care le primești în viață nu se prind decât când dai de greu. De unde și vorba aia: tot pățitu-i priceput.

– Ai început să fii sfătos, Khan. Țasta-i un semn că îmbătrânești.

– Evlia, ascultă ce-ți spun! Priveam cu atenție în interiorul Galatei. Păream așa de mic și neînsemnat, încât, în loc să mă bucur, mă apuca un fel de tremur interior. Mii de ace îmi treceau prin piele, un fel de înfiorare, de uimire, de admirație, că aproape nu mai puteam respira. Ar fi fost un

păcat să nu văd toate aceste minuni făcute de mâna musulmanilor, în cinstea lui Allah.

– Piața Calului, prietene, târgul ăsta pe care eu l-am colindat toată copilăria și tinerețea mea. are o istorie zbuciumată! Aici sunt straturi de durere, aici moartea a fost împărăteasă, s-a înfruptat din trupuri vânoase, din tineri neștiitori, intrați în vâltoare, ca să devină eroi.

– Eu cred, Evlia, că oriunde în lume se întâmplă astea. Pe unde trece omul se cunoaște, nu e numai rai, e și iad!

– Frumusețele alea de sclave aduse ca trofee, au fost ucise pentru că s-au împotrivit, le-au rămas oasele pe undeva prin gropile săpate în fugă, la grămadă, ca să încapă mai multe. Trădătorii erau atârnați ca porcii deasupra pieții, ca să fie învățatură de minte pentru ceilalți răzvrățiți. Cei mai mulți trecători care-i vedeau prima oară, icneau, li se făcea rău, căci în aer plutea un miros de ranced, o duhoare greu de suportat. Treceau grăbiți, cu fețele întunecate, ridicau din umeri a neputință, a durere și sfârșeau prin a pleca capul susuși.

Evlia nu mai privea de mult la aceste trupuri stafidite, purtate de vânt încoace și-ncolo, lovindu-se de stâlp. De la o vreme, loviturile aveau rezonanțe sinistre, de parcă cineva ar fi scormonit într-o scorbură dogită. Când vântul se întetea, căpătau ritmicitate de tobe ancestrale, ținând isonul muezinului la rugăciunea de seară.

Mască de vesel

PROZĂ

FLORICICA MAMEI

Soției mele

► Năstase MARIN

Nu pricepea defel când cei din jur îi spuneau „asta mică” sau când o strigau: „băi, asta mică!” Poate aflaseră de la cei doi frați mai mari care o strigau tot așa.

Doar biata maică-sa, vânzătoare la un magazin, îi spunea dimineța devreme, când o trezea din somn: „floricica mamei!” Ofta mamă-sa și pleca să muncească tot cu inima strânsă, știind că o lasă doar în grija fraților mai mari. Iar frații o părăseau și ei când trebuia să plece la școală. Adică, frații trebuia să-i dea de mâncare, uneori s-o îmbrace și să se joace cu ea... treburi plicticoase și enervante pentru băieți. Când umbla aproape goală prin casă, fratele cel mare îi spunea celuilalt:

– De ce n-o îmbraci p-asta mică? Nu vezi cum umblă?

Fratele îndemnat n-avea cui să transmită porunca primită și atunci se răstia la ea:

– Băi, asta mică! Tu nu ai de gând să te îmbraci și... să le faci pe toate singură? Până când să am grija ta?

Și ea, asta mică, se străduia și se chinuia, sărăcuța, „să le facă pe toate singură”. Spre hazul fraților săi, foarte grijulii:

– Băi, asta mică! Ai să rămâi proastă toată viața! Mică și proastă!

De aceea era ea convinsă că așa va fi toată viața și așa o cheamă. Deși era derutată de maică-sa, când venea seara obosită și-i spunea: „Oof! Floricica mamei, floricică! Ce floare ai să fii tu când ai să te faci mare!”

Tatăl său era plecat în Spania ca să muncească, să facă bani. Nu pricepea deloc cum face tata bani acolo, în Spania. De ce s-a dus tocmai acolo, când putea să facă bani și aici, ca mama. Că mama lipsește toată ziua, dar vine acasă în fiecare seară. Pe când tata... Nici nu mai știe cum arată asta mică. Uneori, seara, vorbește la telefon cu mama și o întreabă: „Aia mică ce mai face? Nu mai crește?” Și maică-sa oftează: „Floricica mamei... crește și ea, dar... tot mică.”

Pe ea n-o deranjează că lumea-i spune așa. Chiar este mulțumită. Când ești mică, nu te bagă

nimeni în seamă și îi privești de jos. Nu se ferește nimeni de tine și afli tot despre ei. Ce gândesc, ce vorbesc... ce fac... Îi privește discret și zâmbește misterios când i se pare că...ăștia mari sunt așa de caraghioși când o fac pe... oamenii serioși. Ăștia nu știu să se joace!

De fapt se simțea foarte stingheră în preajma lor, dar și a copiilor mari care nu voiau să se joace cu ea. Se mulțumea să stea pe margine și să se amuze de jocul lor, mai ales când se certau ca proștii. Iar când se supăra câte unul și pleca din joc, iar se certau:

– Lasă-l, mă, să plece! Uite, o luați p-asta mică! Tot stă degeaba pe margine.

Astă vară, când două echipe de băieți jucau fotbal, portarul unei echipe s-a supărat că a primit un gol și a plecat. Disperat, căpitanul echipei respective a strigat la ea:

– Băi, asta mică, treci imediat în poartă! Da' să aperi toate mingile, că te ciufulesc! Pentru fiecare gol te ciufulesc!

Biata de ea a făcut adevărate minuni plonjând în picioarele celor care voiau să-i dea gol. Dar, tot a scăpat o minge. Și căpitanul s-a ținut de cuvânt. A ciufulit-o... zdravăn. Dar a continuat să apere poarta, făcând salturi demne de portarul naționalei.

Însă... iar a primit gol. Iar ciufuleală! Și... încă un gol, încă o ciufuleală! Până s-au săturat copiii de jucat fotbal. A întrebat-o căpitanul:

– Băi, asta mică, mai vrei să joci fotbal?

– Mai vreau! A răspuns ea voioasă.

– Chiar dacă te ciufulesc?

– Chiar dacă.

Cel mai mult i-a plăcut anul trecut la țară, la bunici. Făcea treabă în grădină cu bunica și la câmp, la lucernă, cu bunicul. Ei nu-i spuneau „asta mică”. Bunica îi spunea: „Florico, maică, hai să facem treabă!” Câtă treabă făcea ea cu bunicii!

– Hai cu bunica, Florico! Să mulgem vaca.

Și-i dădea bunica o cană plină cu lapte. Pe toată o bea. Ce bun era laptele proaspăt muls!.. Îi făcea niște mustăți...

– Hai, Florico, să-l plimbăm pe Murgu!

O așeza bunicul pe spinarea Murgului, pe un sac și ea râdea, râdea trăgând de hăț:

– Dii, Murgule, dii!

Avea grijă bunicul să-l țină pe Murgu de căpăstru, dar și blândul căluț mergea încet, cu atenție, parcă știa ce prețioasă comoară ducea în spate.

Câte povești nu-i spunea bunicul!.. Cu Făt-Frumos și calul său năzdrăvan. Cum s-a luptat cu Zmeul ca s-o salveze pe Ileana Cosânzeana. Dar mai ales, i-a povestit bunicul despre colinde. Cum colinda el de sărbători cu alți copii... Că a fost cu semănatul, cu Moș Ajunul. A fost și cu plugușorul, cu buhaiul, cu steaua, cu capra. Când a fost mic, mic, a fost și cu sorcova..

– Cum colindați, bunicule?

A învățat-o bunicul multe colinde. Și sorcova și plugușorul și „Steaua sus răsare”. Râdea cu hohote Floricica. O amuza când spunea bunicul: „Că nu suntem de-aici, de colea/ Suntem tocmai de la Cuca/ Unde mămăliga-i cât nuca.” S-a dus râzând la bunica:

– Știi, bunico, să faci o mămăligă cât nuca?

– Nu știu, fato, de unde să știu?

– De la Cuca. Acolo se face mămăliga cât nuca. Mi-a spus bunicu'. Și râdea de să se prăpădească.

– Ei, na! Mormăia bunica. Bătrân și nebun. Numai prostii te învață.

Toamna, când a venit mamă-sa ca s-o ia acasă, a început să alerge prin curte și să țipe: „Hââ! Nu vreau acasă! Vreau la bunicu, să văd colindătorii... Că de sărbători... hââ!..”

A renunțat biata femeie să mai alerge după ea prin curte. Dar le-a atras atenția bunicilor să aibă grijă de ea, că se îmbolnăvește foarte ușor și se vindecă greu. Ți-ai găsit!.. Numai pe-afară, printre picioarele bunicilor stătea. Să facă și ea treabă...

– Du-te, măi, Floricico, în casă! Că ai să...

– Nu vreau, nu vreau!

De sărbători, numai prin bucătărie, agățată de fusta bunicii.

– Ce tot faci p-aici, Floricico?

– O ajut pe bunica. Să facem caltaboșii... cârnații... jumările... Facem și cozonaci... și... și... Câtă treabă am eu cu bunica!..

Chiar te mirai: ce s-ar fi făcut bunica fără ajutorul Floricicăi!

În seara de Ajun nu s-a mai dezlipit de bunicul. Veneau colindătorii și cântau sau hăuleau afară, la fereastră. Floricica se lipise de bunicul, având sufletul dilatat, suflet care-i vibra cu intensitate maximă și începea să plutească. Ochii-i străluceau, nările i se umflau, respirația i se oprea, fața îi

înfloreau, iar inimioara i se zbătea în coșul pieptului, ca o păsăruică-n colivie speriată de o pisică.

Cel puțin, huruitul buhaiului a făcut-o să fugă după sobă. Când copiii au terminat de urât, bunicul i-a invitat în casă și a strigat-o:

– Hai, Floricico, ieși de-acolo, să vezi buhaiul! Este o biată cutie cu coadă. Din păr de cal.

Degeaba... Nu voia să iasă din cotlonul ei, s-o pici cu ceară. A scos de-acolo doar câteva șuvițe de păr, prin care a strecurat luciul privirii sale iscoditoare. Doar câteva secunde, până când un colindător i-a transmis un semnal încurajator: „Bauu!” și jucăușele șuvițe au dispărut imediat.

De câteva ori a zbughit-o din casă, după colindători. Să-i vadă acolo, în taina misterioasă a nopții, luminați doar de un fir de rază ce răzbătea prin perdeaua de la fereastră. Cum mai luceau clopoței din mâinile lor! Sau cum mai străluceau mărgelile de hârtie lucioasă de la stea, ori iconița ei din mijloc! Atunci o pătrundea acel fior magic al colindei și misterul sacru al colindătorilor.

– Intră imediat în casă, Floricico! Striga speriată bunica. Doamne! Dacă ai să răcești?

– Ba, nu răcesc!

Nu a răcit de sărbători. Însă, pe la mijlocul lui ianuarie a început să ningă și să bată un vânt năprasnic, de nu puteai să scoți pe ușă nici măcar nasul. Dar Floricica... nu și nu! Că ea vrea să se plimbe pe-afară, cu sania. Degeaba a sporovoi-o bunica.

Pentru că bunicul... inimă slabă... n-a putut s-o refuze. Deși a înfilit-o, au răcit amândoi. Îndurerată, biata bunică i-a certat, dar i-a oblojit cum a putut. Freții, ventuze și ceaiuri. A aflat maică-sa și a venit într-un suflet. I-a certat foarte aspru pe bunici. Iar pe ea a luat-o pe sus și a dus-o acasă, fără s-o mai întrebe dacă vrea. S-au rugat bunicii, plângând, să le-o mai aducă la vară.

– N-o mai aduc niciodată, că nu știți să creșteți un copil, le-a spus supărată fiica lor.

Dacă Floricica s-a însănoșit, bunicul nu a mai rezistat. Poate și de supărare, după cele întâmplare. Peste vreo două luni, când mama s-a întors de la bunici în straie cernite, Floricica a întrebat-o:

– Ce mai face bunicul, mami?

– A plecat în cer, să colinde cu îngerii.

– Hââ! Și pe mine de ce nu m-a luat? Când vine acasă?

– De sărbători! Dacă ai să fii cuminte, bunicul va veni și pe la noi cu ceata lui de îngeri.

– Cu ce colindă? Cu plugușorul sau cu steaua?

– Nu, nu! S-a speriat maică-sa. Tu să-l aștepți aici. Ai să-l ascuți cum cântă și... cum pleacă.

– De ce să plece?
 – Așa fac colindătorii. După ce cântă, pleacă să colinde și la alte case.
 – Am să colind și eu, mami. Și când va veni cu îngerii, am să-i spun că... „nu sunt de pe-aici, de pe colea/ Sunt tocmai de la...”
 – Cuca, a întrerupt-o maică-sa zâmbind trist.
 – De unde știi? A întrebat-o mirată Floricica.
 – Mi-a spus mie bunicul când a plecat cu îngerii.

– Așa și-a spus?
 – Da. Hai, du-te și te joacă! I-a spus mama, întorcând din nou capul, cu ochii plutind în lacrimi.

Bunicul nu putea să părăsească tărâmul ăsta până n-o mai vedea o dată pe Floricica. Suflând din greu, a-ntrebat pe cei din jur: „N-a venit?.. N-a mai ajuns, mă? Dați-i, mă, telefon! Să vină... și ea... mă...”

Când a văzut-o pe fiică-sa singură, a izbucnit în lacrimi:

– Și Flo... ri... cica?
 – Nu puteam s-o aduc, tăticle! Încearcă să înțelegi!

Ce să mai încerce bietul muribund, când numai această dorință îi mai ținea sufletul agățat de trup?

– Să-i spu... neți... că... am plecat... la... îngeri...

Așa a plecat bunicul la îngeri. Neîmpăcat că nu a mai văzut-o pe Floricica.

***

A trecut vremea și au mai rămas doar două săptămâni până la Crăciun. Frații ei împreună cu alți trei colegi repetă înfrigurați colindele de Crăciun și plugușorul.

Dar nu prea le știu, se bâlbâie, se încurcă. Atunci intervine Floricica, chicotind, spunându-le cuvintele uităte de ei.

– De ce râde asta mică de noi, mă? îi întreabă pe frații Floricicăi, cei trei colegi. Se repede la ea fratele cel mare:– Băi, asta mică, dacă mai râzi, să știi că te ciufulesc, te apuc de nas, îți rup urechile.– Dacă nu știți plugușorul, ce să vă fac?– Să taci! Că te dau afară dezbrăcată. Ai să mori de frig! Ai înțeles? A tăcut speriată Floricica, dar a murmurat:– Da...da... eu nu te spun lu' mami?– Dacă mai apuci. Până vine mama... afară-i frig, mori imediat. Și noi o să spunem că tu ai ieșit afară fără voia noastră.

Ca să o convingă a tras-o de urechi și de codițe și a dat-o afară pe hol. Ea s-a plâns mamei, care i-a certat.

– Dacă știe așa de bine colindele, mai bine o luați cu voi.

– Ba nu, ba nu, bâzâiau ei. Să stea acasă că e mică!

– Și dacă vă rup eu urechile și vă înroșesc fundul, o luați? Dacă nu...de sărbători vă încui în casă. N-am să vă las nici să colindați și nici afară, la săniuș.

Urlau bieții băieți, disperați, uitându-se urât la Floricica.

– Băi, asta mică, ești o pacoste pentru noi! Asta ești, o pacoste!

La urletele lor, maică-sa le-a răspuns impasibilă, categorică:

– Să știți că nu glumesc, dacă nu o luați și pe ea. Până vin eu, măcar puțin prin blocul nostru și prin vecini. Apoi o lăsați acasă și vă duceți singuri.

– Da' tu vii târziu. Și noi...ce să facem cu ea până atunci? bâzâiau ei.

– Fiți liniștiți că am să vin mai devreme.

Au tăcut băieții, gândindu-se cum să scape de... pacoste. Al mai mare i-a șoptit celui lalt:

– Las' că am eu ac de cojocul ei. Ai să vezi!!

A doua zi când s-au întors de la școală și au început repetițiile, al mare i-a spus:

– Băi, asta mică, repetă și tu cu noi, că te luăm la colindat, așa cum a spus mama.

– Mă luați și pe mine ? a sărit în sus de bucurie Floricica. Cu ce mergem, cu ce mergem ?

– De Ajun cu Steaua și de Anul Nou cu semănatul. Hai, la repetiție!

Seara, când a aflat vestea cea bună, mama a răsuflat ușurată și i-a îmbrățișat cu drag :

– Știam eu că am copiii cuminți și ascultători!

– Da' să ne aduci o stea, mamă ! au rugat-o băieții, cei « cuminți ». Și grâu pentru semănat.

– Pentru grâu, nu-i problemă, vi-l aduc mâine. Însă steaua o vom face împreună, că mă pricep.

Le-a adus mama grâu și cele trebuincioase pentru stea. Cu multă dragoste i-a îndemnat să facă o stea frumoasă, așa cum le-o plăcea lor. S-au bucurat băieții și Floricica. Împreună cu mama lor au făcut o stea, așa cum văzuseră ei într-o ilustrată de sărbători. I-au spus și tatei la telefon, ce stea frumoasă au făcut ei.

– Să-mi cântați și mie « Steaua sus răsare ! » Poate va răsări și steaua noastră.

– Îți cântăm, tăticle, îți cântăm. De Crăciun, îți cântăm...

– Dar, din ce în ce mai îngrijorat, băiatul cel mic l-a întrebat pe cel mare :

– Ce facem, mă cu pacostea asta mică? Ai de gând s-o luăm cu noi ?

– Ce, suntem fraieri ? a zâmbit șiret cel mare.

– Păi !?

– Ai să vezi !

Și, ă! mare a rugat-o pe mama să le cumpere și trei crizanteme. Să fie albe și mari.

– Ce vă trebuie vouă crizanteme ? s-a mirat mama.

– Păi...nu cântăm și « florile dalbe » ? Dacă avem crizanteme albe...mari...

A înțeles maică-sa și nu prea. Dar, ca să nu le strice bucuria, le-a cumpărat și trei crizanteme. În ziua de Ajun, după ce le-a împodobit căciulile cu mărgelile de hârtie, le-a spus :

– Am să încerc astăzi să vin mai devreme, așa cum v-am promis. Voi să colindați pe aici, pe aproape și, când se înserează, o aduceți pe Floricica acasă ! Așa cum ne-am înțeles.

– Așa facem, mamă ! au răspuns băieții într-un glas.

La prânz, după ce au mâncat și s-au pregătit de plecare, au îmbrăcat-o pe Floricica, i-au împodobit căciulița cu niște mărgelile, i-au umplut buzunarele paltonașului cu grâu și i-au dat crizantema cea mai mare.

– Băi, asta mică, dacă mergi cu noi, tu ai să sorcovești gospodarii cu sorcova asta mare...

– Asta nu e sorcovă, le-a spus mirată Floricica. Apoi: Parcă de Anul Nou...la bunici...

– Lasă, mă, proasto, ce știi tu ! Asta e sorcovă și acum se colindă și cu steaua și cu semănatul și cu sorcova. Le facem pe toate. N-ai auzit că suntem în secolul vitezei ?

Floricica nu mai înțelegea nimic. Habar nu avea de secolul vitezei. Nedumerită, privea la ei și la crizantema din mâna sa.

– Asta nu e sorcovă, nu e sorcovă ! repeta ea în ciudată.

– Lasă, bă ! Sorcovă, crizantemă... tot aia e! Dai cu ea omului în cap și spui sorcova. Uite ce pământ are ! Mare și moale. Ia să vezi! « Sorcova, vesela... »

Și o sorcoviră ei cu crizantemele lor, ca să o convingă. Floricica începu să râdă și se lăsă convinsă de această demonstrație practică.

Când ajunseră în fața blocului, băiatul cel mare îi spuse:

– Băi, asta mică, noi ne ducem după colegi, să-i luăm! Apoi făcu pe supăratul: că le-am spus să ne aștepte aici, da' văz că n-au mai venit. Da', să stai cuminte, auzi!?

– Ba merg și eu cu voi!

– N-ai să mergi, pentru că ei stau departe și o să te doară picioarele.

– Ba, nu mă dor. Merg cu voi!

– Știi ce-a spus mama, că trebuie să colindăm cu tine doar în blocul nostru și pe la vecini. Așa că...

uite cheia, că noi mai avem una și... așteaptă-ne aici sau în casă, că noi venim repede cu colegii.

Și ă! mare îi agăță cheia de gât, spre nedumerirea și supărarea Floricicăi. Nu-i dădu nici un pic de răgaz să gândească și să riposteze. Se răsti autoritar la ea:

– Să nu te miști, bă, asta mică!

Apoi către celălalt, care ducea steaua:

– Hai, mă, să plecăm repede, ca să ne întorcem degrabă la ea!

Până să se dezmeticească Floricica și să gângurească vreo vorbuliță, cei doi plecaseră deja. Totuși, după câțiva pași, cel mare i-a strigat:

– Du-te în casă, Floricica! Dacă stai afară, ai să îngheți și ai să răcești. Se supără mama pe tine dacă mori.

Până să-i dea replica fetița, băieții se făcură nevăzuți. „Nu-i nimic!” își zise micuța. Se întorc ei repede.”Și se rezemă de zidul blocului, în așteptare. Așteptă...așteptă...așteptă...cu multă răbdare. Pentru că răbdarea îi stătea țepănă în tot căpșorul ei, sorcovită de toate visele sale parfumate cu atâtea colinde. Copiii din bloc intrau și ieșeau, privind-o mirați:

– Ia uite la asta mică ce împopoțonată e!

– Ce faci mă, cu floarea aia?

Îi privea serioasă și tăcută, fără să ia seama la vorbele lor. Se gândea a răzbunare pe deșteptii „ăștia”: „las' că vin ei, frații mei! O să vedeți voi!” Destul de grăbiți intrau sau ieșeau din bloc și oameni sau femei care o cunoșteau pe mama lor.

Alții, doar o priveau mirați, fără s-o întrebe, fără s-o ia în râs. Se răsteau la ea autoritar (Doar erau oameni mari):

– Băi, asta mică! Du-te în casă că ai să îngheți aici și te bate mă-ta!

Se uita la ei de jos...sfidător... cu ochisorii ei negri și mari, spunându-le în gând: „Ei, și? Ce vă pasă vouă? O să vedeți voi!” Și timpul trecea... iar răbdarea Floricicăi a-nceput să se dezghețe:

– Off! De ce întârzie atâtea? Acuș se face noapte și nu mai avem când să colindăm. Dacă s-au luat cu joaca? Dacă s-au răzgândit? Off! Ce proști mai sunt și băiețiiăștia! Ei nu văd cât de repede trece Ajunul?

În căpșorul ei începură să defileze gândurile negre ca niște nori înaintea de furtună. „Și mai spuneau că e ceva cu viteză. Atunci, de ce nu se grăbesc? De ce nu mai vin? Nu, că trebuia să ia o hotărâre rapidă! Că...uite, trece Ajunul fără colindele cântate de ea. Proștiiăștia de frați n-au decât să piardă Ajunul, dar ea...nuuu! Nu este dispusă. Pentru că...este o fată deșteaptă.”

Cu astfel de gânduri, căpșorul ei a înfiripat cea mai simplă și logică hotărâre: „Am să colind

de una singură! Grâu am, sorcovă...ă... crizantema asta? Colindele le știi pe toate. Și „Steaua sus răsare...ă...ă...”; „Astăzi s-a născut Hristos”; „Trei păstori se întâlniră...ă...ă...”; „Trei Crai de la Răsărit”, „Florile dalbe, flori de măr”. Aha, le știi pe toate! Ce, singură nu pot să le cânt? Dacă sunt proști și întârzie, ce să le fac? Apoi, dacă este aia cu viteza, cum spuneau ei, le spun și plugușorul și sorcova. Uite plugușorul începe așa: „Aho, aho, copii și frați!” Ce mai! Îl știi pe tot! Cum mi l-a spus bunicu! Și sorcova. Ia stai! P-asta o știi pe toată? Să vedem: „Sorcova vesela,/ să trăiți, să înfloriți/, ca un măr, ca un... Hai că o știi! Gata! Încep colinda fără ei. N-au decât să mă caute. Întâi aici, de la parter, în blocul nostru, că așa a spus mami. Da'...aici la apartamentul unu locuiește bețivul acela care a aruncat cu apă fiartă după copii. De l-a opărit pe Săndel! Iar el, înjura de mama focului, ca un spurcat. De atunci îl ocolește. Toți copiii îl ocolesc. Aoleu! Și eu, ce să caut la el? Hai la doi! Dar aici...este baba aia surdă și chioară. Pot să bat la ușă...Și de ce să cânt pe hol? Ce să caut la ea? Tot nu mă aude și nu va deschide. Hai la trei! Da'...aici nu am văzut pe nimeni intrând sau ieșind. O vecină îi spunea mamei că ăștia au plecat, undeva, la țară. Sau, în Italia? Ori Spania? Cine știe? Vorba e, că nu e! Of! ăștia de la parter! Ce oameni! Merg la etajul unu' că aici sunt altfel de oameni. Uite, de la ușa aia ori de câte ori urcam cu mami, o doamnă ieșea, ne zâmbea așa frumos și ne spunea: „Ce mai faceți, doamnă? Ce vă face păpușa, că e simpatică foc!? Îți vine s-o mănânci, nu alta!” Cum mai zâmbea și mă mângâia pe păr! Clar, aici sun!”

S-a întins spre sonerie, dar... nu ajungea, deși întindea mânuța tot mai sus. „Uff! Nu ajung. Mai bine... bat în ușă!” Ciocăni de câteva ori... Nimic! „Trebuie să bat mai tare, că nu aude.” Dădu cu pumnișorul cât putu de tare. Degeaba! „Ia să dau și cu picioarele!” Și începu să bocăne cu ghetuțele ca disperata.

Din apartament se auzi o voce subțire, pițigăiată, parcă scoasă dintr-un gâtlej ștrangulat:

– Cine-i acolo?

Florica răsuflă ușurată că s-a făcut auzită.

– Eu sunt, doamnă! Asta mică... păpușa simpatică foc. Am venit cu...

– Simpatcă foc, ai? Javră mică! Nu e mă-ta acasă și ai plecat cu cerșitul, ai? Sau... ai intrat în bandă cu niscaiva hoți? Că, de mici vă ... Pleacă imediat, că am să chem poliția!

Prin ușa întredeschisă, cât îi permitea lanțul de siguranță, fața stacojie și buhăită, cu ochii ieșiți din orbite, o amenința pe fetiță cu biguduurile care se agitau și se zburleau pe clăia de păr îmbârligat în ele. Unde mai văzuse Florica așa clăie de păr

înfiorătoare? A, da! La desenele animate de la televizor. Numai acolo se zburleau și se răsteau așa, astfel de căpățâni înfuriate. Ca să-și bată joc de ea, frații îi deschideau televizorul și-o îmbiau:

– Hai, Florica, să vezi desene animate!

– Hai, spunea ea bucuroasă.

Dar când le vedea, se speria așa de tare, că nu se mai oprea din plâns, spre amuzamentul fraților, care se distrau teribil pe chestia asta.

– Am plecat să colindăm, Domn, Domn sănălțăm...a încercat Florica să îmbuneze clăia de bigudiuri.

– N-auzi, fa? Pleacă imediat, că acu' ies cu făcălețu' și te colind eu pe scări, de nu mai nime...

A zbughit-o Florica spre următorul etaj, dar s-a ascuns printre zăbrelle balustradei să vadă dacă se ține de cuvânt turbata. („Cum mai zâmbea la mami!”)

De la apartamentul de vizavi a ieșit altă vecină:

– Cu cine te cerți, dragă?

– Ca să vezi! Aia mică a ăleia singure de la etajul trei, care vine acasă noaptea târziu...

– Ce căuta?

– Ce să caute? La cerșit. Chipurile, acu' de sărbători, cică a plecat la colindat.

– Auzi, auzi! Ce le dă prin cap nenorociților! Ce să facem, dragă? Copiii ăștora, iresponsabili... Din familia dezordonate. Că s-au înmulțit...

– Stai să-ți spun, dragă!

Și clăia de bigudiuri trase lanțul de siguranță și ieși pe hol spre vecină. Se apropie de urechea celeilalte clăie de bigudiuri.

– O cunosc p-asta de la etajul trei. Adică pe mă-sa javrei cu colindul. Pleacă dimineața și vine seara târziu. Că o urmăresc mereu. Trebuie s-o prind cu cineva!

– Da'...de ce crezi că...

– Pentru că este mereu singură.

– Bineînțeles că are pe cineva dacă este singură. Hi, hi, hi! Ce, ca noi, astea...căsătorite?

– Deși...treaba ei, nu mă interesează.

Dar lasă copiii de izbeliște, fără educație și...uite rezultatul! Că te miri de unde atâția hoți în țara asta.

– Dacă zici că este o stricată, la ce să te aștepți de la ea?

– Și copiii...la fel ca ea. Niște derbedei. Iar asta mică... obraznică, tupeistă, cerșetoare și...negricioasă. Ce să mai crezi?

– E clar. Neam de țigani. S-a umplut țara cu ei. Încuie, dragă, și nu mai deschide la nimeni! S-au găsit acu' de sărbători s-o facă pe colindătorii.

– Încui eu, dar sparg ușa. N-ai văzut ce-a făcut asta mică?

– Anunță poliția, dragă! Să-i culeagă pe toți și să-i ducă...

– Biata Floricica era complet năucită de discuția stupidă a revoltatelor și speriatelor bigudiuri. Și ea care se credea o „păpușă simpatică”. Se sperie de-a binelea și hotărî să nu mai colinde în blocul acesta, unde toți o cunoșteau și aveau astfel de păreri despre ea.

După ce intrară vecinele, coborî tiptil-tiptil și se îndreptă spre blocurile vecine.

– Poate în blocurile alea or fi altfel de oameni.

La primul bloc, ușa metalică, ruginită, era larg deschisă. Intră fără nici un fel de opreliște. Nu se opri la parter. Știa cum sunt oamenii de aici. Sau... așa i se părea, judecând după cei de la parterul lor. La etaj sunt oameni mai...acătării. (Unde auzise ea cuvântul ăsta? Nu-i cunoștea semnificația, dar îi plăcea teribil). Dădu să urce pe scări, dar aici, spre deosebire de scara de la blocul lor, luminată cu tuburi de neon, era o beznă de-ți băgai degetele în ochi, fără să le vezi. La început a ezitat să urce, dar, cum era hotărâtă să colinde, își zise:

– Hai, fricoaso, nu știi unde-ai plecat?!

La etajul unu, ca dintr-o grotă fără fund, răbufneau dintr-un apartament niște țipete desperate, de femeie îngrozită, însoțite de bufnituri și bușituri.

– Aoleo! Ajutoor, oameni buni, ajutoor! Mă omoară bețivul! Aaaa! Aaaa!

– Taci, nenorocito, că te gâtui dacă mai țipi! răcnea o voce de gorilă turbată.

Din întunericul holului nu se deschise nici o ușă, nu se auzi nici un protest, nu izvorî de nicăieri vreo geană de lumină sau speranță pentru nenorocita care țipa. În acest infern de smoală, albul crizantemei din mâna Floricicăi nu putea să rupă nici o felie, cât de subțire, din grosul de întuneric. Nicidecum să aducă vreun strop de alinare pentru a răcori țipetele sfâșietoare care răzbăteau din înfricoșătorul apartament. Se întoarse rapid ținându-se de zăbrelele balustradei și coborî scările, fără să se oprească, până jos. Răsufli ușurată când ajunse la lumină. Respiră adânc aerul curat, tonifiant. Scăpase de duhoarea infernului. Privi spre etajul cu pricina, aflat tot în beznă. Nu se auzea nimic. Probabil că zgomotele de afară acopereau țipetele și urletele din apartamentul blestemat. Era derutată... dezorientată. Dar a mai căpătat o experiență. Trebuia să evite blocurile cu scări neluminate, deși...tocmai acolo ar fi fost nevoie de colindele ei.

Intră într-un bloc arătos cu lumină pe scară, pe care mai urcau și coborau copii. Sui la etajul unu și se apropie de o ușă. Bătu de mai multe ori, dar ușor, prudent.

– Nu mai bate, bă, că ies la tine și îți succesc gâtul!

Simți că vocea răgușită, aspră, scoasă ca dintr-un butoi dogit, este a unui om rău, bețiv și violent, în stare să lovească, fără să asculte. Văzuse ea cu mama astfel de oameni și mami îi spusese speriată: „ Să fugi din calea lor, Floricica mamei!” Ceea ce și făcu.

Urcă la etajul următor și bătu la-ntâmplare într-o ușă. Ieși un bărbat cu chelie și cu privirea piezișă. După ce se uită în jur și se asigură că nu este nimeni pe hol, afișă un zâmbet lat pe gura rânjită și-i șopti cu o voce mieroasă:

– Vai ce fetiță drăguță, ce năsuc frumușel! Hai, intră-n casă!

– Am venit cu colindul.

– Foarte bine! Hai, să colinzi înăuntru!

Floricica ezită. I se păru ceva neclar și dubios. Din apartament nu se auzea nicio voce, nu simți nicio mișcare. Spuse sfios:

– Am să colind aici.

– De ce, de ce? insistă bărbatul, punând mâna pe umerii ei. Hai înăuntru, că am să-ți dau bomboane, mere, nuci, ciocolată! Am și păpuși. Hai să colinzi înăuntru!

Vocea bărbatului devenise tot mai slabă, ca un șuierat de șarpe. Iar mâna de pe umărul ei o strângea tot mai puternic și o împingea tot mai insistent în apartament. Simți un pericol nedeslușit și se smuci brusc, luând-o la fugă în jos, pe scări. Inima i se zbătea gata să plesnească. Tremura toată de frică și de emoție. Simțea că a trecut printr-un mare pericol. Nu mai dorea să mai intre în niciunul dintre blocurile astea pe care le considerase atât de atrăgătoare când se plimbase cu mama prin fața lor sau când se jucase pe aici cu alte fetițe. Și ce să facă? Să mai colinde? Cel mai cuminte lucru ar fi plecarea acasă. Doar blocul lor, uite-l acolo, la vreo două sute de metri. Am cheia la gât, descui și intru în apartament. A mai fost în situația asta în vară când frații ei jucau fotbal și ei i se făcuse foame. Mami era la serviciu. La fel ca acum, ăl mare, i-a agățat cheia de gât și i-a spus scurt:

– Ți-e foame? Uite cheia și...valea!

Nu înțeleșese ce-i cu valea și atunci, celălalt frate i-a dat explicații suplimentare:

– N-ai înțeles, bă? Întinde-o acasă. Repede, că te-apucă ploaia!

Se uitase pe cer, fapt ce stârnise râsetele celor din jur, spre enervarea fratelui cel mare:

– Pleacă, bă, mai repede, acasă, că te iau de ciuf!

Abia atunci realizase că frații ei doreau să se descotorosească de ea, ca să joace mai departe fotbal, iar ea să plece acasă și să se descurce singură cu descuiatul ușii de la apartament. Atunci se descurcase. Dar acum? Cu paltonașul pe ea

abia ridică mâna. Și dacă se duce... până vine mami, se face întuneric. Nu ajunge să apese ca să aprindă lumina. Îi este așa de frică de întuneric... Poți să știi ce monștri ies din camerele întunecate? Nu, nu! Nu mă duc acasă! Și pe urmă, trece Ajunul și nu am apucat să colind. Măcar o dată! Să cânt „Steaua sus răsare!”

Așa se ciură privind în gol, pe când trecătorii alergau grăbiți pe lângă ea fără s-o bage-n seamă. Iar ea se uita insistent la ei parcă le-ar fi cerut:

– Nu vreți să vă colind? Și să vă semăn, că am grâu mult! Știu atâtea colinde!...

Dar toți trecătorii erau așa de grăbiți... Mult prea grăbiți...cu mâinile pline de pachete grele, sacoșe încărcate, canistre sau brazi. Nu se uita nimeni la ea. Nici măcar copiii. Și timpul trecea, trecea...Trebuia să colinde cu orice preț. Oriunde... Oricum... Știe atâtea urări și colinde... Dar unde? Cum? la stai! Frații ei spuneau că vor colinda și prin autobuze sau tramvaie că sunt pline de oameni. Măi, dar proastă mai ești! Hai la autobuz! Și o porni voinicește spre bulevard, pe unde știa că trec autobuzele și tramvaiele. Doar călătorise cu ele de atâtea ori, când o ducea mami la plimbare prin centru sau pe faleză. Știe ea.

Când ajunse în stație... aglomerație mare, de era s-o calce-n picioare, „ăi mari”, grăbiți și nervoși. Autobuzele, arhipline, cu oameni pe scări. Se pomeni trântită în zăpadă, lovită în spate cu o sacoșă grea. Noroc că nu a căzut pe crizantemă să o strivească. A ridicat-o un bătrân:

– Pleacă, mă, fetițo de aici, că te calcă lumea în picioare!

A plecat din aglomerație. Îi venea să plângă. „Dar eu vreau să colind... A, uite că în stație la tramvaie este mai puțină lume! Și tramvaiele aproape goale. Mă, dar greu mai observi unde este bine!” își reproșă ea. O zbughi spre stația de tramvai prin mijlocul străzii. Noroc că era semaforul roșu pentru mașini și tramvaiele plecaseră din stație. A certat-o un domn cu mustață și căciulă de astrahan:

– De ce treci pe aici, zăbăuco? Părinții nu te au învățat cum să circuli pe stradă?

L-a privit mirată. „Ce să mă învețe? Pe unde să merg?” Domnul cel supărat i-a întors spatele. Aștepta și el tramvaiul dar n-avea chef să discute cu „zăbăuca” asta ciudată, cu o crizantemă în mână. A mormăit enervat:

– Ce ți-e și cu haimanalele astea! Cu părinți iresponsabili.

Totuși a sosit repede un tramvai în stație în care erau puțini călători, fapt ce o bucură pe Floricica și o îndemnă să urce repede. Odată urcată, nu mai știe ce să facă. Toți călătorii, așezați pe scaune,

priveau aiurea, cu gândurile zburând după stolurile de griji care fluturau în jurul lor. Fețe crispate, ochii adânciți în orbite, fălci încleștate și frunți adânc arate de gânduri și socoteli: „Atât am luat primă, atât am dat pe brad, atât pe jumătate de porc... atât pe canistra cu vin. Aoleu, nu-mi ajunge pentru revelionul la munte! Trebuie să-l fac la restaurant... Dar nici acolo nu-mi ajunge. Atunci... acasă! Ah, banii ăștia, niciodată nu-ți ajung!... Și pentru colindători? Asta-i bună! Să stea acasă, să nu umble haimanale prin blocuri și tramvaie...” Și roiurile de viespi-socoteli (con)jugate cu tăunii-gânduri negre arau și pârjoleau frunțile călătorilor, tot mai încrețite.

În acest răstimp musculițele-gânduri bâzâiau în căpșorul Floricicăi: „Să cânt, să nu cânt? Cânt sau nu cânt? Acum, acum, până nu se apropie tramvaiul de cealaltă stație. Acum ori niciodată, bâzâi un bărzăune mai mare și Floricica lansă în spațiul sonor din tramvai, cu toate vibrațiile cristaline ale sufletului său, un îngeresc „Steaua sus răsare”.

Urmare acestor vibrații celeste, stolurile de griji și socoteli de pe frunțile oamenilor se agitară speriate, încercară să se bulucească spre uși și ferestre, care, bineînțeles că erau închise și, în vaiete jalnice, se topiră, transformându-se în mirifice boabe sclipitoare de liniște și bucurie. Toți zâmbeau, însă erau nedumeriți și contrariați. Pentru că, în adâncul creierelor lor, îmbâcsite de socoteli și griji, răbufneau ca dintr-un vulcan otrăvit, alte gânduri de pucioasă: „ce a găsit-o p-asta mică să cânte?” „Aha, asta mică vrea și ea să câștige un ban!” „Până și asta mică atentează la punga lor ciuruită!”, „Uite, dom'le, ce au ajuns colindele! Frumoasele noastre tradiții strămoșești! O formă mascată de cerșetorie! Sau de bișniță. Mă rog, tot furt se cheamă. Din buzunarul onestului cetățean!” Într-o fracțiune de secundă, strălucitoarele boabe de senin și bucurie se evaporară de pe frunțile încrețite, ca și când n-ar fi fost. Ochii călătorilor începură să arunce bulgări de lavă către Floricica. Smoala topită începu să li se scurgă și din guri.

– Ne-au sufocat, dom'le, derbedeii! Îți cântă „Ierui Ier” și alții te buzunăresc.

– Și asta mică trebuie să fie tot din bandă. Să vedeți la stația următoare cum dă navală toată haita și ne buzunărește, în timp ce asta mică ne sorcovește.

Floricica nu înțelegea despre ce era vorba. Preocupată cu cântatul nu luă aminte la vorbele călătorilor. Dar când auzi de sorcoveală înțelese că trebuie s-o facă și pe-asta. Se duse către respectivul călător și îi aplică o sorcovă veselă pe căciulă, în râsul celorlalți. Călătorul se ferea cât putea.

– Termină, băi, tupeisto! Am spus eu dom'le, că țișanii ăștia sunt obraznici și că trebuie stârpiți. Am spus. Cum te cheamă, băi, asta mică?

– Asta mică! răspunse candid Floricica, în hohotele celor din jur.

– Să nu fii obraznică, băi! Că acuș îți cârpesc două labe de zbori prin geamul ăla, pui de cioară ce ești!

Biata Floricica îl privea năucită, cu ochișorii ei limpezi și mari. Nu pricepea de ce au răs cei din jur, de ce s-a supărat domnul și de ce a spus vorbele acelea urâcioase. Ar fi vrut să explice că...

– Te rog să-mi spui imediat cum te cheamă! ridică vocea călătorul ca pe o ghilotină. Repede, băi, asta mică! Până nu mă enervez. Ai priceput, băi, asta mică ?

– Asta mică! a repetat Floricica, gata să izbucnească în plâns.

– Îți bați joc de mine, ai? Marș d-aici! Și ridică pumnul s-o lovească.

Floricica începu să plângă și fugi de lângă el. Călătorii nu mai râdeau. O doamnă în vârstă chiar îi luă apărarea:

– Cum îți permiți, domnule, să lovești o biată ființă nevinovată? Ia spune, fetișo, cum te numești?

– Asta...mi...ii...că! spuse Floricica printre sughituri. Iar izbucniră în răs călătorii. Doamna se făcu stacojie și, cu ochii ieșiți din orbite izbucni:

– Ești o purcea nerușinată! Eu îți iau apărarea, și tu? Pui de vagaboandă! Unsă cu toate șmecheriile, ai? Să te dai jos din tramvai, vagaboando!

Tremurând de frică, la prima stație, Floricica se dădu jos. Năucită, speriată, total dezorientată, nu-și mai dădea seama pe unde este, nu mai știa ce să facă... „De ce s-au supărat călătorii, că eu nu le-am făcut nici un rău? Colindele nu fac rău! Și acum? Ce să fac eu acum? Să mai colind? Uite că spre apus s-a înroșit cerul. Acum se lasă întunericul. Aoleu, trece Ajunul și eu n-am cântat toate cântecele, n-am urat și n-am semănat cu nici un bob de grâu. Nu se poate! Nu plec acasă! Dar... unde să mai colind? Tot prin tramvai? Nu! Călătorii sunt urâcioși. Le este teamă că-i buzunăresc. Doamne ferește! Cum să fac eu una ca asta? Nu m-ar bate mămica? Ia stai! Ce să caut eu cu colindul prin tramvai? Nu știi vorbele alea de la Plugușor: „Și începe a ura/ pe la case-a colinda.” Ce prostie! Cine a mai inventat colindul prin tramvaie? Hai, mă, asta mică! Începe a ura/ pe la case-a colinda. Adică... tot pe la blocuri. Păi, am fost la blocuri! Și? Ei, dar aici la bulevard, blocurile sunt mai arătoase, nu ca alea din cartier. S-ar putea ca și oamenii să fie mai cumsecade, cum spunea mămica despre tătucu: „Tata e om cumsecade...” Adică bun de tot. Dar, dacă și în blocurile astea oamenii sunt...

Nu...nu! Trebuie să fie mai buni. Ia să vedem!”

Și se duse la primul bloc cu holul luminat și o ușă mare, frumoasă, cu geamuri termopan. Se repezi să deschidă frumoasa ușă, dar termopanele ei se dovediră impasibile la elanul său și generoasa dorință de a-i colinda pe gospodarii cumsecade. Numai că respectivii gospodari își dotaseră frumoasa intrare cu interfon. Ușa încuiată nu se deschidea dacă nu introduceai în cutiuța ei misterioasă o bucățică de plastic fermecată care-i șoptea parola: „Sesam deschide-te!” Numai gospodarii blocului aveau plasticul fermecat, botezat cu banalul nume de...”cartelă”. Dacă nu aveai cartela cu parola, nu intrai în bloc. Cei care nu o aveau trebuia să butoneze misterioasa cutiuță a ușii care-i întreba: „Cine-i acolo?” Nu era suficient să spui cutiuței cum te cheamă, că ești „om bun” sau „om cinstit”. Trebuia să știe și cutiuța că ești așa. Și dacă nu știa...nu intrai. Chestiile astea complicate cu ușa și cutiuța ei fermecată, Floricica nu le știa. Ușa de la blocul lor nu era închisă, nu avea cutiuță. Intra cine vroia. Când vrea și cum vrea. Dar aici, la gospodarii cumsecade... Ce să facă? Nu știa să butoneze și chiar dacă ar fi știut, n-ar fi ajuns cu mânuța până la butoanele cerberului. A plecat în ciudată. „Poate că alt bloc nu mai are astfel de ușă. Da' de unde? Și blocul acesta are ușa încuiată. Măi, da' încuiați sunt gospodarii de la blocurile astea! Înțeleg că se feresc de hoți, de răufăcători, dar seara asta este seara de Ajun când trebuie să primească micuții colindători, așa ca mine. Ce rău le facem noi dacă îi semănăm și le urăm sănătate? Noi cântăm „Steaua sus răsare”, vestim Nașterea Domnului! Ar trebui să lase ușile larg deschise.” Cam așa gândea Floricica, foarte supărată și contrariată că ușa blocului era încuiată.

Între timp o ceată de colindători mai mari încercau să intre în bloc. Butonară cutiuța fermecată, care bineînțeles, s-a răstit la ei:

– Cine-i acolo?

– Colindătorii, au răspuns copiii.

– Plecați imediat că vă iau la bătaie!

Unul dintre colindători a spus în ciudat:

– Haideti, mă, că aici sunt numai chirnogi. Îi cunosc eu. Bogați și calici.

Așa plecară colindătorii bombănind sudalme la adresa locatarilor cumsecade. Dar Floricica nu se descurajă. Se minună când i-a văzut pe copii butonând cutiuța misterioasă. Acum știa ce are de făcut și tot sărea în sus ca să ajungă la butoane... Credea că ei îi vor deschide gospodarii, când vor auzi vocea ei cristalină și le va spune că ea este... asta mică. Dar degeaba. S-a convins că nu poate butona misterioasa cutie. Se agăță în ciudată de mânerul nemiloasei uși, tot în speranța că, dacă insistă, îi va înmuia balamalele. Renunță. Nu însă de a spera

că trebuie să mai fie alt mijloc de a deschide ușa asta rea. Nici nu observă când un domn introduse cartela în cutiuță, că se auzi un clănțănit și ușa se deschise. Fără să se întrebe cum s-a deschis intră calmă, ținând crizantema cât mai sus, când auzi în spatele său:

– Băi, asta mică, unde mergi? Locuiești în blocul nostru?

Florica se întoarse spre omul înalt, cu mustață și-i spuse blând:

– Nu! Am venit să colind.

– Să colinzi, ai? Hoțoaică mică!

– Nu sunt hoțoaică, scânci Florica, uite am grâu în buzunare!

– Marș de-aici, mincinoaso! Cum nu ești hoțoaică, dacă te-ai strecurat pe furiș în bloc?

– Nu sunt hoțoaică, începu să bâzâie Florica.

– Ieși afară, imediat! i-o reteză tăios mustăciosul. Vă cunosc trucurile. Vii cu uratul, apoi deschizi ușa celor din bandă. Afară!

O apucă de gulerul paltonului și o dădu afară, trântind ușa după ea. Florica începu să plângă cu sughituri.

– Nu... sunt... hoțoaică... nu... sunt...

Pașii o duceau pe trotuare în neștire, biciuită de nemiloasa învinuire. „De ce cred oamenii ăștia cumsecade că sunt hoțoaică? Nu văd că am o crizantemă albă în mână? Și buzunarele pline cu grâu...hââ!”

Se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură, că auzi în spatele ei:

– Hai s-o speriem p-asta mică, bă!

Și auzi imediat lângă ea o pocnitură asurzitoare și hohotele obraznice ale copiilor răi care aruncaseră lângă ea pocnitoarea. A-nceput să țipe și să alerge înnebunită până s-a împiedicat și a căzut. Noroc că zăpada era pufoasă. A-nceput să țipe și mai tare, în neștire, să se înece cu țipetele... Apoi, nu și-a dat seama ce se întâmplă cu ea. S-a pomenit luată în brațe, cu crizantemă cu tot și mângâiată:

– Hai, nu mai plânge! Nu mai plânge! Nu s-a întâmplat nimic. Au aruncat pocnitori copiii cei răi.

Încetă cu țipetele dar tot mai plângea cu sughituri. Domnul care o ducea în brațe, un tânăr înalt, cu palton de blană și căciulă brumărie de astrahan continuă să o mângâie:

– Hai, liniștește-te, fetiță mică! Spune-i lui nenea cum te cheamă?

– Asta...hââ...mică!

– Cum ai spus? zâmbi nenea.

– Asta mică!

– Ce nume haios ai, zâmbi „nenea”. Hai, că-mi place!

Râse și Florica.

– Dar să știi că mama îmi zice Florica. Adică Florica mamei.

– Florica, asta mica! râdea în continuare tânărul.

– Dar pe tine cum te cheamă? îl întrebă Florica.

– Dacă tu ești „Asta Mică”, eu sunt „Nenea Doctoru”, zâmbi tânărul.

– Nenea Doctoru’? râse Florica. Așa te cheamă?

– Da! Chiar sunt doctor. Vindec copiii mici de frică și sperietură. Și, unde ai plecat tu, măi, asta mică?

– Să colind. Nu vezi că am o floare?

– Daa? Și ce faci cu floarea asta?

– Sorcovesc. Spun sorcova vesela. Vrei să-ți spun și ție?

Râse nenea doctorul cu poftă:

– Sigur că vreau! Dar colinde știi să cânti?

– Daa! Vrei să-ți cânt? Știu „Steaua sus răsare”; „Florile dalbe”, „Trei păstori”. Știu și „Aho, aho, copii și frați!” Mai știu...

– Gata! Gata! Văd că știi multe. Dar, să văd, cum le cânti, cum le spui.

– Dă-mă jos din brațe și ai să vezi. Am și grâu să te semăn și să-ți spui „La mulți Ani cu sănătate, să vă dea Domnul de toate!” Hai, dă-mă jos!...Nu mă dai?

– Măi, dar tu ești o colindătoare serioasă. Pregătită și dotată cu tot arsenalul colindei.

– Ce-i aia?

– Nimic. Așa mi-a venit mie să spun., rosti încet tânărul.

– Hai, nu mă dai jos?! Trebuie să colind, să semăn cu grâu.

– Aici în stradă? Nu se poate, mă, asta mică.

– Ai dreptate! Și plugușorul spune așa...

– Ce spune Plugușorul?

– ...Și începe a ura/ pe la case-a colinda...”

– Vezi? Da’...deșteaptă mai ești, mă, Asta mică! Auzi la ea: „pe la case-a colinda...”

Așa sporovăiră Asta Mică și Nenea Doctoru’ până ajunseră la blocul lui. Nenea Doctoru’ deschise ușa blocului tot cu așchia aia de plastic care-i spuse cutiei misterioase: „Sesam, deschide-te!” Florica râse cu poftă.

– De ce râzi, Asta Mică?

– Râd cum ai descuiat tu ușa. Ce a spus aia din mâna ta la cutiuța ușii, de a descuiat așa de repede?

– Păi, ce să zică: „ușă năzdrăvană, degrabă descuie-te, repede deschide-te, că a venit zmeul, teleleu!”

Când a deschis ușa apartamentului, soția tânărului i-a ieșit furioasă în cale:

– Bine, măi Mihai, acu' se vine? George și Alina sunt supărați foc pe noi. De la prânz ne așteaptă cu bagajele făcute. Acum trebuia să fim în poiană.

– Am avut niște urgențe cu niște complicații. Nu puteam să...

– Da' ce-i cu tătăcuța asta după tine? Tot o... complicație?

– Nu sunt complicație, încep să bâzâie Floricica. Și nu sunt tătăcuțaaa! Hâââ!

– Ba ești o tătăcuță! Mică, precum o tătăcuță.

– Las-o, măi Sorina, că Asta Mică este o colindătoare. Hai, asta mică, începe a colinda!

– Mă, omule, ție îți arde de colinde acum? Nu vrei să-mi spui cine-i tătăcuța asta?

– Nu ți-am spus, mă? O cheamă „Asta Mică” și e colindătoare. Hai, mă Asta Mică, dă-i drumu' cu „Steaua sus răsare”! Spune și „Sorcova vesela”! Dă-i și cu „Am venit și noi odată! mă rog, tot repertoriul! Nu ziceai că știi atâtea colinde?

– Ba știi! Da... nu sunt tătăcuță, hâââ!

– Bine, bine! zâmbi Sorina. Nu ești tătăcuță. Am greșit. Tu ești Asta Mică. Hai, începe colinda!

– Ochișorii Floricicăi se însenină și gurița ei mică rotunjiră vibrațiile celeste ale colindului „Steaua sus răsare”. Mihai și Sorina ascultau transfigurați minunate veste „ca o taină mare”. Se simțiră învăluiti în lumină, când afluă „Că astăzi Curata, Preanevinovata/ naște pe Mesia”. Ei nu o mai vedeau pe Floricica. Ea era un înger în veșminte albe, cu un mănunchi de raze în mână. Și razele acelea pătrundeau în sufletul lor, provocându-le o căldură plăcută, binefăcătoare. Nici nu și-au dat seama când Floricica a terminat. Iar când a început să cânte „Florile dalbe” s-au pomenit transportați într-o livadă înflorită, niși cu petale de flori de măr. Ninsoarea de petale pătrunsese în tot apartamentul. În toate camerele ninge cu flori. Și ninsoarea de flori îi troieni, îmbătându-i cu parfumul. Nu se treziră din feeria asta nici când Floricica îi semănă cu grâu. Atunci doctorul și soția sa se pomeniră într-un imens lan de grâu în care spicele dansau cu macii și cu albăstrelele. Se pierdură în lan legănăți de atâtea culoare dansantă, încât simțiră că plutesc ușor când Floricica îi atinge cu mănunchiul de raze. Dar Floricica îi trezi din plăcuta reverie când strigă: „Aho, aho, copii și frați!”

Se treziră din nou în apartament față-n față cu asta mică și cu o crizantemă albă-n mână, care îi anunța, foarte serioasă, că vine „tocmai de la Cuca, unde...” îi pufni râsul când afluă. Și o ținură tot într-un răs când Floricica îi mai semănă o dată, urându-le: „La anul și la mulți ani!” Nu-și dădeau seama de ce au lacrimi în ochi. De ce se priveau așa? De ce din sufletul lor se revărsa atâtea iubire și lumină? Ce minune înfăptuise

tătăcuța asta cu crizantema ei albă? Ce idee pe ea! Să colinde cu o crizantemă albă! Înămuriseră cu ochii umezi, cu mâinile încrucișate. Tăceau și priveau mirați la tătăcuță, cum de a învățat și a ținut minte atâtea colinde? Asta mică și... De unde vine ea? Și...când te gândești că trebuiau să plece la Brașov! Acum trebuiau să fie în Poiană...

Țârâitul telefonului i-a trezit brusc din starea asta mirifică.

– Bine, măi, Mihai, ai căpiat? De șase ore încerc să vorbesc cu tine. Noi toți turbăm și tu închizi telefonul mobil? De ce nu vrei să mergi cu noi la Brașov? Nu era mai corect să ne spui din timp și să ne vedem de drumul nostru? Apropo! Ce te reține, mă, când avem locurile reținute acolo?

– Colindele.

– Bă!... Tu ești nebun sau îți bați joc de noi?

– Nu, mă, vorbesc serios! Am vrut să rămân acasă în seara de Ajun și să ascult colinde.

– Am zis eu că îți bați joc de mine. Păi, acolo nu găseai colinde, mă? Au organizat ăia toate colindele posibile și imposibile.

– Nu, mă! Eu vreau colinde reale, autentice, de la noi.

– Autentice? De ce nu mi-ai spus, mă, că îți puneam o botniță și te plimbam prin Brașov. Ziceam că mergem cu ursul. Sau ne înzorzănăm nevestele și le plimbam pe ele prin Brașov. Ziceam că mergem cu capra. Ce colinde autentice mai vrei?

– Lasă-mă-n pace cu tâmpeniile tale!

– Vrei să spui că am terminat prietenia? Care-i motivul?

– Să-nțelegi că-ți bați joc de ce avem noi mai scump. Colindele sunt sacre pentru noi, mă! Și dacă vrei să rămânem prieteni în continuare...

– Tot n-am înțeles. Încearcă să mă convingi.

– Atunci, stai la telefon și ascultă ce-am auzit noi în seara asta! Floricico, vino și cântă-i toate colindele pe care ni le-ai cântat și nouă. Să audă și nenea Rătăcitu.

Floricica s-a conformat tot cu crizantema în mână și nu s-a lăsat până nu a epuizat tot repertoriul, inclusiv sorcova vesela. După ce a terminat Floricica, nenea doctorul a întrebat:

– Alo, George, mai ești pe fir, mă?! Alo!... Alo!... ai închis, mă?

– Lasă-mă... să-mi revin... Cu ce a lovit fetița în receptor?

– Cu o crizantemă albă, dragă! Ideea ei. Să cânte „Florile dalbe” și să sorcovească tot cu o crizantemă. Ei, ai ceva de spus?

– M-ai convins. Veniți cu fetița la noi sau venim noi la voi. Trebuie s-o cunoaștem. Pur și simplu m-a fermecat. Cum facem?

– Nu știu. nici măcar nu știu cine este și unde stă... Cred că părinții o caută îngrijorați. Este o poveste lungă.

– Atunci, mai pune-o să cânte încă o dată și înregistrează, cu camera.

– Am să încerc. Mă duc prin vecini cu ea și... să văd ce reușesc. Hai, pa! Mai discutăm mâine.

Nenea Doctoru' a dus-o pe Floricica pe la vreo câțiva vecini, prieteni din bloc, înseninându-le seara cu minunatele colinde. A reușit s-o înregistreze cum răspândea lumină în jurul ei cu crizantema cea albă și magică. Toți au răsfățat-o cu banane, portocale, mere și dulciuri. Floricica era în al nouălea cer. După câte i se întâmplaseră în seara asta, era copleșită de minunata întorsătură. Dar... până la urmă s-a plictisit de atâta colindat și i-a spus lui nenea doctoru' că... vrea acasă.

– Unde mă, asta mică?

– Acasă! Nu înțelegi?

Nu înțelegea bietul om. Împreună cu Sorina au băjbăit prin tot cartierul până noaptea târziu. Au luat-o metodic precum cei mai experimentați detectivi. Dincotro a venit cu tramvaiul, unde s-a dat jos, din ce parte a venit spre tramvai, care era stația, încotro sunt blocurile cartierului său... Mă rog, tot arsenalul de întrebări inutile care nu reușeau să deslușească domiciliul fetei.

– Știi să recunoști blocul vostru, Floricico?

– Da.

– Care este?

– Ăla.

Bineînțeles că nu era acela. De vreo zece ori Floricica le-a arătat blocul ei.

– Acela e!

– Sigur, sigur?

– Da!

Și, sigur...nu era.

Când a sosit acasă, maică-sa nu a fost îngrijorată până s-a înserat. Când s-a lăsat întunericul, viermele neliniștii a început să-i roadă cu încetinitorul, neuron cu neuron. Ah, copii neascultători! O târâți după voi toată noaptea, în loc s-o aduceți acasă, așa cum v-am spus! Soțul i-a dat telefon din Spania și a vrut s-o audă și p-aia mică. Să-i cânte un colind, să se simtă ca acasă. A fost nevoită să-i spună adevărul. Soțul a încercat s-o liniștească: „Lasă! Flăcăii noștri sunt mari, au grijă de ea!” În schimb, a devenit el neliniștit și dădea telefon din sfert în sfert de oră:

– Au venit copiii ăia, mă?

– Nu mă mai întreba! Mai bine, ceartă-mă, bate-mă, fă-mi ceva prin telefonul ăsta, că o iau razna! N-o certa, dar peste un sfert de oră... iar. Când au venit băieții acasă fără ea, maică-sa era în

stare să-i strângă de gât și să se arunce de la etaj. N-a făcut-o. Cu mult calm, cu vocea stinsă le-a spus:

– Haideți s-o căutăm din bloc în bloc. Întrebăm toți locatarii. Trebuie s-o găsim! Auziți, voi? Trebuie s-o găsim!

Nu mai înainte să-și anunțe soțul de tragedie, veste care l-a pus pe jar pe bietul om. Era în stare să scotocească toată Spania, toată Europa, numai s-o găsească pe aia mică.

Astfel, când nenea doctoru' și Sorina băjbăiau printre blocuri tot întrebând: „Ăla e?”, mama și băieții întrebau de ea din bloc în bloc, prin apropiere. Tot în acest timp, bunicul, cu ceata lui de îngeri s-au dus acasă la Floricica să-i cânte colinde. Dacă n-au găsit-o, au început și ei s-o caute prin cartier, bineînțeles, pe deasupra blocurilor. Când au zărit-o în brațele lui nenea doctoru' au început duios, colinde după colinde, așa cum numai îngerii pot cânta. Oare Floricica l-o fi auzit? Sau mama sa? Nu! Vocile îngerilor și cea a bunicului nu au fost auzite de nimeni de aici, de jos. Doar Mântuitorul le-a auzit și a fost impresionat de colindele lor și de povestea Floricicăi. Atunci, a îndrumat pașii celor care căutau și a făcut ca nenea doctorul să o întâlnească pe mama și pe cei doi frați. Când i-a văzut, Floricica a strigat bucuroasă:

– Uite-o pe mami! Mami, mami!

Desigur că mami i-a recunoscut vocea. I-ar fi recunoscut-o dintr-o mie! A izbucnit în plâns și... biata mamă a strigat la ea:

– Off! Floricica mamei, Floricică!

Nu mai spun ce-au discutat cu mama, nenea doctoru' și Sorina. Vă închipuiți bucuria tuturor. Chiar și a fraților, că au scăpat de o chelfăneală sigură. Că au rămas prieteni și i-au promis lui mami că vor să se mai întâlnească. Iar de revelion să mai vină Floricica pe la ei cu sorcova și plugușorul. Să vină și mami cu băieții. În rest, răsese și pupături. Trebuie să vă mai spun că mama, imediat când a ajuns acasă i-a dat telefon soțului, care, după ce s-a liniștit i-a spus cu voce calmă:

– Acu'... dă-o te rog la telefon p-aia mică, să-mi cânte și mie „Steaua sus răsare”! Poate de data asta, răsare și steaua noastră. Că m-am săturat să răsără... la anul și la mulți ani.

După ce i-a cântat și lui tati colindele și i-a spus că ea „nu este de aici, de colea...” toți a început să plângă. Și i-a spus printre lacrimi:

– Hai, mă, asta mică! Crește mai repede, mă! Fă-te mare, mă! Și adu-ne acasă pe toți ăștia care orbecăim pe coclauri străine!

► Pr. Ionel RUSU

CÂNTĂRI DIN PRONAOS

DUNĂREA NOASTRĂ

O, Dunăre, la câte istorii ai fost martoră? Câte ai văzut, câte ai auzit cu propriile-ți urechi ca un duhovnic? Cât de mult ai suferit în taină pentru fărâdelegile unora sau ale altora de aici și de-afară! Câte ai înghițit, o minunată ființă a națiunii mele! Câtă floră și câtă faună n-ai dăruit meleagurilor românești! În câte porturi nu s-au adăpostit pescarii? Cât pește n-ai dat celor flămânzi și celor preaîndestulați de bine? Câte gunoaie nu ți s-au aruncat peste fața ta preacurată! Câți afluenți nu ți s-au supus ca unei mame stăpână pe împărăția apelor? Câtă lumină n-ai dat acestui popor uneori luminat cu întunericul? Câte vânturi certărețe nu te-au încălecat și de câte ori acestea ți-au furat zâmbetul? La câte răsărituri și apusuri de soare te-ai fotografiat și în câte nenumărate nopți nu ai pus geană pe geană capul tău? Apropo, ce vârstă mai ai, că tot tânără și frumoasă ești? Ești o regină a noților și a zilelor cu adevărat românești. Ție îți surâd munții, dealurile, văile ca frate de cruce din scâldătoarea Betezda și natura ca cea mai adevărată prietenă te-a inclus întreagă în ecosistem. Și ai fost și ai rămas statornică ca o piatră de încercare a neamului meu. Și ai rezistat pentru a nu stârpi secetele câteodată! O, te mai țin picioarele (curenților)? Te mai ajută brațele să cari de la sărăcie la bogăție acest popor? De când te știi ai amuțit în fața atâtor abuzuri românești! Dar ai încă ochi albaștri și mari ca să observi totul asemenea lui Dumnezeu care de sus le vede cu ochiul treimic. Și inima-ți nu se oprește din bătăi și o doare ipocrizia astăzi, frumoasă ca virtute națională. Ești un magnific manual de istorie, cu pagini fără de număr spre a fi citite și răsfoite de cei care nu mai pot să iubească pământul scaldat de tine cu atâta fidelitate. În fiecare zi piloții, stewardesele și călătorii aerului îți fac semn cu degetul că nu ești nicidecum de uitat sau de lepădat. Și păsările își fac sălaș în insulele tale și îți ciripesc ținându-ți companie ca să nu te îmbolnăvești de singurătate. Și în anotimpurile cu gheață ești ca o mireasă care încânți pe privitori. Unii părăsesc

aceste plaiuri mioritice și nu se mai întorc, dar tu rămâi cu ai tăi români spre a le înveseli viața. Cu adevărat, ești o bogăție nefurată, neasemuită, nesfârșită, ești o binecuvântare cerească pentru că străjuiești cu drag grădina Maicii Domnului, numită România. Și câte tribute n-ai cerut pentru lungă ta întindere. Și ce smerită apari fiind în chitul Mării Negre cu care ne învecinăm! Și ai făurit o deltă nefiind ajutată de niciun sprijin omenesc! Și ai fost, și ești și vei rămâne o însuflețită carte de vizită a acestei țărișoare mult râvnită de unii, dar apărută de Dumnezeu. Rămâi cu noi cei care te iubim și te prețuim din neam în neam să-ți fie vie dăinuirea!

Dunăre, Dunăre
Cu apă turbure
Vino cu soare
Și spală ogoare
De necurății.

Vino cu lumină
În româneasca grădină.
Păzește-i hotarul
Îndulcește-i amarul
Din gușă.

Vino cu vânturi bune
Peste bătrâne coline.
Vino spre mare
Pășește la vale
Ca o prințesă în zare.

Vino și dă binețe
Pescarilor glumeți
Vino cu nădejdi
Peste istorice cetăți
Rămâi aici, de strajă
Și scrie istorie, ca o cronicăreasă
A bătrânului Istros.

CRONICĂ LITERARĂ

TENTAȚII PERSUASIVE ÎN ENCICLOPEDIILE DUNĂRII ȘI ALE GALAȚILOR

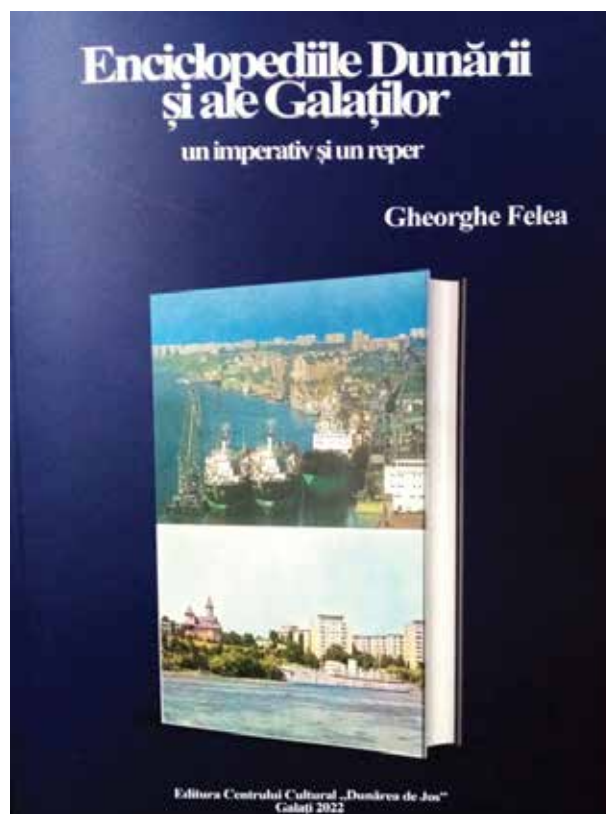
► Vasile LEONTE

De câțiva ani buni, pe fondul sonor al imnului național, profesorul universitar Gh. Felea își invită contemporanii danubieni, intelectuali cu renume și condei exersat, să-și pună semnătura pe **Enciclopediile Dunării și ale Galaților***. Pentru inițiator, **Enciclopediile** reprezintă „un imperativ”, în egală măsură rezervat fiecărei generații și un „reper”, la care să se raporteze, în funcție de fluctuațiile timpului, urmașii. Obiectivul central este, firește, nobil și generos, iar atingerea lui ar putea repune Galațiul pe harta competitivității științifice și culturale. Lucru de neglijat, când pe deasupra urbei plutesc lozincile consacrate, „oraș cumplit de negustori”, „orașul/portul roșu” sau altele din aceeași pastă denigratoare. Mesajul este recurent la diferite intervale: „Pentru a deveni realitate, **Enciclopedia** ar trebui să fie proiectul nu numai al comunității academice, ci să implice, atât cât este necesar, instituții și autorități competente, să beneficieze de contribuția specialiștilor și a oamenilor de cultură reprezentativi, care, împreună sau separat, în echipe sau individual, să-și aducă obolul la această lucrare, care sperăm că nu va încremeni în proiect și nici nu va fi destinată bibliotecii proiectelor eșuate”. (**Enciclopediile...**, p.369).

E un megaproiect ademenitor, aducător de bucurii comune – în cazul reușitei - , nu lipsit de riscuri, inclusiv acela al finalizării depline într-un viitor cețos. Două volume de sine stătătoare, bine clădite (prima: **Ithaca danubiană**, Editura Universitară Danubius, 2021, rostuită împreună cu profesorul G.Lateș; a doua, lucrarea menționată deja) dezvăuorăsc asaltul trudei individuale. Introspecția îl sprijină pe profesor să preîntâmpine reacții (injuste), ostilități (nejustificate!), atitudini (nu întotdeauna binevoitoare!). În secvența IV, *Enciclopeditismul gălățean între neputința de a se naște și ispita de a exista*, citim cu interesul cuvenit: „Mai întâi, se evidențiază un discurs triumfalist, mândru, uneori insuficient susținut de fapte: Noi

am publicat lucrări valoroase despre Galați, am reperat succese editoriale deosebite, noi am realizat premiere și am creat modele și prototipuri culturale etc. Noi avem tradițiile noastre literare, filoanele noastre de creație, valorile perene pe care le-am promovat. Noi suntem Enciclopedia, la ce ne mai trebuie alta?” Și „răutățile” feliene nu se opresc aici: „Dacă Enciclopedia este necesară să o facă cine a lansat Apelul, de ce ne solicită colaborarea? Evident, nutrim respectul cuvenit pentru opera antecesorilor, dar ACUM este necesară o acțiune convergentă și coerentă pentru împlinirea unui vis”. (**Enciclopediile...**, p.389).

Gândul punerii în practică a unei asemenea intense mobilizări, de extracție iluministă, nu-și netezește singur drumul spre desăvârșire. O știe asta și inițiatorul proiectului. O transmite, cu toate

riscurile (primul , al deconectării/dezertării încă din start).

De la agitatul , electrizantul ineficient, „trebuie să facem totul”, din anii viguroși ai tinereții, rostit , adesea fără voie, prin cancelarii, birouri ministeriale, amfiteatre universitare, domnul profesor trece la calea comunicării asertive, amiabile, ceremonioase, la jocurile (uneori perfide, însă eficiente, ca atare, acceptabile !) ale persuasiunii, dată fiind importanța misiunii asumate.

Nevoind să declanșeze/protejeze suspiciuni neîntemeiate, profesorul Felea aranjează , pe masa lectorilor interesați, propriile cercetări – cele mai multe cu caracter didactic, istoric, educativ – ca vocile să decidă în cunoștință de cauză: „Vrednic este omul acesta să pornească o asemenea investigație de durată.” E o primă/sigură strategie de exteriorizare a persuasiunii, afirmă pricepuții în domeniu. În volumul oferit de Centrul Cultural Dunărea de Jos, drept confirmare a disponibilităților cultural-intelectuale-manageriale, este integrată secvența **Enciclopedia Galaților – un vis împlinit** (paginile 37 -289), o analiză minuțioasă a învățământului gălățean din perioada interbelică. Bibliografia, pentru fiecare subunitate, este impresionantă, rezultat al descinderii prin arhive locale/naționale, prin biblioteci de toate mărimile, fonduri ale instituțiilor de profil și câte altele.

Ca să fertilizeze sentimentul apartenenței integrale la ținuturile Moldovei de Jos, la cele dunărene, istoricul , sever în alte împrejurări, cum bine îi stă omului de la catedră, ciupește coarda sensibilității minore, se lasă pătruns de autobiografic, de trăirile cotidiene și notează într-un patetism ușor asimilabil: „De aproape 50 de ani, ascult vrăjtit povestea Marelui Fluviu,contemplu din balcon miracolul cotidian, copleșit de grandoarea Dunării, adulmecînd cu nesaț respirația umedă a undelor, tânjind după mângâierea diafană a picăturilor de apă, similară cu cea a boabelor de rouă, ascultând smerit simfonia apei etc.”(în *Studii și articole. Istorie. Educație. Cultură*, Editura Axis Libri, Galați, 2022, p. 111). Asemenea explozii interioare, repetate la scurte intervale , în felurite circumstanțe, strunite cu înțelepciunea impusă de senectute, nu pot conduce decât la acțiuni de eternizare a ceea ce , aparent, are durata clipei invocate de Goethe. Și din pasajele lirice, intens și elegant valorificate în secvențele pregătitoare sau în lucrările de bază, răzbate sensibilitatea recunoscută a unui cadru didactic cu potențial și

preocupări interdisciplinare. Din revista Centrului Cultural reproduc versuri utile și în campanii de mai mică amploare ori chiar pentru încercările cotidiene: „Înfrânt nu ești atunci când sângești/Nici ochii când în lacrimi ți-s// Adevăratele înfrângerii// Sunt renunțările la vis !”(Radu Gyr).

Pentru a-și motiva/mobiliza partenerii, căroră le rezervă toată considerația, inițiatorul trece în revistă experiențele valoroase ale înaintașilor, fie europeni (imposibil de gestionat nominal), fie autohtoni (mai puțini, împrăștiați pe arii culturale neașteptate). Întrucât bibliografia străină este copleșitoare, greu de strunit , însă ofertantă și pentru specialiștii români, vom prelua, din contribuția domnului profesor Felea, studiile cu caracter enciclopedic acumulate în timp prin centrele noastre culturale. Fascinat e dl profesor de harnicii, truditarii băcăuani. Urbea lui Bacovia dispune de o *Enciclopedie a județului*, de o *Istorie a municipiului Bacău*, o *Monografie a Bacăului*, de un dicționar *Personalități băcăuane*, o *Enciclopedie a Văii Trotușului*, un volum *Bacăul literar*. Am citat, de la pagina 39, toate titlurile dintr-o firească solidaritate cu argumentația cercetătorului , a cărui privire înregistrează mai curând golurile locale, petele albe, dar și cu sentimentul că energiile gălățenilor s-au consumat în producerea de texte fără deschidere, fără cuprindere. În continuare, cităm, prin preluare aproape școlărească, pasaje din cartea/cărțile lui Moise Pacu, în ciuda faptului că anul editării era 1891, fără ca între timp să apară provocări concurente notabile. Din respect față de intelectualii cu care a relaționat în felurite împrejurări , profesorul Felea pomeniște cărturarii gălățeni, la îndemâna tuturor oamenilor cultivați, semnatari ai unor studii nu lipsite de valoare: deja pomenitul Moise Pacu, Lucian Predescu („un tip de erudiție factologică majoră”,p. 47), Paul Păltânea, Ion Brezeanu, Mihalache Brudiu, Eugen Drăgoi, Ghiță Nazare, Tudose Tatu, prof. Ionel Necula, Victor Cilincă, Ștefan Andronache etc. Dacă parcurgem toată lista propusă de domnul Felea (incompletă, în chip fatal) în *Dunărea de Jos*, nr.252, p.32 și urm., constatăm că nici gălățenii, tecucenii et com. nu s-au odihnit în ultimul secol și jumătate. Doar că lipsește liantul, energia benefică unificatoare a întregului travaliu intelectual oferit de feluriții specialiști. Material latent există, depozitat în timp (în așteptarea decopertărilor), după cum probează secvența *Nemuritoii gălățeni* (pp.69 – 99). Statisticile dau încredere și imbold: 31 personalități gălățene figurează în Panteonul

Național, Academia Română, la concurență cu multe alte centre universitare.

Pedalăm cu intenții stimulative, precum autorul însuși: dezavantajați ne descoperim, noi gălățenii și în competiția cu vecinii/rivalii (?) brăileni. Printr-un singur nume, Vasile Băncilă, colegii ne surclasează și ne picură motive de frustrare, de umilință. Filozoful identifică un *Spațiu al Bărăganului*, definit prin 12 antinomii care, prin extindere, pot coagula particularitățile unui perimetru bine delimitat geografic sau cultural. Profesorul Felea ar vedea extinsă și operațională gruparea menționată la nivelul întregului orizont românesc.

Dincolo de cazurile particulare, de afirmare publică a unor spații, parte menționate, pilonii de rezistență în febra argumentației, făuritorii de direcție, îi reprezintă galeriile de intelectuali, de primă importanță în momentele cruciale: Mihail Kogălniceanu, N.Iorga, V.Pârvan („Cu această

triadă, muncă, amintire, prietenie ca instrument și ca metodă, Enciclopedia are toate șansele să apară, p. 14 – 15), M.Eliade (de la care răzbate veșnicul îndemn către acțiune, ca semn al dezlănțuirii energiilor creatoare colective), E.Cioran, C.Noica, Petre Țuțea (copleșit de farmec, amintește că la români aflatul în treabă este metodă de lucru, iar amânatul până la Paștele cailor este principu acțional). Că nu există o relație de vecinătate confirmată între celebritățile adunate pe aceeași pagină și târgul modest al Galaților e altă poveste. Substanța gândirii celor menționați, în parte, poate delimita coridoare ale cercetărilor solicitate de mult trebuitorul Enciclopedie gălățeană, pot căpăta utilitatea unor faruri diriguitoare.

* Gheorghe Felea, **Enciclopediile Dunării și ale Galaților: un imperativ și un reper**, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, 2022

Măști de „dimoni”

CRONICĂ LITERARĂ

CRISTIAN LIVESCU – ION CREANGĂ „MITUL AUTORULUI”

► Petruș ANDREI

Recent premiat de Unirea Scriitorilor din România, Filiala IAȘI, Cristian Livescu, una dintre personalitățile proeminente ale literaturii române contemporane, a prezentat la târgul de carte „Libris” volumul: „ION CREANGĂ - explorarea unui miracol” („CRIGARUX”, Piatra Neamț, 2020).

Cele 14 capitole, judicios întocmite, oferă o nouă viziune asupra operei „genialului povestitor” (A.D. XENOPOL). Distinsul critic nemțean își intitulează primul capitol „ION CREANGĂ, de la imagine de mit”. În timpul vieții, ION CREANGĂ a pozat în om hâtru, pus pe șagă, glumele sale inteligente având substrat. Sub această mască se ascundea un învățător strălucit, apreciat de MIHAI EMINESCU și un artist înzestrat cu geniu, un excelent cunoscător al limbii române, al obiceiurilor și tradițiilor, al literaturii populare, un stilist. În Moldova, ION CREANGĂ este gustat ca nimeni altul. După trecerea marelui povestitor în lumea umbrelor, chipul său luminos a fost evocat, odată cu opera sa, de A.D. Xenopol, Gr. I. Alexandrescu, Iacob Negruzzi și George Panu.

Primul său exeget însă, afirmă Cristian Livescu, este Nicolae Iorga, marele savant incluzându-l în rândul „humoriștilor” și „stiliștilor” din literatura universală. După 1930, criticul nemțean menționează „contribuțiile de substanță” ale „divinului critic” și ale lui Vladimir Streinu sau ale lui G. T. Kirileanu, căruia îi datorăm „ediția cu adevărat serioasă” a lui Creangă și ale lui Gheorghe Ungureanu.

Cu acribie de cercetător diligent, Cristian Livescu citează opere și autori care au avut ca obiect de studiu opera lui Ion Creangă, primii fiind Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, I. Nădejde, Eduard Gruber, N.A. Bogdan, Constantin Creangă, fiul lui Ion Creangă și Grigore I. Alexandrescu.

Omul Ion Creangă s-a bucurat de aprecierile contemporanilor, care îl vedeau ca pe un preot excentric: „purta pălărie în loc de potcap” „obișnuia să tragă cu pușca după ciorile de pe

crucea bisericii, își tunsese pletele și frecventa teatrul.”

Din păcate ca și în alte cazuri, Ion Creangă a avut și el denigratori și preotul Gh. Ienăchescu făcând parte din „Galaxia Grama” (D. R. Popescu).

Următorul val memorialistic este mai înalt: George Panu, Ioan Slavici, Artur Stavri, Ion Popescu, Ioan S. Ionescu, Mihai Lupșa, Th. A. Speranția, Artur Gorovei iar după 1930, Jean Boutière, D. Caracostea, A. C. Cuza, Constantin Meissner, Gh. D. Scraba, Jean Bart, Ana Conta Kernbach, Izabela Sadoveanu, Constantin Săteanu.

Criticul Cristian Livescu alege cu luciditate grâul de neghină, neluând în seamă unele „amintiri desuete”, „anecdote sau întâmplări hazlii”, care potențează totuși, întrucâtva, mitul marelui povestitor.

Referitor la „ontologia imaginii” și la „mitul autorului”, Cristian Livescu stabilește cinci trăsături proprii dinamicii și evoluției sale, aplicabile la Creangă, spațiul fiind insuficient pentru a le enumera.

Cert este că disimularea este una din trăsăturile omului simplu, de la țară, particularitate care va fi evidențiată și de marele romancier Marin Preda în capodopera sa „Moromeții”.

Nume ilustre în critica literară românească (George Călinescu, Garabet Ibrăileanu, Vladimir Streinu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Vasile Lovinescu ș.a.) au făcut ca mitul literar peren Ion Creangă să capete consistență.

Uimind lumea universitară prin inteligența sa (a absolvit Facultatea de litere a Universității din Iași într-un singur an), Nicolae Iorga, „primul exeget al lui Ion Creangă” adept al criticii științifice, îl integrează pe Ion Creangă (și pe Eminescu) în „creativitatea europeană și universală”.

Modelele lui Nicolae Iorga sunt Emile Hennéquin și H. Taine. În concepția lui N. Iorga, Ion Creangă este „un artist senzațional” cu o

„sangvinitate deosebită” și întreaga sa creație este „o capodoperă de umor”.

Dacă Maiorescu îl așeza pe Creangă alături de Kotzebue, George Sand, Flaubert, Turgheniev, Dickens și alții, Iorga îl pune în conexiune cu J. Swift, E. Zola, Turgheniev, Armand Silvestre, Rollinat, A. de Lamartine, Ch. Dickens, Dostoievski, J. Addison, Jean-Paul Richter, numai lume bună din elita literaturii universale.

În ceea ce privește „gurmanderia”, Creangă al nostru stă „alături de Rabelais în „Anthologie de la Litterature Roumaine des Origines au xx-e siècle”, scoasă în colaborare cu Septime Gorceix, în anul 1920.

Printre calitățile scriitorului Ion Creangă remarcate de Nicolae Iorga, reputatul critic Cristian Livescu numără: „noutatea dialogului”, „hazul graiului moldovenesc”, „un extraordinar humor”, „naturaletă a dialogului viori și mucalit”, „un enorm comic”, Ion Creangă fiind „un scriitor popular având toate însușirile genului și geniului.

Respectând principiul cronologic, Cristian Livescu îi dă Cezarului ce este al Cezarului, rezervând lui George Călinescu mai mult de zece pagini pertinente și persuasive pentru monografia „Viața lui Ion Creangă” (1938), reluată în 1964, cu unele adăugări.

Din disertația criticului Cristian Livescu asupra operei călinesciene „Tehnica criticii și istoriei literare”, înțelegeam că viața și opera unui scriitor respectă principiul vaselor comunicante: „Studiul vieții autorului prin intermediul operei sale și al operei prin personalitatea autorului”.

Ion Creangă, ca și Eminescu, avea „sentimentul valorii sale iar „inapetența sa pentru lucrurile adânci ținea de felul de a fi al țaranului „de a juca teatru”, de a face pe prostul, arătându-și prin asta superioritatea.

Eminescu vedea în Creangă „pe omul curat al naturii și pe moldoveanul adevărat”.

Aprecierea de „geniu al poporului român” se datorează tot lui Eminescu.

Acest Nastratin, Păcală, Moș Ion Roată, urmând sfaturile și îndemnul lui Eminescu, debutează la „Junimea” și la „Convorbiri literare” ca „nuvelist”, el fiind, ca și Caragiale, „un histrion”.

Realizându-i un „portret totalitar” George Călinescu recurge la „etnologie, istorie, sociologie, antropologie, comparatism, alteritate, eul imaginat transpunând cu sine spațiul social, cultural, ideologic și imaginar în care evoluează”(p.46).

Foarte interesante „peripețiile” lui Vladimir Streinu în ținutul Neamțului și ospitalitatea lui G. T.

Kirileanu, fost bibliotecar al Curții Regale, Cristian Livescu fiind bine documentat.

Monografia „Ion Creangă”, dedicată acestui „Homer al românilor”, avea să apară postum. (în 1971) „prin amplificarea capitolului din cartea „Clasicii noștri” (1943).

Cu fiecare nume mare din critica literară, mitul autorului Ion Creangă ia amploare.

Vladimir Streinu pledează în favoarea simbiozei dintre biografie și operă: „Omul biografic intră în comuniune cu omul din operă”.

Periodizarea vieții lui Ion Creangă, luându-se în calcul câte 15-20 de ani, ni se pare inspirată: etapa humuleșteană (1959), etapa orășenească (1875) și etapa literară (1889).

Vladimir Streinu dezvoltă și argumentează afirmațiile lui Garabet Ibrăileanu: „Opera lui Creangă este epopeea poporului român. Creangă este Homer al nostru.

Cristian Livescu susține și el „Homerismul” lui Ion Creangă sau „a respira” atmosfera întemeietoare de mitologie și creație.

Ultimul capitol intitulat „De la rapsodism la fabulos și erotism” este destinat întregirii portretului intern al lui Creangă.

O trăsătură importantă a stilului lui Creangă, remarcată de Vladimir Streinu, este „extraordinara înclinație a lui Creangă de a stârni echivocul textual, de a vorbi în doi peri, de a face cu ochiul în pagina cititorului.”

Contribuția lui Al. Piru la „clasicitatea lui Creangă” este substanțială.

Cristian Livescu citează operele în care Al. Piru analizează opera acestuia, așezându-l pe Creangă alături de Eminescu și Caragiale, prin aceea că toți trei „sunt scriitori moralști de expresie aforistică, gnostică”.

Alte trei studii consacrate lui Creangă: „Creangă - scriitor universal” (1989), „Eminescu și Creangă” (1993) și „Creangă, scriitor moralist” (1979) impun personalitatea criticului și istoricului literar, profesorului Al. Piru.

Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga (maica Benedicta) pe care au cunoscut-o la Mănăstirea Vărațic, recitește atent opera lui Ion Creangă, făcând legătura cu studiile de până la 1945, amintite până acum.

Monografia acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga își propune să dezvăluie „lumea pe dos și personajul anapoda” în opera lui Creangă.

Cristian Livescu face o critică a criticii, relevând calitățile acestei monografii (pp. 71-72),

contribuția majoră fiind în privința lumii pe dos și mai ales a personajului anapoda .

„Opera lui Creangă, afirmă Zoe Dumitrescu Bușulenga, comunică din toate punctele de vedere cu valorile folclorului, etice și estetice”, frumosul estetic fiind întărit de frumosul moral.

„Arta, de la Maiorescu citire, a avut totdeauna o înaltă misiune morală și orice adevărată operă artistică o îndeplinește” („Critice”, vol. II , EPL, București, 1967, p.276).

Prin faptul că strălucitul nostru povestitor introduce în poveștile sale elemente de literatură satirică, Ion Creangă intră în „galeria foarte selectă” a literaturii universale, alături de Boccaccio, Luigi Pulci, F. Rabelais, Swift și irlandezul Lawrence Sterne, plagiat de cineva de pe la noi.

Cu prietenie, îi atragem atenția distinsului critic muntean că nu „greoiul urs” este cel care face „gogâlt”, „gogâlt” pe „scăueșul de ceară”, ci „flămânda lup” (p.75).

Printre personajele anapoda se numără Dănilă Prepeleac, Stan Pățitul și toată ceata lui Harap-Alb.

Lumea pe dos fiind o „parodie a celei reale”: „Lumea asta e pe dos/ Toate merg cu capu-n jos.”

Zoe Dumitrescu Bușulenga adaugă în versiunea definitivă din 2000 alte două nume de un prestigiu incontestabil: Mircea Vulcănescu („Eseul Ion Creangă văzut de generația actuală”) și ezoteristul Vasile Lovinescu („Cartea Creangă și Creanga de aur”).

„Et in Arcadia ego!” Și eu îmi petrec verile la Vărațic ” la câteva verste de Humulești „leagănușul copilăriei celui mai mare, mai spectaculos și mai popular povestitor român” (p.79), comuna mea natală Români din județul Neamț fiind pe aproape.

Un alt exeget al operei lui Ion Creangă este hermeneutul Vasile Lovinescu, „autorul celei mai excentrice cărți de exegeză scrisă vreodată la noi despre Ion Creangă, ducându-l pe acesta într-o dimensiune neobișnuită, aceea a „ezoterismului”, „știința sacră a descifrării simbolurilor primare” (p.83).

Inițiat într-ale ezoterismului de René Guénon (1886- 1951), prin cărțile „Le Roi du Monde” și „Simbolurile fundamentale ale științei sacre”, precum și de „Dacia preistoric ” a lui Nicolae Densușianu sau de cele ale lui Mircea Eliade.

Vasile Lovinescu, inițiat în știința primordială, descifrează sensurile ascunse ale basmelor „Povestea porcului” și „Harap Alb”, apelând la Creanga de aur „obiectul fermecat prin care poți

pătrunde în tărâmurile neștiute, în locuri ascunse sau interzise” (p. 86).

Surprinzătoare și asocierea frecventă cu Dante Alighieri evocat cu „Divina comedie ” în nu mai puțin de 49 de ocazii, în tot cuprinsul lucrării” (p.88).

Paginile 90,91,92,93 încântă cititorul avizat prin comentariile criticului Cristian Livescu privind episodul coborârii lui Harap Alb în fântână, simbolismul ei fiind extrem de generos.

„O lectură care dă satisfacție instinctului nostru hedonist, la orice pagină, cum bine spune autorul cărții”: „Ion Creangă, explorarea unui miracol.”

Din exegeza maestrului Cristian Livescu nu putea lipsi Eugen Simion cu studiul „Ion Creangă. Cruzimile unui novalist jovial”, (Iași 2011)

Titlul eseului lui Cristian Livescu „Eugen Simion: Creangă e un personaj creat de opera sa”.

Marele talent al criticului Cristian Livescu este acela de a așeza noul capitol în context, amintind de studiile altor cercetători.

Constantin Parascan: „Ion Creangă - Măștile inocenței” („Junimea”, Iași , 2000).

Constantin Trandafir: „Ion Creangă – Spectacolul lumii ” (2011), precum și „capitolele datorate lui Nicolae Manolescu. și Mihai Zamfir din lucrările lor de sinteză”. (p.95).

În locul unui Creangă „poporul”, „glumeț” sau hâtru, Eugen Simion ne propune „un ins misterios, profund până la tragism, ce trebuie căutat în pivnițele textului, așa cum procedează și Valeriu Cristea în „Dicționarul personajelor lui Creangă” (1995) și Cornel Regman în „Ion Creangă . O biografie a operei” (1997).

Împărțirea operei în șase categorii, expresivitatea limbii și mai ales îmbogățirea ei cu multe vorbe de duh și proverbe și observații morale care încântă spiritul și-i dau o idee despre complexitatea textului, sunt judecăți de un înalt profesionalism .

Un comentariu pertinent vizează „demonologia lui Creangă”, dracii fiind umanizați, cu bune, cu rele, și devenind ființe simpatice.

Eugen Simion nu uită „poveștile corozive”. Și aici , Creangă se dovedește a fi inventiv „cu farmecul limbajului și al fanteziei sale”, la ambele povești, din fondul secret al bibliotecii Mihai Eminescu din Iași având acces abia în anul al IV-lea, ca student la facultatea de filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

Un rol important l-a avut și-l are revista „Antiteze” din Piatra Neamț în paginile căreia Cristian Livescu, fac-totul al ei, publică inedite sau texte mai puțin cunoscute, cum ar fi cel prezentat de Eugen Simion în cadrul simpozionului de la Putna „Geniu și memorie colectivă”. „Creangă + Creangă” (22 august 2011)

Marele merit al lui Creangă, observă Eugen Simion, este acela că face cititorul „mai inteligent și mai talentat”.

Cu „Phallusiada sau epopeea. iconoclastă a lui Creangă”, operă datorată profesorului gorjean Ion Pecie (1951-2011), mitul autorului crește până la adevărata lui dimensiune .

Luca Pițu, colegul meu la facultate pe care-l invidiam pentru nota 11 acordată de un profesor

de la catedra de franceză” este autorul unei cărți experimentale: „Naveta esențială. Șotii patafizice pe șantierul de construcție” (1991) cu o primă analiză iscoditoare „Poveștii poveștilor”.

Ultimele capitole ale acestei cărți ispititoare vin să încununeze opera: „Casa amintirilor lpostaze ale autenticității” G. T. Kirileanu – O viață dedicată editării operei lui Ion Creangă” și „Ion Creangă” și literatura cu „Bulina roșie ” vin cu argumente imbatabile” în „Explorarea unui miracol: Ion Creangă ”.

O bibliografie mai mult decât impresionantă ne face să afirmăm în încheiere, că exegetul Cristian Livescu este un critic literar de primă mărime care se respectă, respectul, nostru, al cititorilor, pentru dânsul fiind subînțeles.

Atelierul de măști de la „Vatra cu dor” din Șivița

CRONICĂ LITERARĂ

CREANGĂ MARCAT ÎN CAREU

► Aristotel PILIPĂUȚEANU

Una dintre cele peste 100 de cărți rebusistice ale lui Serghei Coloșenco este dedicată genialului humuleștean: „Ion Creangă. Povești și povestiri... în rebus”, Editura „Sfera”, Bârlad, 2020. Ca și în cazul lui Alecsandri, dezlegarea careurilor, biverbelor, criptografiilor, cronogramelor, aritmogrifelor etc. declanșează automat în mintea lectorului amintiri, reflecții, asocieri care concură la analiza procesului de receptare a celebrelor texte. Cred astfel că nu există român care să nu-și fi trăit zorii audienței cu minusculele mituri autohtone: „Punguța cu doi bani”, „Capra cu trei iezi”, „Ursul păcălit de vulpe”... Fermecat de întâmplări, copilul pune întrebări, desenează, recrează povestea, urmărește dramatizări și ecranizări fără a se întreba cine este artizanul. O va face mai târziu.

Elev fiind în clasa a II-a, am avut parte de o zi frumoasă când în locul Doamnei a venit soțul ei, tot învățător, însă un tip țărănos care la prima vedere nu ne-a plăcut. Dar, punându-și ochelarii și deschizând Cartea, a început să citească povestea lui „Dănilă Prepeleac”. Pronunția tipic moldovenească, însuflețirea semnelor de punctuație prin suișuri și coborâșuri de voce, grimasele extrem de sugestive ne-au captivat în totalitate. Era cea mai bună compunere pe tema „Satule, vatră frumoasă...” la care ne tot îboldea Doamna. Elev de liceu fiind, îmi petreceam vacanțele la țară, încântat de peisaj și de pitorescul unei lumi care nu-și pierduse prospețimea filonului ancestral. Una dintre bucuriile serilor de iarnă era să le citesc bunicilor fragmente din „Amintiri...” în stilul de lectură al învățătorului pomenit mai sus. Trăiam o plăcută descărcare a unor misterioase energii sufletești, în vreme ce bătrânii mei spectatori, analfabeți, receptau farmecul textului cu o voluptate pe care n-am întâlnit-o la nici unul din literații pe care i-am cunoscut mai târziu. La facultate, vrând să-l punem în dificultate pe scriitorul nostru asistent, Mihai Drăgan, l-am întrebat cum se explică vecinătatea lui Creangă cu Eminescu și Caragiale. Ne-a adus argumente atât de pertinente încât am ajuns a crede că hâtrul țăran de pe malul Ozanei nu poate fi mai valoros decât Eminescu, dar îl întrece pe Caragiale, cel puțin prin subtilitatea umorului. Iată de ce m-a cuprins mirarea când candidații la cel mai bun liceu oneștean au refuzat la o sesiune de bacalaureat să scrie despre „Harap-Alb”, ofensați despre un asemenea subiect. Ei, care fuseseră îndopați patru ani cu terminologie de ultimă oră („intradiegetic”, „metatext”, „actanți”, „climax” etc.), care zăboviseră ore întregi pe criptice texte argeziene sau barbiene, nu se puteau coborî, vezi Doamne, la „țărăniile” lui Creangă. Discutând cu ei, mi-am dat seama că unii nu

Serghei Coloșenco

ION CREANGĂ*Povești și povestiri... in rebus*

pricepuseră câte semnificații conținea basmul, ce bogăție stilistică exhiba, ce farmec aveau fantezia și umorul prozatorului. Cei mai mulți însă nu se așteptau la un asemenea subiect, era prea ușor, nu-l pregătiseră și-au preferat să-l ignore decât să eșueze lamentabil în ridicole speculații. Grădina lui Dumnezeu este imensă, totuși voi abuza încă puțin de răbdarea dumneavoastră, relatând o scenă din viața școlară. Cuiva, inteligent desigur căci fusese pus în post mare, i-a venit ideea genială ca toți lucrătorii calificați la locul de muncă pe Platforma Petrochimică Borzești, pentru a obține o categorie superioară să dea un examen scris la limba română și matematică. În sală, în ultima bancă stătea un bătrân impunător, fără a scrie nimic despre cerințele subiectului ales dinadins pentru îndeplinirea importante misiuni. La nedumerirea afișată de mine, mi-a șoptit: „Dom’ profesor, eu nu-mi aduc aminte nici de copilăria mea, d-apoi de cea a lui Creangă!”

Un volum de careuri va fi dedicat în curând „Amintirilor”. Deocamdată, Serghei Coloșenco binecuvântează poveștile care au o putere afrodisiacă, transplantându-ne într-o lume în care miraculosul se îmbină iscusit cu fantezia și umorul. Capacitatea creativă, nutrită din pasiunea pentru literatură dar și pentru rebus, depășește adesea așteptările cititorului. Nu mai puțin de 11 careuri își trag seva din chinurile soacrei cu trei nurori. Tot 11 dezbat avatarurile caprei cu trei iezi. Fata babei și fata moșneagului își împart 8 careuri, iar Ivan Turbincă se bucură singur de 8. În schimb, Stan Pățitul se alege cu greu doar cu un careu, pe baza unor versuri selectate în vreme ce Coloșenco ne dă o explicație discutabilă: „*Textul se întinde pe mai multe pagini, realizarea lui rebusistă fiind dificilă*”. De necrezut pentru prolificul bărlădean! Călătorind cu el, ai prilejul să te convingi că românului îi vine mintea la cap în cele din urmă, că un conflict precum cel dintre soacră și noră n-are sfârșit și că tot pățitu-i priceput. Rămâi siderat văzând ce ușor se construiește o autostradă, și încă de aur, te încântă ambiția juvenilă de a doborî obstacole sau cumiștenia de fată mare. Râzi „până la lacrimi”, precum clopoțelul lui Esenin, de isprăvile rusului iubitor de votcă, tabacioc și femei.

Rețeta lui Coloșenco se dovedește infailibilă. Textul este croșetat, cuvintele lipsă căutându-și cu aviditate locul în careu. Rebusistul își impune rigori severe, chinuitoare: păstrarea textului original, semnalarea și omiterea noțiunilor

esențiale, regăsirea lor în grilă. Filologul face operă de restituire lexicală când solicită numele boulenilor lui Dănilă și nu se poate abține să citeze masiv din Creangă, este drept un model descriptiv: „*porumbi la păr, tineri, nalți de trup, țepoși la coarne, amândoi cudalbi, țintați în frunte, ciolănoși și groși, cum sunt numai buni de înjugat la car, de ieșit cu dânșii în lume și de făcut treabă.*” El păstrează și în careuri formele arhaice de limbă: „cătră”, „buc”, „bute”, „cit”, „cofăel”, „colțar”, „iscă”, „chilug”, „sucală”, „suvac” etc. Înscriindu-le în grilă, cititorul savurează festinul lingvistic. Nu poate înțelege cererea unor elevi de înlocuire, conform glosarului, a unor termeni pentru a face mai accesibil textul lui Creangă. Trist este că și unii profesori, neprofesioniști aș zice, agreează ideea. Ce-ar mai rămâne din cronicari în urma unei asemenea „traduceri”?

Revenind observăm că Serghei Coloșenco nu pierde prilejul de a-și face reclama: „*Râul care trece pe lângă «Casa Rebusiștilor»* adică propria-i casă de pe Oituz. Alteori este doar aluziv: „*Propulsat într-o funcție înaltă*”, cu soluția „*emanat*”. Magician al vocabulelor face din două țări (Grecia și Oman) un nume nemțean (celebru) și din Strâmtoarea Gibraltar – codiță de drac (îmbârligată). Investigația nu cunoaște limite. Profitând de aprecierile pe care mari personalități le-au făcut la adresa lui Creangă, Serghei Coloșenco închină careuri croite pe același calapod și pentru N. Iorga, Ibrăileanu, Sadoveanu.

Cartea despre marele povestitor este un prilej stimulator de citire și de recitare. Pe novici îi trimite la text, ale cărui subtilități le gustă abia acum, celor avizați le oferă șansa de a regândi noi eșafodaje interpretative în care sugestiile alcătuitorului de definiții dețin ocârmuirea. O prefață în care admirația față de marele prozator se îmbină cu note de benign umor, semnată de Gruia Novac oferă jaloanele potrivite de abordare. Din motive tehnice, economice poate, soluțiile sunt înghesuite pe cinci pagini, fără delimitări distinctive, fără indicație numerică utilă, dând bătăi de cap dezlegătorilor mai puțin răbdători sau tăind curajul începătorilor, îndepărtându-i de acest joc minunat al cuvintelor. Una peste alta, cartea rămâne un modest monument rebusistic închinat celui care, zice Călinescu, este „*însuși poporul român într-un moment de expansiune al genialității sale.*”

CRONICĂ LITERARĂ

„HOINĂRIND ASCET PRIN CAPRICORNIA” ÎMPREUNĂ CU VALERIU VALEGI

► Vasile LEONTE

Pe dată am alergat spre lucrări de specialitate să mă informez în legătură cu ținuturile imaginate ale Capricorniei, pentru a ști pe unde hălăduiește, nestingherit, dl Valeriu Valegi. Cineva născut pe 11 ianuarie este imediat recenzat drept capricorn. Am aflat, din cărțile rezemate, la perete, acoperite de alte cărți, că nativul din Capricorn se bucură de împlinire spirituală, de perseverență (ceea ce se verifică în cazul V. Valegiu, ampretat pe 23 de cărți cu propria-i semnătură), de concentrare, pesimism („și dincolo de moarte/e de trecut praguri/friguri de îndurat/vârste ca fagurii de împlinit/și dincolo de moarte/e un sfârșit de înfruntat/un prea plin al viselor”, p.23), melancolie („În hohotul pescărușilor/descoși amintiri/numeri speranțe/ arvunite pe doi

bani”, p.40) și însingurare: „În aventura înstrăinării intră și atmosfera/acelui loc hoinărind prin memorie/de când stângaci-mpătoreai cotidianul// de atunci vibrația lui te urmărește/mai ferm decât liniștea unei ghinde.”(p.19). Ca să consolideze extracția *poemelor din a doua senectute* (și prima e greu de purtat pe umeri!), poetul dunărean împrumută din ținuta de „ascet”, de anahoret, de sihastru („în divanul bătrânilor/mângâi pietrele cutremurat de insomnii/...trestiiile gânditoare cântă aici/cu glas încet”, p. 48), coboară înspre nume arhaice – Plotin (n.205 – m.270), nume adorat și în alte împrejurări -, aleargă după „sfânta simplitate”. De ce să navighezi spre Capricornia? Se justifică autorul: „pe aici/dau visele în floare”, „fructele jinduiesc după efemere/glorii”, „imagini-frisoane cu forță/izbesc în retină/e pace pe aici/păsări cresc și cresc/într-un declic al amiezii//auzi cum umbre/se-nnoiesc de zor” (p.36). De când lumea, artistul, conștient de sine și de rostul său, își împrejmuiește spațiul propriu, alege o versiune a denotației. Valeriu Valegi a pus stăpânire pe ținuturile Capricorniei.

Îmi place să cred că, în a doua senectute, emoția estetică se construiește, programatic, pe îndelete, cu abilitate, așadar, exclude erupția, explozia, dezlănțuirea haotică. Altfel, n-ar putea fi comunicată coerent, însușită și rețrăită, cam la aceeași altitudine și de un altul, cititorul. Senectutea pare să ne facă mai răbdători, predispune la autocontrol. Prevestirile îmbătrânirii sunt ușor sesizabile, în limitele firescului: „Nu ar trebui să suferi// constați pe fond o relaxare//gândurile devin mai abordabile// iluziile se scurg precum mierea// pe lângă fagurii părăsiți//prescripții ignorate la tinerete//le-accepti acum calm și înțelepțit// dintr-un sentiment de împăcare//accepti și ultimele firimituri//sub un cer blând prea blând// cu atât de puține lucruri te-ai ales//în sufletul cât o nucă.” (*Cu atât de puține lucruri*). Titlul noului volum, vizibil oximoronic, împrăștie o undă de dulce duiosie la hotarul dintre vârste.

În *poemele din a doua senectute*, Valeriu Valegvi taie masiv, aproape impulsiv, decis, din poveștile vârstelor anterioare, lasă doar rama care aproximează, induce o stare: „În aval/ noți cu fitilul aprins/ la mijloc/ un du-te-vino de amintiri/în amonte/ trecut prezent viitor/în rafale instantanee” (p.30). Așadar, pe un colț de pagină, o biografie completă, omogenă, redusă la semnele însoțitoare, amintind de ideogramele sau hieroglifele antice, din care n-au rămas decât uscățive contururi. Harnașamentul gândului, în plan poetic, e din ce în ce mai compresiv. Mai multă risipă de imagine și material lexical în *Călare pe un capricorn năvălaş*, unde două ipostaze umane distincte creează impresia de succedaneu, o relație de substituție. Orice vârstă are semne, mentori, in/satisfacții. Acumularea anilor alungă, fără toleranță, galanteriile juvenile. Chemările înrădăcinate, patetice (caz clasic – îndrăgostiții eminescieni) se abandonează iluziei, acoperite de povara neantului: „dar cercănele mele/pe care încerc să le ascund/unde se duc ?//încercăm să ne prefacem indiferenți/la gândul că și ele/se vor usca într-un târziu.//în locul lor vor înflori/alte și alte zâmbete/că doar așa-i în viață.//viața din spatele vieții” (*Și cercănele se vor usca*). Spațiul experiențelor descătușate, exersate, încheiate face loc unui model, reper moral și garant – chipul bunicului – de la care mai pot emana învățături: „Adulaț cum nu/bunicul urcă treptele memoriei/ce ți-a dăruit cândva/acum se-nmulțește/ce a spus pe negândite/de alaltăieri se-adeverește.//printre nori bombăne/de la el lucrurile/nu au mai evoluat/ îi datorezi un spor de ipoteze/bunicul/bate-l-ar dorurile toate” (p.25). Cine își cumpără bătrâni, află că existența monotonă e mereu provocată, întreruptă de experiențe dramatice, vămi, pentru păcatele acumulate. În *Serial în doi* văd scufundări riscante cu finaluri funebre: „hohoteai cum hohoteai/în chingile mării/de eroi vindecate/visai frumos/într-o mirare îmbrăcat/ca un altfel de mire// pe ultimul val călare/printre răpitori vioi/la o sirenă visai/și luna despica norii/te dăduseră dispărut” (p.47). Aproape inevitabilă spre partea sumativă a biografiei, devine descinderea înspre spațiile rituale, dominate de cultul morților. Amintirea celor plecați, purtați în gând spre veșnică pomenire își asociază mărturiile efemere („scrutând firul de iarbă”), altele ușor erodabile („turnul ridicat/pe lună nouă/visând sporul de aur”) ori, dimpotrivă, pe cele veșnice („de vei privi a treia oară/prin cărțile adunate/pe drumul interminabil”- toate detaliile în *Se-nveșnicesc c-un înțeles*.)

Și în volumele anterioare, incrustațiile poetice, retorice („tropăit de imagini”, zice Valegvi undeva în carte) erau consolidate de încastrări filozofice. Înțelepciunea, ca sistem definitiv osificat, e din categoria celor înscăunate deja. Interpretarea **Poemelor din a doua senectute** prin prisma conceptelor, categoriilor, noțiunilor nu urcă, după opinia mea, valoarea textului liric. Găsesc în *Vezuviul întâmplărilor să se deștepte* ideea că misterul vieții, al conviețuirii și comunicării sporește în intensitate prin amănări repetate: „să nu te aștepți ca ieri/azi mâine poimâine vezuviul întâmplărilor/să se deștepte.ține-o tot într-o urmărire”(p.46). Sigur, la Blaga sensurile similare veneau mai repede, împinse și de mărturiile înțeleptului poet. După un secol, încă se receptează ecouri de la „dar eu,/eu cu lumina mea sporesc a lumii taină”.

În ciuda preocupărilor de a-și afișa semnele vârstei, confirmate în documentele de stare civilă, unele predispoziții ludice nu s-au topit integral. Parcurgem suave jocuri sonore, gratuități aparente, insist pe ultimul termen, amintind de exercițiile juvenile: „Din frici frisoane furii freamăt de feerii/ să fii într-un fast foisor fermecat/ de propriile fapte fără să te ferești/cum o flamă fluierând printre/false făpturi etc.” (p.45).

Pe dinăuntru, lumea din Capricornia e fascinantă, dacă hoinăreală e supravegheată de ascetul Valeriu Valegvi. Încercăm să-i fim alături și cei născuți în alte zodii, cam prin același secol.

* Valeriu Valegvi, **Hoinărind ascet prin Capricornia. Poeme din a doua senectute**, Editura EIKON, București, 2023

Suport (schelet) de mască din pănuși de porumb

CRONICĂ LITERARĂ

POETA LILIANA BURAC – DEMNITATEA DE REGINĂ A POEZIEI

► Petruș ANDREI

„Așa cum eu mă știu dintotdeauna,
N-am vrut să mi se dea din ceruri luna
Dar mi-am dorit mereu un dar aparte.

Cel mai sofisticat cadou din lume
Ce îți produce o plăcere-anume
E, fără nici o îndoială,-o carte”

Două astfel de plăcute surprize am primit din partea poetei Liliana Burac din Botoșani: este vorba despre cărțile de poezie: „Evă fără Rai” (Editura Stef, Iași, 2021) și „Efemer acut (idem, 2022).

Amândouă volumele, apărute în condiții grafice de excepție, beneficiază de câte o prefață persuasivă și pertinentă din partea neobositei scriitoare Cezarina Adamescu, pe care o salut cu deferență și cu reverență. Aflu din prefața primului volum că poeta Liliana Burac este, din punct de vedere editorial, o debutantă.

De la primele poezii însă, autoarea mi s-a arătat a fi o poetă în toată puterea cuvântului, o poetă pe deplin formată și care are un adevărat cult pentru frumoasa limbă română și pentru poezia scrisă în dulcele stil clasic. Titlul „Evă fără Rai” este inspirat și incitant. Departe de a fi o „Evă fără Rai”, Liliana Burac este atât de înzestrată cu har încât raiul și-l face singură, adresându-ne și nouă invitația de a intra în el. Poezia care deschide volumul, intitulată „Sunt”, urmează exemplul marilor poeți care și-au așezat pe prima pagină o poezie definitorie: Tudor Arghezi „Testament”, George Bacovia „Plumb”, Blaga „Eu nu strivesc corola de lumini a lumii”, Octavian Goga „Rugăciune” ș.a.

Acest crez poetic, asemeni unei fete frumoase ieșite la horă, are câteva podoabe stilistice care îi măresc frumusețea: Poeta este: „o umbră de suflet pe o boare de vânt,/ atingere mută, ades neștiută,/ o lacrimă plânsă de-o aripă frântă,/ ce știe să-ndure tăcerea-n cuvânt.”

Urmează o salbă de metafore: poeta este: „un strop de lumină”, „un țipăt zvâcnit”, „dorința ce fierbe”, „un zbor rătăcit”, o „mirare sihastră”, „un dor”, „dulceața otrăvii” și „ființa ce-adună sub unghii

țărână,/ cu palme crăpate, de rugi frământate,/ icoanelor mute, în nopți închinată,/ să-ndrepte un nufăr din mâl spre lumină” (p.18).

După concepția poetei despre poezie și menirea poetului în societate, descoperim tema dominantă a volumului care este iubirea cu toată gama ei: iubirea pentru cel drag, pentru natura înconjurătoare și mai ales pentru flori, Liliana Burac concurând cu Dimitrie Anghel, supranumit „poetul florilor”.

Marele talent al poetei constă în capacitatea de a împrăști cuvinte, sintagme, trăiri. Ființa îndrăgită nu o strânge în brațe, ci „o adună”, poeta își șlefuește singurătatea „ca pe o operă de artă”, ea nu se sărută, ci „poartă sărut pe buze”, ea nu face versuri, ci se zidește „între cuvinte ca-ntr-o pereți de mănăstire”, iar simplitatea nu și-o poartă cu vină „ci doar cu demnitate de regină”. „Un păcat original” (de fapt original) exprimă o rugămintă atât de poetică, asemănătoare cu a Cătălinei din celebra creație eminesciană: „Inventează-mă încet, simte-mă...ca un poet... cum îți izvorăsc în carne,/ Cum te tremur și te dor în lumina ochilor, să mă lăcrimezi în palme,/ Când voi adăsta în lut să fiu totul absolut ce-ți va genera Edenul,/ Să mă naști încetisor, din vârful degetelor, ca să-ți fiu pe veci Poemul. (pag.23)

Ultimul vers al poemului crește însă pe o dezamăgire: „Șterge-ți colbul de pe mâini și dedă-te altei lumi...n-a fost să-mi fii Dumnezeu.” (pag 24)

Dacă am întreprinde maioreșcian „O cercetare critică asupra poeziei române de la 2023”, am observa lesne că poeziile acestea pot fi incluse într-o antologie în care ele sunt „mai presus de orice critică”, insuflate „de un simțământ poetic și ferite de înjosire în concepțiune și în expresie” (Titu Maiorescu - în „Critice”, EPL, 1967) Maiorescu cerea poeziei „să deștepte prin cuvintele ei imagini sensibile în fantazia auditorului”.

Poezia Liliane Burac îndeplinește această „condițiune materială” cu asupra de măsură: „Tu, iartă-mă, dar mi-a rămas fiorul împletit prin gene,/ Cel ce mă poartă-n crucea nopții, când simt durere de târziu/ Și-mi stoarce lacrimile verzi, pe la

răscruți, când Luna cerne/ Lumina ei cea aurie, pe umbre arse de pustiu!" („Anotimpul învierii")

Și tot de la Maiorescu citire: „ideea sau obiectul exprimat prin poezie este întotdeauna un simțământ sau o pasiune". „Prin urmare, iubirea, ura, tristețea, bucuria, disperarea, mânia sunt obiecte poetice".(idem) În „Condițiunea ideală a poeziei" aflăm, de fapt, toate temele și motivele poetice ale liricii Liliane Burac. Iubirea, de pildă, cu toate meandrele ei. Sensibila poetă îi cere celui drag: „Adună-mă în brațe și spune-mi o poveste", „minte-mă frumos", „zi-mi despre frunze", „Sărută-mă pe frunte".

„Iar eu, de dragul tău, mă voi preface frunză
Și o să-ți cad sub șoapta privirii îngerești,
Uitând de tot amarul ce toamna îl așază
În stropii reci de ploaie ce curg peste ferești."
(„De toamnă")

În visul de iubire, dorința poetei este irezistibilă:

„Nu mă înrobi ispitei, lasă-mă să-ți fiu icoană,
Clipa ta de nemurire, neatinsă de păcat,
Lasă-mă să-ți fiu doar muză, o podoabă
diafană

Și vei fi în veci și-n pururi c-o iubire mai bogat.
Voi veni și mâine noapte ca să-ți termin
mănăstirea,

De vei îndura distanța răsuflării dintre noi,
De nu, aripile mele-ți vor îmbrățișa iubirea
Și te vor numi pedeapsă peste umerii mei goi.

(„Lasă-mi visul ăsta mie! ")

Cum „Frumusețea va salva lumea"
(Dostoievski) și frumusețea estetică a versurilor
următoare va salva iubirea:

„Ascunde-mă în brațe, ferește-mă de noapte,
Ascunde-mă în suflet, ferită de pustiu,
Ca să adorm sămânță în colțul unei șoapte,
Să-mbobocesc narcisă... pe-o geană de
târziu!"

Multe dintre poeziile autoarei sunt memorabile, având o muzicalitate aparte și un inedit al sintagmelor poetice vizând sinestezii oximoronice: „Candoare-amară", „Dă-mi tăcerea dintr-un țipăt", „Dă-mi amarul dintr-un zâmbet".

Poeta este, rând pe rând, „Floarea dorului", „Evă fără Rai", „Evă fără har", „Icoană păgână" și împreună cu cel drag, sunt „Izgoniți din Paradis", pe bună dreptate:

„A fost aieva... sau a fost un vis...
Eram o Evă și-un Adam frumoși,
Dar, doamne Sfinte, cât de păcătoși,
S-ajungem „Izgoniți din Paradis" (pag. 79)

Sărbătoarea Crăciunului este așteptată de către toți oamenii, de la mic și până la mare, cu

bucurie. Se mai întâmplă câte un „Crăciun ciudat, trist și singuratic" când:

„Focul arde-n sobă, frigul frige-n oase,
Sufletul mi-e țândări, ca un glob căzut
Pe un sloi de gheață cu colțuri tăioase
Și în întuneric zace desfăcut."
În primăvară poeta îi face o promisiune:
„O să te învălui în mireasmă dulce,
Gerul să-ți miroase-a floare de cais,
Să mă vrei povară pe un colț de cruce,
Să fim iar ninsoarea din același vis." (pag. 96)

Avem în poezia românească un „poet al florilor" (Dimitrie Anghel), așa cum am mai spus.

De ce nu am mai avea încă unul, de data aceasta o reprezentantă a sexului frumos. Liliana Burac se visează eminescian „Într-un rai cu flori de câmp, la un țărm de mare albastră". În „Anotimpul învierii" ea însăși este o floare: „Să-mbobocesc narcisă pe-o geană de târziu".

Dacă cel drag acceptă invitația (bacoviană) la ceai:

„O să aprind trei lemne-n soba veche
Și de-o să vii și tu înfrigurat,
Ți-oi da un colț de vară nepereche
Și-un vis... cu flori de tei înmiresmat."
(„Fiori de ceară")

Când anotimpul iubirii trece prin iarnă, florile sunt și ele de gheață, încât „Nu e loc mai rece ca-n suflet de om":

„Frigul a trecut dincolo de oase,
Scârțâie de geruri, urme prin zăpezi
Când umblând la pas, pe un drum de noapte,
La ferești de suflet, flori de gheață vezi."
(„Chemări")

Dar pe un munte de suferință poate să răsară din nou „Floarea dorului": „Noaptea culcă-mă în iarbă printre flori de sânziene,/ Te așează lângă mine, pune-mi brațul căpătâi,/ Roagă-te de Luna Nouă să îmi cearnă stele-n gene/ Când îmi susuri la ureche că-ți sunt Floarea dorului!" (pag. 39)

Cu ochii dorului și ai amintirii poeta rătăcește pe calea pașilor pierduți:

„Grăbește-te... că s-a-nnoptat demult...
Iubirea mea să te-nsoțească-n umblet...
Iar când treci pragul, dacă nu te-aud,
Te rog... ai grijă... nu-mi călca pe suflet..."
(„Grăbește-te")

De o sensibilitate aparte, poeta Liliana Burac face parte din nobila familie a poetelor Otilia Cazimir, Veronica Micle, Magda Isanos și suntem convingși că ea va ajunge „Până departe" pe calea regală a poeziei.

Notăm și câteva „Șoapte de zăpadă" pentru a descifra măcar un simbol: „Mi-ai ucis atâția fluturi... câți nu poate-o primăvară/ Să adune zi și noapte

printre crengi înmiresmate/ Și m-ai pricopsit c-o iarnă, îmbrăcată ca de vară,/ Cu ninsorile la tâmpole, în șuvițe răsfirate.”

Fluturile, conform „Dicționarului de simboluri” (Editura „Artemis”, București, 1994) este emblema femeii. Doi fluturi figurează fericirea conjugală. Fata care iese din crisalida copilăriei înflorește deodată ca femeie.

Fluturile este simbol al învierii, al ieșirii din mormânt.

Asociat cu crizantema, fluturile simbolizează toamna.

„Simbolismul fluturului este acela al sufletului eliberat de învelișul de carne și devenit binefăcător și preafăcut”. (op. cit.)

Psihanaliza modernă vede în fluture un simbol al renașterii, Psyche, iubita lui Eros, pe frescele de la Pompei „este reprezentată ca o fetiță înaripată asemănătoare unui fluture”.

Fluturile de noapte este simbol „al sufletului în căutarea divinului și mistuit de iubire mistică asemenea fluturului care își pârlește aripile la flacăra în jurul căreia zboară” (op. cit.)

Nu insistăm asupra altor simboluri din lipsă de spațiu.

Încheiem această primă parte din povestea de iubire cu două catrene memorabile:

„Lasă-mi cheile în cui,
Drept pe Poarta Dorului,
Să am unde să-nnoptez...
De-o mai fi să te visez...”

Pune-mi busuioc pe perne,
Peste gânduri îmi așterne,
Crinii unor mângâieri
Din iubirea ta de ieri!”

Cu regretul că nu mai putem cita din poeziile următoare: „Ninsoarea din același vis”, „Preludiul viselor pustii”, „Gândurile mele”, „Declarație”, ș.a. din același motiv, trecem într-un „Rai de lut”. Tot poveste de iubire și aici.

În această a doua parte a cărții, putem observa că frumuseții estetice i se adaugă și una morală: „arta a avut totdeauna și o înaltă misiune morală și orice adevărată operă artistică o îndeplinește”. (Titu Maiorescu-op. cit.)

Retrăind raiul copilăriei, poeta îi spune mamei:

„Erai atâta de frumoasă, erai atât de obosită,
Abia rupeai pe sub genunchi câte un băț de răsărită!” (pag. 101)

Cum sunt părinții poetei? Asemenea sfinților din icoane, așa cum au fost și părinții noștri: „Dar în sărutul de pe frunte era un mir de fericire/ Ce ni se prelingea pe suflet ca să ni-l umple cu iubire!”

Copiii, așa cum își amintește și genialul humuleștean în „romanul copilului universal”:

„Noi adormeam fără de grijă în șoapta-nchinăciunii sfinte,/ În palmele împreunate curgea o lacrimă fierbinte.../ Pe care n-o vedeam niciunul... o cunoștea doar Dumnezeu/ Și doar acum, privind în urmă, măicuța mea... o știi și eu!” („Erai atâta de frumoasă!”)

Asemeni marilor noștri poeți: Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga, Ion Pillat, Liliana Burac cântă vatra strămoșească, obiceiurile și tradițiile milenare, credința nețărnută, industria casnică și truda țaranului de la coasă sau de la coarnele plugului: „Coasa din cui”, „Cu furca-n brâu”, „Cu gândul dus”, „Icoană nepereche”, „Florile iubirii” puse pe mormântul mamei:

„Mă rog ca gestul meu umil
Să își fi împlinit menirea,
Că nu-mi ajunge veșnicia
Să-ți uit blândețea și iubirea.” (pag 113)

Putem spune că Liliana Burac este ultimul poet al satului, în glas, ca Esenin, Heliade, Blaga, Emilian Marcu ș.a.

„Se-ntorc țaranii de la câmp” este un pastel și litanie în același timp: „Se-aud tălângi și mugituri, se-ntoarce-n sat cireada,/ Bătrânii, ninși ca niște sfinți, păzesc la porți ograda,/ Lumina zilei se prelinge spre zărilor-nroșite,/ Țaranii ce mai sunt în cale pășesc pe lângă vite.” (pag.116)

Visul poetei este să se întoarcă la „Casa părintească”:

„Sărut mâna mamă... Sărut mâna tată...
Într-o bună zi o s-ajung la poartă
Și-o să intru-n casă ca-ntr-o mănăstire...
Să vă simt aieva... să respir iubire!” (p. 122)

„Părinții noștri se trezeau cu noaptea-n cap, pe timp de vară”, iar copiii, asemeni năzdrăvanului Nică a lui Ștefan Apetrei, fugeau la scăldat.

Dorința mamei de a face „O fântână-ntr-o goare” este transformată de poetă în realitate.

Simbolul fântânii cu apă vie este extrem de generos. Este vorba despre „fântâna vieții sau a nemuririi sau a tinereții veșnice, sau fântâna învățării (...) Fântâna vieții este asemuită uneori cu sângele și apa care au țâșnit din rana lui Hristos și pe care Iosif și Arimateea le-ar fi strâns în Sfântul Graal” (op. cit.)

O astfel de fântână este poezia Liliane Burac, pe care bunul Dumnezeu a înzestrat-o cu har.

Peste ani, când revine în satul natal, poeta se simte „Străină”. Ea a venit să culeagă „Bob din roua amintirii”, imaginile fiind pline de dor și nostalgie, dar și de regret că timpul fuge și nu se mai întoarce.

Din galeria de portrete nu putea lipsi „Bunica”, o ființă angelică, având un „trup firav ca de copilă”, pioasă, iubitoare și „descultă”.

Bunica i-a dat cel mai de preț dar poetei: pe mama ei.

Cităm din poezia care dă titlul acestui ciclu:

„Părinții noștri au făcut,
Cu palmele, un rai... de lut...”

„Au strâns în palme bătători
Să sature flămânde guri
De îngeri ce, cu harul Său,
Le-a dat în grijă Dumnezeu...
Ei nu s-au mai jelit de cruce
Că e mai grea decât pot duce,
Ba, uneori, duceau smeriți
Și crucea altor necăjiți.”

(Un rai... de lut)

Spunem și noi, odată cu poeta:

„Măria ta, Țăran român,
Pios la lutul tău mă-nchin”

De reținut metafora pentru „Mamă dintre îngeri”: „Icoană de dor-mănăstire”. Alte și alte poezii, toate frumoase, sunt dedicate mamei: „Prin zori și flori de câmp”, „Mamei mele”, „Rugă pentru mama” ș.a.

Poezia „Să nu ne vinzi pământul” are un incipit inedit: o strofă din Octavian Goga. Ea este dedicată „Tatălui meu” care lasă fiicei sale un sfânt testament: „De-ar fi să mori de foame... să nu ne vinzi pământul.../ Că neam de neamul nostru, în veci, nu te-ar ierta!”

Însoțind poeta pe „Drumul gândurilor” ne apropiem de sfintele sărbători ale Crăciunului și ale Anului Nou, când e vremea colindelor și transformăm timpul trăirii în timpul mărturisirii, cu regretul eminescian că „Trecut-au anii”.

Alături de epitete, comparații, personificări și metafore, în stilul său poetic își fac loc și diminutivele, dar numai atunci când este vorba de un pui de om: „micuț”, în „legănuț”, cu „dinișori” și cu nasul cât un „năsturel”, iar „gurița” cât un „mugurel”.

Cu cel de-al treilea ciclu: „Ofranda timpului stingher” ne apropiem și de sfârșitul acestei lecturi empatice.

Cei plecați să facă bani, fiind sărmani, trăiesc o „Viață de împrumut”.

După „Amarul despărțirii”, „Îngerii iubirii” devin triști, iar „Roșul florilor de mac” se arată în „Ziua dorului” de fiecare zi.

„Niciodată n-am putut să mă-nchin în altă limbă”, mărturisește peregrina, făcând din lacrimă „un fluviu cât Dunărea albastră”. (pag 185)

Cu obrajii brăzdați de „Lacrima singurătății”, glasul îndurerat se face auzit: „Străinul mamei, vino-acasă!”

După „Cântecul pribeagului” și după cele două poezii religioase: „Rugăciune” și „Doamne, dacă mi-ai fi dat”, poeta Liliana Burac sfințește truda și izbânda acestui volum de debut oferindu-ne un „Tort de lacrimi”:

„Și azi... de ziua mea, ca și-altă dată,
Pe o străină masă am tort cu lumânări,
L-am feliat și l-am gustat, măicuță,
Dar e amar de prea mult dor și depărtări...”
O să te-aștept și-n noaptea asta, mamă,
Să mă alinți... să mă săruți în vis...
Rugați-vă la sfinți, și tu, și tata,
Să pot răzbate prin tot ce mi-a fost scris!”

Și prin ceea ce a scris poeta: o carte de poezii adevărate, plină de sensibilitate, înțelepciune și frumos artistic, de peste două sute de pagini, impune respect.

Ea este carte de învățătură, balsam pentru inimă și suflet, motive bine întemeiate ca să fie citită, așa cum am făcut și eu, cu o deosebită plăcere.

Tanea și Manda din „Judecata satului”

CRONICĂ LITERARĂ

DESPRE LUMINĂ ȘI HAITELE PRADĂ ALTOR HAITE

► Nicolae BĂLAȘA

Pentru că tot am vorbit despre veșnicul război al omului cu el însuși, în completarea spuselor anterioare, adăugăm faptul că în 1916 a intrat și SUA în al Doilea Război Mondial. Rezultatul? În următorii doi ani, numărul celor morți sau schilodiți pe front în confruntările armate s-a dublat. Ca un blestem însă, în același timp, cu mitralierele, tancurile etc., cu întreaga tehnică militară de atunci, inventată de către om pentru a măcelări tot omul, gripa spaniolă, observată prima dată la 11.03.1918, în Fort Riley, Kansas, Statele Unite, ajunsă și în Europa, dublează numărul total al morților de pe întreaga perioadă a războiului. Pentru corectitudine amintim faptul că denumirea de „gripă spaniolă” se datorează presei din Spania, care s-a putut manifesta liber, necenzurat, Spania nefiind implicată în conflict. Prin urmare, presa spaniolă a vorbit cel mai mult despre această molimă, apărută, la general vorbind, tot din cauza omului, oricare ar fi fost el, a omului care s-a complăcut și încă o mai face, în mizeria sa absolută: transformarea premeditată a oricărui semen al său în dușman și lichidarea acestuia.

Pentru izbândă, gradual o altă mizerie: tot ce a fost mai nou ca invenție a minții omului, a fost probat și folosit în a se rade de pe fața pământului pe el însuși. Apoi, desigur, în același scop, omul a devenit haită, în termenii de astăzi „alianță”, „axă” care mai de care, fără a se opri măcar o zi, din întreaga sa istorie cu iz de hoit, pentru a se întreba dacă a existat vreodată o haită care să nu fi căzut pradă unei alte haite?!

Degeaba ni s-a lăsat încă de la facere, în cărțile vechi, ideea de pace și de iubire a semenului (nu există cult pe fața pământului care să îndemne la crimă, sinucidere sau să le accepte pe careva dintre ele), câtă vreme omul este permanent captiv peșterii în care el însuși este statuie mutată și reașezată de aiurea, chiar de către el, într-un fel de expoziție a morții. Incapabil de a face drumul spre lumina sa interioară, spre sine însuși, omul este și rămâne orb în fața adevăratelor valori. Cum să afli ce este fericirea și să fii fericit, cum să știi ce este binele, cum să trăiești măcar în rândul lumii, câtă vreme

goana după avere dictează adevărul pentru cei mulți, adevăr-minciună clocită la cel mai înalt nivel politic, restălmăcită la televizor și turnată pe gât, prin toate canalele media, omului-momâie mergătoare, traitor în iluzie, te miri unde pe fața pământului? Obișnuiți cu sacrificiul, rotogoliți de sugeratele speranțe, cei mulți merg veșnic înainte cu teama de a nu deranja cumva vreo tertecută împăiată, pusă de în scaunul puterii.

Degeaba ne spune și Biblia, în Matei 5 cu 9 „Feriți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema”, câtă vreme spusa Apostolului, oricare ar fi fost el din preajma Mântuitorului, nu zidește peste noapte castele, nu aduce, la pocnitul din degete, cufere cu galbeni și virgine, celor avizi de putere. Într-o astfel de situație, priponiții în fotoliile de lux, pentru a-și potoli poftele, pun pe roate grija pentru om și îndemnul spre libertate și fac avere. Momâia înțepenită în timp, înfometată și cu scârba în oase, se aruncă besmetică, la fel ca în 1989, în fața gloanțelor. Momâia moare ciuruită și la fel de înfometată, în timp ce semenul său, cap împăiat, trage sforile și mai pune de un iaht, un sac de bani, schimbă virginele, la rodul de seară, într-un cuvânt, trăiește pe picior mare, veșnic pe valuri. În vremuri de război, se fac averi, nu glumă! Nu degeaba se spune că în SUA, la New York, pe „strada binelui”, când se simte lipsa banului, imediat se pune de o răzmelită. Axa binelui! ...Și axa răului! Axa binelui și axa răului în omul-lume vânturată! Axa binelui și axa răului la nivelul haitelor hămesite cu creiere spălate de trimișii extratereștilor, până mai de curând, unșii lui Dumnezeu pe pământ. Haitele se măcelăresc,ucid, până ce una din ele cade. Și iar vin și mă întreb: Ce haită trebuie să fie acea haită, cât să nu cadă pradă altei haite?

Oameni buni, priviți în același timp cu mine: război în Orientul Mijlociu, război în Răsărit, conflicte și încrâncenări cam peste tot pe fața pământului, neliniști în fiecare din noi... Parafrazându-l pe Eminescu, în acest context, mi se pare firesc să mă întreb: Ce ne mână astăzi pe noi în luptă? Din punctul meu de vedere, nimic! În această situație,

de ce ne aruncăm așa, ca besmeticii, cu capul înainte? Aici, ar fi multe de spus. Cum toți suntem într-o permanentă fugă și timp pentru a gândi ioc, amintesc numai că, atâta vreme cât vom rămâne înțepenii, purtători de povară, cu fața la zid, în peștera în care suntem înlănțuiți, cât timp vom vedea doar umbre și vom asculta doar glasul lor, câtă vreme nu ne vom curăți sufletul și trupul în lumină prin căutarea ei, chiar și în condițiile în care avem ochi și purtăm în noi simțul văzului, chiar dacă avem creier și în el ne-a fost pusă ideea de a gândi, nu vom fi oameni, ci, gradual, niște amețiți cu chip de om, la cheremul vremurilor.

Pentru a pricepe că în oricare din noi stăruie un nemernic, am să vă povestesc o mică întâmplare cu tâlc, din tinerețe: în București, student fiind, pasionat de teatru, devenisem un abonat al spectacolelor de calitate. Prin urmare, în fiecare zi de luni, de cum se deschideau casele pentru procurat bilete, mă și prezentam: întâi la Național, apoi la Notara, după care, desigur, pentru descrețit fruntea și clătit ochii pe viu cu imaginea unor picioare frumoase, la Tănase. Cam de pe la jumătatea săptămânii, seară de seară, tot spectacole! Actrițe la vedere, balerine, o spendoare... Tânăr fiind, clocotea sângele în mine și tropoteau hormonii mai rău decât armăsarii pe hipodrom, la marile curse. Le dezbrăcam cu privirea. Într-o zi, pe una, în altă zi, pe alta, până ce mi s-au lipit ochii de talia uneia tinerică și pusă pe șotii. Puștoaica, seară de seară, aplaudată la scenă deschisă. Am revăzut spectacolul, i-am dus flori pe scenă, cum se face în semn de respect pentru artă și talent, apoi am invitat-o la restaurant. Într-o săptămână eram fără o lescaie în buzunar și deja așchie, cureaua de la pantaloni nu mai avea găuri s-o strâng pe mijloc. Cădeau pantalonii de pe mine, însă n-am renunțat. M-am împrumutat la un coleg și cu un buchet de flori de câmp, în mână, m-am repezit să-mi văd „capodopera”, la locul ei de muncă, în teatru, cu mult înaintea unui spectacol. Dintr-un fel de demisol, locul în care își avea cabina, a urcat scările, spre foaier, în zgomotul ritmat al tocurilor de la pantofi. Când să o îmbrățișez și să-i ofer florile, ca din senin, de după o ușă, un ghebos: „draga mea, mai ușor cu tropăitul, că de când cu urcatul, tot urci și urci, iar urcatul deranjează!” După câteva zile am încheiat amical. Ce avusesem de împărțit, împărțisem. Ale tinereții valuri!

A doua întâmplare, desigur, cu urmările sale de rigoare. Mai ieri, alalteri, într-un anume context, fac greșeala de-a pune preț pe disprețul ferchezuit și parșiv, din jurul meu, dispreț care pentru meschinării de trei parale, gata, gata să-mi însăleze un dosar penal și să mă arunce în închisoare. Îndemnuri la nerespectarea legii, a codului penal, fraude

financiare prin achiziții inutile etc., cât cuprinde în chestiuni de genul sunt cu ochii în patru și nu le-a ținut, însă în paralel cu tot demersul lor anterior, știindu-mi punctul nevragic, fățarnicii nu s-au lăsat până nu mi-au mai provocat măcar un preinfarct. Am trecut iarăși pe la cele veșnicie, că tocmai ce uitasem gustul morții, însă, spre dezamăgirea lor, iar am scăpat. Ce să mai zic?! Viața nu e o pajiște cu miei. Haite sunt la tot pasul, însă iar vin și întreb: ce haită trebuie să fie acea haită care să nu cadă pradă altei haite?

A treia poveste se vrea o oarecare pildă de ținut minte. Dacă se vrea, că nu pot obliga pe nimeni! De data aceasta nu e despre mine, ci despre un biet licurici. Zilnic se simțea urmărit de o târătură, un fel de șarpe înveninat. De cum a văzut-o, licuriciul speriat și s-a pus pe alergat. Și fugi, și iar fugi, târătura după el. La un moment dat, obosit, licuriciul s-a oprit. „Vrei să mă mănânci, din câte știu nu fac parte din meniul tău!” „Nu, așa e, nu!” „Atunci?!” – a întrebat uimit licuriciul. „Nu-mi place nici că strălucești, și nici că luminezi!”

Morala: cu cât strălucești mai mult, cu atât vor încerca alții să te stingă, iar dacă lumina ta iluminează în jur, iluminându-ți semenii, stingerea ta devine absolut necesară.

Doamne, ce ți-e și cu vremurile, ce ți-e și cu haitele! Doamne, ce ți-e și ție, omule?!

Mască de popă

CRONICĂ LITERARĂ

PECETEA TĂMĂDUITOARE A SACRULUI

► Octavian MIHALCEA

Ferestre în ziduri (Editura Rafet, Râmnicu Sărat, 2023), carte premiată în cadrul Festivalului Internațional de Creație Literară "Titel Constantinescu", ne propune anumite încercări de a pătrunde liric într-o simbolistică majoră, unde găsim întretăieri de căi și direcționări eterogene, etape incipiente ce-și propun ajungerea către acel nivel superior de adorație a Luminii.

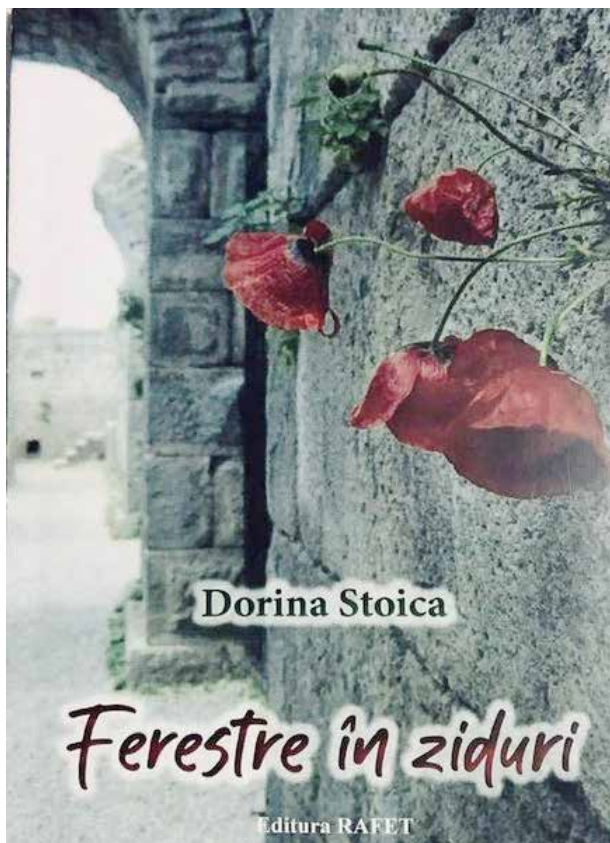
Cuvintelor le este conferită o fluiditate deosebită în poeziile Dorinei Stoica, cu virtuți purificatoare. Transfigurarea solitudinii reprezintă un ideal nu foarte îndepărtat. Natura poetică iese imediat în evidență. Conform autoarei, *Un poet poate fi recunoscut/ după felul cum miroase. El are mirosul unei/ camere bine aerisite în cea mai geroasă/ dimineață de februarie./ Poetul e*

un căutător de perle îngropate/ într-un ocean de falsitate, ură, nedreptate,/ complot și minciună./ Poetul e vocea Crist-alină a Universului pe care/ niciun zgomot nu o poate acoperi!/ E trâmbița Apocalipsei/ vestind un nou cer,/ un nou pământ,/ mamă!

Vederea clară se conjugă cu impactul visului, situare ce predispune la amplitudini nu de puține ori misterioase. Evadările selenare favorizează permanentizarea unei remarcabile prospețimi interioare, mereu așteptând în lume noi și noi revelații. Voia lui Dumnezeu este întâmpinată ca o sărbătoare. Împăcarea dintr-un colț de biserică are darul să spulbere toate grijile. Versurile din carte evidențiază continuitatea firescului, aspectare nedisimulată a cumișteniei.

Cei trecuți prin *poarta cerului* niciodată nu vor fi uitați, laolaltă cu stelele de sus. Indiferent de circumstanțe, sufletul și iertarea vor rămâne entități inalterabile. Este reiterat caracterul tămăduitor propriu rugăciunilor. Cuvântul și Taina se adâncesc neîncetat. Semnele divine sunt *corăbii spre Împărăția Cerului*.

Parabolele din volumul Dorinei Stoica întăresc mesajul spiritualizat, profund consonant cu datele înconjurătoare ale naturii. Cât despre inerentele suferințe terestre, poezia internalizează numeroase sublimări ale acestora: *Cât de frumos i-ar fi putut înflori viața/ de n-ar fi trebuit să fugă de voi toți,/ acei ce i-ați zdrobit sufletul/ ca pe o boabă de strugure./ Nimeni nu va ști niciodată câtă frumusețe,/ gingășie, durere și resemnare,/ cât protest cuprind aceste poeme/ scrise cu lacrimi ca niște buruieni/ ce au avut norocul să înflorească./ fără să le semene nimeni.* Ecouri din trecut reamintesc detalii despre condiția noastră trecătoare. "Fugit irreparabile tempus" ivește meditații acute asupra rostului existențial. Simțirea poetei vizează nivelul maximal.

Rugăciunile sunt *ferestre în zid*, inimi lirice ascensionale, universuri ale filigranărilor tremurătoare. Conștientizarea detaliilor luminoase așterne liniștea peste suflete, consubstanțialitatea icoanei și a poeziei neputând fi pusă la îndoială. Apropierea Cuvântului cheamă focuri purificatoare care au capacitatea de a suspenda trecerea timpului. Atunci când tainele devin atotcuprinzătoare, identități misterioase conduc înspre ideea dematerializării cromatizate. Ziua de duminică posedă incandescență într-o poezie a Dorinei Stoica. Atrage atenția și această ipostaziere eminesciană: *L-am văzut trecând/ pe EL, POETUL...îl știți, EMINUL/ pe care orice român atât de mult/ L-a iubit. Era singur,/ ca Fiul*

*lui Dumnezeu pe Cruce/ și cred, habar nu avea/ de unde vine, încotro se duce.// Merga încet, puțin aplecat./ Părea să poarte cu el povești/ despre anotimpuri, despre victorii,/ despre înfrângeri./ Trecea, trecea, nu se oprea./ Era ca o boare de vânt./ LUCEAFĂR era. Nădejdea într-o nouă Schimbare la Față însoțește elanurile sufletului poetic. Grupajul intitulat *Miniaturi* se impune a fi ilustrat prin intermediul următoarei atitudini onirice complexe: *Visam că pot trece prin ziduri/ ca Iisus cel Înviat, că zbor/ cu o aripă lipsă, Icar răstignit.**

Poeziile din *Ferestre în ziduri* respiră într-o realitate a spiritului fin, având neîncetat alături pecetea sacralui.

Măști în alai prin București

EVENTIMENT

MAGIA DANSULUI ÎN PAGINI DE CARTE

► Viorel BURLACU

Cu puțin timp în urmă, la Casa Artelor din Galați a avut loc un eveniment editorial care a adus în centrul atenției o lucrare cu un conținut mai rar întâlnit pe „piața” de carte românească: „Personalități ale folclorului coregrafic românesc. Contribuții la promovarea dansului popular”. Volumul a apărut la Editura Boem@, sub egida Asociației Culturale „Doinița Covurluiului” Galați și poartă semnătura lui Ion Horujenco, un autentic maestru în arta dansului popular, coregraf profesionist cu o activitate apreciată în cadrul Asociației Coregrafilor Ansamblurilor Folclorice din România. Această ultimă apariție vine în continuarea celor trei culegeri de folclor coregrafic din zona de Sud a Moldovei, apărute în anii 2001, 2010 și 2020.

Cartea este concepută pe trei mari capitole, fiecare dintre ele divizat în subcapitole astfel încât să asigure o bună vizibilitate cât mai multor aspecte ale dansului tradițional: Mărturii referitoare la dansul popular în societatea medievală;

Primele consemnări despre dansul tradițional românesc; O analiză a Filonului folcloric în arta cultă românească, cu accent special pe simbioza dintre muzica simfonică și dansul popular, ferment al primelor creații muzical-coregrafice; Începuturile coregrafiei românești; Contribuții la promovarea dansului popular românesc. Acest ultim capitol este dedicat unor personalități angajate în promovarea scenică a jocului românesc în țară și peste hotare: manageri, coregrafi, directori artistici.

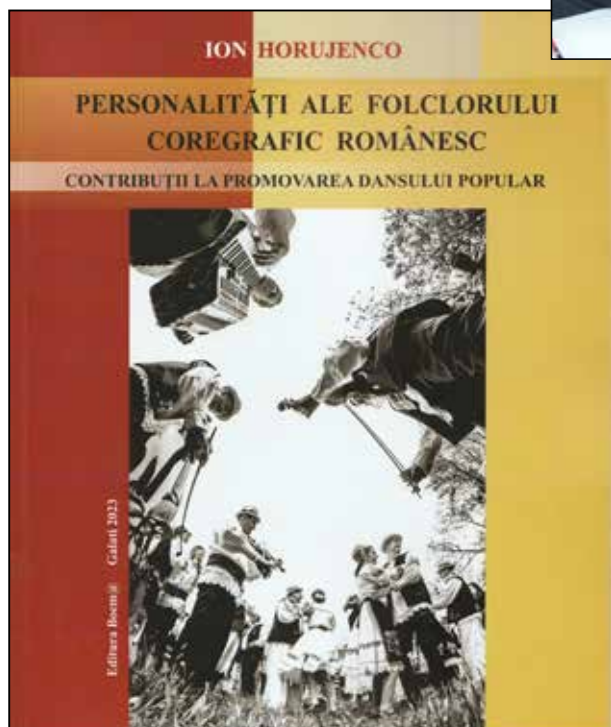
Autorul I. Horujenco a trecut cu succes dincolo de linia coregrafului profesionist dăruit dansului și scenei și a făcut un pas important pe linia cercetării culturii tradiționale, cu o focalizare accentuată pe dansul popular românesc, adâncind studiul spre filonul folcloric din arta cultă românească.

Cred că lucrarea amintită merită o atentă așezare pe „raftul” mediatic al instituțiilor cu rol în cercetarea, conservarea și promovarea culturii tradiționale, mai ales în condițiile în care vedem topirea artei muzicale și coregrafice autentice, în diferite

experimente „artistice” duse deseori până la denaturare sau manelizare.

Consultant științific al volumului este profesorul Theodor Vasilescu, un mare dascăl al artei coregrafice românești, artist emerit și mentor al multor generații de profesioniști, iar girul său reprezintă o certă recunoaștere a valorii documentare a unui studiu profund, care pune în lumină valoarea și diversitatea culturii tradiționale la Dunărea de Jos.

În prefața pe care o face, maestrul Th. Vasilescu subliniază: „Această lucrare a coregrafului Ion Horujenco reușește să aducă în atenție dezvoltarea folclorului coregrafic, atât prin prezențe scenice și participări diverse, cât și prin culegerea și transcrierea dansurilor colecționate în lucrări de mare importanță pentru documentarea generațiilor viitoare.”

► Sorin LANGU

ISTORIE LITERARĂ

SCRIITORI PE LA GALAȚI

Cumva era ceva adevăr în vorbele lui Barbu Nemțeanu: „Galați, oraș cumplit de negustori/La tine stă poetul ca-n Sodoma”. Galațiul chiar era un important centru negustoresc, iar comercianții erau ocupați de afaceri mai curând, decât să acorde atenție activităților culturale. Pe la 1870 I. H. Rădulescu constata că singurele orașe în care nu există librării naționale sunt Galațiul, Brăila și Iașul: „pare că nu sunt locuite de români...”¹ Pe de altă parte, Galațiul era și un important centru diplomatic, aici funcționând, la un moment dat, 16 consulate străine, plus Comisia Europeană a Dunării. Printre șirul imens de diplomați și aventurieri, generali și escroci, prințese și negustori, sore de caritate și ziarști, militari și nobili scăpătați, locul artiștilor în Galați era ceva mai periferic. Galațiul nu prea era prietenos cu artiștii în general, în Galați se învăteau și desfăceau afaceri, se încheiau contracte de milioane la un dejun la „Suré”, se schimbau cambii, se negociau afaceri, și prinre toate acestea se mai asista la o piesă de teatru, mai venea lumea la o conferință sau la un spectacol de operetă.

În ceea ce urmează o să prezentăm o parte din scriitorii care au trecut pe aici. În articol nu vor fi prezenți cei născuți aici, sau cei care s-au stabilit aici definitive. Lista nu e exhaustivă, iar ceea ce îi aduce prin urbea de la Dunăre nu este neapărat legat de scriitură, ci au motive legate de biografia lor. Dar să nu anticipăm!

Primul scriitor e contesa Dash, pseudonim al Gabrielle Anne Cisterne de Courtiras, vicontesă de Saint-Mars (1804 – 1872). Grigore Sturdza, fiul lui Mihail Sturdza, plecat la studii la Paris (1844-1846) se îndrăgostește de contesa noastră, cu 16 ani mai în vârstă: „O adusesse în Moldova făgăduindu-i că o va lua de soție și era foarte hotărât să se ție de cuvânt.

Contesa Dash

Amorezații se stabilesc la Perieni, o moșie din împrejurimile leșului, aparținând mamei beizadelei. Când vodă a fost pus de fiu-său în cunoștința proiectelor sale matrimoniale, le-a întâmpinat cu un veto din cele mai categorice. Dar beizadeaua nu s-a lăsat învinsă și a început să ducă pe contesă pe la rudele sale, prezentând-o ca logodnica lui. Vodă se temea mai cu samă de o casătorie clandestină și, în unire cu mitropolitul, luase măsurile cele mai aspre pentru a împiedeca ca nu cumva vreun preot să celebreze cununia în ascuns. Amanții și-au luat rămas bun unul de la altul, făgăduindu-și să se regăsască în Franța și beizade Grigore, călare, înarmat până în dinți, a pus să se deschidă porțile ogrăzii și a năvălit ca o furtună asupra lanțului de sentinele care încunjura curtea. Nici una nu s-a gândit să-i ție piept, ci cu toții s-au grăbit să se deie înapoi, lăsând tânărului calea liberă. Contesa Dash, rămasă prizoniera oastei învingătoare, a fost înainte de toate poftită să ieie o masă substanțială, căreia s-a grăbit să-i facă cinste. Apoi i s-a pus la dispoziție o trăsură cu doisprezece cai de poștă și un ofițer, spre a fi dusă la Galați. Aici a găsit locul ei pe un vapor plătit până la Constantinopol, pe lângă o rîndială de bani permițându-i să-și urmeze în chip cuviincios călătoria până în Franța”² În 1846 contesa încearcă să intre în țară, dar recunoscută la carantina Țiglinei, este forțată să se întoarcă.³

O poveste de dragoste se termină, alta începe: cea dintre Vasile Alecsandri și Elena Negri, sora lui Costache Negri. Cei doi s-au întâlnit în anul 1844 la Mânjina, și au petrecut multe clipe la moșia de la Blânzi a Costache Negri. Din nefericire, Elena Negri, marea dragoste a poetului, suferea de o gravă boală de plămâni, așa că cei doi hotărâsc să meargă în Italia, la Palermo, unde locuia și Nicolae Bălcescu. Cei doi stau la

Veneția două luni, apoi pleacă spre Palermo, dar la Napoli, Elenei i se înrăutățește starea. Cei doi decid să se întoarcă în țară. Pe drum, la Istanbul, Elena moare în brațele lui Alecsandri și este îngropată în cimitirul unei biserici grecești din oraș. Era anul 1847. Zdrobit de durere, Vasile Alecsandri ajunge la Galați, pentru ca apoi să se îndrpte spre casă.⁴

În 1855 a pășit pe cheiul Dunării de la Galați poetul polonez Adam Mickiewicz (1798-1855). O mărturie îl plasează în acel an la Galați, unde stătea la familia Tisescu, la o casă din apropierea Vadului Bănceanu.⁵ Figură principală a romantismului polonez, el este unul dintre cei „Trei barzi” polonezi și este considerat cel mai mare poet al Poloniei. De asemenea, este considerat unul dintre cei mai mari poeți europeni. Un dramaturg romantic de frunte, el a fost comparat în Polonia și Europa cu Byron și Goethe. Șederea poetului la Galați, câteva luni de moartea acestuia, a survenit cel mai probabil în contextul misiunii diplomatice încredințate de guvernul francez pe lângă cel turc.

Trei ani mai târziu, în 1858, Jenny Mativet, iubita platonică și muza poetică a poetului provensal Theodore Aubanel (1829-1886), vine la Galați, trimisă fiind de Congregația Fiicelor Carității, ceea ce provoacă⁶ prima colecție de poeme de dragoste, „La Miougrano entreduberto” din partea poetului. După cum se vede Aubanel nu a venit aici, dar sigur s-a gândit la orașul nostru.

Despre Mihai Eminescu la Galați s-a scris mult: în anul 1867 cu trupa de teatru condusă de Iorgu Caragiale și în 1869 cu trupa de teatru condusă de Mihail Pascali, ca sufleor.⁷

În 1876 la Galați se refugiază marele scriitor bulgar Ivan Vazov (1850-1921). Va sta aici până în 1878.⁸ Este considerat „Patriarhul literaturii bulgare”. Venirea lui Vazov are loc în contextul eșecului revoluției din aprilie 1876, mulți revoluționari bulgari refugiindu-se la Galați. Aici va deveni secretarul Comitetului Revoluționar Bulgar. Întors în Bulgaria devine unul dintre cei apreciați scriitori bulgari, îndeplinind și funcții publice.

Anul 1878 nu este doar anul în care Vazov pleca din Galați, este și anul în care vasul englez Mavis călătorește prin Mediterana și Levant între aprilie și iunie. De ce ne interesează? Marele romanțier,

Joseph Conrad (1857-1924), se afla pe vas, cel mai probabil ca ucenic. Nu știm ruta, dar în iulie pornește din nou la drum, aflându-se în scurt timp la Galați, ceea ce ne conduce la ipoteza că și în precedentul voiaj Galațiul a fost pe ruta lui.⁹ Conrad, născut la Berdicev, Ucraina, din părinți polonezi, orfan de tată la 11 ani, devine marinar la 14, mai întâi pe un vas francez, apoi, din 1878, pe un vas englez. În 1896 va părăsi marinăria dedicându-se scrisului, devenind unul dintre cei mai mari scriitori în limba engleză deși nu a vorbit fluent engleza până la vârsta de 20 de ani.

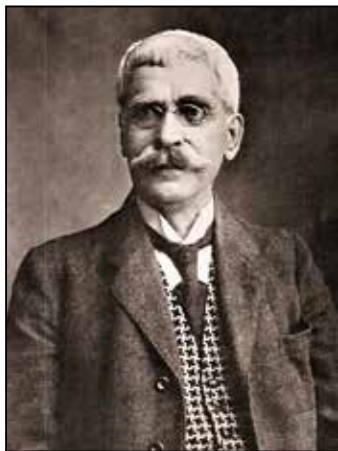
În 1883, timp de 4 luni Alexandru Vlahuță se află la Galați, scriind multe articole pentru diverse ziare locale.¹⁰ Aflat într-o situație materială precară, scriitorul vine la Galați, colaborează la publicații, pentru a fi profesor la București.

Și Ion Luca Caragiale a fost prin Galați. Pe pe 1 aprilie 1900, nu a fost o păcăleală, Caragiale are o reprezentație la Galați, pe scena Teatrului Papadopol. Citește mai multe bucăți literare proprii, interpretează pe „cetățeanul turmentat”, dar gălățenii nu prea s-au înghesuit.¹¹ Asta nu l-a împiedicat pe maestru ca noaptea să o petreacă la „Suré”, (cunoscut local amplasat pe lângă Parcul Municipal) în compania lui Delavrancea și a doi ofițeri din București aflați la un proces în Galați.¹²

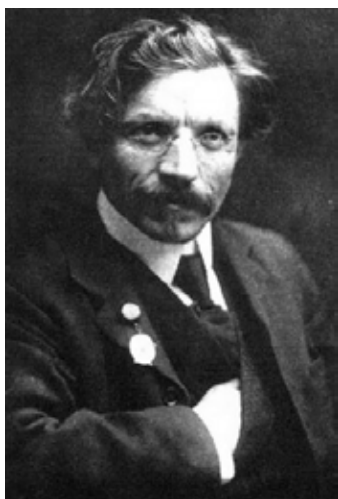
Doi ani mai târziu, în 1902, se stabilește la Galați Grigore Trancu-lași. Născut la Iași vine la Galați ca funcționar la BNR. Aici devine profesor la Școala Comercială, avocat de Covurlui, va fi ales deputat, va ajunge ministru, va înființa Corpul experților Contabili, va fi membru în Baroul Ilfov etc. La Galați va înființa un cerc cultural împreună cu D. Anghel, Șt. O. Iosif, Cincinat Pavelescu, J. Bart ș.a.¹³

Vizita marelui scriitor evreu Șalom Alehem (1859-1916) în România, în luna aprilie a anului 1906, este un eveniment. Vizita nu se limitează la București și include și orașul Galați.¹⁴ Vizita poate surprinde, dar motivul este extrem de prozaic: în octombrie 1905 scriitorul de limbă idiș vrea să emigreze în America dar neavând bani se întreține din prelegeri populare. Astfel el face și un tur al României înainte de a merge în Austro-Ungaria.

În schimb, cine ar fi trecut prin 1907 prin Portul Galați e posibil să

Ivan Vazov

Șalom Alehem

fi remarcat un tânăr hamal, slab ca o lumânare. Era Panait Istrati (1884-1935).¹⁵ Legat de cercurile socialiste, active la Galați, Istrati vine aici și va colabora la publicațiile muncitorești. Panait Istrati va rămâne nu nostalgia timpului petrecut aici, în 1925 s-a întors în România și a făcut dese vizite la Galați.¹⁶ Galațiul a fost, de altfel, prezent și în opera scriitorului, vezi romanul Familia Perlmutter sau nuvela „Biroul de plasare”.

Un alt brăilean trecut pe la Galați este Nae Ionescu. În 1909 dă examenul de bacalaureat la Liceul Vasile Alecsandri.¹⁷ Exmatriculat în ultimul an de liceu de la Liceul N. Bălcescu pentru republicanism national, e nevoit să vină la Galați pentru a-și termina studiile. Va reveni, un exemplu fiind în martie 1935, pentru a susține conferința „Semne și simboale”.¹⁸

În 1913 George Coșbuc, Victor Eftimiu și Petre Locusteanu susțin o reprezentație la Galați. Notează Victor Eftimiu: „Rareori am văzut năvălind, rareori am auzit atâtea ropotitoare valuri de aplauze, atâtea ofensive ale entuziasmului colectiv ca la acea șezătoare din Galați, alături de poetul Baladelor și idilelor.”¹⁹

Aplauze primesc și poeții străini: poetul francez Auguste Dorchain (1857-1930) este invitat să susțină o serie de conferințe la București, Galați și Constanța în 1914, pentru care este felicitat de cuplul regal.²⁰ Prieten cu Marcel Proust, Dorchain este premiat de Academia Franceză, în 1894, și apoi recompensat cu Legiunea de Onoare.

Probabil cea mai fortuită vizită îi aparține dramaturgului francez Robert de Flers (1872-1927) și are loc în anul 1918. Scriitorul francez, viitor membru al Academiei Franceze, vine, în calitate de atașat cultural al Franței în România, cu avionul de la Salonic spre Iași. Deasupra Galațiului avionul este forțat să aterizeze, iar atașatul își continuă drumul spre Iași într-o mașină rablagită. Relatează diplomatul francez Charles de Saint Aulaire: „Ajuns la Salonic, după o călătorie de patru zile cu avionul, în cursul căreia a fost de multe ori ținta tirurilor inamice și a învins mari greutăți, el a făcut dovada unei îndrăzneli și a unui spirit de sacrificiu pentru care a fost citat în ordinul de zi al armatei din Orient. A venit înapoi în condiții și mai critice, aparatul aterizând cu mare dificultate și sfărâmându-se în afara liniilor inamice, în regiunea Galați. Sublocotenentul de Flers meritase deja prin împrejurările înapoierii sale

în România o recompensă pe care am cerut-o pentru el, propunând militarizarea crucii Legiunii de onoare pe care o deține. Reînnoiesc această propunere, rugându-vă să binevoiți a interveni să fie aprobată cât de repede posibil.”²¹

Dacă vizita lui de Fler este accidentală, cea a lui Jean Bart nu este pentru că în 1919 se stabilește la Galați, fiind detașat ca subinspector al Dunării.²² Experiența de aici va fi valorificată și în „Cartea Dunării”, 1933, cu multe referințe despre Galați.

O experiență interesantă este cea a lui Anton Holban. În 1928, este numit ca profesor de limba franceză la Liceul „Vasile Alecsandri”. Este fiul lui Gheorghe Holban, ofițer, și al Antoanetei (născută Lovinescu), precum și nepotul de soră al criticului Eugen Lovinescu. A debutat la cenaclul acestuia, „Sburătorul”, unde a citit povestiri și fragmente din romane. După despărțirea părinților, copilul crește în casa Lovineștilor, apoi se înscrie la Facultatea de Litere din București, alegându-și ca specializare limba și literatura franceză. Doctorat nefinalizat în Franța. Revine în țară peste alți doi ani, fără a-și fi luat

doctoratul și e numit profesor la Galați, la Liceul „V. Alecsandri” (1928-1932) și apoi, până la moarte, în București. Se stinge, stupid, în 1937, din cauza unei operații banale de apendicită. Experiența didactică gălățeană va fi descrisă în „Parada dascălilor”, carte care va apărea în 1932, și care nu va zăgrăvi în cuvinte prea măgulitoare atmosfera școlară de aici. Tot de perioada gălățeană se leagă și apariția celui mai important roman al său „O moarte care nu dovedește nimic”, apărut în 1931. La Galați, se pare, a locuit pe str. Grădina Veche, nr.6.²³

În 1933 are loc o conferință la Galați a lui Ionel Teodoreanu „Cum am scris Medelenii”.²⁴ Primirea entuziastă poate fi un motiv pentru care în Galațiul este unul dintre locurile în care se desfășoară acțiunea romanelor Lorelei, apărut în 1935. Sunt menționate strada Domnească, hotelul Athenee Palace și restaurantul Sure. „Orașul Dunării? Nu. Orașul teilor înfloriți, orașul fluviului sfânt care se vărsa cu mii de valuri blonde în albastră mediterană a nopții de vară. Străbătu pînă la capăt Ulița

Domnească, fără să-i știe numele, fără să știe că odinioară în locul ei fuseseră vii, că poate de asta teii de-acum purtau parcă în flori beția mustului strugurilor de-atunci, — dus, din tei în tei, cu aceeași

Auguste Dorchain

Robert de Flers

senzație din tren că e deschis ca o rană, ca o rană fericită.”²⁵

Conferințele sunt la modă: în noiembrie 1935 are loc conferința lui M. Sebastian la Galați: ” Mă întorc chiar acum de la Galați, unde aseară am vorbit la cercul „Libertatea”. Cred că nu e nici un fel de cabotinaj, dar îmi face plăcere să pot păstra timp de un ceas contactul cu o întreagă sală de oameni — și încă vorbindu-le despre lucruri care le sunt străine și indiferente. M-au amuzat în decursul conferinței o sumă de lucruri găsite pe loc și mă lăsăm cu plăcere dus de ritmul vorbirii.”²⁶

Un alt brăilean își termină studiile liceale la Galați. Este vorba de Fănuș Neagu, care în 1952, va finaliza studiile la Școala Pedagogică „C.Negri”.²⁷

Tot profesor va fi și Florin Iaru, cunoscutul poet optzecist. În 1978 absolvă facultatea și va fi repartizat la Galați. Va sta aici trei ani, profesând la Școlile Nr.32 și 9.²⁸ Experiența va fi destul de traumatizantă, în 1990 aparând volumul de poezie „Înnebunesc și-mi pare rău”, volum în care apare și poemul „Adio. La Galați”.²⁹

Încheiem aici traseul istorico-literar. Fie că a fost voluntară sau nu, pe traiectoriile acestor scriitori, fie că a însemnat ceva pentru biografia și opera lor, trecerea lor prin Galați a fost consemnată în analele acestui oraș.

Note:

1. E. Vârtosu, "Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare". Seria 3. Tomul 09: 1938-1940, p. 221
2. Radu Rosetti, *Amintiri*, Humanitas, 2017 p. 175-179
3. V. Andrei, "Danubius", VI-VII, 1972-1973, p. 104
4. C. D. Papastate, *V.Alecsandri și Elena Negri*, București, 1947, p. 50-59
5. "Adevărul", 45, nr. 14877, 5 iulie 1932, p. 2.
6. "Bulletin de la Société d'études scientifiques et archéologiques de Draguignan et du Var", tome V, 1960, p. 115; "Les Ondes : l'hebdomadaire de la radio", 06 août 1944, p. 14; "Le Parthénon", 20 novembre 1936, p. 31; "Le Petit écho de la mode", avril 1936, p. 3
7. Paul Păltânea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, Galați, II, 1995, p. 319, *Omagiu lui Mihai Eminescu: cu prilejul a 20 ani dela moartea sa : 15 ianuarie 1850-16 iunie 1889-16 iunie 1909*, p. 53
8. "La Revue d'Orient et de Hongrie", Budapest, 8 octobre 1895, p. 1.
9. Allan H. Simmons, "The Conradian", Vol. 35, No. 1 (Spring 2010), p. 101
10. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 910, N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane. Volumul 1 :*

Crearea formei (1867-1890), București, 1934, p. 348, D. Eliescu, N. Pitiș, "Valachica", 12-13, 1980-1981, p. 364, *DGLR, T/Z*, București, 2016-2021, p. 827

11. Z. Ilie, C. Toporaș, *Caragiale și Galații*, Galați, 2012, passim, *Tezaur documentar gălățean*, București, 1988, p. 284
12. gen. R.R. Rosetti, *Mărturisiri*, I, București, 1914, p. 155
13. G. Munteanu, *Galații*, II, 1900-1938, Galați, f.a, p. 31-33; "Revista Generală de Comerț și Contabilitate", ianuarie 1940, p. 12
14. "Flacăra", februarie 1959, Anul 8, p. 243
15. <https://adevarul.ro/stiri-locale/galati/farsa-memorabila-pe-care-colegii-de-munca-i-au-1605748.html>
16. Al. Talex în Panait Istrati, *Amintiri, evocări, confesiuni*, București, 1995, p. 10
17. Tatiana Niculescu, *Seducătorul domn Nae*, București, 2020, p. 29, *DGLR, H/L*, București, 2016-2021, p. 312
18. M. Sebastian, *Jurnal*, 1996, p. 21
19. Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965, p. 398
20. "Journal des débats politiques et littéraires", 10 février 1914, p. 2; "Mémoires de la Société d'émulation de Cambrai", décembre, 1931, p. 239, "Le Fanal : Journal hebdomadaire", 1 mars 1914, p. 1.
21. Charles de Saint Aulaire, *Confesiunile unui bătrân diplomat*, Humanitas, București, 2003, p. 225
22. N. Oprea, *Cultura, știința și arta în județul Galați: dicționar biobibliografic*, București, 1973, p. 28; M. Sevastos, *Amintiri de la "Viața Românească"*, București, 1966, p. 196; Z. Ilie, *Dicționarul scriitorilor gălățeni*, Galați, 2016, p. 46.
23. N. Oprea, *Cultura, știința și arta în județul Galați: dicționar biobibliografic*, București, 1973, p. 128; *DGLR, H/L*, București, 2016-2021, p. 87-88; <https://www.facebook.com/ion.cioroiu.1>
24. M. Mitrof, "Buletinul Fundației Urechia", Nr. 15/2014, p. 121
25. fragment din roman, ediția 1970, Editura Eminescu, p. 44
26. M. Sebastian, *Jurnal*, 1996, p. 39
27. Fănuș Neagu, "Axis Libri", An II, nr. 3, iunie 2009, p.2; <http://www.viatasiopera.ro/neagu-fanus/biografie.html>; *Enciclopedia educației fizice și sportului din România*, VI, București, 2015, p. 304; *DGLR, M/O*, București, 2016-2021, p. 758
28. informație orală Florin Iaru, L.C., Ș.T.; *DGLR, H/L*, București, 2016-2021, p. 165
29. <https://mnlr.ro/la-multi-ani-florin-iaru/>

CRONICĂ LITERARĂ

UN DOCAR STRĂBATE LUMEA

► Ionel NECULA

Dacă evidența mea este exactă, și nu cred să greșesc enumerarea, cartea **Patru destine și o speranță** (Editura Armonii culturale, Urechești, Bacău, 2023) este a patra din această vară, ceea ce înseamnă că pentru *doamna revistei noastre tecucene* n-a fost doar fierbinte și caniculară, dar și productivă, cu multe apariții în vitrina cu noutăți livrești. Să îmbogățești zestrea narativă a Tecuciului cu patru romane (poate mai corectă ar fi denumirea de micro-ro-mane) într-o vară înseamnă, de bună seamă ceva care trebuie subliniat ca atare

Două precizări prealabile ar fi de precizat în preambulul acestor comentarii marginale:

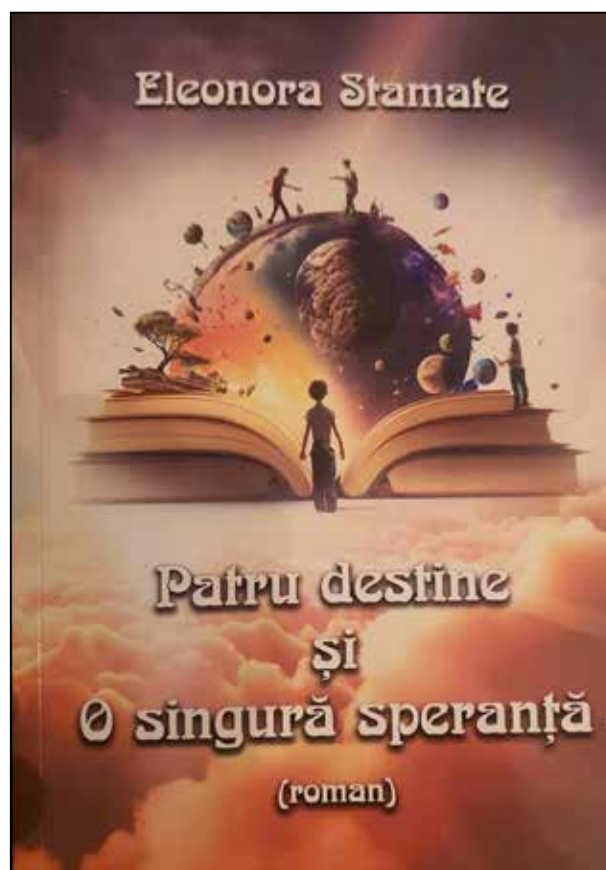
- Că doamna Eleonora Stamate este poetă cu mai multe recunoașteri critice favorabile, care au și contat la primirea sa în breasla creatorilor literari;

- Că nu întotdeauna un poet, chiar unul bine așezat în recunoașteri publice, transplantat în domeniu narativ dă rezultate la fel de promițătoare. Lirismul reclamă o stare anume care nu se potrivește cu cerințele genului epic. Cine și-l imaginează, bunăoară, pe Bacovia stăruind la masa de scris o vară întreagă pentru a scrie un roman? Că putea onora și domeniul prozei a dovedit-o în **Citiți-le noaptea**, dar, se vede de departe, aceste notații se revendică din aceeași stare propice lirismului și nu condervă nimic din cerințele genului narativ. A rămas, prin urmare tot poet și atunci când a trecut într-un alt registru de creație. Este exact ceea ce am propus și noi prozatoarei, să rămână fidelă genului liric și în cazul că dorește cu adevărat să treacă în proză să se consacre poemului în proză, pe care cred că-l poate onora cu bune rezultate.

Prolificitatea nu este un criteriu valoric și nu impresionezi pe nimeni cu numărul cărților publicate. Nu- i recomand să cadă în greșeala în care am persistat eu, și din care nu m-am ales decât cu niște cheltuieli în plus. O proză

valoroasă înseamnă studiu temeinic și un travaliu îndelungat pentru care nu cred că este pregătită. Citesc memorialistica semnată de Cella Serghi și aflu că și-a rescris romanul **Pânza de păianjen** de patru ori. Să rescree de patru ori o carte de 300 de pagini reprezintă un efort de care nu știu câți dintre noi suntem capabili. Scris de mână, căci pe vremea aceea nu erau calculatoare, iar mașinile de scris abia de se găseau câteva prin ministere. E un efort pe care d-na Stamate nu știu dacă este dispusă să-l facă. Lumea se grăbește, planeta însăși se rostogolește nervos prin imensitățile universului, numai stă nimeni să-și buchisească prestațiile de mai multe ori.

Nu vreau să fiu înțeles greșit. Am toate motivele să laud prestațiile d-nei Stamate și

chiar cred că noua sa carte reprezintă o evoluție în travaliul său scriitoricesc, dar pentru o proză valoroasă mai are încă multe de pus la punct. Am citit cu atenție cartea și-am constatat că se încadrează mai mult în genul publicistic decât în cel narativ.

Cei patru eroi ai cărții - Flavius, Remus, Tiberius și Marcu - provin din orfelinatele groazii și apocalipticii și sunt internați într-o clinică pentru tratamentul unor boli de natură canceroasă. Subiect banal, care a ținut pagna întâi a ziarelor multă vreme după revoluție. Recunoaște și autoarea: *În România există 60 000 de orfani și circa 600 de orfelinate*. Pot aceste personaje, aflate pe tgreapta cea mai de jos a Piramidei lui Maslow să alimenteze o pagină narativă?

Cred că se poate răspunde afirmativ, dar numai dacăse respectă două condiții; plasându-le în mediul lor firesc, care nu este cel terestru, sau refuzându-le autenticitatea, transformându-le în ceea ce nu sunt, lipsindu-le de firescul și n aturalețea lor.

Caut omul, spunea Cioran, *care de-ar fi fost Adam, și astăzi am fi fost în Paradis*.

Evident, nu-l găsește. Omul terestru nu mai seamănă cu cel paradisiac, a mușcat din fructul cunoașterii a căpătat conștiință, conștiința de sine și-a devenit responsabil de actele sale, ceea ce nu caracteriza pe omul paradisiac, care nu dispunea de conștiință, avea doar intelect, simțăminte și instincte. Probabil că și el iubea,

dar nu știa că iubește, că-l durea dacă se lovea, dar nu știa că-l doare, nu avea conștiința durerii, adică nu suferea. Suferința și Durerea nu sunt sinonime, cum crede un atotștiutor din cenaclul tecucean. Omul poate suferi și atunci când nu-l doare nimic, dar îl afectează ceva din chinurile lumii. Or, personajele d-nei Stamate configurează mai mult omul paradisiac decât omul terestru. Ele pot fi aduse în registru epic, dar în mdiul lor firesc, cel paradisiac, cum a făcut Topârceanu în *Minunile Sfântului Sisoe*, sau transformându-le, emancipându-le, cum face autoarea noastră. Cele patru personaje și-au pierdut autenticitatea, dovedesc o maturitate de gândire care nu se justifică în n ici un fel.

Repet, nu numărul cărților contează, ci valoarea lor. Nu-i recomand autoarei să cadă în greșeala mea

Nici nu sunt convin că se merită Îmi amintesc că în urmă cu câțiva ani, când Casa de Cultură aniversa nu știu ce eveniment, s-au distribuit sute de diplome, toate de excelență, deși mulți dintre ei, habar nu aveau ce înseamnă cuvântul și cum de-au devenit peste noapte excelențe. Un singur om din tot Tecuciul n-a meritat această recunoaștere.

Nu m-am supărat, dar gustul amar nu mi l-am putut reprima și-a persistat multă vreme.

Aștept ca d-na Stamate să-mi propună spre lectură niște poeme în proză și s-o conving că sunt dispus și pentru alt fel de recunoașteri.

Duhurile zăpezii

„TELEGRAF SELECTIV”

REVISTA REVISTELOR

► Adrian Răcaru

SCRIPTOR

Nr. 107-108 (11-12) noiembrie-decembrie 2023

„Iarnă blândă și-un SCRIPTOR!
Săniuță, nu cobor!
SĂNĂTATE TUTUROR!

Lucian VASILIU, Simona MODREANU,
Frăguța ZAHARIA, Cezar BACIU, Ema LUCA și
întreaga echipă JUNIMEA-SCRIPTOR”

Cu acest mesaj de pe șapte (coline)
derdelușuri, primim prin poșta electronică revista
Scriptor.

Din oglinda magică - fântânița copertii,
POETUL **Emil IORDACHE** privește cu camera
ascunsă a sufletului, la cei care își aduc aminte...

semina sapientiae

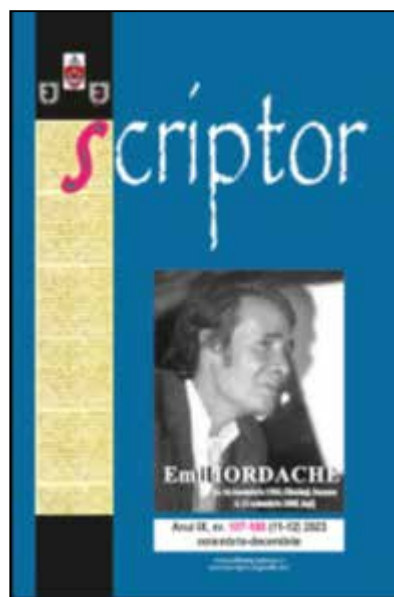
INCIPIT

Tulburător Marian DRĂGHICI, cu poezia
După vântul de-aseară. Un scurt fragment:

„La presimțirea gloriei poetul acesta/ stinge
lampa și tace./Lampă metafizică tăcere și mai și.”

UN POET, O PAGINĂ: - Eugen BARZ
(Spania)/ ÎNCĂ SPER; -Suzana FĂNTÂNARU/
SUFLETUL PRIBEAG E CÂT OCEANUL; Irina
NECHIT (Chișinău)/O CREANGĂ ÎNFLORITĂ;-
Ioan OANCEA/TRECUTA TRANSFORMARE;
-Sterian VICOL/DEGEABA/ pentru cei care scriu

Cu particulară prețuire, pentru înfocatul po-
naș și tribun al evenimentelor culturale tecucene,
prezentăm, pentru cei ce citesc - nu degeaba:
„Degeaba mânănci aripi de Albatros/nu poți trece
marea, nu poți/fiindcă zborul nu-i Sus, nu-i nici
Jos/ci doar în sângele în care înoți// Degeaba
bem Lacrima Cristi/setea te arde și te soarbe/
rămânem spânzurați pisti/dansul balerinelor
oarbe// Degeaba, degeaba, degeaba/citesc ce nu
am mai scris/cărțile se duc de râpă cu roaba -/

fiecare poet e un proscris”; - Gheorghe VIDICAN/
TUSEA BUNICULUI

PROZĂ: -Angela MARTIN/POVEȘTEA
UNUI SOȚ DE CURSĂ LUNGĂ (Fragment din
romanul *Valentina* în prag de editare)

Lingvistică/efigii: Un text savuros și să-
țios de Emina CĂPĂLNĂȘAN - TOAMNĂ CU
ROD/Dacă timpul ar fi avut frunze, ce toamnă!
Nichita Stănescu: „Așadar, *periplul lingvistic prin
grădina*” prin poezie, prin rețete culinare și, evi-
dent prin dicționare. » *De la măceșă la măceșă-
tă. Numele băuturii din petale de măceșe nu se
bucură de consemnare lexicografică, dar nostal-
gicii cititori de rețete vechi o cunosc foarte bine.
Până la urmă, nu toate comorile trebuie scoase
la suprafață. Apropo de flori, un gând ca o lumi-
nă de la Alexandru Macedonski: „E umed cim-
brul pe colină,/ Măceșii par o florărie”. Nostalgii,
rețete vechi, delicatose, atracție indubitabilă pen-
tru lingviști. Nu se poate să nu ne plimbe gândul
spre cartea 200 de Rețete cercate de bucătărie
românească și alte trebi gospodărești, scoasă
în Moldova pe la 1842 de Mihail Kogălniceanu
și Constantin Negruzzi. Descoperim aici lexemul*

zlatină, o peltea de toporași obținută din suc florilor, îndulcită cu zahăr și închegată cu gelatină, pe vremea aceea obținută din oase de morun (v. *ziarulevenimentul.ro*). « Și: »Despre jocul de-a sensurile și contextele se poate vorbi și în cazul lexemului moșmoană. Așadar, prin moșmoană (la plural: moșmoane) se înțelege: 1. fructul comestibil al moșmonului, aproape sferic, moale, succulent și cu gust dulce-acrișor și 2. Om moale, nehotărât, molâu (v. *ibidem*). Tot rod al toamnei, fructele de moșmon sunt sursă de inspirație și pentru gospodine, și pentru scriitori: „Invidios pentru cuvintele de dragoste/ pe care știi să le spui,/ pentru dunga primăverii/ mai arcuită-n ochii tăi căprui,/ iată, ți-am adus cireși/ și căpșuni, și gutui,/ și roșcove,/ și prune gătlane,/ și moșmoane...” (Nichita Stănescu) Și lingvistul tot inspirat este. Cu dicționarele aproape, mereu căutând și descoperind poveștile cuvintelor și jocul lor contextual cu lumea.»; - Laura Carmen CUȚITARU CODIFICĂRI „Să recapitulăm un pic recursivitatea în limbă, pe care o putem defini sintetic ca repetare a unui procedeu combinatorial aplicat succesiv la propriile rezultate: orice limbă are un inventar fix de sunete/litere fără sens propriu, care se combină în unități mai mari cu sens (morfeme) care se combină, la rândul lor, în unități semnificative și mai mari (cuvinte), care se combină în unități și mai mari (sintagme) care se combină în unități și mai mari (propoziții simple) care se combină în unități și mai mari (fraze). Acesta e tiparul, rețeta după care se construiesc mesaje. Deși numărul de elemente (sunete, morfeme, cuvinte) e, de fiecare dată, finit, consecința recursivității e posibilitatea formulării unui număr infinit de mesaje. Combinările nu se fac la întâmplare, ci după reguli (fonotactice la nivelul sunetelor/ fonemelor, sintactice la nivelul următor) în absența cărora rezultatul ar fi nonsensul. De la codul lingvistic să trecem acum la codul genetic. Acesta conține material ereditar bazat pe 5 tipuri diferite de substanțe chimice (nucleotide): A, T, G, C, U (adenină, timină, guanină, citozină, uracil). Un șir de ADN din cele două șiruri paralele din spirală conține milioane de secvențe de nucleotide, iar ele se leagă cu cele din celălalt șir după reguli precise: A cu T și G cu C. Grupuri de câte trei nucleotide învecinate în același șir formează un codon, existând 64 de moduri în care aceștia se pot combina, dând naștere aminoacizilor. Cele circa 20 de tipuri diferite de aminoacizi se combină la rândul lor, rezultând milioane de tipuri diferite de proteine care, în combinație cu alte substanțe chimice, dau naștere unei celule vii. Făcând o

paralelă cu codul lingvistic, nucleotidele sunt alfabetul, inventarul finit de sunete/litere. Ele nu se pot lega la întâmplare unele de altele (fonotactica din limbă). Seriile de trei, codonii, pot fi asemănate morfemelor. Combinațiile lor, aminoacizii (considerați „cărămizile vieții”), sunt cuvintele („cărămizile” mesajelor) care, combinați la rândul lor într-o multitudine de posibilități, construiesc proteina (mesajul). Proteina trebuie să aibă o anumită 21 formă, specificată de ADN (de „rețetă”), altfel nu funcționează (mesajul nu are sens).”; - Mihaela PARASCHIV/IPOSTAZE CANTEMIRIENE CONTROVERSATE: ACADEMICIAN ȘI FRANCMASON/ »Calitatea de academician a lui Dimitrie Cantemir a fost totuși contestată, mai întâi de consilierul imperial G.F. Miler, care afirma că în istoricul Academiei din Berlin acesta nu e menționat; nici în scurta biografie a principelui moldovean, alcătuită de C. Negruzzi la ediția din 1851, nu este menționată primirea lui în Academia din Berlin, despre această perioadă fiind inserată doar următoarea informație: „La 1714 chemat fiind la Petersburg, Țarul primi în gvardia sa pe Șerban al treilea fiu al lui Cantemir. Aici zăbovi până la 1715 când Petru întreprinse o călătorie în Europa, iar el se înturnă la moșiile sale unde sfârși istoria împărăției Otomane, pre care a fost începută la Țarigrad”. Însă, pe 11 iulie 2014, aniversarea a 300 de ani de la primirea lui Dimitrie Cantemir în rândul academicienilor berlinezi, în sala de consiliu a Academiei de Științe și Studii Umaniste Berlin-Brandenburg (Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften), a fost sărbătorită prin dezvelirea bustului acestuia, fapt care confirmă, în mod peremptoriu, calitatea sa de academician, punându-se capăt îndoielilor în această privință. « - ACADEMICIAN; FRANCMASON: „Apartenența lui Cantemir la unele societăți inițiatice ale vremii a fost un motiv frecvent de dispută între cantemiriști. În 1990, într-un interviu acordat unei publicații românești, Michel Barrat, pe atunci Venerabilul Marii Loje a Franței, a făcut publică informația că Dimitrie Cantemir este primul francmason român și că documentele care atestă acest fapt se află în arhiva Marii Loje a Franței, cu sediul la Paris. Gerard Șerbănescu, autorul monumentalului tratat în trei volume, Istoria universală a francmasoneriei, e de părere că Dimitrie Cantemir a stabilit primele legături masonice, înainte de inițierea propriu-zisă, la Constantinopol, unde a fost capuchehaie (garant) atât al tatălui său, Constantin Cantemir, cât și al fratelui său, Antioh Cantemir, în timpul domniilor acestora în

Moldova. După scurta sa perioadă de domnie în scaunul Moldovei, Cantemir s-a stabilit definitiv la Moscova, la curtea țarului Petru cel Mare, el însuși francmason, care l-a cooptat în mișcarea masonică.”

**Fragmentarium/ DOSAR CULTURAL/
Emil IORDACHE/(1954-2005)/Coordonator: Olga IORDACHE**

Nicolae BUSUIOC/PREA DISCRET ȘI PREA REPEDE PLECAT „Scriu acum aceste câteva fraze, în formulă de memento, cu gândul și la trecerea timpului peste noi toți. Figura lui Emil Iordache, luminoasă, blândă, comunicativă, rămâne în postumitate ca o amintire consistentă, ca o amprentă de înțelepciune, atât de necesară mai ales celor care o caută și ajung greu la ea. Nu știu de ce îmi vin în minte versurile eminesciene: „Că mi-i dor, că nu mi-i dor,/ Nu pot spune tuturor,/ Doar la lună și la stele/ Care știu ce-i dor și jele,/ Ca și mine ard și ele”. Steaua lui Emil Iordache îi luminează pe toți cei ce i-au fost apropiați și admiratori.”; - Leo BUTNARU (Chișinău)/SALUT, EMILE! „Îndrăznesc să cred că nu am deranjat prea mult umbra prietenului Emil Iordache cu sus-scrisele opinii plăsmuite în marginile teoriei literare, de care, se știe, se preocupă un cerc nu prea mare de condeieri. Pentru că însuși EMIL trăia o adevărată fascinație, când scria despre atare materie, precum învederează studiul său Semiotica traducerii poetice. Iar toate dimpreună sintetizate, se modelează în indubitabila dovadă că Emil Iordache fusese un LITERAT, ceea ce mie unuia mi se pare a însemna mai mult decât un scriitor/ traducător/teoretician. Sau toate dimpreună. Permițându-mi a invoca chiar spiritul ludic-creator al lui Emil, zicând și – LITER-A(R) T, – nume care îl prinde, cred, pregnant*. Cu adevărat, Emil Iordache a fost un autentic Litera(r) t [în același sens cu antic-(post)-modernul adagiu ce ar spune că – nu e suficient să fii doar Aristofan, ci trebuie să mai fii și Ar(t)istofan]. Salut, Emile!”; - Bogdan CREȚU/ CEEA CE NU ȘTIAM CÂND CREDEAM CĂ ȘTIM: „Tot atunci, dimineța,/în fiecă dimineță, tânărul poet/se sinucide public,/ aruncându-și sub picioare/grenada fulminantă/ a unei iubiri,/ bătrânul grădinar/ își proptește unealta/ de-un trunchi de copac/și imediat coada lopeții/învie,/ se răsfiră în ramuri/și înflorește bizar.../ Cam așa se petrece la noi/orișice început de zi,/mai mult nici n-aș avea ce să vă povestesc –/ s-a făcut dimineță/și îmi crește pe piept/o țintă cu poeme concentrice.” Nu trebuie să ne

scape faptul că abia auto-imolarea benevolă a poetului resuscită materia lipsită de viață. Se poate citi aici și o ars poetica interesantă, conform căreia poezia are nu doar o putere, ci și o funcție magică, de a reinstaura ordinea și vitalitatea într-o istorie amorfă, golită de sens și de vitalitate, de profunzime, de spirit. Sigur, este o viziune romantică, dar una esențială, care stă la temelia oricărei mari poezii: poezia nu descrie realul, nu i se supune, ci îl instituie și îi conferă sens. Având astfel de intuiții, Emil Iordache ar fi putut ajunge departe în acest domeniu atât de exigent. «;- Gellu DORIAN/EMIL IORDACHE, UN HIDALGO DE LA RĂSĂRIT „Emil Iordache, chiar și atunci când era marcat de boală, nu a suferit, ci a primit totul cu înțelegerea că viața dă cât poate omul duce, iar moartea face parte din viață, chiar dacă nu o poți evita, așa cum ai fi putut evita multe cărări care te duc la ea. Emil nu le-a evitat, ci a călcat apăsat pe ele, decis să trăiască din plin viața așa cu a înțeles-o el. Și a trecut prin ea, cu noblețea unui hidalgo, un hidalgo de la răsărit!”

ATENEU

Nr. 649/ septembrie 2023

Numărul din septembrie al revistei este bogat și în evenimente culturale și consemnăm doar telegrafic: „Avangarda XXII la a XX-a ediție” și Colocviile și Premiile Revistei Ateneu – 2023.

Avangarda XXII la a XX-a ediție/ „În zilele de 22 și 23 septembrie, s-a desfășurat în Bacău a douăzecea ediție a Festivalului-Concurs National

de Creație Literară „Avangarda XXII”, proiect organizat de Fundația Culturală „Georgeta și Mircea Cancicov”, având ca parteneri Asociația Culturală „Familia Lecca” București, Uniunea Scriitorilor din România – filiala Bacău, Asociația Națională Cultul Eroilor – filiala „Col. Corneliu Chiries” Bacău, Parohia „Precista” Bacău, Centrul de Cultură „George Apostu”. Proiectul este coordonat de poetul Victor Munteanu și susținut financiar de Consiliul Județean Bacău.” și vă informăm că: „Juriul, alcătuit din Radu Voinescu (președinte), Adrian-Dinu Rachieru și Victor Munteanu, a acordat premiile Avangardei XXII, ediția XX: Eseu/critică literară – Simona Modreanu, pentru volumul de eseuri Lecturi ludice (Iași, Ed. „Junimea”, 2022); Poezie – Valentin Talpalaru, pentru antologia de versuri Desculț prin lumină (Iași, Ed. „Junimea”, 2022); Proză – Ioan Oatu, pentru romanul Crimă sau sinucidere? (Roman, Ed. „Papirus Media”, 2023); Revista anului 2022 – Nicolae Panaite, pentru revista de literatură și cultură a anului 2022 *Expres cultural*, Iași. (Red.)”

Colocviile și Premiile Revistei ATENEU – 2023/ „Colocviile anuale ale Revistei Ateneu, desfășurate (joi, 14 septembrie) și în acest an în cadrul mai larg al Festivalului Național „George Bacovia”, Bac-Fest, au avut ca temă „Știința și arta traducerii”. La Colocvii au participat, alături de redactorii Revistei, Gheorghe Iorga, Ruxandra

Câmpeanu, Marius Chivu, Teodor Dună, Iulian Bocaiși, desigur, directorul Bibliotecii Județene „C. Sturdza”, criticul literar Adrian Jicu, cât și un mare număr de iubitori de literatură, care au făcut neîncăpătoare Sala multimedia a Bibliotecii. Discuțiile s-au așezat, la această ediție a Colocviilor, într-un fel aparte, deoarece vorbitorii, scriitorii, nu au făcut din traducere o activitate principală, așa încât discursul traducătorului din persană, Gheorghe Iorga, impulsionat de întrebări, s-a transformat într-o adevărată prelegere, spre satisfacția participanților la dezbateri, care au aflat multe lucruri noi și deosebit de interesante despre limba și civilizația persană, dar mai întâi despre știința traducerii. A urmat decernarea Premiilor Ateneu și, ca ecou, în aceste pagini consacrate evenimentului nostru, fiecare dintre premianți a exprimat un gând despre cum a trăit momentul.”

Premiile Revistei ATENEU – 2023: Premiul de Excelență „George Bacovia” - **Gheorghe Iorga**; Premiul pentru Critică și Istorie Literară - **Ruxandra Câmpeanu**; Premiul pentru Poezie - **Teodor Dună**; Premiul pentru Proză - **Marius Chivu**; Premiul pentru Publicistică - **Ionel Savitescu**.

Felicităm laureații și organizatorii!

Dorim tuturor (cititori, scriitori, redactori) viață darnică și la mulți ani!

Afiș - Expoziție de măști

CRONOGRAF

Selecție internet și note:
Adrian Racaru

Dimitrie Cantemir

(350 de ani de la naștere și 300 de ani de la trecerea în eternitatea culturii naționale și europene)

Statuia lui Dimitrie Cantemir în curtea Bibliotecii Ambrosiana din Milano, alături de personalități precum Platon, Dante sau Shakespeare

„Conferința internațională „Dimitrie Cantemir 350“ și activitățile conexe sunt menite să pună în valoare opera literară, filosofică, etnografică, istoriografică, muzicologică, muzicală, precum și personalitatea politică a lui Dimitrie Cantemir, cu prilejul împlinirii a 350 de ani de la naștere și 300 de ani de la moartea sa. 2023 va prilejui manifestări dedicate personalității lui Dimitrie Cantemir, cărturar de talie europeană, Domn al Moldovei, cu prilejul împlinirii a 350 de ani de la nașterea sa (26 octombrie 1673).”

„Festivitățile aniversare au debutat cu vernisarea expoziției „Dimitrie Cantemir – 350 de ani de la naștere“, organizată de Biblioteca Academiei Române în colaborare cu Muzeul Național al Literaturii Române. Evenimentul s-a desfășurat marți, 17 ianuarie 2023, în Sala „Theodor Pallady“ din Calea Victoriei nr. 125, în prezența unui numeros public. Cu acest prilej, au evocat personalitatea și câteva din realizările marelui erudit Dimitrie Cantemir: Nicolae Noica, membru de onoare al Academiei Române, director general al Bibliotecii Academiei Române; acad. **Răzvan Theodorescu**, vicepreședinte al Academiei Române; prof.dr. Ioan Cristescu, directorul Muzeului Literaturii Române – București; Constantin Barbu, membru titular al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere

din Paris, coordonator al ediției facsimilate „Dimitrie Cantemir“; Cristina Popescu, director al Romfilatelia și Gabriela Dumitrescu, șef al Cabinetului Manuscrise-Carte Rară, curatorul expoziției.” (Tanța Tănăsescu / UZPR)

„Acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, a susținut sâmbătă, 9 sept. 2023, la Biblioteca Ambrosiana din Milano, conferința cu titlul „Între real și ideal. Dimitrie Cantemir despre rolul românilor în Europa“.

Conferința a avut loc în cadrul simpozionului cu tema „Dimitrie Cantemir (1673-1723), domn și erudit român în epoca iluministă“, dedicat celebrării a 350 de ani de la nașterea marelui cărturar român. Evenimentul a fost organizat la Milano de Centrul Cultural Italo-Român,

Biblioteca Ambrosiana și Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția.

Simpozionul s-a desfășurat sub patronajul Ambasadei României în Italia și Academiei Române și se înscrie în seria de manifestări organizate în țară și în străinătate cu prilejul Anului cultural „Dimitrie Cantemir“, merit să celebreze figura marelui erudit român de faimă europeană.

Manifestarea s-a deschis cu mesajele organizatorilor: Mons. Francesco Braschi, vice-prefect Veneranda Biblioteca Ambrosiana, P.S. Siluan, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, și dr. Violeta Popescu, președinte al Centrului Cultural Italo-Român din Milano. Simpozionul a fost moderat de prof.univ. Cristian

Luca, directorul Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția. În cadrul simpozionului au mai susținut prelegeri prof. univ. Cesare Alzati, membru de onoare al Academiei Române, Ida Garzonio, vicepreședinte Nuova Polifonica Ambrosiana din Milano, și pr. Traian Valdman.

Cu această ocazie, Biblioteca Ambrosiana a expus lucrarea lui Dimitrie Cantemir „Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman“, versiunea în limba franceză „Histoire de l'empire Othoman, où se voyent les causes de son agrandissement et de sa décadence“, tipărită la Paris, în anul 1743, și aflată în arhiva fondului documentar.

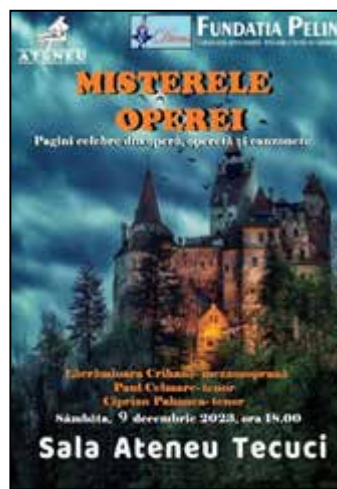
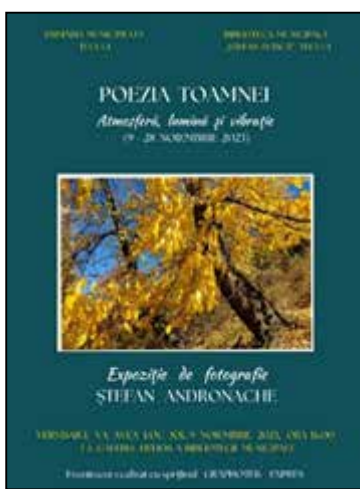

La închiderea manifestării culturale, în grădina interioară a Bibliotecii Ambrosiana a avut loc o scurtă ceremonie religioasă, oficiată de P.S. Siluan la statuia lui Dimitrie Cantemir, lucrare realizată în anii 1970 de sculptorul Ion Irimescu și aflată de peste cinci decenii în grădina interioară a prestigioasei Bibliotecii.”

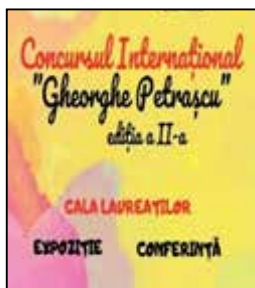
O TOAMNĂ 2023 RODNICĂ ÎN MANIFESTĂRI LITERAR-ARTISTICE

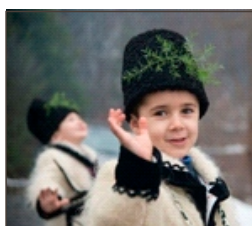
EXPOZIȚII * LANSĂRI DE CARTE * FESTIVALURI DE POEZIE ȘI PROZĂ * SPECTACOLE

PROIECTE ARTISTICE DEDICATE ADOLESCENȚILOR ȘI TINERETULUI

COLINDE, COLINDE, E VREMEA COLINDELOR * O, CE VESTE MINUNATĂ!

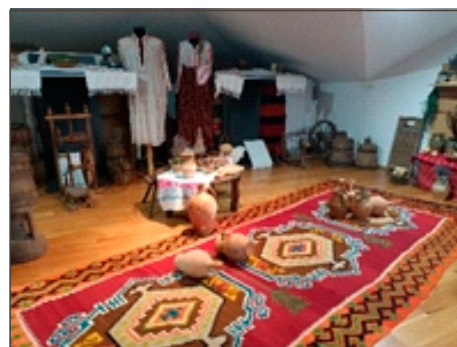
2024 SĂ VĂ FIE/ UN AN NOU CU BUCURIE! * FLORILE DALBE, FLORI DE MĂR...

LA POARTĂ LA ȘTEFAN-VODĂ, LERULUI DOMNULUI * DESCHIDE UȘA, CREȘTINE!

AHO! AHO! MĂINE ANUL SE-NNOIEȘTE * SORCOVA, VESELA! * STEAUA SUS RĂSARE!

Revista „Tecuciul literar-artistic” vă urează LA MULȚI ANI!